

часть . . . 1-2
ед. хр. № . 17
опись № . 1
фонд № 727
ЦГА МССР

ЦГА МССР
фонд № 727
опись № 1
ед. хр. № 17
часть 1-2

Сфатул Țării

№ 5

оп. № 1

арх. № 17

PROCESE-VERBALE

ALE

COMISIEI AGRARE

DIN

„SFATUL ȚĂRII”

DELA

3 IULIE PÂNĂ LA 18 NOEMBRE 1918

Протоколы заседаний
аграрной комиссии

Контрольный и учетный архив Мин. Земледельц. ССР	
ФОНДА	727
№ ОПИСИ	1
СП.ХР.	17

Начало 5 июля 1918
Оканчено 17 ноября 1918

На 3-м листе

AL SEDINTEI XX-a A COMISIEI AGRARE DE LA 8/10 IULIE 1918.-

Sedința se deschide la 5 ceasuri seara, sub președinția Domnului Președinte Crihan.

Rândulala zilei: cetirea procesului verbal al ședinței trecute, prealizarea prezidiului, urmarea desbaterei raportului pentru lichidarea mării proprietăți și chestia despre editarea unui organ special al comisiei agrare.

Domnul Președinte deschizând ședința, atrage luarea aminte a adunării, că asupra comisiei agrare încep a se arunca de acum invinuiri, cum că noi lucrăm incet. Intradevăr în comisie se vorbește cam mult și aceasta împiedică intru câțva lucrul, dar totuși când ne gândim la așa cât de mare și de grele sunt problemele care le deslegăm, este suficient cea ce a făcut comisia până acum. Asta este una din cauzele care îl face pe Domnul Tișanco să-și dea demisia. Domnul Crihan, roagă adunarea ca să roaze pe Domnul Tișanco, care este un foarte bun conducător, un om muncitor și neobosit și cu multe cunoștințe, să rămână și de acum înainte ca președinte al comisiei agrare.

Deputatul Minciună.- Domnilor Deputați cu părere de rău trebuie să constatăm astăzi faptul că stimatul nostru președinte, D-l Tișanco, după o lună și mai bine de muncă neobosită ca conducător al nostru în toate terenurile vieții noastre politice, în care timp a dat dovadă de vrednicia unui luptător cinstit și desinteresat pentru binele norodului nostru muncitor, este nevoit să se retragă din fruntea noastră.-

Dar Domnilor, sarcina care a căzut pe spatele întregului nostru prezidiu și mai ales pe al Domnului Tișanco, ca președinte al comisiei agrare, e foarte grea.- Lucrările sunt mari și responsabile, împrejurările sunt grele și nehotărâte, ba uneori și primejdioase, căci ca să stai astăzi în fruntea unei comisii cu o însemnatate așa de mare, nu este de ajuns numai să proiectezi legi și să orânduiești lucrările sau să dai povețe în ședințe.- Trebuie încă să mai știi a eși din multe greutăți neprevăzute, să știi a respinge năvălirile din dreapta și loviturile din stânga și așa mai departe, într'un cuvânt să lupti pe toate fronturile; de aceea Domnilor nu e de mirare că puterile unui om se istovesc aici repede.-

Si dacă astăzi Domnul Tișanco, vine și ne spune că a obosit apoi trebuie să-l credem.- Mai mult încă, știm foarte bine că D-sa a venit aici nu de la odihnă și nici de la desfătări, ci de la o aceaș muncă

area și zdrobitoare de puteri.- D-sa are tot dreptul ca după atâta osteneală să mai facă în sfârșit un popas să mai răsuflă puțin, apoi iar va merge înainte.- De aceea eu propun ca să se aprobe retragerea D-lui Tițanco din prezidiu, iar în locul D-sale să alegem alt președinte.-

Deputatul Tudose, recunoscând vrednicia D-lui Tițanco, spune că nu e bun acel cal, care sare și merge iute la început iar pe urmă obosește repede, ci numai acela care duce căruța până la finele drumului.-

De aceea răsește cu cale, că și D-l Tițanco, trebuie să-și ducă sarcinasa până la sfârșit și numai atunci va dovedi ca este om vrednic.

Propune ca să i se aleasă doi ajutori, care să-l secondeze în lucrări.-

Deputatul Buzdușan propune ca adunarea să-l roaze pe D-l Tițanco, să rămână mai departe ca președinte.-

Această propunere se pune la vot, și D-l Tițanco se alege din nou ca președinte al comisiei așezare.-

Se alege ca secretar al comisiei pentru limba română, Deputatul Minciună, iar ca vice- președinte Deputatul Erhan.-

Domnul Tițanco aduce la cunoștința adunării că după hotărârea ședinței trecute, prezidiul a prefăcut redacția punctului întâi unde se zice că se expropiază toate proprietățile mari, afară de o normă care se va hotărâ, cu adăugirea că viile și livezile vor rămâne în tot cuprinsul lor.-

Deputatul Buzdușan propune ca să se adauge încă că vor rămâne numai acele vii și livezi, care existau până la 1914.-

Deputatul Stepanov, spune că redacția punctului I-u nu poate să mulțumească pe nimeni și propune să se numească o comisiune juridică ca să redacteze cum se cuvine acest punct.-

D-l Președinte.- S'a făcut propunere ca să nu se desbată acum această chestie.-

Deputatul Grosman, propune ca să se hotărască mai întâi principiile și apoi să se aleasă comisia de redactare, care va redacta tot proiectul deodată.-

Deputatul Stepanov aduce aminte comisiei că a propus mai dinainte să se aleasă comisii astronomice, juridice și altele.

Deputatul Măndrescu, e contra propunerii Deputatului Buzdușan, spunând că el singur are vie, și știe foarte bine că aceasta nu se poate face îndată ci numai în curgere de mai mulți ani.- De aceea crede că va trebui să se lase toate viile și livezile, care vor fi puse până la sfârșitul anului 1917.-

Deputatul Tudose spune că în timpul războiului, brațele de muncă s'au scumpit și n'au putut să se planteze vii din nou, și de aceea nu trebuie să ne temem că vor fi prea multe vii plantate în anii din urmă.- E de părere ca să se lase toate viile și livezile ca să se pue până la anul 1917.-

Profesorul Murșoci, propune ca să se hotărască că vor rămănea în stăpânirea proprietarilor viile și livezile, care se zăcesc pânăastăzi sau ceva mai târziu, fiindcă au putut să se planteze vii și de la 1914 încoace.-

D-l Pojoga spune că vii mari din anul 1914 încoace, n'au putut să se planteze din cauza lucrătorilor și a butașilor și de aceea fără frică putem hotărâ timpul chiar cel mai târziu.-

Deputatul Bivol, propune ca locul unde s'au stricat viile, să nu fie socotit ca vie.-

Deputatul Crihan, propune ca să se lase ca comisia juridică să hotărască din care an trebuie să ră mână viile și livezile în stăpânirea proprietarilor.-

Comisia hotărăște că toate viile și livezile făcute până în anul 1917 să rămână în stăpânirea proprietarilor.-

Deputatul Buciușcan, propune să se hotărască, că viile și livezile rămân numai vremelnic în stăpânirea proprietarilor.-

Deputatul Crihan arată că dacă luăm pământul de la proprietari să luăm și viile, dar așa cum putem noi să luăm viile lăsând fiecărui proprietar o parte din moșie, chiar de semănat.-

Comisia respinge propunerea Deputatului Buciușcan.-

Domnul Murșoci, aduce la cunoștința comisiei, că în urma propunerilor mai multor deputați, domnia -sa consultându-se cu reprezentantul Ministerului de Agricultură, D-l Filipescu, a făcut un anteproiect de reformă agrară, după chipul cum se face această reformă în România de peste Prut, dar potrivit cu nevoile Basarabiei.-Acest proiect se înmânează președintelui și-l roază s'afie luat în seamă fiindcă aceasta este un proiect de lege întreașă, care prevede tot ce privește expropriea și despăzubirea iar nu numai principiile.-

Președintele mulțumește D-lui Murșoci, în numele comisiei pentru proiect.-

Apoi citește punctul al 5-elea, din raportul în discuție, care în rezumat este astfel: „Proprietățile și părțile de proprietăți arătate la punctul C trec în seama statului sau a ocărnuirei locale din clipa când statul sau ocărnuirea locală va zăsi cu puțință să ia aceste răspodării în seama lor.”-

După puțină discuție comisia hotărăște ca să se unească acest punct

cu punctele 6 și 7, care urmează și prevăd trecerea răspodărilor proprietărești în mâinile țăranilor, numai după ce ei însuși vor fi în stare să producă ceea ce produc acele răspodări.- S'a prefăcut aceste puncte într-o notiță la punctul 3.-

Se ia în discuție punctul 8 al raportului, în care se zice că să nu se dea țăranilor tot pământul deodată, ci numai acele părți din moșia proprietărească care se dădeau lor în posesie sau se lucrau cu uneltăle lor și numai după aceasta să se ia pământul care îl lucra proprietarul însuși.-

Deputatul Buzdugan propune ca acest punct să se scoată cu totul, pentru că pentru Basarabia nu mai are nici o însemnătate.-

Deputatul Moșhileanschi, spune că în Basarabia într'adevăr e puțin pământ, și nu poate să mai fie vorbă că va rămânea pământ sterp.- Dar până când se va îndeplini legea arără, vor trece 5-6 ani,- până atunci să se facă ceva cu acest pământ.- De aceea D-sa e de părere ca să se înscrie în lege punctul 8, care prevede ce trebuie să se facă cu acest pământ în scurtarea acestei vremi.-

Deputatul Cosovici, susține părerea D-lui Moșhileanschi, spunând că sunt multe cazuri, care nu se pot prevedea astăzi, dar dacă s'ar scoate punctul 8, statul n'ar ști ce să facă cu pământul, care nu s'ar putea da îndată țăranilor.-

Deputatul Grosman spune că prin punctul 8, statul nu se îndatorește să lase pământul în stăpânirea proprietarului.-

Deputatul Tudose, spune că în Basarabia nu se găsește un loc unde să nu alerge țăranii.- Propune ca să scoată punctul 8.-

Deputatul Crihan spune: dacă s'a hotărât să se exproprieze pământul negreșit că vom hotărâ și ce avem să facem cu el.- Aceasta însă o vom hotărâ altă dată.- Acum în să spun că în România, de pildă s'a hotărât să se ia o parte din pământ ca să se dea țăranilor, dar până se va face împărțirea stăpânirea de acest pământ aceluiași țăranii.- Vom răsi și noi o cale, dar cât privește despre punctul 8, nici vorbă nu mai poate fi.-

Deputatul Moșhileanschi, susține din nou punctul 8, spunând că dacă se va scoate, aceia care vor aduce la îndeplinire legea arără, n'ar avea nici o directivă în această privință.- Pământ este puțin și de aceea trebuie să luăm seama bine, ca să nu se facă o încurcătură la împărțea-lă lui.- La punctul 8, nu se spune că nu se expropriează pământurile, ci se arată care se expropriează mai întâi și care mai târziu.-

Deputatul Cosovici, adaugă că fiind pământ puțin, trebuie să ne păzim să nu sdruncinăm situația economică.-

Deputatul Lunev, arată că pământul adevărat e puțin, dar totuși sunt oaze, unde populația locală este puțină, ca să le poată cuprinde.-

De aceea punctul 8, trebuie introdus, ca să știe ce trebuie de făcut cu acest pământ, până se vor aduce peele țărani, care să le lucreze.-

Deputatul Buciușcan.- Dacă punctul 8 avea încă o însemnătate pentru Rusia mare, apoi pentru Basarabia n'are nici un rost.- Se zice că dacă se va lua pământ de la boieri și n'ar avea cui să se dea, atunci pământul va rămâne nelucrat.- Dar cine are să lucreze pământurile boierești, dacă nu vor fi oameni? Boierii cu mâna lor? Nu! Inșă noi vom vorbi despre aceia ce să facem cu pământul, în alt loc.-

Deputatul Grosman, spune că aici este o teamă ca să nu se facă vre-o înșelăciune de către cei care vor îndeplini legea; dar teama aceasta nu e întemeiată pe nimic.- Pământul nu este ca o pâine care poți să o tai în bucăți, și s'o împarți îndată, pentru împărțirea lui se cere vreme și chibzuială.-

Domnul Pojora, spune că ~~în vremea revoluției~~ comitetele de pământ n'au putut face nimic tocmai din lipsa de reguli și temeiuri sănătoase pentru alcătuirea treburilor pământești.-

Deputatul Crihan, spune că dacă comitetele de pământ în Rusia n'au putut face nimic, apoi aceasta numai din pricină că directivele ocărui-irei rusești n'au fost lămurite, dar după instrucția dată de Sfatul Țării comitetele de pământ, au alcătuit treaba cât se poate de bine.-

Inșă dacă noi scriem în lege punctul 8, despre care e vorba, cu aceasta noi încurcăm treaba, căci împlinirea acestei legi, în loc să se apuce să introducă reforma agrară, ei vor trebui să lămurească care pământ se dă în arendă și care nu; cât se lucra cu brațele și unelte țărănești și cât lucra moșierul; cum se poate deosebi moșia lucrată de moșierul însuși de aceea care au lucrat-o țărani și așa mai departe.

Punctul al 8-elea prin votul comisiei se scoate.-

Se ia apoi în discuție punctul al 9-lea în care se zice că partea de pământ care se va hotărâ proprietarului, trebuie să i se dea lănză curentă lui; dacă prin aceasta nu s'ar micșora valoarea moșiei, iar dacă se va face vre-o stințhereală, atunci moșierul trebuie să-și primească partea sa de pământ în alt loc, dacă moșierul va vrea.-

Deputatul Galițki, propune ca să se scoată cuvântul „dacă moșierul va vrea”.-

Deputatul Tudose susține propunerea Deputatului Galițki.-

Deputatul Tișanco, arată că la punctul 9 se vorbește numai că proprietarul trebuie să-și primească partea lui de pământ numai dacă el va vrea și poartă pe membrii comisiei, să citească mai cu băgare

de seamă acest punct.-

Deputatul Cosovici, suntem datori să lăsăm pământ moșierilor lănză casele care le locuiesc.-Dar se poate ca aceasta să scadă prețul moșiei, de aceea trebuie să-l lăsăm să-și aleasă această bucată de pământ în locul în care îi va plăcea.-

Deputatul Stepanov, arată că punctul al 9-lea este în strânsă legătură cu tot raportul care îl discutăm, și care ca punct de plecare are socializarea pământului.-Însă comisia așară a respins acest principiu și deci punctul arătat așa cum este nu mai are nici un rost.-

Chiar cuvântul „li se lasă foștilor proprietari un lot de pământ spre a se folosi”, nu este întâmplător.- Aceasta este ideea socialismului, care prevede nu stăpânirea de veci a pământului ci numai folosirea vremelnică a pământului.- D-sa ar îmbrățișa cu drag această idee, dar hotărârea comisiei este alta și acum trebuie să mergem pe această cale.-

Trebuie hotărât mai întâi cât pământ li se lasă moșierului.- Propune deasemenea ca acest punct să se dea comisiei juridice pentru a-l redacta mai bine.-

Kp Președintele: E vorba de 2 norme de pământ; cea muncitorească și cea proprietărească.- Trebuie să hotărâm ce normă li se lasă proprietarilor.- Deputatul Mozhileanschi, susține punctul 9, spunând că vorba despre normă va fi mai târziu și atunci se vedea dacă moșierul mai are voie să-și aleasă sau nu după placul lui.-

Deputatul Crihan arată că punctul al 9-lea e redactat astfel că o normă de pământ se lasă nu fiecărui moșier ci din fiecare moșie.-

Însă noi expropiem moșierii nu moșiile și de aceea trebuie lămurit că moșierii trebuie să-și primească partea care li se cuvine numai într'un loc.- De altfel punctul este bun.-

D-1 Tižanco, spune că membrii comisiei așară sunt atât de speriați încât se tem și de umbra lor și în al doilea rând se tem și de socializare.- Noi nu suntem pe calea socializării, și chiar punctul care îl discutăm nu are în el nimic socialist.- Mai mult încă acest punct și cu alte 2 care urmează după dânsul, au fost scoase în Rusia din proiectul reformei așară, de socialiștii extremi, ca niște puncte nesocialiste.-

Cuvântul „folosirea” are multe înțelesuri; este folosirea vremelnică și folosirea pe veci.-

D-1 Tižanco propune să se scrie că moșierul poate să-și primească partea lui de pământ, acolo unde n'ar micșora valoarea moșiei.-

Deputatul Grosman, propune ca pământul care se va da moșierului să se fixeze de către comisia care va aduce legea la îndeplinire.-

Punctul al 9-lea se votează în următoarea redacție:

„Când se vor da proprietățile și părți din proprietăți populației muncitoare, foștii proprietari au dreptul a-și păstra spre folosința lor, din cuprinsul proprietăților o parte de pământ care nu va trece de o normă, deosebit arătată mai jos, stabilită pentru pământurile agricole.- Aceste pământuri se vor da sau lăsa curtea fostului proprietar sau dacă însuși proprietarul va voi, în alt loc, aceasta însă nici în cazul dintâi și nici în cazul al doilea nu va micșora valoarea pământului, care trebuie să se dea la țărani!”-

Se votează apoi punctul al 10-elea, în următoarea redacție:

„Orașele cu toate acareturile făcute pot să rămână proprietarului.-

Președintele citește apoi punctul al 11-elea, care privesc exproprierea vitelor și inventarului proprietăresc.-

Deputatul Mozhileanschi, nu înțelege din ce principii se expropiază averea mișcătoare.- Acele învățături socialiste care le cunoaște el n’au ajuns până la exproprierea acestor averi.-Toate aceste învățături în privința gospodăriei satești se mărginesc numai la exproprierea pământului.-

Deputatul Stepanov.- Când era vorba de socializare, se prevedea atunci că socializând pământul vor trebui socializate vitele de muncă și uneltele proprietărești.- Dar astăzi când D-vs, ați hotărât că păstrați chiar proprietatea de pământ mică și cea mijlocie, cum poate să mai fie vorba despre exproprierea inventarului.-

Deputatul Mozhileanschi adaugă că dacă li se vor lua moșile de la proprietari, se înțelege de la sine că aceștia nu vor avea ce face cu ele și le vor vinde; dar noi nu putem nici decum expropia.-

E adevărat că statul expropiază în caz de război totul de care are nevoie, dar aceasta numai în cazuri anormale.- Însă dacă statul va răsi la un moment dat că trebuie expropriate și uneltele de gospodărie, ale proprietarilor, chiar pentru a fi date plugarilor el ar putea-o face însă aceasta n’are nici o legătură cu reforma agrară și nu poate fi scrisă în lege.-

Deputatul Cosovici, arată că membrii comisiei în discuțiile lor, aplează înainte voind să cuprindă tot deodată și de aceea stăm pe loc-

Toate trebuie să le hotărâm la rând.- E contra exproprierei inventarului, fiind un apărător al culturai naționale în gospodăria mari.-

Însă cum comitetul agricol superior de la Petrograd a decis exproprierea uneltelor după anumite reguli este de părere ca să se expropieze aceste unelte de la proprietari, care în urma exproprierei moșilor le-ar rămânea de prisos și tot odată sunt necesare țăranilor.-

deși prin aceasta suferă dreptul de proprietate.-

Deputatul Grosman, spune că din punct de vedere juridic exproprierea se poate face numai pentru nevoile statului, iar când se expropiază un cetățean pentru ca să se împartă avutul lor la ceilalți, atunci dreptul lui suferă.- Însă dacă s'a ajuns chiar în mai multe țări la convingerea că pământul poate fi expropriat pentru a se da celor ce-l muncesc, apoi teoria exproprierii averii mișcătoare din câte cunosc nici una nu o precede.-

Deputatul Galițki, propune ca în loc de cuvintele „Statului trebuie să i se dea voie să exproprieze” să se înlocuiască cu, „are voie”, iar dacă ocârmuirea locală nu-i va trebui să exproprieze acest inventar atunci îl va expropria statul.-

D-l Tižanco spune că principiul de exproprierea inventarului adevărat este al socialiștilor extremi; dar trecutul a dovedit că dacă țărani la 1861 au fost sloboziți în Rusia numai cu pământ și fără vite și unelte de lucru s'a făcut o greșală foarte mare.-

Plușarii n'au putut folosi cum trebuie pământul primit.- Să nu se întâmple aceasta și acum.- Statul când a intrat în război a rechiziționat tot ce i-a trebuit; mâine când va veni o foamă, va trebui să rechiziționeze și pâinea.- Dacă proprietarul va rămâne fără moșie atunci la ce i-ar trebui inventarul, iar statul îi va plăti.-

Deputatul Buzdușan, susține exproprierea inventarului dar numai în anumite cazuri.-

Deputatul Crivorucov, moșia la un loc cu inventarul are o valoare mai mare, acum când ar rămâne fără inventar valoarea ei scade.-

De aceea trebuie să se exproprieze și inventarul proprietăresc însă fără vite.-

Deputatul Iancu, e contra exproprierii inventarului, zăbind că aceasta este un capital curat ca și cum sunt vile, fabricile și altele care nu se expropiază.- Pe de altă parte exproprierea inventarului n'are nici un scop căci este vorba ca să se plătească, apoi n'ar fi mai bine ca să se cumpere aceste unelte de pe piața Americii sau a Germaniei și a altor țări fără nici o nemulțumire.- Mai bine se va da bani țăranului și el își va cumpăra; iar dacă moșierii rămân cu inventarul pot să facă cu el ce vrea.-

Deputatul Tižanco, dacă nu ar fi fost război și s'ar răsi toate din belșug pe piețele europene, nici vorbă n'ar putea să fie despre exproprierea inventarului, dar acum toate piețele sunt deșarte și poate să se facă o mare speculație.-

Deputatul Iancu, statul intotdeauna poate să rechiziționeze inventarul dacă va găsi că este nevoie de aceasta, dar să introducem exproprierea uneltelor, de muncă în lege a reformei ăzrare.-

Deputatul Stepanov, spune că inventarul este o parte a proprietății de pământ; însă când s'ar expropria tot pământul numai atunci ar veni vorba și de exproprierea inventarului.-

Comisia primește punctul al II-lea în următoarea redacție:

Statul are dreptul să exproprieze în puterea unei legi anumite inventarul mort care se va da populației muncitoare sau va trece în seama statului sau a ocărmuirii locale.-

Dacă aceste organe nu vor să se folosească de aceste drepturi, proprietarul poate să facă cu această avere a lui ce va vrea.-

După aceasta comisia trece la discutarea chestiei despre editarea unui organ special al comisiei ăzrare, unde trebuie să se tipărească tot ce privește reforma ăzrării.-

Deputatul Minciună, luând cuvântul, atrage luarea aminte a adunării că mai bine de o lună de când comisia ăzrării lucrează asupra deslășării uneia din cele mai mari probleme, dar ea s'a închis între cei patru pereți și lumea nu știe nimic de dansa, mai ales n'au nici o veste de la noi, frații de peste Prut, care așteaptă mult de la noi.-

De aceea D-l Minciună, propune să se scoată un organ al comisiei ăzrare în limba română și rusă, unde s'ar putea tipări tot ce privește comisia ăzrării și chiar și părerile celor care ar vrea să scrie câte ceva în această chestie.-

Deputatul Iancu, propune ca să se ia înțelegere în privința asta cu una din gazetele care apar în localitate, pe motivul că s'ar mai putea reduce cu aceasta din cheltueli.-

Deputatul Stepanov, susține propunerea D-lui Minciună adăugând numai ca această să fie scoasă în chip de anale.-

Timpul fiind înaintat, comisia hotărăște ca să se amâne discuția aceasta în ședința viitoare.-

Sedința se ridică.-

p. Președintele Comisiei (ss) Orihan

Secretar

(ss) Stăttas

PROCES - VERBAL

Al sedinței Comisiei Agrare a Sfatului Țării

din 5 Iulie 1918.

Sedința se deschide la orele 5 seara sub președenția D-lui V.V. Tiganceo.

Programul zilei: Citirea procesului verbal al sedinței 20.

Declarație relativ la adresa motivată a „Uniunii proprietarilor Basarabeni”.

Primirea în citirea a 2-a a hotărârilor fundamentale a raportului despre lichidarea mării proprietăți.

Raport în linii generale despre pământurile mănăstirești, a statului, bisericești, orașenești și publice.

Chestia tipăririi materialului și lucrărilor Comisiei agrare.

Se citește și se aprobă procesul verbal al sedinței 203 scris în românește.

D-l Cossoviei, în numele unei părți a specialiștilor, face o declarație excepțională:

Comisia agrară a terminat dezbaterile unaia din cele mai importante părți a muncii sale, relativ la formarea unui fond de pământ, prin exproprierea a pământurilor de proprietate particulară spre împărțirea lor populației agricole muncitorești. Hotărârile fundamentale, acceptate de către Comisie, nici într'un caz nu pot fi împărțite din apartene, și noi considerăm de datoria noastră de a reflecta acum încă odată în modul cel mai categoric în contra lor, atât în întregime, cât și împarte. După cum reiese din protocoale, noi, specialiștii din sedință în sedință, de la hotărâre la hotărâre, am insistat cu deosebită consecvență asupra naturii complicate a chestiei și asupra importanței ei speciale în viața țării, de o parte iar de altă parte asupra sdrănil cinării depline a acestei vieți și slăbiciunea organismului statului. di S'a relevat ca întâia condiție a introducerii reformei agrare cu suc-

ces, relația stric crutătoare ce trebuiește urmată față de întreprinderile culturale agrare de tot soiul. s'a relevat necesitatea introducerii reformei agrare în mod treptat și consecutiv. Comisia a pornit pe altă cale. Ea lichidează sau împarte (imparte) de odată în întregime gospodăria marelui proprietăți, neoprinduse nici față de gospodăria condusă de model și intensiv, neoprindu-se nici la împărțirea gospodăriilor de specie de zahăr, de semințe și chiar de reproducători.

Considerăm de datoria noastră a declara în fața Comisiei, că reforma, după părerea noastră, să nu fie introdusă pe axeste baze, de oare ce s'ar înteti numai sdruncinarea țării, s'ar amenința cu scădere și mai departe producția și s'ar duce țara la decadentă.

Subscriși: 1) V.S.Kossovici, 2) N.K.Moghilianschi, 3) F.F.Pojoga, 4) L.E.Liținșchi, 5) K.E.Surov, 6) D.O.Topor, 7) K.A.Tufescu, 8) K.A.Celebidachi.

Dep. Buzdugan, În vederea, că experții sunt chemați să-și exprime numai o părere obiectivă, nu să susțină partide interesate în chestia de față (proprietarii) protestă contra acestei declarații și afirmă că nu avem nevoie de astfel de experți, cari voesc să ne conducă de căpăstru, ei pot să plece de aici, iar declarația, ce au făcut-o nu are loc în protocol. Aceasta e o provocatie.

Președintele, protestez contra declarației lui Buzdugan. Nimic ofensator, nici sprijin pentru unul sau alt partid, cu atât mai puțin urmă de provocatie în declarația D-lor experți, nu este.

Dep. Tudose, vreau să știu, dacă va fi anarhie, vor eși specialiști în fața țăramilor?

Dep. Koșeo, Rog să se judece acțiunea Dep. Buzdugan și să se fixeze în protocol, (Zgomot)

Președintele, Rog să vă liniștiți; nu pot să conduc ședința în astfel de împrejurări. Dacă nu dați posibilitatea oratorilor să-și exprime părerile, voi fi nevoit să mă cobor pe pe catedra prezidențială și să părăsesc ședința. Protestez contra procedurii în felul acesta a deputaților.

Dep. Buciușcan, Nu voi atinge declarația experților, mă refer numai la acțiunea Dep. Buzdugan. În calitate de reprezentant al fracțiunii țărănești, sperând că sunt de acord cu mine și colegii din

fracție - declar, că nu împărtășim părerea dep. Buzdugan și privim cu totul altfel la părerea experților.

D-l A. Celibidache, Dep. Buzdugan a aruncat în fața experților o invinuire serioasă. Comisia trebuie să se exprime, susține pe Dep. Buzdugan sau nu. În caz afirmativ, noi ne îndepărtăm îndată.

D-l V.S. Kossovici, noi vă dăm tot sprijinul posibil, dorim însă, ca munca noastră să fie respectată și să nu fim tratați cu invinuiți și bânueli nebazate.

Dep. Crigan, Comisia lucrează de peste 2 luni și în timpul acesta s'au cunoscut destul de hotărât părerea experților și ale deputaților. Și e clar, că nici aceștia nici cei-lalți, nu se înțeleg unul cu altul. Experții cred, că hotărârile fundamentale ale proiectului de lege, propus de către prezidiu, apărut din partea lor, va fi primit în întregime. Însă comisia a primit acest proiect astfel, precum a aflat ea de bine. Cea mai vie discuție a fost provocată în privința gospodăriilor de culturi; experții susțineau că ele trebuiesc susținute în întregime, noi n'am fost de acord cu ei. Însă la urma urmelor nici noi n'am afirmat, că gospodăriile de semințe și altele n'ar reprezenta o valoare economică-socială; am privit însă chestia din alt punct de vedere. Căci, având experți părerea lor, putem să ne-o avem și noi pe a noastră. Noi am afirmat relativ la gospodăriile de specie de zahăr, că nu trebuiesc susținute, dar noi ne-am condus de practică, care a constatat în România și alte țări, că specia a fost cultivată și ori și când poate fi cultivată de către țărani; Despre gospodăriile de semințe și reproducători nici când n'am afirmat, că ele nu ar fi necesare. Am susținut numai, că ele vor aduce folos real țărânilor numai atunci, când se vor afla sub supravegherea statului, care le va pune spre lucrare la dispoziția specialiștilor. Am dovedit atunci cu exemplul D-lui Kossovici, că agriculturile, puse sub îngrijirea specialiștilor, au fost conduse cu mult mai bine și au adus folos mai mare populației, decât cele particulare. Astfel, noi am susținut că aceste gospodării au să tracă la dispoziția fondului, n'am afirmat încă că ele vor fi împărțite. Asemenea relativ la gospodăriile de model. Noi am recunoscut și recunoaștem pe deplin, că ele au o importanță mare, însă noi presupunem organizarea lor altfel decât experții. Noi afirmăm, că în fiecare plasă se poate organiza o gospodărie de experiență sub supravegherea specialiștilor și astfel de gospodării în extensiunea lor aproximativă

celor țărănești, aduc un folos neasemănător mai mare, de cât cele enorme în extindere și de proprietatea particulară. În consecință, judecând cu toată severitatea, noi n'am procedat în contra D-v. noi am decis numai chestia din punct de vedere, neputând primi hotărârea în sensul, precum s'a propus, de oarece sub punctele acelea ar fi trecut un teritor enorm de pământ mai bun, care ar fi rămas în mâinile proprietarilor. E natural, că în aceasta noi n'am putut fi de acord.

Mai departe au demonstrat experții, că dacă aceste gospodării vor fi luate, va scade producția țării. Deja atunci am adus dovezi destul de ~~convincătoare~~ convingătoare, că experții nu sunt în drept nici aici. Presupunem, că proprietarul dispune de 8000 desetine de pământ. El nici când nu va cultiva toată această moșie, - circa 4000 desetine se cultivează, restul rămâne pustiu. În cazul însă, dacă trece în mâinile multor agricultori, nu încapе indoială, că tot acest teritoriu în întregime va fi lucrat. De aici, se înțelege producția pământului poate numai să se ridice, în nici un caz nu să scadă. Iar dacă am chiar presupune, că acest pământ ar da în mâinile țăranilor un venit mai mic, nici atunci statul nu ar rămânea în pierdere, de oarece de prezent venitele, ce rămân în buzunarele proprietarilor, nu se cheltuesc în țara noastră, ci în străinătate. Țărănimea nu va proceda astfel, prin urmare va înmulți venitul țării sale nu străine.

Nu înțeleg, la ce atâta discuție. D-v. D-lor experți, sprijiniți-ne, și noi vă vom mulțumi sincer pentru sfaturile, ce ne dați arătați-ne însă calea dreaptă pe care să eșim la liman. Ne-ați sfătuit, noi nu v'am priceput, am procedat altfel și ce să facem? Trebuie să vă împăcați cu situația - pentru hotărârea noastră, noi răspundem. Ați spus câte odată mai mult de cât se aștepta ca dela experți. D-v. aveți să ne dați informații, ne puteți sfătui într'una sau altă direcție, când însă ați întreprins un pas politic, care ne-ar putea împiedica în munca noastră, nu e de mirat, că unii deputați s'au lăsat răpiți de temperament și au spus inventual și ceva de prisos. Nu e nevoie de ceartă, dar specialiștii trebuiesc rugați, să nu întreprindă pași politici, cari ne-ar putea dăuna nouă. Greșala D-v. D-lor experți, a fost că ați apărut un proiect nesistematizat și nepotrivit împrejurărilor locale. Când D-v. ați afirmat că trebuiesc lăsate toate pământurile întregi, noi am contrazis, că trebuiesc luate toate pământurile în fondul statului și din ele să se excludă gospodăriile de

agricultură conform nevoilor țării.

Presedintele. Conflictul de astăzi are două părți: 1) Declarația experților, pe care sunt în drept să o facă și nu e depusă deliberare; ei se trece direct în procesul verbal; 2) Cu ocazia declarației D-lor experți s'a întâmplat o pășire incorectă din partea dep. Buzdugan, care trebuie judecată. de aceea declar o intrerupere cu scopul să aducem hotărâre privitoare la acțiunea dep. Buzdugan.

D-l Celibidache, în partea din urmă a vorbirii sale, dep. Crigan a atins drepturile experților în comisie. Din vorbele sale reiese că experții sunt oarecare carte de informații, care are să răspundă, de pre ce este întrebata. Prezidiul Comisiunii agrare a privit altfel chestia, când ne-a invitat pe noi; ne-a propus să facem rapoarte și ne-a invitat la consfătuiri. Rog să ne clarificați; dacă presupuneți că noi să fim o carte de informații cred că aproape nimeni dintre noi nu va mai veni încă în Comisie.

Presedintele, explică că experții sunt chemați cu drept de vot consultativ.

Se declară intrerupere la orele 6 și 55 minute seara.

Sedința se redeschide la orele 7 și 10 minute.

Dep. Buciușean, în numele fracțiunii țărănești declară că, dep. Buzdugan trebuie să-și ceară scuze pentru cuvintele spuse la adresa experților; "provocație" și de astfel de experți nu avem nevoie.

Dep. Osoian, în numele membrilor blocului moldovenesc declară că deputații blocului, fiind responsabili pentru proiectul de lege în fața poporului, a Sfatului Țării și a Guvernului Central, consideră că o astfel de declarație a experților, care nu sunt responsabili în nici o direcție pentru hotărârile comisiei, corespunzătoare direct intereselor proprietarilor, nu poate fi introdusă în protocol. Declarația experților poate avea loc numai la finele tuturor lucrărilor comisiei în chestia agrară.

Dep. Minciună, Dep. Osoian a uitat să anunțe o hotărâre a fracțiunii țărănești, ca declarația experților să fie în întregime emisă din protocol. Ea e cu totul de prisos și nepotrivită, de oarece toate părerile precedente ale experților au figurat un protocol.

În numele minorităților vorbește Dep. Grossman. D-lor Deputați, Comisia agrară are devize generale, conducătoare, dar în fiecare grup în fiecare fracție sunt diferite curente, uneori diametral opuse. Grup

pa poporată în deciderea chestiei agrare își are motivele ei hotărâte, alte grupuri contrare; țăranii voesc să ia mai mult, proprietari să dea cât se poate mai puțin. Este însă a treia grupă - nepărtinitoare și neinteresată în sensul strivit al cuvântului - aceștia sunt experții. Ei urmăresc numai un scop, binele comun și-și depun toată munca, știința și energia spre deslegarea unei chestiuni atât de complicată, cum este cea agrară. Aceste persoane pot să aibă o specială canitate de autor; ei voesc să rămâie urme scrise despre părerea lor spre a se ști, că ei au prevăzut urmările rele ale reformei făcute în felul, cum ați decis-o voi. Acesta este dreptul lor, aceasta nu li se poate refuza, și noi reprezentanții minorităților facem următoarea declarație și rugăm a menționa în protocol. Subsemnații membri ai Comisiei agrare consideră de datorie lor a declara, că împărtășesc pe deplin părerea experților, exprimată în declarația specială prezentată astăzi.

Iscăliți: Dep. Grossman, Landau, Koșeo, Almendinger.

S'a decis unanim de a renunța la orice dezbateră în vederea că reprezentanții tuturor partidelor s'au exprimat.

Dep. Buzdugan, declar că cuvântul "provocație" nu s'a referit la experți, iar cuvintele "se pot duce" în cazul dacă experții insistă asupra declarației lor în întregime nu le pot revoca.

Dep. Krivorucov, Deși nu sunt de acord cu experții, consider că fiecare își poate exprima părerea liber și aceasta trebuie introdusă în protocol. Părerea experților, în calitatea părerei unei grup pe separate, trebuie relevată în protocol.

Președintele, după explicația Dep. Buzdugan, cred că incidentul poate fi considerat încheiat. Toate declarațiile vor avea loc în protocol.

Dep. Erhan, pentru o conlucrare liniștită pe viitor, propun ca experții să-și formuleze mai clar declarațiile. Ei afirmă în declarație, că nici în întregime, nici în parte nu sunt de acord cu hotărârile aduse de Comisie. În cazul acesta urmează, că experții pot să plece, noi însă dorim ca ei să lucreze și mai departe cu noi împreună. Forma prezentă în care e făcută declarația experților, poartă timbrul criticii asupra activității comisiei, ceea ce nu trebuie să aibă loc. De aceea propun experților să-și expună principiile mai clar, nu să critice munca noastră.

D-l Kossovici, nu cuprinde declarația noastră nici un fel de critică relativ la ~~hotărârile comisiei~~ hotărârile comisiei. Noi am rezumat numai toate părerile noastre aici, expuse din parte-ne în comisie până acum. Noi relevăm, că greșala principală în hotărârea luată noi o constatăm în nimicirea gospodăriilor de cultură. Aceste gospodării nu vor fi menținute, ceea ce se va reflecta în mod păgubitor asupra vieții țării. Acesta este punctul nostru de vedere. Se poate să fie greșit, a fost însă datoria noastră de a-l exprima. Din nou repetăm, că aci nu e urmă de critică, ci noi ne reunim părerile expuse până acum.

D-l Stepanov, Declarația fiind în numele experților, eu, în calitate de expert declar, că nu mă atașez părerii experților.

Dep. Erhan, eu aș considera că, declarația experților e făcută la locul ei, dacă experții s'ar fi exprimat părerea relativ la cele 6 puncte redactate din nou ale proiectului de lege. Dacă s'ar trage concluzia din declarația aceasta ar reeși, că noi suntem pe calea ruinei și anarhiei.

D-l. Kossovici, nu a ruinei și a anarhiei, ci a decăderii și regresului.

Dep. Crigan, Chestia proprietății mari încă nu e terminată. Când vom încheia cu principiile, atunci vom vorbi despre gospodăriile de cultură și nu puteți să știți înainte care va fi hotărârea noastră. Dacă vă dați seama de hotărârile noastre, atunci nu puteți să afirmați că am nimicit gospodăriile de cultură. Când vom fi terminat munca noastră, numai atunci veți avea dreptul să spuneți, nimicim gospodăriile de cultură sau nu. De prezent nu se pot face astfel de declarații nici introduce în procesul verbal.

Președintele, Eu personal nu pot accepta ca orice declarație să nu fie introdusă în procesul verbal.

D-l Kossovici, Chestia primirii principiilor fundamentale ale proiectului de lege e fixată în programul zilei în punctul al treilea. De aceea ne putem retrage temporar declarația până când punctele vor fi revizuite în citirea a doua. Noi considerăm că hotărârile fundamentale sunt enunțate, dacă totuși în contra așteptării, gospodăriile de cultură vor fi susținute, vom întâmpina o astfel de hotărâre și ne vom te-
voa cu bucurie declarația de astăzi.

Președintele, vreau să nu se comunice de către experți: cu ce argumentează în contra fărâmițării gospodăriilor de cultură.

la reforma agrară, nu poate fi aprobată.

Dep. Erga, constată necesitatea de a se înțelege în chestia declarației proprietarilor de pământ cu Consiliul Directorilor referitor la neadmisibilitatea de a prezenta direct înconjurând Sfatul Țării, proiecte de reforme agrare în Parlamentul Român.

Președintele aa cetire scrisorii explicative a Reuniunii proprietarilor de pământ (vezi anexa)

V Eu, în calitate de președinte, trebuie să observ câte-va incorectități în scrisoarea explicativă. Aici se spune că Dep. Tudose amenință pe proprietari cu o noapte Vartolomei. Este neadevărat. Dep. Tudose a arătat că aranjarea chestiei agrare trebuie să meargă pe calea împăciuirii relațiilor dintre proprietari și țărani, și nu pe drumul prăpăstios, care ar putea conduce spre excese, în felul nopții de Vartolomei. Relativ la Obiecția dep. Minciună "puțin" pe când A.B. Sinașina documenta, că declarația Sfatului Țării a dus la devastarea a 95% din toate moșiile și la asasinarea a 10 proprietari, D-l Minciună a clarificat, că el a obiectat "slab" nu "puțin" iar aceasta s'a referit nu la numărul proprietarilor omorâți, precum o prezintă scrisoarea, ci a fost spus în sensul, că declarațiile reprezentantului Uniunii proprietarilor de pământ sunt "puțini" "slab" argumentate. Cuvântarea D-lui Filipescu este asemenea ~~incorctată~~ incorect redată; cred însă că D-l Filipescu, ca reprezentantul guvernului va reacționa personal.

Adresa și scrisoarea motivată a Reuniunii Proprietarilor de Pământ vor fi transpuse Consiliului Directorilor iar persoanele atinse în ele pot să tragă la răspundere Uniunea pe calea legală.

Locul prezidențial îl ocupă vicepreședintele Dep. Erhan.

D-l Cehibidache, declară în numele experților: În vederea posibilității de a fi schimbate principiile fundamentale ale proiectului de lege la citirea a 2-a noi temporar ne luăm declarația dela ordinea zilei și o lăsăm la secretariat, până când va fi terminată cetirea a doua.

Dep. Crigan, propune a întreprinde cetirea a doua numai după ce va fi terminat proiectul de lege în întregime sau va fi stabilită o urmă de susținere.

Secretar Dep. Năstase, În calitate de secretar, nu-mi pot închipui ca cele întâmplate în comisie să nu fie redată prin protocol. În scopul conducerii reglementare a protocoalelor e neapărat necesar să cu-

prindă totul.

Profesorul Murgoci, spune, că dacă colegii lui experți își revocă declarația, atunci el nu ca reflecta. De oarece experții retrag declarația numai temporar și condiționat D-l Murgoci își expune părerea personală în chestia de pe tapet.

Aici constatăm două laturi:

1) Rolul nostru de specialiști-sfătuitori. Lucrările Comisiei agrare sunt astfel regulate în cât ori și când putem pretinde, că părerile noastre să fie introduse în protocol chiar și în cazul dacă nu vor fi acceptate de către Comisia agrară. Noi putem face declarații separate după plac, nu aflăm însă potrivit de a critica hotărârile Comisiei de oarece rolul nostru este a da informațiuni și sfaturi; responsabilitatea hotărârilor și în general a reformei agrare, cade asupra noastră, membrii comisiei. Dacă e adevărat, că colegii mei critică principiile stabilite, prin aceasta ei au trecut granița îndatoririlor lor; eu nu mă pot atasa lor și nu susțin declarația lor care, de altfel nici nu mi-a fost prezentată pentru subscriere.

2) Declarația se referă la chestii hotărâte până în prezent în principiu; în privința aceasta nu numai nu mă atasez D-lor experți, ci merg pe față în contra lor. Principiile primite de către D-v. eu le consider acceptabile pentru ori și cine care dorește realizarea reformei agrare. În cât privește punctele raportului neacceptate de D-v. la deliberarea cărora foarte des eu am fost de părere contrară colegilor mei, presupun că nimeni nu că poate reproșa nimic: argumente "pro" și "contra" se văd în protocoale.

De altă parte cred că principiile, ce le-ați acceptat, nu zăruncinează marea proprietate, de oarece încă nu e stabilită o normă, care-i rămâne proprietății afară de grădini, vii și altele. Pe lângă aceasta, dacă la stabilirea amănunțită a tuturor punctelor se va lua în considerare proiectul meu, veți constata; că pentru organizarea instituțiilor economice și gospodărești, eu prevăd lăsarea pământului în măsura pe care comisia de expropriere o va accepta ca strict necesară pentru instituțiunea relativă.

Mai departe nu sunt de acord cu colegii mei nici în privința, că continuând munca în direcția întreprinsă, D-v. ați provoca periclitarea bogățiilor țării și a reformei agrare. Dacă s'ar atribui importanță acestor fel de declarații nehotărâte, pe lângă principiile destul

de largi, pe care le-~~ai~~ primit, aceasta ar însemna, că noi nu vom putea realiza nici când, nici un fel de reformă agrară. În deosebi mă surprinde, că reprezentanții socialistilor-revoluționari, cum este D-l Moghileanschi, afirmă că prin primirea acestor principii și indeosebi neacceptând punctul relativ la sfecla de zahăr, pe care o pot cultiva cu succes și țărani, s'ar zdruncina aproape, s'ar aduce la nimicirea bană starea țării.

D-l Celibidache, Profesorul Murgoci a calificat declarația noastră drept protest. Aceasta este o declarație nu un protest.

Președintele, În interesul conducerii reglementare a protocoalelor vor fi introduse toate declarațiile făcute și se va menționa, că experții revoacă declarația lor până la terminarea citirii a doua. Dep. Crigan a propus, că înainte de a întreprinde citirea a doua, să se stabilească norma relativă la neînstrăinarea. Aflați necesar să decideți îndată asupra acestei propuneri?

Dep. Tigancu, S'a elaborat un program de zi hotărât, în conformitate cu care se intenționa a vă face cunoscute principiile fundamentale ale proiectului de lege, redactate prin comisia juridică.

Mai departe se intenționa să se păsească la formarea fondului statului mai întâiu apoi la norme. Ordinea stabilită a fost următoare:

- 1) Chestia lichidării proprietății mari.
- 2) Despre formarea fondului de pământ și incorporarea în el a tuturor pământurilor: mănăstirești, bisericesti și altele.
- 3) Despre normele ce urmează a se lăsa proprietarilor.
- 4) Despre normele de improprietărire.

V-ași ruga să nu incurcați acea tă ordine. De aceea propun să fie punctul următor chestia pământului mănăstiresc, orășenesc etc. Trebuie deocamdată să ne ținem de a stabili norme, de oarece chestia este cu mult mai complicată decât își închipuiesc mulți. Va trebui de pildă să stabilim criteriile drept care pot servi normele de alimentație normele de muncă și așa mai departe. Chestia reclamă raport minuțios. Trebuie înconjurare metodele prea primitive. Dacă D-v. veți decide pri mijloace atât de primitive, se pot provoca greșeli enorme. De aceea propun să se mai aștepte puținel cu chestia normelor.

Dep. Crigan, Dacă D-l Tigancu este de acord ca a doua citire să fie la urmă; nimic n'am de reflectat. Afirm însă că nu trebuie să întârziem

prea mult, ci să decidem mai repede și productiv. Noi revizuiam un proiect elaborat în Petrograd, mergem pe urmele lui, dar n'am produs aproape nimic noi înșine. Acest proiect este compus pentru Rusia, nu pentru Basarabia, afară de aceea mai sunt alte proiecte mai potrivite cu condițiile noastre. Cred, că de oarece noi cu sufletul și sentimentele noastre suntem mai aproape de România există deja câteva proiecte compuse de persoane cari cunosc nevoile și țara noastră, ar trebui să luăm pe unul dintre aceștia de baza muncii noastre. Atunci noi mergem pe drumul drept, fără a mai avea discuție și proteste din partea experților, cari cunosc bine Rusia, însă prea puțin Basarabia. Astfel există de pildă, proiectul Garoflid, care se potrivește cu condițiile noastre și sunt convins, ar fi primit fără discuție. Încă o dată propun să ne apucăm de proiecte românești și nu de ori-ce altele.

Dep. Tigancu. Incepem să ne temem de toate; la început ne-am temut de amăgire, apoi de socializare iar de acum ne temem de influența străină. Previn că în privința chestiei dela ordinea zilei relativ la pământurile mănăstirești și altele; nu dispun de nici un raport nici rusesc în general nici românesc, ci este numai unul curat local Basarabean. Eu am cercetat bărbați, care cunosc bine Basarabia și sunt competenți în chestia aceasta și i-am rugat să-mi răspundă la următoarele întrebări:

1) În ce întindere se află în Basarabia și unde (amănunțit) pământuri mănăstirești, bisericesti, ale statului și publice.

2) Despre dreptul de proprietate și felul de folosință,

3) Posibilitatea principală de a fi instrăinate pe seama fondului statului și toate acelea părți de cultură, cari trebuiesc conservate. Toate întrebările acestea se referă exclusiv la Basarabia nu la Asia sau România, cum spune dep. Crihan și această chestie atingătoare în întregime Basarabia, eu propun să fie pusă la ordinea zilei.

Se decide încheierea discuției.

Locul prezidențial îl ocupă Dep. Tigancu.

Se deliberează chestia privitoare tipărirea materialului și lucrărilor Comisiei agrare.

Dep. Minciună. În ședința trecută nimeni n'a obiectat în contra propunerii mele referitoare la necesitatea tipăririi unui organ propriu, în care să apară tot materialul Comisiunii agrare, precum și rapoartele speciale și părerile asupra chestiei agrare. S'a propus

numai ca toate acestea să se editeze drept adaus la gazeta „Sfatul Țării”. Eu cred însă că aceasta nu ne-ar costa mai puțin, decât editarea unui organ propriu, de oarece materialul se dă oricum gratuit iar pentru hârtie și topografie e de plătit în ori-ce caz. De aceea propun a se edita organul propriu, în forma unui jurnal sau revistă săptămânală, în care să apară materialul comisiei și articole speciale în limba rusească și românească.

Dep. Grossman, propune tipărirea materialului în broșuri speciale numindu-le „Lucrările Comisiei Agrare a Sfatului Țării”. Să fie însă editate aceste lucrări nu în forma unei reviste săptămânale periodice, ci în măsură pe cât vor fi terminate lucrările vre-unui resort.

Dep. Minciună, insistă asupra propunerii de a se edita un jurnal periodic, de oarece e nevoie ca raporturile să fie tipărite la timpul său și imprăștiate atât la noi cât și dincolo de Prut, unde nu se ști nimic precis despre mersul lucrărilor noastre și de aceea se oferă teren larg provocăției.

D-1 Stepanov, propune să fie recunoscută în principiu necesitatea editării materialului comisiei, iar felul editării, fiind curat tehnic, să fie incredințată spre elaborare prezidiului. Materialul se tipărește în măsură ce se adună și se pune în vânzare.

Se pun la vot două propuneri:

- 1) A se edita materialul în formă de jurnal săptămânal periodic.
- 2) În formă de colecție în măsura terminării vre-unui capitol al lucrărilor.

Cu majoritate de 13 voturi în contra la 5 se decide editarea în formă de colecție.

Președintele, publică o declarație extraordinară a Dep. Tudose.

Rog să nu fiu refuzat de a face declarație în chestia observării scăderii plății de arendă în gazeta „Svobodnaya Măslî” No. 344 dela 5 Iulie dela 43 r.75 cop. la 31 r.25 cop.

D-1 Topor declară că aceasta nu e o declarație oficială și circulează însă nu există relativ la arendă.

Sedința se închide la orele 9 și 30 minute seara.

P. PREȘEDINTELE COMISIEI
(S) Crîhan.

SECRETAR

(S) K. aftol.

P R O C E S - V E R B A L . -

SEDINTA COMISIEI AGRARE, din ziua de 7 Iulie 1918.-

Sedinta se deschide la 5 oasuri seara, sub prezidentia d-lui Tigancu, presedintele comisiei agrare.-

Manduiala zilei: 1/ Citirea procesului verbal al sedintei trecute; 2/ chestia scrierii proceselor verbale; 3/ raportul D-l Vucotici despre pământurile mănăstirești, bisericesti și obștești ale statului; 4/ editarea lucrărilor comisiei agrare.-

Se citește procesul verbal al sedintei a 21 dela 5 Iulie c., care se aprobă.-

Secretarul comisiei agrare, D-l Năstase, aduce la cunoștința adunării, că deși comisia a hotărât, ca procesele verbale să se facă în două limbi, adică în limba rusească și cea românească însă îndeplinirea acestei hotărâri întâmpină multe greutăți, mai ales tehnice și de aceea propune, ca aceste procese verbale să se scrie în original în limba românească iar în ceialaltă apoi să se traducă.-

Secretarul Minciunș.- Când s'a ridicat chestia despre scrierea proceselor verbale în românește, eu mi-am închipuit, că ele se vor scrie numai în această limbă.- însă voia D-vs. a fost, ca aceste procese verbale, chiar în original să se scrie în amândouă limbile. Acum din practică am văzut că aceasta nu se poate îndeplini și rămâne acum să alegem o limbă din cele două.- Eu socot, că din mai multe puncte de vedere procesele verbale trebuie să se facă în limba românească, iar în cea rusească numai să se traducă.- Cele mai mari dovezi în folosul limbei rusești până acum erau, că raporturile și proiectele de lege se scriau în limba rusească, iar o parte din specialiști nu cunoșteau limba românească.-

Însă de astăzi înainte vom trece la discutarea unor proiecte curat românești și prin urmare și această greutate se înlătură, iar pentru cei câți-va care nu știu limba românească, procesele verba-

le se vor traduce în rușește.-

Deputatul Orihan.- Eu sunt de părere, că procesele verbale trebuie scrise numai într-o limbă, căci este un lucru peste putință ca 2 secretari în două limbi să facă în același timp două procese verbale la fel.- Trebuie negreșit, să se scrie întâi un original și apoi să se traducă.- Acest original, cred, că trebuie să fie scris numai în românește și iată din ce punct de vedere.-

Mai întâi de toate, noi facem parte din România, și prin urmare limba statului e cea românească.- Al doilea, nici nu s'ar putea ca acum chiar când se naționalizează totul, noi să urmărim înaintea asorie și a vorbi numai rușește, căci atunci lumea s'ar crede că noi avem și ideea rușești.- Aproape toți Deputații din Ofatul țării, vorbim moldovenește și prin urmare cel care scrie procesul verbal în rușește ar trebui pe loc să și traducă cuvântările noastre în rușește, ceea ce nu e cu puțință să se facă exact.- De astăzi înainte, chiar raporturile și anteproiectele de discuție, vor fi scrise în românește și aceasta ar îngreui și mai mult scrierea proceselor verbale în rușește.- Iar aici pe deoparte avem specialiști ruși care nu înțeleg românește, apoi pe de altă parte avem și specialiști români, care nu înțeleg rușește.-

Dar cu specialiștii ruși D-vs. vedeți cât ne merge de rău și de aceea trebuie să ne gândim la mai mulți specialiști români.- Legea care o vom face-o noi are să fie negreșit cercetată și de Miniștrii și de parlamentul român și poate cel care o va cerceta va vrea să vadă și vorbirile care s-au rostit la discutarea acestei legi.- Si ce ne-am face noi, dacă ar trebui ca aceste vorbiri să le trimitem scrise în rușește?- Firește, ca ori și cine văzând că toate s'au scris și vorbit în rușește, ar crede, că și legea este rusească, iar nu basarabească (moldovenească).- Secretarii amândoi D-l Minciună și D-l Năstase știu bine românește și vor putea scrie procesele verbale în limba noastră mamă.- Trebuie să nu uităm că legea are să fie discutată nu în Moscova nici la ~~1917~~ retrograd, ci la Iași sau la București și de acolo trebuie să se vadă, că această lege este făcută de români în țară românească.-

Dep. Luncv.- Procesele verbale trebuie să se facă și în limba

românească și în cea rusească, de oarece amândouă limbile, au fost recunoscute ca limbă de stat.-

Domniei-sale i se dau lămuriri că această hotărâre nu s'a luat.-

Dep. Rojoga.- Propune ca cuvântările membrilor comisiei a-grare să se scrie în procese verbale în acea limbă în care vorbesc oratorul, căci numai atunci s'ar putea reda exact ideile spuse.-

Dep. Cosovici, susține părerea Dep. Rojoga spunând, că oratorii în cuvântările lor adesea ori întrebuintează cuvinte și termeni special tehnice, care nu pot fi imediat transcriși, dar ca-trebuie redați numai așa cum s'a spus.-

Secretarul Minciună lămurește, că procesele verbale nu se fac stenografic, de oarece nu avem nici un stenograf, și de aceea cel care scrie procesele verbale poate să prindă numai pe scurt cuvântările oratorului și ideile lui, indiferent de limbă în care aceste idei ar fi exprimate.- Însă cei care nu înțeleg românește, vor putea citi cuvântările lor în rusește.-

Comisia hotărăște, că procesele verbale să se scrie numai în românește, iar în rusește să se traducă pe urmă.-

CHESTIUNEA MOȘILOR MANASTIREȘTI

Dep. Cosovici face raport pe scurt despre moșile mănăstirești, ale statului, bisericesti și altele.- D-se arată că în Basarabia, moșii de ale statului sunt numai în două ținuturi: în al Achermanului și în ținutul Ismail; cuprinzând în total aproape 45.000 desetine de pământ cultivabil.-

Din acest pământ a fost dat în posesie la locuitorii de acolo vre-o 8-10.000 desetine și negreșit că acum nu mai poate fi socotit ca pământ slobod.- Afară de aceasta statul are vre-o 13000 desetine de pădure în ținutul Bălților, Orheiului și a Hotinului.-

Trecând apoi la moșile închinete mănăstirilor și locurilor sfinte de peste graniță, D-l Cosovici, arată că la început în Basarabia, pământ de acesta era vre-o 280.000 desetine, din care 115 mii desetine au fost împărțite în loturi la țărani.- Au rămas mănăstirilor de peste graniță o întindere de vre-o 105.000 desetine,

din care 18.000 desitine aparținând mănăstirilor moldovenegti, le-au luat stăpânirea rusească în anul 1906-1907, pentru stat, pe temeiul că și stăpânirea românească a luat din stăpânirea mănăstirilor de peste graniță, moștile din țara românească.- A rămas numai vre-o 16.000 desitine în stăpânirea mănăstirei Sf. Spiridon.-

Astfel în Basarabia, astăzi se mai găsesc vre-o 105.000 desitine de pământ al mănăstirilor și locurilor sfinte de peste graniță.- Din acest pământ aproape vre-o 55.000 desitine e cu pădure, iar vre-o 11.000 desitine este împărțit și dat țăranilor în arendă pe mulți ani pentru a pune vii și livezi pe dânsul.-

Prin urmare nici aceasta nu poate fi socotită ca pământ slobod afară de 2-3 gospodării mari decât 100 desitine fiecare, care sunt făcute de moșieri.- Însfărgit ocărnuirea moștilor așezămintelor duhovnicești de peste graniță are și ea în seama ei vre-o 1500-1600 desitine pe care a făcut gospodărie de semințe, stațiuni agricole și altele.-

Așa dar o parte din pământul mănăstiresc se află deja în mâna țăranilor supus la diferite culturi, așa că acum nu mai poate fi vorba de cât numai de schimbarea numirei stăpânirilor.- Însă D-l Cosovici, e de părere, că aceasta este o chestie nu numai internă ci și externă, diplomatică.-

Mănăstirile locale din Basarabia bănuiesc că au peste 5000 desitine de pământ proprietate care li s-a dat la început afară de cel care l'au cumpărat mai târziu.-

Și în sfârșit bisericile din Basarabia au primit fiecare dela 33-130 desitine de pământ după cum erau locurile de largi.- Biserici în Basarabia sunt aproape vre-o 1000.- D-se nu știe dacă bisericile mai posedă și pământuri dăruite.-

Pământuri obștești sunt acele care aparțin Zemstvei guberniale, vre-o 8000 și celei ținutale aproape 10.000 desitine.- Asupra pământurilor târgurilor și orașelor în Basarabia, afară de orașul Chișinău, n'am nici o știință.-

Din mai multe întrebări care i se fac D-lui Cosovici, de către membrii comisiei, se lămurește:

a/ că pământul mănăstirilor din Basarabia nu e socotit, ca acela

care este stăpânit de așezămintele duhovnicești de peste graniță, afară de acela al mănăstirii Căpriana;

b/ din tot pământul închinat mănăstirilor și locurilor sfinte de peste graniță, care sunt în număr de 16 se mai găsesc astăzi în Basarabia 165.000 desitine, plus 18.000 desitine ale mănăstirii Sf. Spiridon.- Aproape tot acest loc e dat în posesia țăranilor.-

Înregedintele.- Stăpânirea rusească delă o vreme începuse să oprească în țară o parte din veniturile mănăstirilor de peste graniță, mărginind astfel dreptul lor de proprietate.- Puteti să ne lămuriti cum s'a făcut aceasta?-

Dep. Cosovici.- După războiul ruso-turc din 1877, când stăpânirea a făcut lege după care numai o parte din venituri, se dă mănăstirilor de peste graniță, iar cealaltă parte se împărțea între Sf. Sinod și ministerele de învățământ și cel de interne.- Apoi la anul 1905, această lege a fost prefăcută și drepturile mănăstirilor străine și mai mult mărginate.-

Zemstva, însă toată vremea cerea, ca nici un ban să nu se mai dea acestor mănăstiri.-

Dep. Buzdugan.- Cât venit aduceau pământurile mănăstirești statului?-

Dep. Cosovici.- Când plăteau la vreme, aproape 2 milioane, din care un milion lua zemstva.-

Dep. Coșco, aduce la cunoștința comisiei, că cine se interesează de chestia moșiiilor mănăstirești, poate găsi un raport amănunțit în limba moldovenească a lui Iurigheievici tatăl, făcut pentru stăpânirea rusească.-

Dep. Lunevsputne că pământurile instituțiilor culturale sunt numai cu numele ale acestora, însă de fapt cea mai mare parte din aceste pământuri sunt împărțite țăranilor așa că se poate schimba numirea stăpânitorilor.- Vor rămânea numai pădurile care nu pot fi împărțite.-

Se face pauză.-

După pauză înregedintele aduce la cunoștința comisiei, că în puterniciții preoțimei și ai călugărilor, roagă să se amâne luarea vreunei hotărâri în privința moșiiilor mănăstirești și bisericesti

pentru gedința viitoare, când vor putea face și ei un raport.-

Reprezentantul preoției spune că comisia pentru chemarea soborului a hotărât ca vilele și livezile mănăstirești să rămână în stăpânirea mănăstirilor și să li se lase și lor o cătine de pământ ca și marilor proprietari.-

Președintele lămurește că vilele și livezile, după hotărârea comisiei, rămân în stăpânirea proprietarilor în tot cuprinsul lor, iar din pământul cultivabil se va lăsa fiecărei mănăstiri, loturi de muncă după numărul călugărilor ei.-

Hotărârile asupra chestiunii pământului mănăstiresc, se amână pentru gedința viitoare.-

Pământurile Orășenești.-

Dep. Lunev, spune că stăpânirea de pământ a oragelor din Basarabia, este de mai multe feluri.-

De pildă, orașul Orhei, e făcut pe pământ proprietăresc; orașul Hotin dinpotrivă, afară de pământurile de pământ sub oraș mai stăpânește încă și păduri și imaguri afară din oraș.- În orașul Bolgrad, ograda fiecărui locuitor e proprietatea lui, ca și într'un sat.-

Alte orașe au atât de mari proprietari, că pe pământul lor sunt făcute chiar sate întregi.- De pildă pe moșia Orașului Ismail e făcut un mare sat Neorasovca, iar orașul Chișinău, afară de pământul care i s'a dat la început, mai are încă și pământ cumpărat.- Așa dar în Basarabia sunt orașe ca și proprietare, orașe pe pământ proprietăresc și orașe unde locuitorii sunt stăpâni pe locul lor.-

Orașelor li s'a dat la început pământ mai mult ca să aibă unde se lăți și cum acest pământ nu se poate lua ca nu cumva pe urmă să trebuiască să fie stricate toate satele pentru lărgirea orașelor.-

Președintele, propune să poftescă pe președintele uniunii orașelor și să facă raport despre pământul orășenesc.-

Dep. Budigeanu, propune ca să se facă raport și asupra pământurilor târgurilor.-

În sfârșit se pune chestia despre alegerea unui comitet pen-

tru tipărirea lucrărilor agrare.-

Președintele aduce la cunoștința adunării, că nimenea dintre membrii comisiei n'a primit să-și ia asupra sa această sarcină și propune ca să se cheme colaborator cu plată.-

Dep. Buzdugan.- Să-i însărcinăm pe secretari și să-i plătim.-

Secretarul Năstase.- Eu pot să lucrez fără plată, dar va trebui plătit ajutorul meu.-

Dep. Budișteanu.- Secretarul lucrează peste puterile lui de dimineață până în seară și munca lui trebuie să fie răsplătită.-

Adunarea hotărăște ca pentru redactarea și lucrul cât se va cere pentru tipărirea lucrărilor comisiei agrare să se plătească deosebit, iar cu editarea acestor lucrări îl însărcinează pe secretarul Comisiei, D-l Năstase.-

La 8 clasuri, seara ședința se ridică.-

P R E Ș E D I N T E L E C O M I S I E I

(ss) Crihan

S E C R E T A R

(ss) Năstase

Verificat

30

PROCEES - VERBAL

AL SEDINTEI XXIII-a a COMISIEI AGRARE dela 10 Iulie 1918.-

Sedința se deschide la ora 5 seara, sub prezidenția Domnului Tigano, Președintele comisiei agrare.-

Mănușiale zilei; Citirea procesului Verbal din sedința trecută, raportul prezidiului despre mai multe chestiuni și continuarea discuțiilor asupra moșilor mănăstirești, bisericuști, orășenești și obștești.-

Se citește procesul verbal al sedinței 22-a, dela 7 Iulie c. care se aprobă.-

Reprezentantul uniunei orășelor, D-l Hendrich, aduce la cunoștința comisiei că nu poate face raportul cerut, de care ce îi lipsește de o cantitate materialul necesar.-

Înputernicitul Rubanăscăi zemstvei guberniale, D-l Gilibidache aduce la cunoștința comisiei agrare următoarele:

Zemstvele guberniale ca și cele ținutale, afară de zemstvele Benderului, Hotinului și Orheiului, despre care nu are încă datele necesare, stăpânesc pământ în următoarea măsură:

Zemstva Sorocci, 30 desitine, cu via, livadă și casa dăruite de L.A. Ianina.-

Zemstva Bălților, 26 desitine, pe moșia lui Mandotanu în satul Iulă Ezereni; 834 desitini din moșia Pociumbenților și 370 desitini din moșia Costeștilor, dăruite de M.O. Stroescu, pentru facerea unui spital.-

Zemstva Chișinăului, stăpânește din ocina Petricanilor 21 de desitini, din ocina Brătulenilor 9 desitini și 188 stângeni pătrați, din a Bubueșilor 9 desitine și 1008 stângeni pătrați, din a Crișcovei 740 de desitine și la Fundu-Făgăratino 160 de desitine, dăruite de Ch. D. Chișlac.-

Zemstva Achermanului stăpânește din ocina Brăilei și a Chișinăului 83,1/3 desitine, dăruite de N.I. Chișlac.-

Zemstva gubernială are pe moșia Gîlorești-Movileni 121 desi-

tine, pe moșia Jurenilor 803 desetine, a Saharnei 548 desetine, a Gorgenților 2880 desetine și pe moșia Gângereilor 4000 desetine.-

Cei care au dăruit pământ zemstvelor, zice D-l Cilibidache, le-au pus totodată și anumite îndatoriri, care adesea ori nu se pot îndeplini și prin urmare aceste daruri devin o sarcină grea pe umerii zemstvelor.-

Întrebările.- Puteți să-mi răspundeți dacă nu ar putea fi oare expropriate aceste pământuri ale zemstvelor, în fondul statului?.-

D-l Cilibidache.- Pământurile zemstvelor ca proprietate privată pot fi expropriate, dar acestor ocărmuiri autonome, le trebuie pământ pentru diferite culturi, gospodăria model și altele.-

Pământurile dăruite zemstvelor, adesea ori nu se potrivesc acestor scopuri și de aceea eu cred că ele s'ar putea lua în fondul statului, iar zemstvelor să li se dea pământ în alte părți, unde s'ar potrivi locul pentru trebuințele lor.-

Întrebările.- Cum s'ar putea împăca interesele zemstvei și a țărânimei, și unde ar trebui dat pământ zemstvelor?.-

D-l Cilibidache.- Chestia aceasta a fost discutată și în Sfatul Directorilor, însă nu poate fi repede lămurită.- Trebuie cercetat o mulțime de material și luate în seamă mai multe amănunte.- Cred că peste 2-3 săptămâni lucrul acesta va fi isprăvit și atunci se va vedea cât pământ va trebui pentru gospodăriile pentru însemnătate națională, indiferent al cui va fi pământul.-

Dep. Mateo.- Trebuie deosebit pământul dăruit de cel cumpărat.- Sunt pământuri jertfite pentru anumite scopuri și sunt pământuri dăruite împreună cu capitaluri.- Dacă se expropriază pământul trebuie hotărât ce se face cu banii.- Sunt de părere că pământul zemstvelor nu se poate expropria, de carece ^{atunci} ^{mai} nu se poate îndeplini voia donatorului.-

Dep. Cosovici.- Eu cred că chestia trebuie să se rezolve în general; de la sine se înțelege că dacă pământul se trece în seama statului, apoi și sarcina îndeplinirii voiei donatorului se va face tot de stat; despre aceasta se va vorbi mai târziu.-

Dep. Rojoga.- Chestia nu e lămurită bine.- Trebuie să știm cât

re între aceste pământuri și cele care se moștenesc.- Pământul dăruit se va putea expropria în anumite cazuri, dar voia donatorului este sfântă.-

Dep. Bivol.- Nu pricep de ce se socotește zemstva mai presus de ~~alt~~ stat.- Dacă e vorba că zemstvele să aibă pământ pentru înființarea unor instituții culturale, gospodării și altele apoi ele vor primi ^{ca} toate și mai mult de cât au astăzi, însă acolo unde într'adevăr le-a trebuit, ~~dar~~ nu ca astăzi unde s'a nimerit.-

Dep. Krosman, spune că reforma agrară ^{constituie o schimbare a dreptului de} este ~~condamnată~~ ^{proprietate, deci} pentru drept, nu mai poate fi vorba ca voia donatorului să rămână nestângjenită; trebuie însă modificat dispozițiunile din lege, care privesc dreptul donatorului, căci în puterea acestei legi, moștenitorii celui care a donat moșia, pot s'o ceară înapoi, dacă nu s'a îndeplinit voia donatorului.-

Președintele.- Constatând faptul că aproape nimeni din oratori n'au vorbit contra exproprierii moșilor zemstvelor, în fondul statului, ^{cu conștiența că} ~~dar~~ zemstvelor ^{se} li se dă pământ pentru trebuințele lor, arată că părerile se împart numai în privința împlinirii voiei, celor care au dăruit pământ zemstvelor; unii ^{susținând} ~~țin~~ că statul luând moșile dăruite, ^{vinovate.} ~~trebuie~~ să-și ia asupra și îndatoririle de a îndeplini voia donatorului; alții însă cred, ^{am} că dacă poate fi călcată voia proprietarilor vii, cu atât mai mult se poate trece și peste voia celor morți.- Se pune la vot următoarea propunere:

" Se expropriează în fondul statului toate pământurile zemstvelor", care se votează cu 16 voturi pentru; 4 contra și 3 abțineri

" Chestia trecerii asupra statului a îndatoririlor de a îndeplini voia celor care a donat zemstvelor pământ"; să se dea pentru discuție în comisia juridică.- Votează 18 pentru; unu contra și 4 se abțin.-

Luând apoi cuvântul Domnul înțelept, Ministru în Guvernul Central, face o declarație în privința chestiei agrare ^{în general} ~~în general~~ și ^{cu} ~~cu~~ Bazarabia și peste Prut.- Chestia agrară zice între altele D-l înțelept, în româniade peste Prut, încă nu e deslegată și nici nu se știe dacă va fi deslegată în curând curând.- ^{În vremea de} ~~În vremea de~~ în vremea de se urmărește stăpânirea a fost silită, după cum se știe să introducă prin lege

La părere de rău, ^{într-o} ~~cu~~ cunoștință bună bine, ~~starea~~ starea lucrurilor din comisia agrară.- Se spune că chiar între membrii comisi-
ei se nasc neînțelegeri și unii sunt chiar gata să ~~se~~ ^{facă} să ~~ce~~ ^{ce} la răgînesocotiți, după principiul " Cu cât va fi mai rău, cu atât
va fi mai bine".- Eu vă rog să vă păziți de aceste greseli și mai
vartos să vă feriți de desbinare.- ~~Nei astăzi~~ ^{astăzi} ~~ne~~ aflăm într'o stare
mult mai norocită de cât a tuturor a celor din jurul nostru.-

rezitii-vă de acei care vor să vă facă rău prin fel de fel de năso-
cociiri.- Eu însăși sunt atacat din două părți: moșierii ~~și~~ mă so-
cotește și mă părăsește ~~pe mine~~ că sunt bolșevic; din altă parte ^{acți} vorbesc
asupra ^{de} ~~mă~~ m'am lepădat de ideea ^{ful nostru} că vreau să mă înalt, și așa
mai departe.- Eu nu sunt nici una și nici alta, sunt ceea ce am
fost.- Dar trebuie să fim cumpătați, să chibzuim bine treaba și
cu multă băgare de seamă să facem fiecare pas.-

La 7.30, se face pauză.-

După pauză prezidează Domnul Orihan.

Președintele arată că la ordinea zilei este chestiunea pământu-
rilor mănăstirești.-

Arhimandritul Dionisie Guruceanu, arată că este înputernicitul
mănăstirilor din Basarabia, ca să supună comisiunii agrare, adevăra-
ta lor stare.-

Nu trebuiesc amestecate moșii închinate mănăstirilor de pes-
te graniță și care au o întindere de peste 100.000 desetine, cu a-
celea ale mănăstirilor din Basarabia.-

Originea istorică a acestor ~~mănăstiri~~ moșii închinate se urcă
dela venirea ^{Domnilor} ~~fanarioti~~ fanarioti în principate, după ce Cantemir, Dom-
nul Moldovei, ~~fu~~ ^{fu} bătut împreună cu rușii de turci ^{here} și fugi în
Rusia.- ~~La~~ ^{În} timp de aproape 120 ani, cât fanariotii domniră în Moldo-
va, închină aproape un sfert din mănăstirile din Moldova cu moși-
ile lor, mănăstirilor grecești dela Sf. Munte.- La 1864, ^{Actul român} ~~la~~ înaroi
(secularizează) moșii închinate mănăstirilor de peste graniță.-

În Basarabia, pe la 1874, ocârmuirea rusească a hotărât să ia
pentru dânsa parte din veniturile moșiiilor închinate.- Dar cu a-
ceste venituri, dânsii întrețineau seminarii la Ufa, la Haidi, la
lângă Constantinopol, școli în Siria și Palestina.- Dintr'un raport
al D-lui Lazo, rezultă că din aceste venituri sau făcăt chiar pa-
vagii în târgul din Astrachan.- Mai departe, arată că în Basarabia
sunt 18 mănăstiri, dintre care 6 și anume: Dobrușa, Cărgancea și
Curchi, au mari întinderi de pământ, fiind mănăstiri arhieriești,
veniturile lor mergând în vechile pungi ale foștilor episcopi ruși.

Celelalte mănăstiri au întinderi mici de pământ, iar unele le
au așa de mici că nici nu pot hrăni pe călugării, care trăiesc aco-

acolo.- Aşa mănăstirea Coşuga, are numai 58 d sitine, labora, cu 300 călugări are numai 1/30 desitine.-

În total mănăstirile din Basarabia au 10895 desitine de pământ, din care 5030 arătură, 1390 câmp, iar restul vie, pădure, livezi, etc..-

Prezintă un tablou statistic, cu arătarea întinderii de pământ ce are fiecare mănăstire şi anume cât şi ce fel de pământ.- Cere comisiei agrare ca livezile şi mănăstirile din Basarabia să rămână aşa cum sunt.- În privinţa moşilor din Basarabia închinată mănăstirilor de peste graniţă să se facă cum se va face cu marea proprietate.- De asemenea să se reducă din întinderea de pământ a celor 3 mănăstiri arhieresti, păstrându-se atât cât este necesar pentru fiecare din ele.- În schimb să se sporească pământul mănăstirilor din Basarabia care ^{au} prea puţin.- Numai astfel, călugării care realizează adevăratele reguli de democraţie, ajutându-se unul pe altul, ajutând pe cei flămânzi şi ostentiţi şi dând găzduire credincioşilor în mănăstire, îşi vor putea îndeplini misiunea lor.-

Preşedintele, recunoaşte că comisiunea agrară va trebui să facă deosebire între pământurile mănăstirilor de peste graniţă şi între acelea ale mănăstirilor din Basarabia.- De la acestea din urmă să nu se ia decât pământurile mănăstirilor arhieresti, iar acelea care au pământ puţin, să li se sporească, după trebuinţele fiecăreia.-

Dep. Budişteanu, cere lămurire, dacă în pământurile cuprinse în tabloul prezentat de reprezentantul mănăstirilor intră şi livezile şi vieile mănăstirilor.-

Mr. Arhimandrit Dionisie, răspunde că în tablou se face vorbire de fiecare fel de pământ de cultură pentru fiecare mănăstire.-

Dep. Pîină, arată că statistica prezentată este lămurită.- La împărţirea pământurilor după numărul călugărilor din mănăstire, ar fi bine să se aibă în vedere şi activitatea mai mică sau mai mare a lor.-

Domnul Tigancu, ocupă scaunul de preşedinte.-

Dep. Stepanov.- Nu trebuie să dăm astfel de făgăduinţe înainte

căci călugării, pe urmă ar putea să se înmulțească, și nu mai este pământ de unde să li se dea.-

Dep. Bivol, cere să li se dea ^{pământ} mănăstirilor numai în apropierea lor, trebuind ca să se ia ca normă numărul călugărilor trăitori acum în mănăstire, nu acei care s'ar găsi la data în-
părțirii pământului, când s'ar putea îngrămădi.-

Deputatul Buzdugan, cere reprezentantului mănăstirilor din Basarabia să prezinte o statistică exactă a sufletelor care locuiesc în mănăstire și să ia ca normă la darea pământului și activitatea culturală, mai mare sau mai mică a mănăstirilor.-

Mogilele celor trei mănăstiri arhieresti, vor trebui expropriate și împărțite, căci ele serveau întrecut numai să îngroașe veniturile episcopilor ruși, care urau limba moldovenească, ca episcopul Chigheacof, care acum căți-va ani, în satul Cogeodeni, se stropșit la țărani, care cereau să le grăiască moldovenește, poruncindu-le ca până în anul viitor, toți să învețe rusește.-

Deputatul Buciuscan,.- Chestia agrară se desleagă în principiu și în principiu trebuie deslegată și chestia pământurilor mănăstirești din Basarabia.- Trebuie de hotărât dacă să se mai lase pământ sau nu, acestor mănăstiri.-

Sunt de părere, zice oratorul, de a nu se lăsa pământ decât atât cât trebuie, pentru hrana călugărilor și alte cheltuieli pentru administrația mănăstirilor; iar cât privește pentru acelea închinat mănăstirilor străine, să se exproprieze și să se dea la țărani.-

Președintele aduce la cunoștința comisiei că reprezentantul Directoratului de agricultură, lipsește dela ședințe, și nici n'a

fiind raport despre pământurile mănăstirești, ale statului, obștiilor și altele și faptul acesta trebuie adus la cunoștința Statului Directorilor.-

După aceasta se votează următoarea propunere:

"Toate pământurile agricole ale mănăstirilor din Basarabia se expropriează în fondul de pământ al Statului", cu 18 voturi pentru și 2 abțineri.-

Dep. Minciu, cere ca pentru vile și livezile mănăstirilor să se facă la fel cum s'a procedat cu vile și livezile marilor proprietari; să se lase mănăstirilor din Basarabia tot pământul cât le este trebuitor pentru hrana călugărilor și întreținerea mănăstirii, iar restul să se treacă în fondul statului.-

Dep. Cosovici, socotește că este ^{na. f.} ~~este~~ ^{mai} ~~grea~~ exproprierea pământurilor mănăstirilor ~~în~~ ^{ca} alte țări și trecerea lor în fondul statului.-

Dep. Stepanov, socotește că această chestie se poate lămuri pe cale diplomatică.-

Președintele.- Pentru că toată lumea spune că se pot expropria moșiile închinete mănăstirilor de peste graniță, pune la vot această chestiune, și se votează cu unanimitate de voturi în sensul de a se expropria.-

Președintele.- Noi am hotărât exproprierea pământurilor mănăstirești în principiu, însă amănuntele le vom hotărâ mai pe urmă.-

Dep. Tudose.- Trebuie luat în fondul statului tot pământul chila și al mănăstirilor locale, căci acum sunt mănăstiri care au numai câte 14 desetine de pământ și prin urmare tot ar trebui să le fie dat din nou pământ.-

Dep. Buciușcan susține această părere.-

Dep. Crihan, propune ca această discuție să se amâne pentru ședința viitoare.-

Ședința se ridică la ora 9.35 seara.-

PREȘEDINTELE COMISIEI

(R) Crihan.

SECRETAR

(R) Xăflăse

PROCES - VERBAL.

Sedința a 24-a a Comisiei agrare dela 12 Iulie 1918.-

Sedința se deschide seara la orele 5, sub președința D-l Tigancu, președintele comisiei agrare.-

Hânduiala zilei: „Raportul Directoratului de agricultură despre pământul statului, mănăstiresc, bisericesc, obștesc și altele.-

Președintele aduce la cunoștința comisiei, că nici de astăzi dată Directoratul de agricultură, n'a trimis raportul cerut despre pământurile statului, mănăstirești și altele și nici reprezentantul Directoratului de agricultură nu se prezintă.- D-se citește raportul înștiințării, ^{mențat} adresată Sfaturii Directorilor, ^{referitor la} asupra acestei întârzieri, a Directoratului de agricultură, care ^{poartă} se aprobă.-

D-l Stere aduce la cunoștința comisiei că ~~se~~ acum înainte D-se este numit reprezentant al Directoratului de agricultură și făgăduiește că va îndeplini toate cererile comisiei.-

Se ia în discuție chestia pământurilor orășenești.-

Înputernicitul uniunii orașelor, D-l Ihendrich, aduce la cunoștința comisiei că raportul ~~despre~~ pământurilor orașelor nu s'a făcut încă, dar că în Chișinău, în momentul de față, se țin sedințele înputerniciților orașelor și acolo eri s'a ridicat chestia asupra acestui raport.- Adunarea a hotărât, să roage comisia agrară, ca să mai amâne pentru 2 săptămâni desbaterea chestiei pământurilor orășenești, fiindcă nimenea dintre înputerniciții orașelor, n'a știut din timp despre această cerere a comisiei agrare și n'au la îndemână datele care se cer.-

Președintele, propune ca declarația reprezentantului uniunii orașelor, să fie numai luată în considerare, fără ca desbaterea chestiei pământurilor orășenești, să poată fi amânată de oarece deslegarea chestiei agrare, nu îngăduie nici o întâr-

ziere.- D-sea spune că și orașele și comisia agrară trebuie să-și unească silințele, în numele intereselor muncitorilor de pământ.- Astăzi trebuie să vorbim despre exproprierea pământurilor cultivabile în afara orașelor și e de dorit ca ocârmuirele orășenești să lămurască cu deamănuntul cât pământ le-ar trebui orașelor pentru nevoile lor, pentru ca chestia agrară să fie deslegată cât se poate mai bine ^{și} în folosul lor.-

D-l Gendrih, arată că e foarte greu de lămurit, cât pământ le trebuie orașelor în viitor și care sunt nevoile lor, căci aceasta atârână de multe împrejurări.- Chiar întemeierea orașelor în Basarabia nu e la fel.- Sunt orașe care au pământul lor propriu și sunt orașe unde stăpânirea de pământ e ca și la sate.- Însă reforma agrară atinge într'un tot interesele orașelor și a locuitorilor lor.- Deci pentru ca să se lămurească bine chestia aceasta, trebuie mai mult timp.-

Președintele scoată că ocârmuirele orășenești în privința ~~îmuririi~~ ^{ar} nevoilor lor, ~~(trebuie să li se propue anumite probleme)~~ ^{puncte la care s'ar răspunde}.-

Dep. Buciușoan.- Când fusese vorba de lăsarea pământurilor zemstvelor în seama lor, ^{se amușor} ~~s'a avut~~ în vedere anumite scopuri de însemnătate națională, dar acum nu pricep de loc pentru ce le trebuie moșii acestor orașe.- Orașelor le trebuie ~~pământ~~ pământ numai pentru clădire, iar celălalt pământ trebuie expropriat.-

D-l Gendrih, spune că până acum ~~se spus~~ ^a părerea reprezentanților orașelor, însă ~~ei~~ personal crede că afară de pământul alipit orașilor, celălalt se poate ~~tot~~ ^{în întregime} expropria.-

Dep. Buzdugan, crede că după cum pământurile zemstvelor sau trecut la fondul statului, tot așa trebuie să se facă și cu pământurile exploatate de orașe, afară de pământul care se află sub case.- Autoritățile orășenești, vor fi datoare să aducă în urmă la cunoștința comisiei, de care pământuri are nevoie și pentru care anumite nevoi.-

Dep. Tudose, e de părerea Dep. Buzdugan.-

Dep. Lunev.- Când se vorbește de pământurile orașelor, eu am în vedere pământurile care aparțin orașelor, ca unei perso-

ne morale.- Însă D-l Gendrih a vorbit de acele orașe, unde locuitorii stăpânesc pământul în loturi, ca și în sate.- Eu cred că desbaterea ~~ședințelei~~ chestiei ~~despre~~ pământurilor orășenești ^{ar} (trebuie amânate, ca să vedem ce ne vor lămurii dumele orășenești.- Sunt multe lucruri de lămurit, de pildă: Orașul Chiginsu, are în multe locuri vii și pământ, care, dacă iar fi expropriate iar oșguna mari greutate.- Dinpotrivă pe cele 17000 desetine ale orașului Ismail, pe care se află satul Necrasova poate că ~~nu~~ ar trebui să fie expropriate.-

Dep. Rojoga, spune că orașelor le trebuie lăsate un fond de pământ, pe care ar putea face grădini, parcuri ~~și alte~~, pentru locuitorii lor ca și orașele din alte țări, câmpuri de îngrășare cu necurăteniiile orașelor și a.- E deosebire între orașe și zemstve.- Pe când zemstvelor le trebuie un anumit pământ bun numai pentru scopurile lor, orașul se poate folosi pentru nevoia lui de ori ce fel de pământ.- D-se spune că în unele orașe din Rusia pentru sădirea grădinelor și a tot felul de plantații unde orășenii ar putea să respire un aer mai curat, se alocuiesc așa numitele : "obștiile sădirilor verzi".-

Dep. Creangă.- Nu poate fi nici o apropiere între pământurile orașelor cu acela al satelor.- Satele le muncesc singure, pe când orașele le exploatează prin proletariatul agricol din ~~proprietatea~~ ^{precupeție} lor; acestora li se cuvine să li se împartă aceste pământuri orășenești, după ce se va lăsa o întindere cât este trebuitoare pentru lățirea orașelor.- În rezumat, acel pământ cultivabil orășenesc, va trebui să treacă la fondul statului, ca să se împartă la acei muncitori, care astăzi îl țin cu a-rendă.-

Dep. Cosovici. Eu cred, că chestia trebuie privită în general, iar nu pentru fiecare oraș în deosebi.- Trebuie spus, că orașelor li se lasă pământurile orășenești precum și acela care le este necesar pentru așezămintele lor, iar că celălalt pământ se expropriează.- Noi nu suntem specialiști în trebile vieții orășenești și de aceea amănuntele vor trebui lăuate la urmă.- Dacă locuitorilor orașelor le va trebui pământ de muncă

are să li se dea ca și sătenilor, din fondul statului.-

Dep. Stere, *Azi* vorbim numai despre pământurile cultivabile, și nici de cum despre pământurile din cuprinsul orașelor. Dacă orașul însă, va mai avea încă nevoie de pământ, afară de aceasta, ~~ei~~ va mai putea primi cât îi va ~~sta~~ fi trebuit din pământul cultivabil.-

Președintele pune întrebarea dacă se va discuta astăzi chiar, chestia despre pământurile orășenești sau dacă are să se amâne?-

Dep. Grosman, *Stăpânire* centrală a cerut ca chestia agrară să fie deslegată cât mai curând și de aceea nu putem să o amânăm.- *Azi* facem încă o comisiune care ~~are~~ să hotărască cari pământuri cultivabile se vor lăsa orașelor și cari nu, însă principiile exproprierii trebuie să le rezolvăm astăzi.-

Ville și livezi orășenești, intră în planul orașului și de aceea asupra lor chestiunea este lămurită fiind pământ orășenesc.- Discuția poate fi numai asupra pământurilor ținutale, adică acelea cari sunt proprietatea orașelor, dar sunt situate în afară cuprinsului lui.- Această chestiune o vom hotărâ astăzi.- *P*

D-l Ivanovschi, recunoaște că sunt foarte nelămurite păreri asupra chipului cum urmează a fi înțeles cuvântul "pământ orășenesc".- În Basarabia dreptul de folosință al pământului nu este pretutindeni același.- Sunt pământuri pe lângă orașe, care sunt date pe veșnică folosință.- Sunt alte pământuri care sunt date locuitorilor numai vremelnic, ca să ^{planteze} ~~pe~~ vii și livezi și a.m.d.- Legile nu dau nici o lămurire asupra acestor feluri de folosințe și mult puțin ^{române de astăzi} ~~lămurit~~ ^{sunt} ~~sunt~~, puțin ^{folosire, nu multe} persoane le cunosc.- De aceea D-sa este de părere că comisiunea ar trebui să amâne deslegarea chestiei pământurilor orășenești, până când se vor primi date amănunțite, din partea orașelor, asupra acestor pământuri și asupra chipului cum sunt folosite.-

D-l Hendrih, repetă din rugămintea înputerniciților orașelor, ca comisiunea să mai amâne luarea vreunei hotărâri asu-

pra pământurilor orăşeneşti adăugând că reforma agrară va sgu-
dai întreaga viaţă orăşenească.-

Dep. Crihan, sunt de părere să se primească propunerea
D-lui Gendrih şi să se amâne discuţiunea pentru ca să se aducă
acel raport al oraşelor din care să se vadă situaţia pământuri-
lor lor.-

Dep. Buzdugan.- Sunt de părere că amânarea cerută ca să
se aducă acel raport al oraşelor, este o târăgănire pe care
nu o putem primi.- Astăzi discutăm numai în principiu chesti-
unea pământurilor orăşeneşti.- Când se va proceda la împărţi-
rea lui atunci are să se vadă care sunt nevoile oraşelor, ho-
tărându-se cât să li se lese.-

Dep. Natco, propune ca să se exproprieze şi să li se dea
oraşelor, pământurile pe care sunt clădite şi ~~acela~~ pe care
nu le stăpânesc ca proprietare, luându-se dela proprietarii
aceia care le stăpânesc.-

Dep. Grosman, arată că aceasta nu intră în competenţa co-
misiei agrare, care are un singur scop, să exproprieze pămân-
turile cultivabile şi să le dea la aceia care le muncesc.-

Dep. Bucinşcan, e de părere că comisia agrară poate să
exproprieze şi moşiiile proprietăreşti pe care sunt făcute ora-
şele, căci aceasta se potriveşte idealii de lichidare a marelui
proprietăţi.-

Se pune la vot propunerea ca să se hotărască ~~prin~~ principii-
le exproprierii pământurilor orăşeneşti; iar apoi aceste prin-
cipii să se aducă la cunoştinţa oraşelor pentru a se face ra-
port", care propunere se votează cu 19 voturi pentru.-

Preşedintele.- Deslegând chestia agrară, noi trebuie să a-
vem în vedere interesele întregii populaţii.- Sub cuvânt de o-
raş amuz eu înţeleg partea cea mai săracă a oraşelor, care într'
adevăr se găseşte într'o, stare nenorocită.- Eu am călătorit
aproape toată lumea şi pretutindeni ocărnuirile orăşeneşti iau
măsurii ca şi locuitorii oraşelor să se folosească de acele da-
ruri ale firii, de care se foloseau sătenii.- Nu e vorba de cei
bogaţi.- Bogatul, vara poate să se ducă la ţară la o vilă, sau
la apele mării, pe când lumea nevoiaşă, funcţionarii

meseriașii și alții sunt nevoiți să se înșușească în caldarâmii de petre al orașelor.- Nevoia aceasta s'a văzut mai întâi în orașele mari din lume, și acolo ^{care sunt} nici cu un preț nu se vând locurile ^{ca în chipul acesta} destinate pentru parcuri, grădini și altele. ^{pentru a se} spori oxigenul necesar sănătății.- Toate partidele socialiste și ocărnuirile orășenești sunt de acord în privința aceasta și de aceea trebuie să ținem și noi seamă de aceasta.- Sunt 400.000 orășeni în toată Basarabia și noi ne-am strâns o comisie de recunoștință dacă le-am păstra acestor locuitori, pământul de care au nevoie.- Trebuie să împăcăm cele două interese ale populației sătești cu ale celei ~~românești~~ orășenești.- De aceea tot pământul cât îi va trebui fiecărui oraș, pentru nevoile lui curat orășenești, trebuie să-l lăsăm, iar pentru cel expropriat îi vom da rescumpărare ca și pentru pământul oricărui proprietar.- Deci dacă locuitorii orașelor vor avea nevoie de pământ de muncă, ei vor putea primi din fondul statului ca și ceilalți muncitori de pământ.-

Dep. Grosman, pune întrebarea dacă comisia agrară socotește că pământurile orășenești intră în reformă.-

Dep. Moghileanachi, nu pricepe care este deosebirea dintre pământurile propriu zis orășenești și acei pe care-l stăpânesc orașele în afară de cuprinsul lor.- Dacă e vorba de pământul orășenească, atunci din punct de vedere politic se ating interesele a 400.000 locuitori, adică aproape a 1/5 parte a locuitorilor din toată Basarabia.- Orașul, zice D-sa este acea obște care ca persoană morală stăpânește pământul de avalma.- Membrii acestei obști, lucrează și se folosesc de acest pământ, însă pământul nu e proprietatea lor; dreptul e mărginit prin lege.- După chipul ei această stăpânire de pământ se apropie mult de cea mai dorită formă de stăpânire.- Orașele stăpânesc pământurile lor după legea din 1848 ca arendași, și deci dacă comisia agrară ar vrea să exproprieze și aceste pământuri, ar trece în alte hotărâri de drept.- De aceea D-sa propune, ca să li se lase orașelor toate pământurile, precum cele trebuitoare nevoilor lor ca oraș, precum și cele cultivabile, însă orașele

nu trebuie să exploateze aceste pământuri în dauna muncitorilor.- Chestiunea, ~~despre~~ cât pământ să li se dea orașelor pentru nevoile curat de orașenești, este o chestie grea și nu poate de ocazional să fie deslegată, de carece lipsesc datele trebu-itoare.-

Dep. Grosman, propune ca să se lase atât pământ orașelor cât ~~de~~ să găsi comisia specială ce au trebuință, iar restul să se exproprieze.-

Dep. Buzdugan.- Se pare că intenționat se caută a se a schimba cursul discuției.- Cum am mai spus, acum se discută ce trebuie de luat de la orașe, în principiu, și mai târziu se vor vedea nevoile orașelor, când se vor împărți ~~acolo~~ pământu-urile orașenești.- Oăci repet, în principiu, nu se lasă nimic, ci tot trec în fondul statului.-

Dep. Tudose. ^{D. Grosman} A pus bine chestiunea D-l Grosman, noi vom de-cide ca pământurile orașelor să treacă la fondul statului, iar oărmuritorii orașelor vor fi obligați să facă programul nevo-ilor orașelor ca să se vadă cât pământ le trebuie.- Oăci e drept cum a spus-o și D-l Iregedinte, că orașele au nevoie de pământ înprejurul lor ca să se facă grădini și verdeață.- Nici nu su-feră asemănare, din acest punct de vedere Chiginișul, cu atâtea plantații, față de o pildă cu orașul Bălți, care n'are nici un pic de verdeață.-

Dep. Nichitinc, e de părere că de carece în orașe pe lân-gă negustori, meseriași și slujbași, mai sunt și plugari să li se lase ~~acestora~~ și pământ cultivabil, iar tot celălalt pământ care aduce numai un venit orașelor, să se exproprieze.-

Dep. Lunev.- Se deslegă o chestie grea și serioasă și de ~~acia~~ trebuie să ne gândim bine de ceia ce facem.- Noi trăim a-cum cu totul în alte condiții, de cât acele care erau acum 300-400 ani în urmă.- Toate s-au schimbat și nu ne putem gândi că chiar și Basarabia, va putea trăi în viitor numai cu agricultu-ra.- Trebuie să ținem seamă de aceasta dacă nu vrem ca să fim ștergi de pe fața pământului.- Orașele uriașe, cum e New-York

și altele, care n'au unde să se întindă și ^{nu} pot să crească ^{secat} numai în sus, sunt ~~ele~~ mai vătămătoare pentru sănătatea omului, decât ~~ele~~ ridicându-se clădiri înalte, setlase pentru circulația aerului buclăți strâmte, unde se face curent, fiind ~~asosea~~ ^{un fel de praf} atât de primejdioase și de care suferă mai ales muncitorimea. - Dacă D-vs., ați lipsi a cincea parte din locuitorii Basarabiei de aer curat, de locuri sănătoase și altele ei toți se vor prăpădi. - Trebuie să apărăm nu numai interesele țărânilor ci și a întregii populații. - D'a spus că orașele exploatează munca străină. - Dar ~~într-un oraș erau alte rândueli~~ ^{le se pare acum} ~~care se vor schimba,~~ ^{vor mări} și orașele de a mai rămân fi exploatare. -- ~~Am~~ Vor trebui făcute fabrici, zăvoduri și altele care sunt atât de trebuincoase pentru țară, iar pentru ca muncitorimea să poată trăi mai bine, vor trebui făcute grădini, parcuri și alte îmbunătățiri de care ~~at~~ ^{au} nevoie orașele. - Nu trebuie să avem în vedere numai interesele statului. - În oraș este concentrat totul, el este creșterea țării și dacă acest centru l'ați strâmtoara, nu lați da putința să-și alcătuiască viața așa cum ar trebui, atunci s'ar prefăce într'un cuib de boale molișitoare, care s'ar întinde apoi ~~la~~ ^{pe} țară prin însăși fiii D-vs. - E greu de precizat cât pământ trebuie dat fiecărui oraș, pentru că nu se știe care oraș va crește mai mult și care va scădea. - D'a vorbit aici de câmpuri de îngrășare. - Acestea sunt un fel de câmpuri unde se scurg necurătențiile orașului, care în oraș sunt vătămătoare. - Prin urmare orașul ar fi și un model pentru sate în privința gospodăriilor sătești. - Dacă orașul n'a făcut nimic până acum, aceasta se datorește faptului că voința lui a fost mărginită. - Pământul orăgenesec se cheamă acela care a fost dat pentru locuinți. - ^{se pitea} ^{cu maldava} însă mai târziu a fost alipit de acesta și alt pământ precum ^{în} Chigirău "Născanovca". - Deci luând pământul orașelor în fondul statului, negreșit că se urva trebui să i se dea atât pământ cât îi va trebui. -

D-l Stere, sunt de părere că s'ar putea trece la votare rezoluția cu chestiunea de principiu, că toate pământurile cul-

tivabile ale orașelor, vor trece la fondul statului.-

Dep. Ostianu, e de aceeași părere, ca pământurile orașelor să se aducă la fondul statului, iar la împărțirea lor la țărani să se țină socoteală și de nevoile orașelor.- Propune închiderea discuției și să se pue la vot "dacă urmează să se ia acum sau nu în fondul statului, pământurile orașelor."-

Dep. Moghileanschi.- Dacă unele orașe au pământ mult, înseamnă pe acest pământ sunt și sate.- Aici locuitorii țin pământul în loturi mici și nu ca proprietate, iar pe de altă parte, ~~acești~~ locuitori iau parte la viața orășenească.- Deci comisia agrară n'ar avea dreptul să exproprieze acest pământ, când a recunoscut în principiu chiar proprietatea mare.-

Dep. Ioncu, propune ca chestia exproprierii pământurilor orășenești, să se hotărască în principiu, ~~iar~~ oat pământ trebuie să li se lase, se va hotărî la urmă!-

D-l Pondin, arată că nu toți deputații cunosc cum se ^{conduce} ~~poartă~~ gospodăria orășenească, care se deosebește mult de cea proprietărească.- Dacă orașul exploatează populația, apoi ^{această} ~~și~~ ^{primesc} ~~și~~ ^{sub forma de spitale, case de bine faceri și altele.} ~~Dezvoltarea orașului atârână de la multe împrejurări, de pildă :~~ ^{statul arengit} ~~orumul de țăr~~ ^{ajută} mult la dezvoltarea lui.-

Orașele nu se ocupă cu agricultura, și dacă comisia agrară va privi interesele orașelor numai din acest punct de vedere, ele vor suferi mult.- însă dacă se va decide ca orașele să și exploateze pământurile lor fără să păgubească populația, atunci trebuie să se facă un regulament, care se prevadă, când exploatarea este făcută în paguba populației.-

Sfârșindu-se discuțiile, se fac apoi următoarele propuneri:

1) Propunerea Dep. Buzdugan.- Toate pământurile cultivabile orășenești și cele care aparțin lor, care se exploatează prin darea în arendă, trec în fondul de pământ al statului, cu rezerva că la împărțeală li va fi lăsat orașului atât pământ cât li va trebui pentru nevoile lui.-

2) Propunerea Dep. Grosman.- Comisia arătată la punctul al 3-lea, împreună cu ea

- ună cu reprezentanții orașelor interesate, vor stabili în ce măsură orașul are nevoie de pământ.-

3) Propunerea dep. Cosco. - Toate pământurile cultivabile aparținând orașelor și comunităților urbane, sunt supuse exproprierii, în fondul de pământ al statului, dacă orașul sau comunitatea urbană, n'au nevoie de aceste pământuri, pentru dezvoltarea lor.-

Notă: Chestia, care pământuri cultivabile ale comunităților urbane și ^{ale} orașelor, ^{care sunt} ~~care sunt~~ supuse exproprierii, se va hotărâ de o comisie specială în fiecare caz separat.-

Propunerea dep. Moghileanschi. - Pământurile orășenești rămân în seama orașelor și se împart atât între gospodăriile muncitoare cât și pentru scopurile orașului, chiar de ocărnuirea autonomă orășenească.-

2/ Pământurile orășenești nu pot fi exploatate în paguba populației din jurul orașului, care nu face parte din obștia orășenească și astfel de pământuri se expropriează în fondul de pământ al statului.-

Propunerea președintelui Tigencoș. - Toate pământurile cultivabile orășenești și acele care aparțin orașelor, se expropriează în fondul de pământ al statului, dacă acest pământ se exploatează ~~adânc cându-se~~ ^{prin} arendă (prin calea dărei în arendă, după textul rusesc) afară de locurile, care vor trebui pentru nevoile obștești și alte nevoi orășenești, după modul cum ^{se} va stabili de o comisie specială.-

La ceasul 7.10, se face pauză.-

După pauză, președintele face propunerea că de carece orașorii, n'au unit rezoluțiile lor, să se voteze numai principiile ~~de~~ exproprierii iar rezoluția s'o prelueze în urmă comisia juridică, conform principiilor votate.-

Dep. Iancu, propune să se aleagă o comisie specială, care să stabilească nevoia de pământ a orașelor.-

Dep. Grosman, spune că această comisie e prevăzută la punctul 3, al acestui anti-proiect.-

Dep. Stere.- E întrebarea, care organ va decide asupra diferitelor chestiuni, care se aduc în discuții; acel care va fa-

ce exproprierea, sau care va face împărțirea pământului?.-

Dep. Buzdugan, desigur, că comisia care va face exproprierea.-

Comisia apoi votează apoi următoarele principii ale expri-
prierei pământurilor orăgenegti:

- 1/ Sub cuvântul de oraș se înțelege orașele, târgușoarele și posadela-
- 2/ Orașului trebuie să-i fie lăsat pământ cat îi va trebui.-
- 3/ Această măsură de pământ trebuitoare orașului se va stabili de o comisie specială.-
- 4/ Tot celălalt pământ se expropriează.-

Dep. Iancu, propune să se aleagă o comisie pentru toate chestiile, care se vor ridica în comisia agrară.-

Dep. Cosovici, propune ca să se mai amâne organizarea comisiei speciale până când se vor stabili principiile exproprierei, care ar trebuiască să se alcătuiască ^{pe} lângă aceasta și un așezământ de apel și casatie, ^{ve narece} fiindcă cu hotărârile comisiei, unii vor rămâne nemulțumiți și vor ^{pe} putea să apeleze la o a doua instanță.-

Locul președintelui îl ocupă D-l Crihan.-

Dep. Buzdugan.— Cum am spus-o, trebuiește votat principiul că toate pământurile oragelor intră în fondul statului și în urmă o comisie va decide de nevoile oragelor și cât pământ s'ar cădea să li se lase.—

Dep. Bivol, sunt de părerea D-l Buzdugan, căci oragele până astăzi n'au stat în văzduh și ^{cei} ^{anșii} ^{anșii} vor avea destulă materie la îndemână ca să le înfățișeze, când se va vorbi de înparțea pământului.- Altfel dacă vom amesteca comisiunile de pe acum, numai vom târăgăni lucrurile.-

Dep. Minciuță.- Trebuie să lămurim astăzi amândouă punctele și ceea ce privește la comisiune și ceea ce privește redactarea rezoluției.- În privința comisiei, materialul ni-l va da dumele orașelor, iar asupra redactării rezoluției, va trebui să spunem că: se expropriază tot pământul orașelor, cu excepția acelorora de care au nevoie.-

Dep. Stere. - Cred că ceea ce interesează în primul rând e să se pună chestiunea de principiu că toate pământurile cultivabile ale orașelor, intră în fondul statului. - în urmăreț comisiunile vor începe să funcționeze pornind de la această bază, hotărând de cât pământ au nevoie orașele și cât să li se împartă. -

Dep. Tudose, Eu cred că după cum a spus și reprezentantul orașelor, peste 2 săptămâni ne va da relațiuni pe larg și apoi comisiunea care se va hotărâ va merge la fața locului să decidă, căci sunt târguri care au pământ peste puterile lor și altele care n'au de loc. -

Dep. Bucușcan. - Sunt de altă părere. - mai întâi să punem principiul că tot pământul orășenesc să intre în fondul statului și apoi o comisiune va hotărâ cât să se dea orașelor după nevoile lor. - Orașele n'au să întârzie cu aducerea materialului căci și ele au interes să se grăbească lucrările. -

Dep. Galitchi, Sunt de părerea D-lui Stere și Buzdugan, în privința exproprierei pământurilor orășenești. - Cred însă că va trebui să stabilim în urmă câte și care comisiuni au să decidă asupra nevoilor de pământ ale orașelor. -

Dep. Stepanov. - De carece se hotărăște o chestie așa de mare, trebuie să stăm pe o cale dreaptă dela început. - Comisia agrară a hotărât ca pământurile proprietărești să se exproprieze afară de o întindere, care se va stabili. - De aceea socot că și pentru pământurile orășenești, trebuie luată același hotărâre, căci și orașelor le trebuie pământ, ca să nu fie gospodăria lor ruinată. - însă comisia specială va hotărâ ce anume să se ia dela orașe, ca și dela proprietari. -

Președintele Călian. - Discuția începe să devie zădarnică, căci a început cu sfârșitul chestiunii în loc de începutul ei. Că vorbit mereu de comisii, acolo unde trebuia să se vorbească de chestiunea de principiu. - Afară de aceasta nici nu suntem edificați, asupra compunerii acelei comisiuni; o vom compune-o noi sau alții? -

Sunt de părere să se modifice ~~discuția~~ propunerile în sen-

zului ca să se socotească partea cea principală unde e vorba de comisia care va hotărâ de nevoia de pământ a oraşelor şi să se pună principiul că: "pământul oraşelor intră în fondul statului" iar apoi dacă se va simţi nevoie se va numi şi comisiunea care se tot cere.-

Dep. Tudose.- Eu îmi menţin părerea că o comisiune este necesară ca să cerceteze materialul care îi va aduce reprezentantul oraşelor, peste 2 săptămâni.-

Dep. Tigano.- Va trebui un criteriu, după care soar putea socoti cât pământ va trebui să lăşăm oraşelor.- Acest criteriu l'ar putea stabili numai un organ special peste tot, care mai bine ar putea privi lucrurile dela o parte.-

Preşedintele.- Va fi un organ împlinitor care va îndeplini legea, iar acum oraşele pot să-şi aleagă comisii, pentru lămurirea nevoilor lor.-

Dep. Lunc.- Propune ca să se lese în oclornă, fraza despre comisii până la a doua cetire, când va putea fi şters.-

Dep. Galitchi, e contra comisiei speciale, care nu va fi în stare să dea comisiei agrare ceva la vreme.-

Dep. Buzdugan, propune ca comisia arătată la punctul al 3-lea al proiectului, să fie însărcinată cu lămurirea chestiei pământurilor orăşeneşti.-

Dep. Minciună.- Eu îmi menţin părerea de ami sus, că azi trebuie să discutăm în primul loc chestiunea de principii a exproprierei pământurilor orăşeneşti, iar când datele se vor aduce mai târziu, are să se vadă atunci de comisia care se va înfiinţa şi nevoile oraşelor.- Când am discutat în privinţa marelui proprietăţi, ca să i se lese via, nu am intrat în amănunte câtă vie să i se lese.-

Acelaş lucru de detaliu nu-l putem face nici astăzi, când punem numai principiile generale ale exproprierei.-

La 9.30 oclauri şedinţa se ridică.-

P. PREŞEDINTELE COMISIUNEI
(S.S.) *Crăian*

SECRETAR
(S.S.) *Minciună*

PROCES - VERBAL.-

al şedinţei 25-a a Comisiei agrare, dela 14 Iulie 1918.-

Şedinţa se deschide seara la 5 oasuri., sub preşedinţia Vice-
preşedinţelului, D-l Erhan.-

Rânduiala zilei: raportul reprezentantului Directoratului de
agricultură, despre pământul statului, mănăstireşti şi obşteşti
incepând lucrul cu această şedinţă, intră ca specialist în comi-
sia agrară Directorul şcolii de agricultură din Gricovo, D-l Pa-
vlicova.- Se citeşte procesul verbal al şedinţei 24, din 10 Iulie
care se aprobă, dar adunarea hotărăşte să nu se mai tipărească şi
prin gazete partea din procesul verbal unde deputatul Buciuscan,
vorbiase împotriva călugărilor precum şi cele ^{ce} urmasară în legătură
cu această parte a cuvântărei lui.-

Apoi se citeşte rezoluţia privitoare la exproprierea pământului
orăşenesc modificată potrivit principiilor hotărâre în şedinţa
din 12 Iulie.-

D-l Moghileanschi găseşte că rezoluţia nu se potriveşte cu
hotărârile luate de carece se stabilise că oraşele sunt nişte ob-
şte care stăpânesc pământul devalma, fără ca acesta să fie propri-
etatea specială a cuiva.- De carece acest chip de a stăpâni al p-
ământului este cel mai potrivit, pământul oraşelor nu trebuieşte
expropriat.-

D-l Stepanov, spune că în şedinţa trecută s'a votat o rezolu-
ţiune numai în privinţa oraşelor iar nu şi a posadelor şi a târ-
gugoarelor.- Stăpânirea pământului ^{prin} unele posade şi târgu-
şoare e la fel cu cea dela sate şi de aceea propune ca aceste
posade şi târguşoare să fie socoate din categoria oraşelor, luân-
du-se o hotărâre specială a supra lor numai după ce chestiunea
pământurilor lor va fi bine lămurită.-

Dep. Lunev propune ca să se aprobe rezoluţia citită fiindcă
într'ansa se tratează fiecare categorie de pământ, adică pămân-
tul orăşenesc e privit ca orăşenesc, iar acela al târguşoarelor

Dep. Ionu. - Rezoluția luată corespunde hotărârilor și spiri-
tului care domnește între deputați. -

Dep. Buzdugan. - Mi se pare că rezoluția încheiată de comisia juridică, nu cuprinde toate chestiunile care s-au discutat. - Cred că în rezoluție n'ar trebui să se vorbească de niastacico, care au pământuri prea puține. - Cere ca rezoluția să se repună în discuția comisiei juridice, ^{completată} cu acei care lipseau. -

Dep. Moghileanachi.- D-lor deputați, dați-mi voie să-mi expun încă odată părerile.- Comisia vrea să deslege chestia agrară în chipul cel mai desăvârșit.- Nici nu începe discuția că cel mai desăvârșită formă de folosire a pământului este folosirea obstească, de a valma și deci orașele sunt cele mai apropiate de acest & chip de stăpânire a pământului.- Arendașii acestor pământuri sunt tot odată și membrii comunității orașelor, ^{care au} dreptul să dispună de soarta acelor pământuri.- ^{Forma prin care s'ar lua} ~~Forma prin care s'ar lua~~ pământul din mâna comunei și ^{s'ar da altui organ} ~~s'ar da altui organ~~, cu greu ar putea fi socotită ca o îmbunătățire în situațiunea celor ce se folosesc de pământ.- După părerea mea comisia face o greșală, dacă aseamănă pământurile orășenești cu cele proprietărești.- De altfel nici pământurile sătești n'au fost expropriate în fondul statului.- Dece să se exproprieze cele orășenești ?- Aceasta este o contradicție care trebuie înălăturată.-

Dep. Stere.- Deputatul Galitchi, ^{care a} n'a vroit să arate neîncrederea în ^{nevoile comisiunii} comisiune. -- ~~Locotenent~~ ^{doctore} că comisiunea, va avea în vedere (la re-
partizare, ^{nevoile orașelor} ~~nevoile orașelor~~), iar nu la expropriere, ^{și aici nu} ~~cu acest rost~~
în plus trebuia văzut rostul comisiunii, care figurează în solu-
ția comisiei juridice. --

la comisia juridica.-
D-l Calibidache. Nu inteleg de ce se face deosebire intre p^{re}-
maturile oragenești și cele aparținând târgușoarelor și posade-
lor?.-

Dep. Ivanovschi.- Eu nu pot să aprob rezoluția propusă de D-l
 Grosman, în numele comisiei juridice, de carea prin această re-
 zoluție se lărgeste cercul de pământuri, despre care s'a discutat
 în ședința trecută.- Atunci s'a vorbit numai despre pământurile
 orășenești însă acum se vorbește și despre pământurile târgușoare
 lor și posesiunilor.- Aceste categorii de pământuri în nici un caz
 nu se poate amesteca.- Afară de aceasta, atrag din nou atențiunea
 comisiei asupra faptului că cea mai mare parte din pământurile o-
 rașului Chișinău, ^{sunt agricole} este în mânăle orășenilor ^{și se poate le acestia} după un drept deosebit
 de folosință vecinică.- Aceste pământuri, în cea mai mare parte
 sunt folosite ca livezi și grădini de zarzavaturi.- Cu toate că
 sunt proprietatea orașului, de fapt sunt în stăpânirea persoanelor
 private.- Orașul nu poate expropria aceste pământuri, de cât
 numai în anumite cazuri.- Deci în delegarea chestiunii pusă no-
 uă, eu propun să fim cu deosebită luare aminte față de drepturi-
 le sus arătate ale categoriei de persoane, care se folosesc de loturi
 le din pământul orășenesc, după un drept de vecinătate arendă.-

Dep. Minolună, înmurește că în ședința ^{precedentă} ~~discuție~~ în privința ex-
 proprierei pământului orășenesc, s'a votat numai principiile du-
 pe care se lasă pământ orașelor, târgușoarelor și posesiunilor, a-
 cât cât are nevoie, iar restul se expropriează.-

Se pune apoi la vot următoarea rezoluție a comisiei juridice:

"Toate pământurile cultivabile aparținând orașelor și comu-
 nităților orășenești, afară de acelea, care după hotărârea unei co-
 misiuni speciale vor fi recunoscute că sunt necesare trebuțoare
 pentru buna așezare, trebuință culturale și alte nevoi ale orașelor
 și comunităților orășenești, se expropriează în fondul de pământ
 al statului."

Se votează cu 21 voturi pentru și unul contra.-

Dep. Luncu, propune ca la rezoluția primită, după fraza: "toa-
 te pământurile aparținând orașelor și comunităților urbane", să
 se adauge cuvintele: "și care nu intră în zona orașului sau comu-
 nității urbane".- Această propunere este respinsă cu 16 voturi și
 5 contra trei.-

Se face pauză pentru 15 minute.-

După pauză reprezentantul Directoratului de agricultură, d-l Vucoțici, ^{și des-volu} ~~face~~ ^{raportul} ~~raportul~~ ^{sau asupra} ~~este~~ ^{pământurilor} ~~statului~~, mănăstirilor de peste graniță și cele obștești.-

Din acest raport se vede că pământurile din Basarabia, sunt astfel împărțite:

Pământul statului.....119.244 des.-
din care 48.994 des. păduri; 41.570 des. locuri de pescuit; și 70 des. mine de sare și 1.019 des. pământ curat.-

Pământ închinat mănăstirilor de peste graniță.....160.391 des.-
din care 42.070 des. pădure; 48.772 des. ale băncilor țărănești; 14.843 des. ale Spitalului Sf. Spiridon; 10.888 des. donate de fostul proprietar Ciufli, așezămintelor de binefacere și învățătură.-

Moșii ale proprietarilor, care au fost socotiți ca supuși a altor țări; cneazul D. Sturza..... 21.095 des.-
Proprietarul Manco-Bei..... 10.050 des.-
în total 391.883 desetine

Din întrebările care i se fac apoi de către membrii comisiei D-lui Vucoțici, ~~se~~ ^{se} lămurește că toate pământurile cultivabile ale statului și cele închinat mănăstirilor străine se dădeau în arendă sătenilor adunați în bovărășii, afară de puțin pământ pe care se făcea gospodăria de însemnătate națională, iar pământurile statului sunt aproape toate vândute țărănilor, afară de păduri.-

La întrebarea Dep. Natoo, dacă moșiile proprietarilor supuși străini se află în seama Directoratului de agricultură, D-l Vucoțici, răspunde că nu numai că aceste pământuri sunt în seama Direcției, răspunde că nu numai că aceste pământuri sunt în seama Direcției de agricultură, ci chiar și datele despre ele, Directoratul nu le-a căpătat de cât întâmplător.- Se prea poate să mai fie și alte moșii de ale supușilor străini în Basarabia, despre care Directoratul nu știe nimic, din cauză că nu s'a făcut nici o dată o anchetă serioasă.-

Dep. Buzdugan, propune să se facă următoarea întrebare Sfaturii Directorilor: "Are cunoștință Sfaturii Directorilor, că în Basarabia există o comisie de statistică, alcătuită din timpul stăpânirii vremelnice a Rusiei, pentru a aduna date privitoare la refor-

na agrară, și că Statul țării pentru întreținerea acestei comisii în primăvara trecută a votat suma de lei 200.000 ruble; dar până în prezent nu avem nici un rezultat cu toate făgăduințele șefului acestei comisii, D-l. Moghileanschi, și al doilea, care este principala că la întrebarea făcută deja, asupra acestei împrejurări, de atâtă vreme, Statul Directorilor n'a dat nici un răspuns?-

D-l. Vucotici, spune că Directoratul de agricultură, înainte de a distribui banii votați de Statul țării pentru întreținerea comitetului statistic, a fost pus în fața următoarei dileme: ^{sau} fie seamă de comitetul alcătuit încă din timpul stăpânirii vremelnice a Rusiei, sau să-l privească ca țără filintă și să alcătuiască o altă comisie de anchetă.- Cercetându-se cu deamănentul lucrările numitului comitet, s'au găsit că sunt bine făcute și că prin urmare banii urmează să fie liberați, pentru ca comitetul să-și împrivească lucrările.-

D-l. Cilibidache, întreabă dacă tot pământul arătat ca fiind al băncii țărănești, mai aparține ei, sau este împărțit la țărani?-

D-l. Vucotici.- Banca țărănească a dat pământ țăranilor cu felute condiții, până când aceste pământuri nu se va vinde țăranilor el este scotit ca aparținând băncii.-

Președintele, constată că în raportul D-lui Vucotici, sunt chestii care de acum sunt hotărâte de comisia agrară.- Moșiiile lui Sturza și Manuc Bel, sunt moșii proprietărești și fie proprietarii cetățeni români, fie supuși ai altor state, asupra acestor moșii s'au hotărât deja de comisiune.- A rămas numai pământurile mănăstirilor locale, ale celor bisericesti, ale celor dăruite de Ciușii și pământul spitalului Sf. Spiridon.- Asupra acestor pământuri trebuie să la comisiunea o hotărâre.-

Dep. Buzduran, propune ca asupra pământurilor spitalului Sf. Spiridon să se facă raport special.-

Dep. Iencu, spune că ^{la momentul de față} ~~se~~ ^{dar pentru viștea chestiunea} ~~cel mult poate fi vorba de~~ ^{despăgu-} bired pământului expropriat.- Cât privește așezămintele de totfelul care stăpânesc moșii, ele trebuiesc tratate la fel ca și marile proprietari.- Prin urmare nu facem deosebire cine va fi expropriat,

spitalul Sf. Spiridon sau ori oare alt moșier.- Trebuiește numai să hotărâm cum vor fi ei despăgubiți.-

Dep. Grosman, susține părerea D-l Iăncu, spunând că rămâne numai să se stabilească cine este proprietarul ca să i se plătească banii pentru pământ.- Cât privește despre moșile proprietarilor străini (supuși altor țări), ele se vor expropria întocmai cum s'a expropriat și acele ale proprietarilor din țară.-

Dep. Vucoțici, arată că dreptul de proprietate de pământ al mănăstirilor de peste graniță ^{amplasamentul situat} în Rusia, a fost marginit, căci li se dădea numai o parte din venit, iar în România aceste pământuri a fost secularizate; e de părere ca exproprierea pământului să se poată face fără deosebire pentru toate moșile mănăstirești de peste graniță.-

Dep. Tucose, ~~și~~ Socotese că trebuie pus dela început principiul, că toate moșile merg în fondul de expropriere al statului fără nici o deosebire.-

D-l Moghileanschi.- Nu toate așezămintele s'au stăpânesc pământul la fel și de aceea propune ~~ca~~ să se aleagă o comisie, care să cerceteze cu deamănuntul chestia aceasta și numai după ce vor fi adunate toate datele atunci să se ia o hotărâre definitivă.- În Bolgrad, de pildă, zice D-sa, pământul liceului a fost dăruit de țărani și acum dacă s'ar expropria, țărani l'ar cere înapoi.-

Cât privește de comisia statistică agrară, despre care s'a vorbit, nu există nici una.- În Basarabia, este numai o subdirecție a statisticeii de pe lângă zemstva gubernială.-

Dep. Lunev, susține ~~această~~ ^{are de} părere, că dacă s'ar lipsesc datele care se cer, atunci și vremea ^{se poate} mai mult, iar chestia are să se hotărască greșit.-

Dep. Șterea, nu se unește cu părerile D-lor Moghileanschi și Lunev în privința pământurilor gimnaziului bulgăresc din Bolgrad.- Și acest pământ urmează a fi expropriat, mai ales că conducătorii gimnaziului, nu & s'au prea deosebit de marii proprietari în exploatarea țăranilor, cărora li se arenda acest pământ.- Comisia hotărâște ca: toate pământurile obștești, să se exproprieze în fondul de pământ al statului.-

urmează apoi discuția ^{asupra} ~~despre~~ pământurilor mănăstirilor locale.-

Dep. Tudose.- Sunt de părere să se la toate pământurile mănăstirești în fondul statului și apoi vom vedea ce este scris în statisticele prezentate și ^{subint cu} ~~după~~ nevoile ce vor avea, le vom da pământ.

Dep. Cocărlă.- Sunt de părere că vile și livezile mănăstirilor nu trebuiesc expropriate.- Și călugării au nevoile lor, după cum a spus-o foarte bine Păr, Arh. Dionisie și dacă va trebui să le expropriezi pământul, să le lăsați însă vile și livezile.-

Dep. Buzduran.- Să formulăm atunci principiul că tot pământul mănăstirilor, afară de vile și livezi, se expropriează în fondul statului, afară de pământul care li se va lăsa după puterea de muncă a fiecărui călugăr.-

Președintele, spune că hotărârea despre lotul pământului de muncă se va lua la vreme, dar acum trebuie hotărât exproprierea și propune următoarea rezoluție:

"Toate pământurile cultivabile ale mănăstirilor din Basarabia, afară de vile și livezi se expropriează în fondul de pământ al statului.- Când se va împărți pământul, mănăstirile vor fi socotite ca așezăminte de cultură".-

Se votează cu 18 voturi pentru și 17 voturi contra.-

Punându-se din ^{nou în discuție} chestia statistică, D-l Rojoga, spune că în Rusia, pe lângă toate zemstvele guberniale era și o direcție a statisticei.- Astfel de direcție era și la Chișinău, la zemstva gubernială.- Guvernul provizoriu al Rusiei, a ordonat zemstvei guberniale să facă o statistică privitoare la reforma agrară, însă nici un comitet sau comisie specială de statistică, nu s'a alcătuit.-

Dep. Buzduran, amintește că astăprimăvară, s'a spus în Cstatul țării, că această comisie există aparte, în frunte cu D-l Moghileanschi, și atunci Cstatul țării a votat acestei comisii o sumă de 200.000 ruble, numai după ce se convinsese că această comisie lucrează pe seama statului.-

Președintele Grhan, înmurește că deși fusese vorba că comisia de statistică să treacă pe seama statului, de carece nu s'a

votat o lege specială pentru aceasta, ia a rămas tot pe lângă zemstvă.- Aşa, că deşi numita comisiune în cap cu D-l Moghileanschi a luat suma de 200.000 ruble, făgăduind că vor strânge tot materialul trebuitor pentru reforma agrară, astăzi nici comisia, nici Dl. Moghileanschi, nu pot fi traşi la răspundere de stat, de carece ei atârnă numai de zemstvă.-

Sedinţa se ridică la 9 clasuri şi 30 minute, seara.-

P. PRESEDINTELE COMISIUNII

(S) Crihan

SECRETAR

(S) Minciună

al sedinței 26-a a Comisiei de regare dela 17 Iulie 1918.-

Rânduiala zilei: Căutarea procesului verbal al gândinței trecute:
și chestia pământului bisericesc.

În locul delegaților comisiei pentru convocarea soborului bisericesc Ioan Rusul și Teofil Ungureanu, sosesc preoții Sarghiu Bejan și Gheorgheiu Drăgănoiul, prezentând adeverința acestei comisii din 16 Iulie c., cu No. 173. -

Se citește procesul verbal al ședinței 25-0 del. 14 Iulie, care
se aprobă-

Dep. Cosovici, propune să nu se mai piardă atât vreme cu citirea procesului verbal, mai ales că se citește în românește și D-sa precum și lății nu-l înțeleg de loc.-

Comisia hotărăște să se scoată aceste cuvinte. -

c/ Veniturile din plat. serviciilor religioase;

b/ Leafe ce primește dela stat ; si

iar clerul bisericesc se compune din preot și dascăl.- Toate veniturile lor le împart în 3 părți, din care preotul ia 2 părți, iar dascălul una; tot așa se folosește și de pământul bisericesc.- Însă totul de pământ al clerului bisericesc nu are aceeași întindere pretutindenea.- În părțile de miază-ziu Basarabiei, acest lot este de câte 50, 60, 100 și 120 desitine.- De la sine se înțelege că în satele cu câte 2 sau 3 preoți și proporția de pământ este mărită potrivit cu acest număr.- Dar pe de altă parte sunt parohii bisericești cu câte un preot unde lotul de pământ este mai mic de 33 desitine, sau chiar nu e de loc pământ bisericesc.-

Pe la orase clerul bisericesc n-are de loc pământ afară de câteva excepții.- În total clerul ortodox bisericesc din Basarabia are 44.644 desitine și 1014 stânjeni pătrați de pământ, iar preoți as-tăzi sunt 1009 diaconi, 18 în serviciu și 1008 de dascăli, în numărul cărora sunt mulți ~~dascăli~~ diaconi, care ~~înclina~~ îndeplinesc și primesc veniturile unui dascăl.-

Mai departe Sfântia-să arată că chestiunea dării de pământ, clerului ortodox, ce să zică cu ce trăi este destul de veche și încă la începutul secolului trecut era o lege prin care poporanii se îndatoreau să dea pentru bisericile lor loturi hotărâte de pământ.- Pământul bisericesc de obicei s'a luat din pământul poporanilor din moșiile proprietărești și chiar din ale statului, precum și din moșiile închinete mănăstirilor de peste graniță.- Dar sunt și pământuri bisericești, dăruite personal de unii binefăcători, care nu erau îndatorați prin lege.- Pentru toate aceste pământuri, afară de puține sunt documente formale, planuri și hărți hotarnice.-

Așa dar, scopul înzestrării bisericilor cu pământ a fost îmbunătățirea stării materiale a clerului ortodox, ceea ce s'a făcut și la luterani în coloniile nemțești deși din propria lor inițiativă. A lucru înțeles că afară de îmbunătățirea stării materiale a clerului ortodox, cărui i s'a dat pământ, s'a avut în vedere și ridicarea culturii materiale îndeobște, ceea ce e știut că afară de preot dascăl și învățător alt element cult și răspânditor de știință nu este la sate.- E adevărat că unii preoți își dau pământul lor în arendă sau cu alte condiții, dar de obicei clerul își lucrează

pământul, el însuși și e greu să-ți închipuești un preot în sat care să nu aibă de loc pământ, măcar lotul de muncă.-

Arătând ce este pământul bisericesc pentru clerul ortodox din Basarabia, spune că celelalte mijloace de trai sunt numai un ados și dacă i s'ar lua astăzi acest pământ, clerul n'ar avea cu ce trăi.- Leafa de la stat este de 400 ruble pe an, din care preotul primește 300 ruble, și dascălul 100 ruble, ceea ce este peste seamă de puțin pentru întreaga familie a clericului, mai ales acum în vremea acestei scumpete.- Dar și această leafă pînă în anul trecut o primeau din 1009 preoți, numai 631; din 18 diconi-16 și dintr'o 1008 dascăli, numai 636.- Însă pe anul acesta nimeni n'a primit nici un ban din leafă și nu se știe dacă or mai primi ceva, fiindcă nu s' a trecut în buget.-

Așa dar, pe cînd clerul celorlalte culturi, primește leafă cu mii, clerul ortodox nu e sigur nici de leafă a lui.- Și dacă se nimeresc sate care ele însuși asigură clericului o leafă mai mare sau mai mică, acestea sînt întâmplări rare și rar își împlinesc făgăduința lor chiar și aceste obștii.-

Pensie primesc pentru 35 ani de slujbă după cît primeau și leafă, preotul 300 ruble, diaconul 200 ruble și dascălul 100 ruble pe an.-

Însfîrșit al traiului izvor de mijloace de trai pentru cler este plata pentru serviciul religios care este cel mai urît înjosind și batjocurînd preoțimea în fața lumii, de stîtea vescuri.-

De aceea Sf-sa în numele clericului bisericesc ortodox din Basarabia roagă Comisia agrară ca să lase pământul bisericesc în stăpînirea preoților și pe viitor, căci exproprierea acestui pământ în lipsa lefei și altor mijloace de trai, ar pune clericul bisericesc într-o stare foarte grea materială, din care n'ar găsi nici cîcească într-o stare foarte grea idealistă, încheie Sf-sa, vi un mijloc de scăpare.- Ori ce ar zice idealistii, încheie Sf-sa, vi cîtă și natura omului își dictează legile lor.- Deci, e nu avea dreptul să se hrănească cel ce muncește în schimbul muncii lui, e un principiu neîngăduit de nici o teorie.-

A tîgădui însemnătatea religiei și necesitatea ei pentru popor nu e cu putință, fiindcă religia este o însușire a sufletului o-

menesc.- Omul întotdeauna a căutat și va căuta pe Dumnezeu, dovadă este marea cantitate de muceniciilor pentru credință.- Deci clerul ortodox din Basarabia, crede neștirnutat că reprezentanții poporului din Comisia Agrară, care sunt chemați să așeze bună stare în scumpe noastră țară vor lua în deplină considerare și doleanțele clerului mai ales cel ortodox, care și în privința culturală și cea socială merită pe deplin aceasta.-

Președintele.- Onoratul orator ne-a subliniat în raportul său, că chestia pământurilor bisericești e strâns legată cu chestia asigurării mijloacelor de trai a clerului; el doilea ni se arată că pământul este neapărat trebuitor preotului ca locuitor al satelor, și al treilea ni se propune înzestrarea bisericilor cu ceva pământ.

Chestia aceasta este foarte însemnată, fiindcă în alt caz, biserica nu-și va mai avea mijloacele de existență și prin urmare ca obștie pentru credincioși nu va mai putea exista în viitor.-

Președintele, propune ca membrii comisiei în discuțiile lor, să nu se depărteze de aceste puncte, și nici să nu uite care este însemnătatea bisericii pentru popor.-

Din întrebările care se fac apoi preoților Baltag și Băjoiu, se înțeleg că în Basarabia sunt 2030 de parohii (popor re bisericești și cele mai multe din ele au mai mult de 33 desetine de pământ, iar pe unele locuri până la 120 desetine fiecare.- Unele biserici au și pământ dăruit.- Pe pământurile bisericești sunt vii și livezi, puse de cler cu deslegarea Pres. Sf. Sinod și preotul sau desăvul re voe să se folosească de grădina răsădită de el atâta timp cât slujește în acea parohie.- Odată ce clericul a trecut în altă parohie, pierde dreptul lui asupra grădinelor răsădite.- Câte mai multe vii și livezi sunt în ținutul Orheiului.- Pământul bisericesc e dat spre folosire clerului, dar documentele sunt făcute pe numele bisericilor ca și unor fațe morale.- Însă sunt pământuri bisericești dăruite cu anumite scopuri: pentru înfrumusețarea casei lui Dumnezeu, pentru binefaceri și altele.- Altele sunt dăruite numai preotului pentru pildă sau numai diaconului și ceilalți clerici n-au dreptul de folosință.-

Dep. Cosovici, e de părere că fiecare intelectul trăitor la

tul lor în arendă, iar între preot și fii lui duhovnicești, se începe o târguieală care scoboară mult prestigiul lui de preot.- Al doilea, clerul de obicesiu are cam 33 desetine iar în ținutul Acher- manului întinderea acestui pământ ajunge chiar până la 120 desetine. Înșă nevoia de pământ e multă, oamenii aleargă la preot dară toam- ne sau primăvara cu zeci de suflate și cu fel de fel de linguri și fiecare vrea să-l îndemne să-i arendeze lui pământul, iar dacă pre- otul îl arendează numai la unul se încep fel de fel de nemulțumiri.

Dacă preotul își seamănă singur pământul și năimește lucrători sau îi dă în jumătate e același târguieală între preot și fii lui duhovnicești.- Pământul depărtază pe păstor de turma lui și acestu nu trebuie să fie.- De asemenea D-ze nu pricepe de ce trebuie lă- sat bisericilor pământ.- Cine are să-l lucreze? Dar biserica trebuie s'o țină cei care intră în această societate și nici de cum alții.- De aceea de părere că pământul clerului bisericesc să fie espro- priat în fondul de pământ al statului, iar clerului să i se dea o leafă.- Iar când va fi vorba de împărțirea pământului să fie luat în seamă și clerul bisericesc.-

Dop. Tiganeu.- Când s'a început lucrul Comisiei agrare, atunci ne-am pus lămurit întrebarea: "Ce este de făcut și care este sco- pul nostru?" și noi am răspuns: "Ținta reformei noastre este să să înălțurăm mai întâi de toate pricina exploatărei țărânimei mun- citoare prin pământ și al doilea să mărim cât se poate mai mult producțiunea țării noastre".-

Deci lăsând pământul bisericesc în stăpânirea clerului, prin a- cestă se contribuie la micșorarea exploatărei muncitorimei sătești. Dacă preoții nu-și fac singuri muncă agricolă, ci își lucrează pă-ământul cu muncă străină.- De asemenea nu văd într'ia cât s'ar mări bogăția țării prin lăsarea în mâinile clerului a pământurilor bi- sericesci.- Dop. Cosovici, a atins chestia culturai raționale în gospodăriile sătești, însă gospodăriile preoțești prea puțin se de-osebesc de celele țărănești de prin prejur.- Și nu trebuie uitat că pământul a fost dat clerului bisericesc fiind sărac și trăind din milostenia și deci va trebui ca să ne interesez cum să se asigure mijloacele de trai.- În alte țări preoțimea n'are pământ și nici la

noi mulți alți intelectuali depe la sate precum sunt doctorii, învățătorii și alții, n'au pământ.- De aceea cred că se va putea găsi o altă cale de asigurare a mijloacelor de trai pentru preoțimea noastră.- Eu știu că însemnătatea preoției pentru țară este foarte mare.- Au fost greșeli în trecut.- Vulturul cu două capete a rusiei țariste a stărnit atâtea vreme deasupra bisericii.- Lăsând la o parte toate acestea, influența preoției asupra norodului este foarte mare și noi în treburile noastre să o păstrăm și în viitor.- Propunem ca pământurile clerului bisericesc să se exproprieze, lăsându-se numai vremea necesară spre folosirea clerului cărui mai pe urmă li se vor da locuri de muncă.-

Locul de președinte îl ocupă D-l Președinte Tigancu.-

Dep. Găință, cunosc căzul dintr-o comună, care stăpânește 2 planuri de pământ și în loc să le muncască, le dădea cu arendă ovrului.- Cei mai mulți dintre preoți își fac muncile agricole prin elci, iar alții fac cu țărani angajamente foarte grele pentru această iarnă.- Unii oameni nici nu se mai duc la biserică, ca să nu-i întrebe preotul de an foră, că dacă n'a venit la muncă.- Socot că preoții noștri moldoveni, ar putea trăi și fără pământ, ca preoții din România, dându-li-se în schimb un salar, ca să nu se ție de căt de Sf. slujbă.-

Dep. Tudose, nu cred să fie vre-un țăran, care să creadă că D-l Cosovici, că preotul ar putea în același timp să fie și preot și plugar.- Preotul trebuie să fie păzitorul legii creștinești nu să stea la coarnele plugului.- Pământurile preoților nu sunt cultivate în întregime, ci în multe părți ca în ținutul Sorocai, rămân pârloage.- Așa că e departe de ce spune D-l Cosovici că preoții ar face cul-tura, pe pământurile date lor.- Ei și le muncesc cu elci, în timp ce sârbitorii stăt de numeroase la ruși.-

Cred că preotul, pentru ași recepta dragostea poporanilor, trebuie să înceteze de a scoate bogății din pământ și să se ocupe mai mult cu învățătura legii creștinești.- Căci ca pământurile lor să fie expropriate.-

Dep. Nichitovici, spune că două ori pe om care trăiește sub soare are dreptul să lucreze pământul apoi și preoții au acest drept.-

pământ bisericesc nu este mult la fiecare și deci trebuie lăsat clerului.-

Dep. Moghileanschi, spune că țările înainte între alte libertăți recunosc și libertatea cugetului și a credinței.- Deci separațiunea bisericeii de stat e momentul de când statul încetează de a se mai îngriji de biserică și totă grija trece în seama poporenilor săi.- Aceasta e cel mai de pe urmă cuvânt al științei de stat.- Religia pentru popor e încă necesară și prin urmare D-se, deși a fost în contra lăsării pământurilor mănăstirilor însă pentru pământurile bisericești crede că urmează a fi lăsat ca unei obștii a credincioșilor.-

Dep. Lunev, spune că după legile rusești de hotărnicie care au fost în vigoare și în Basarabia, numai clerul ortodox bisericesc și clerul legii dominante au primit pământ, iar celelalte religii n-au pământ de cât din acei dăruit de obștii.- Clerul bisericesc ortodox a primit fiecare dela 33 desetine după cât era de mult pământ în fiecare regiune.- Felul pământului nu s'a luat în seamă.-

Însă, hotărnicia pământului bisericesc întâmpinând după legile rusești multe piedici și greutăți de formă în urma cererii înălților prelați, Senatul a dat deslegare că în Basarabia acest pământ bisericesc să se hotărniciească dovedindu-se stăpânirea lui.- Preoțimea de pe atunci, pentru ca să-și dovedească dreptul său asupra pământului au trebuit adesea ori să se judece, și numai în urma judecăților și cu ajutorul funcționarilor hotărniciei putură să-și întărească pământul după stăpânirea veche.- De la sine se înțelege că o stare de lucruri nu era firească și alcătuiește încă un argument în sensul celor spuse aici de ceilalți colegi.- Conchide că deși starea clerului ortodox e foarte grea și în scurtă vreme va trebui schimbată și îmbunătățită cu desăvârșire, totuși pământul bisericesc pentru conservarea activității preotului, numai pentru misiunea sa, trebuie a fi lăsat.- Starea preoțimei astăzi e atât de grea că nu se mai îngreueze încă și cu certurile și neînțelegerile iscate dela pământ.- Propune ca obștiile credincioșilor să hotărască

Dep. Moghileanschi asigurarea mijloacelor de trai ale clerului,

sau cu lesa care să se strângă dela obștii sau prin exploatarea unor anumite loturi de pământ, dându-li-se aceste loturi clerului, sau lucrându-se de poporâni.- Păstrând tot respectul cuvenit clerului, oratorul se îndoaște că preoții cu menirea și cultura lor deosebită vor putea să se ocupe în același timp și cu agricultura.-

Din contra ocupându-se de 2 lucruri, n'are să facă bine pe nici unul.- Mai departe propune ca să se dea pământ și clerului de alte profesii.- E de părere ca să se exproprieze tot pământul bisericesc, însă să se îmbunătățească starea materială a clerului.-

Dep. Stere, așa fi fost de părerea majorității, dacă ar fi fost vorba de o chestiune teoretică aplicabilă la toți.- Dar când D-vs. recunoașteți la toți marii proprietari dreptul ca să aibă un minimum de proprietate, fără ca să le puneți în discuție nici moralitatea, nici modul cum își cultivă pământul, atunci dacă aveți altă măsură pentru biserică, mai ales când terenul ce s'ar acorda preoților, n'ar trece de o normă stabilită?-

Dep. Bivol.- Eu văd că de nevoile țărănești, pe nimeni nu-l doare, așa că tot noi țărânii trebuie să vorbim și să ne spărăm.- Orici unii din specialiști în loc să fie cu noi, vedem că spără interesele preoților.- Când s'a dat preoților dela sate câte 33 desetine pământ de muncă, satele erau rare și lume puțină, așa că preotul trebuia să muncească și pământul ca să poată să se hrănească.-

Astăzi satele s'au mărit, lumea s'a înmulțit, așa că și venitul preotului a crescut, deci nu mai are nevoie de atât pământ, ci a se va de atât cât se dă fiecărui cetățean.- Preotul n'are menirea să facă cultură agronomică, cum zicea D-l Osovăci, ci trebuie să luămizeze pe țaran.- În timpul ocarmuirii rusești, trebuie să spun, că preoțimea alcătuisă o plehie de asupra satelor, făcând și pe uricnicii și tot felul de slujbe în serviciul rusesc, unii din ei chiar și astăzi ar voi să mai facă același lucru.-

De aceea sunt de părere ca să se ia pământul preoților și să se dea în fondul de expropriere al statului.-

Părintele Bejan.- Mai înainte de a începe cuvântarea mea, v'asă ruga D-lor Deputați, să vă lăpădați pentru un moment de părările D-vs. subiective și de convingerile pe care le aveți împotriva bi-

bisericeii și a clerului și să vă ridicați la înălțimea oamenilor, ca-
 ra hotărăsc grelele probleme ale statului și ale vieții ~~naționale~~ soci-
 ale.- Constat apoi că membrii comisiei agrare împart chestia pământului bisericesc în 2 părți, adică dacă acest pământ poate fi
 lăsat bisericeii, sau dacă el poate fi lăsat clerului.- Nici un mo-
 ment nu mă îndoiesc și nu m'am îndoit că D-vs., începînd deslăgarea
 chestiei agrare, nu v-ați gândit că această chestie poate fi desle-
 gată, pînă la un singur lucru: desbrăcînd pe unii și înbrăcînd pe al-
 ții.- Sunt convins că D-vs. nu vreți să lipsiți de toate pe unii
 și să înbogățiți pe alții, nu vreți să ziceți: "voi săracilor trăiți
 de acum în bogăție, iar vouă bogaților va venit vorba să trăiți de
 acum în sărăcie",.- Din contra, cred că D-vs. vreți să puneți teme-
 liile altei vieți sociale, cînd fiecare își va putea îndeplini cum
 se cade chemarea și menirea lui în viața obștească.- Cred că ple-
 cînd numai de la acest punct de vedere, chestia agrară poate fi des-
 legată.- Biserica Domnii mei, întotdeauna a fost, este și va fi o
 putere morală și nici odată oamenii luminați n-au gândit s'o lip-
 sească de această însemnătate.- Dinpotrivă fiecare om politic, alec-
 tuind viața obștească și socială a unui popor întotdeauna s'a folo-
 rit de această putere pentru scopurile lor și tocmai în aceasta
 poate constă partea tragică a bisericeii.- Ea este o putere prea ma-
 re pe care mulți vor să o folosească și o folosesc în interesele
 lor egoiste neținînd seamă și de interesele ei proprii.- Toată is-
 toria bisericeii și mai ales cea de pe urmă, spre mare părare de rău
 e plină de aceste pilde.- Ni se spune că idealul deplin este se-
 pararea bisericeii de stat, cînd statul ne mai ținînd seamă de
 biserică, nu se amestecă în viața ei și nici nu o mai ajută cu mij-
 loace materiale.- Aceasta ar fi minunat și se prea poate că noi
 spre aceasta vom merge.- Dar unde este pe lume acel popor, care ar
 lăsa judeca și ar alea o așa viață după așa schemă.- Lu-
 gatul, ar judeca și ar alea o așa viață după așa schemă.- Lu-
 gatul de pildă constituția Franței și acolo veți vedea că francezul
 dător de lege nici odată nu s'a gîndit să lase biserica în viața
 întîmplărei.- Din contra el se amestecă în viața ei lăuntrică vrînd
 să o alestuiască în așa fel în cît biserica să aducă cât mai mult
 folos statului sau cel puțin să nu-i facă rău.-

Nici americanii iubitori de libertate, nu s-au lepdat de biserică ci vedem la dăruirea clerului plătit cu leafă, aşezăminte în diferite instituţii, şi altele.- Într-un cuvânt toate popoarele recunosc bisericii o mare putere.- Dacă aceasta aş este atunci trebuie să se dea bisericii totă putinţa, ca să-şi poată îndeplini cât se poate mai bine menirea sa.- Trebuie ridicată la o aşezare înaltă, ca ea să poată spune: "acici nu intra că sunt hotare mele, iar eu nu vreau să fiu slugă şi robba ta".- Dar aceasta se va întâmpla numai atunci când ea va avea averea ei proprie.- Mi-aduc aminte de o întâmplare din istoria bisericii din primele vremuri.- La jumătatea secolului III-lea, în vremea împăratului Valerian, prefectul Romei a chemat la dansul pe diaconul Laurentiu, economul bisericii din Roma şi i-a cerut toate visteriile bisericeşti.- Diaconul l-a rugat pe prefect să-l lase voe 3 zile ca să se gîndească, iar a 3-a zi a dus în ograda prefectului pînă la vre-o 15.000 sîr ci, zicîndu-i: "iată visteriile noastre".- "Tu îţi baţi joc de mine" a zis prefectul.- "Ba de loc" a răspuns diaconul "acestia sînt acei pentru care se cheltuiesc averile noastre" Eu aş fi fericit ca să văd că şi biserica din Basarabia ar ajunge într-o stare cînd ar putea să spună aşa ceva.- În această trebuie să se crăte mai ales puterea bisericii şi aceasta a avut-o în vedere clerul din Basarabia, cînd hotărît, că chiar dacă clerului i se va da leafă, totuşi pămîntul bisericesc trebuie să rămîină şi venitul acestui pămînt să miargă să miargă în fodul bisericii din Basarabia, pentru împodobirea şi înfrumuseţarea templelor precum şi pentru binefaceri şi nevoile lumii nărai poporului.- Socotese că toate obiecţiunile împotriva lăsarii pămîntului bisericesc în seama bisericilor, nu este de cît o nedumirire.-

Trecînd apoi la chestia lăsarii pămîntului bisericesc în stăpînirea clerului, dacă acestia nu vor primi leafă, crată că nu sunt serioase constatările celor care susţin că clerul nu e răspînditorul unei culturi raţionale în popor, căci faptul acesta e destul de dovedit, iar în temeiul unor întîmplări, că pe ogoarele unor preoţi creşte palămida, nu se poate lua o hotărîre generală.- Iată că ni s

se spune, că nu se poate sluji și lui D-zeu și Mamona, că nu se poate să fii purtătorul a 2 culturi.- Și aceasta e o dureroasă nedumerire, întemeiată pe necunoștința istoriei bisericești și a vieții ei.- Apostolul Pavel, zicea ^{el-} unul din cei mai mari slujitori ai Duhului și cel mai strălucitor semănător al cultului duhovnicești era în aceeași vreme și cel mai bun lucrător de corturi în Corint și și prin această își dobîndea hrana.- Ambrozio al Mediolanului, unul din cei mai buni păstori ai bisericii din apus a fost și unul din cei mai bogați proprietari din Mediolan.- Pildele acestea sunt fără număr în viața bisericii, dar pentru că D-vs. să nu vi se pară că eu îmi întemeiez dovezile mele numai pe viața Sf. bărbați din vremurile vechi, văș povestii de Tolstoi, ale cărui idei au circulat totă Europa însufletind lumea și care cu toate acestea nimic nu l-au împiedecut să fie și un mare proprietar de pământ și unul din cei mai buni semănători a cultului material la țară.-

Mult mai serioasă însă este pretențiunea D-lui Președinte Tiganco, care a arătat că clerul până acum a dus în viață o cultură străină de Hristos și interesele poporului.- Dar cu mare părere de rău această este adevărat.- Dar tocmai aici este tocmai partea tragică a clerului și a bisericii.- Dacă în războiul de acum mulți dintre D-vs și-au vărsat sîngele lor, iar alții au murit în șanțuri, neștiind măcar pentru ce și pentru cine luptă, această a fost partea tragică a vieții D-vs., darv care n'a ținut pentru fiecare de cât un an, doi, mult trei; tragismul bisericii și a clerului bisericesc ține de vișcuni.- Sute de ani biserica și păstoria a fost silită să consfințească ceea ce mergea numai în potrivea intereselor nobilului și chiar ceea ce mergea contra scopurilor și problemelor ei.- Vă închipuiți starea sufletească a preotului care cu crucea la piept și evanghelia în mînă mergea să spovedească și să înfruntă pe osânditul la moarte sau cînd preotul dăpe amvonul bisericii trebuia să mărturisească ceea ce i se porunea lui în interesul statului iar nu ceea ce îi porunea lui cugetul și înviștătura lui Hristos.- Da, adevărat, aceasta este partea tragică.- Dar de ce să nu sgîndărim rînelor vechi? Din ele sîngele ar

surge mult mai tare.- Dar dacă vreți să puneți temeliiile unei vieți nouă sociale, dacă vreți să dați puțință tuturor să răsuflă slobod deți-ne și nouă, clerului, această puțință, deți-ne puțință ca să fim cu adevărat slugile lui D-zeu, iar nu robi și servitori pentru bucățioș de pâine.-

Oprindu-se apoi la constatarea D-lui Tiganeu, cum că lăsând pământul bisericesc în seama clerului ar rămașea și mai departe ^{sa fie} exploatarea; - se întreabă ce înseamnă cuvântul "exploatarea". - "Acela când preotul dă țăr nului în arenda pământul cu 10-15 ruble desitina, sau când pe această desitina statul ia dela țăran 30 ruble, deșie.- Arată apoi că preoții sunt aceiași fii ai poporului, trup d din trupul lui și sânge din sângele lui și că în mare parte chiar fii de ai plugarilor, că ei sunt o mare putere intelectuală, dar pusă în niște condiții foarte grele de trai și înjositoare pentru demnitatea lui, căci preotul trebuie să se ție cu cerșitul, roagă ca comisia agrară să facă totul ca să ușureze starea lor.- Inșă pentru că comisia agrară poate numai să ia pământul, dar ~~ada~~ nu poate să dea nimic în schimb, trebuind ca chestia mijloacelor de trai ale clerului să o hotărască alții mai pe urmă, roagă ca până când clerul va fi plătit cu leasă, pământul bisericesc să rămăe în seama lui, mai ales că acordarea unei leafe de către stat este îndoealnică.- Cred că hotărârea comisiei va plini de înțelepciune și de dreptate.-

Dep. Cosovici, spune că dacă Comisia agrară, vrea să ia pământ dela preoțime, pentru ca ia să nu se mai targuiască cu țăr nii n'o va putea scăpa de acest păcat, fiindcă preoțimea nemai putând face nimic pe pământul său, va fi nevoiți să cumpere totul dela aceiași poporani, făcând acelaș negot.- Viile și livezile răman în stăp nirea acelorăși proprietari, adică și în stăp nirea preoților.- De altfel nici muncă năimită nu e oprită pentru proprietari, iar 33 desitine lăuate preoților cu puțin dacă va depăși lotul de muncă.- De aceea propun ca pământul clerului bisericesc să nu se exproprieze.-

Dep. Galitchi.- Scopul comisiei agrare este să exproprieze cât

de cât al lor, punând în practică și descoperirile științifice.-

Am luat 130 puduri de pâine depe desetină, pe când gospodarii din sat numai 20 puduri.- Însă dacă preotului i se nimerește să nu mearse și lucrători la muncă câmpului apoi aceasta o face aproape ori și care gospodar, care se îndelstnicește cu agricultura, căci așa e lucrul la pământ.- 5,6 sau 10 zile ploaie și omul nu poate face nimic, iar când s'a făcut vreme bună, trebuie făcute toate dedată.- De aceea rog Comisia agrară, ca pământul bisericesc să nu fie expropriat, căci nu cred că statul va da alte mijloace de trai clerului, iar numai cu plata serviciilor religioase pe care cu atât nemulțumire o plătesc țăranii, preotul n'ar putea trăi.-

Dep. Grosman, e de părere că pământul bisericesc nu trebuie expropriat de oarece preoții ca niște oameni cuți, pot arăta la țară pildă, cum să se lucreze pământul, mărinz astfel producțiunea țării însă socotesc că ar trebui în școlile duhovnicești cursuri de gospodărie sătească.-

Dep. Crihan.- După ce am ascultat și pe țăran și pe preot în vorbirile lor, fără să discut în aer ca D-l Moghileanschi, voi căuta să pun discuția pe un teren practic.- Cred că nu se poate lua pământul preoților, cât timp n'au nici o leață de la stat, care să le înlocuiască pământul.- Și chiar dacă li s'ar da o leață, căci ei tot vor avea nevoie de pământ, căci altele sunt nevoile orașului, unde cu bani găsești de toate și alte sunt nevoile la țară, unde fără o bucată de pământ, ești strămutat, cum arată D-l Cosovici.-

Dându-i pământ, preotul nu va lua taxe prea mari dela țăran, pentru diferite servicii religioase.- Dacă li dai pământul, din leață nu va putea trăi și va trebui să ia mai mult dela țăteni pentru serviciile religioase ce le face.- Afară de aceea, nu în toate sate-le crește pământul pe pământurile preoților.- Preotul din satul meu le crește pământul pe pământurile preoților, reușind să planteze vie, pe niște cultiva destul de bine pământul, deprinzând și pe locuitori locuri unde nu credea nimeni să prindă, deprinzând și pe locuitori să planteze vie.- Nu veți putea în fiecare sat să numiți câte un agronom.- Lăsați pe preot și pe învățător în fiecare sat să facă o agricultură îngrijită care să servească de model.- Nu aveți decât

dreptul să lucreze tot pământul preoților, puteți să-l mai reduceți după o normă, cum ați admis pentru marii proprietari.- Puteți să dați pământul bisericii nu pe numele preotului.- Ori ce s'ar face, să-i garantăm vițel preotului în sat, căci dacă unia dintre dăgii s'au lăsat țărâți pe un drum greșit, nu se cuvine să-i cufundăm pe toți.-

Dep. Alexandri, oprindu-se asupra întrebării, cum să scape preoțimea din starea ei grea de astăzi, spune că marele scriitor rus "Tolstoi", pe care D-sa îl cunoaște personal, când i-a făcut această întrebare, preoții care-l respecta, la-a răspuns că: "preotul trebuie să-și desbrace roba și să ceară ertare dela acei păstoriți de el, căci astăzi vremea iau îngelat.-

Președintele citește mai multe rezoluțiuni în privința pământului bisericesc, după ce se face pauză.-

După pauză Preotul Drag nece, luând din nou cuvântul spune că a lăsat satul și a venit la oraș silit fiind de alte nevoi, iar nu de remușcarea cugetului.- Sf.Sa spune, că el nici odată nu cere ertare dela poporenia lui, fiind-că nu se scoate îngălțor al oamenilor.- Alții mai mult îngelă.-

Comisia apoi hotărăște să se amâne votarea rezoluției asupra pământului bisericesc, pentru ședința viitoare.-

Sedința se ridică la 9ciasuri și 40 minute, seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I E I *(Ss.) Crisan.*

S E C R E T A R *(Ss.) Mincium?*

PROCES-VERBAL

AL SEDINTEI a 27-a a Comisiei agrare dela 19 Iulie 1918.-

Sedința se deschide seara la cîșurile 3, sub președinția D-lui Tigance, președintele comisiei agrare.- Urmează discuțiile asupra exproprierei pămînturilor bisericești.-

D-l N.N. Alexandri.- Domnilor deputați! cuvîntul "haidău", în seamă după înțelesul care 'l cuprinde în sine "rob".- "Haidăie-robie.- A haidăi, vrea-să zică a clăci, ceea ce la noi a fost desființat prin lege încă din anul 1801, dar până acum a existat și există.-

Scopul nostru este ca după o revoluție atât de sdruncinătoare, urmînd duhului vremii- mișcării liberatoare, să punem temeliiile unui nou așezămînt de viață, în care cuvîntul ruginos de "rob", "haidău", și "clăci", să nu mai existe.-

Dar, domnilor dăcă am păstra în stăpînirea unor persoane, obștii, sau chiar asociații religioase atât pămînt cît să nu fie în stare să-l lucreze cu brațele lor, prin aceasta am pregăti un nou teren de înființare a "haidăgiei" adică a robiei.-

Mai departe, zugrăvește starea rea dela țară unde între viață și om nu se face nici o deosebire la munca lanurilor boierești.-

Acești proprietari mari și de mijloc pîntre care sunt și preoții și tot felul de mîncăi ai satului se întrec în stoarcerea de muncă puterilor de muncă ale țaranului, plătindu-i pentru munca lui aproape nimic iar ei se îmbogățesc.-

În limba specialiștilor învățați și a proprietarilor, aceeașta se numește cultură rațională în gospodăria de sătească, iar eu o numesc cultura dobitoacelor.- Mai ales oratorul e în contra ei o numesc cultura dobitoacelor.- Mai ales oratorul e în contra ei o numesc cultura dobitoacelor, spunînd că această cultură duce nația la

peire.- Drept pildă ia pe Franța.- Oratorul arată că zstăzi se propune comisiei o problemă de însemnătate istorică, deslegarea problemei agrare, care până acum nicăeri în lume n'a fost deslegată așa fel ca să nu dea loc la numeroase nemulțumiri.- De aceea e firesc ca pentru deslegarea acestei probleme atât de mari și care nicăeri n'a fost înfăptuită până astăzi, să aveți nevoie și de ajutorul specialiștilor, agronomilor învățați, inginerilor statisticianilor și așa mai departe, precum este aici D-l Cosovici.- Nu vreau să fac aici personalități, dar vă mărturisesc că despre dumnealui n'am auzit de cât de bine.- Domnia-sa și ace care sunt de o părere cu dânsul sunt oameni de convingeri vechi, oameni binecredincioși, oameni, în cari stăpânirea țaristă avea încredere și căroră lea încredințat într'u tot interesele țării noastre.- În special D-l Cosovici, până în vremea de pe urmă ocupa un post mare, nu știu dacă astăzi mai ocupă acest post.- Și e firesc ca D-sale să nu-i placă ceea ce faceți D-vs..- Locul și vremurile, l'au deprins pe dânsul să privească de sus tot ce-l înconjoară, aceasta se vădindu-se în fiecare dată, când vă vor bește.- Fiind în fruntea unui post așa de înalt este lucru firesc ca să-și ia și un ton potrivit locului, și cine nu știe că tonul face muzica.- Însă D-vs. D-lor deputați, sunteți chemați de revoluție să faceți un lucru mare și sfânt- dreptatea în țara noastră și de aceea să nu vă sfiți de protestările D-lui Cosovici.- Noi, D-lor deputați, parcă am fi chemați să facem o casă mare, înaltă, cu randuri multe.- Pentru clădirea aceasta se cer fel de fel de meșteri, fel de fel de specialiști și ei sunt de față.- Însă pentru ca lucrul nostru să fie isprăvit ne trebuie mai întâi de toate arhitecți.- Și acest arhitect este cusegetul D-vs.- De el trebuie să ascultați, voia lui trebuie să o înținți, care nici odată nu va putea fi la fel cu voia oamenilor din regimul țarist, din bunele vremuri ale trecutului.-

Trec la apărătorii intereselor clerului bisericesc, părintele Bejan, Draganciul și cel al 3-lea, al cărui nume n'am cinstea

să-l cunosc.-

Domnilor, pentru ca să apere cele 33 desetine de pământ ale preotului din nebăgare de seamă, au pomenit numele lui Tolstoi, în dovedirea dreptății lor.- Dar D-lor după cum știți Leon Tolstoi a fost în trecut anatematizat și anatematizarea a fost iscălită de toți arhierii din Rusia.- Si nu degeaba, căci după cuvintele marelui filozof, stăpânirea țaristă și toate grozăviile trecutului cu zeci de mii de oameni dintre cei mai buni închigi în temnițe și spânzurați se întemea pe 2 pești: pe oaste și pe cler.- Oastea fiind ani întregi instruită după fel de fel de instrucții, ca acelea ale Generalului Dragamirov, la urmă stingea în ^{omni} ~~crăci~~ sufletori ce simțiri omenesti prefăcându-se în mașini mai ales dacă ținem seamă de vrăsta lor fragedă și cultura lor ^{a științei} mai mult de cât modestă.- Dar preoția, oameni care au făcut o școală medie, care cunosc și istoria omenirii, filozofia și în special cunosc una din cele mai bune religii din lume- religia creștinească! Care a fost rolul ei la clădirea vieții noastre obștești, morale și religioase? Rolul ei a fost- rolul lacheilor împărătești, care aduceau la îndeplinire cu servilitate ordinele primite.-

Clerul împreună cu stăpânirea țaristă a prefăcut Rusia din trecut într-o temniță generală- Cu binecuvântarea clerului se săvârgeau pedepsile cu moarte a celor mai buni din fiii țării.-

Cu binecuvântarea clerului se schimonosesc cele mai elementare temeuri ale vieții noastre, temeiurile creștinismului.-

Cu binecuvântarea clerului în loc de pâinea de toate zilele și în loc de cuvintele eterne ale D-lui Hristos, noi avem piatră

Urmarea acestor schimonosituri a învățăturai creștinești s'a ivit o altă învățătură -bolșevismul- înaintea căruia ~~stătește~~ toate muncile iadului.- Si atunci care săteanul în simplitatea lui trebuie să rupă cea de pe urmă bucată de pâine dela gura copiilor lui și s'o dea celor mai răi dușmani ai lui, dușmanilor care au schimonosit adevărul.- Clerul după însăși firea lui este

reprezentantul lui Hristos pe pământ, sunt oameni care poartă scântea lui D-zeu, pe care trebuie să o aprindă într'un pojar, cu care să înscălzească inima credinciosului.- Insa dacă această vocație lipsește, atunci trebuie să-și caute altă profesie, poate să facă negoț, să ducă război, să fie doctor, avocat și altele.-

"Toată hula se va erta omului, iar hula asupra duhului sfânt nu se va erta," zice Sfânta scriptură.- Insa rolul clerului în viața poporului este tocmai hula asupra Duhului Sfânt.- Toate grozăviile vieții noastre care își au începutul în familiile noastre urmând cu bolșevismul și sfârșind cu războiul ne mai văzut de lume dela începutul ei, provine din schimonosirea ecreștinizmului adevărat.- Trebuie să fim fii smintit ca să spun că lui D-zeu îi place și de aceea trebuie să ne rugăm lui ca zeci de milioane de oameni să șteargă de pe fața pământului alte zeci de milioane.- Insa a cui este fapta aceasta? A cui este această hip notizare cu cântări bisericești, cu slujbe, vesminte și propovăduiri.- Nu este o altă fără de lege mai mare pe lume de cât aceasta.- De aceea propun ca tot pământul să se dea celor care 'l muncesc cu brațele lor iar preoții să-și desbrace rasa după cum a zis Tolstoi și să ceară ertare dela poporului lui, că atâta vreme ia îngelat.-

D-l Cosovici, spune că specialiștii nu ^{discuți} ~~apără~~ în special cultura ~~națională~~ ^{națională} vieții ei vorbesc de gospodăriile de cultură rațională numai din punct de vedere științific și economic.- și ~~apără~~ ^{discuți} gospodăriile destinate semănăturilor, vitelor de soi și altele.- Ideile lui Tolstoi sunt bune, dar nu desleagă chestiile practice ale vieții și de aceea specialiștii nu vor vorbi de cât de gospodăria satească și numai de dânsă.-

D-l Pojoga, spune că chestia agrară nu poate fi deslegată după cuget.- Si chiar dacă deputații ar fi indemnati să lucreze după cuget, ei, specialiștii se vor întemeia întotdeauna pe bazele economice.- Cât despre vin și cultura viței, apoi Francezii n'au perit încă, iar în Basarabia dacă populația pere, apoi pere

piere mai de grabă de mămăligă.-

Se pune apoi la vot următoarea rezoluție a Dep. Bucușcan:

"Toate pământurile aparținând bisericilor din Basarabia se expropriază în întregime în fondul de pământ al statului", care rezoluție se votează cu 13 voturi pentru și 8 voturi contra și o voturi se abțin.-

Dep. Lunev, spune că dacă pământul bisericesc s'ia dela biserici, el trebuie să se dea înapoi la obștii dela care a fost luat, după cum se face cînd se strămutează drumurile.- Dacă se ia o parte din pământul țărănesc de care se foloseau bisericile de ce să nu se exproprieze tot?-

Se pune la vot următoarea rezoluție a D-lui Moghileanschi:

"Pământurile bisericesti trec în seama parohiilor pentru satisfacerea nevoilor lor culturale, de binefacere și religioase", care se respinge.-

La clasurile 0 și 45 m. se face pauză.-

După pauză se votează următoarea rezoluție: a Dep. Minciună:

"Toate pământurile bisericesti se expropriază în fondul de pământ al statului, dar se lasă vremea pentru folosire în seama clerului, până cînd clerului îi vor fi asigurate în ori ce chip mijloacele de trai sau va fi desleșat într'un fel chestia bisericească care se primește cu 12 voturi, 11 contra și 5 abțineri.-

Comisia hotărăște ca amîndouă rezoluțiile atât a Dep. Bucușcan cât și a Dep. Minciună, să se dea la comisia juridică, pentru a le redacta și a le uni într'una, iar rezoluția D-lui Moghileanschi să se alătoreze numai, ca o părere separată.-

Gospodăriile mijlocii și pământurile răzeșesti.-

Se pune în discuție chestia gospodăriilor mijlocii și a pământului răzeșesc, fiind raportor D-l. expert Conrad.-

Dep. Minciună e de părere să se amîne discuția pentru altă ședință, căci cele două rezoluțiuni n'au întrunit o majoritate suficientă de voturi.-

Dep. Bivol.- Răzeșii sunt locuitori din vechime ai Basarabiei așezați pe văile apelor în sate, care își socotesc drepturile la stăpânirea pământului pe bătrâni, ȋrengi, etc.-

Nu toți au drepturi la fel, ȋcaci sunt proprietari care stăpănesc pământul (sute de desitini și sub numele de răzeși, vor să își țină pământul, pe ȋcând alți răzeși n'au nici pământ din care să se hrănească.- Sunt sate de răzeși, care își au pământurile împresurate de ȋâte un fost general sau colonel rus, care a cȋtȋpȋt cu ȋncetul pământurile, ȋă nu pot oamenii să răsuflă.-

ȋhlar în același obște, sunt răzeși care stăpănesc drepturi de ȋâte 50 desitine și plătesc la stat, tot atât ȋât plătesc alții care au numai ȋâteva desitine.-

Toate acestea trebuiesc avute în vedere, și să se dea răzeșilor pământ ca tuturor țȋranilor din Basarabia, ȋȋci ei sunt locuitori vechi ai țȋrei, și nu e drept ca coloniștii și alți venetici care sunt veniți ȋncȋace, să aibă pământ deajuns, iar răzeșii să ducă lipsă.-

Așa ȋă sunt de părere, ca răzeșilor, care n'au pământ să li se dea, iar acelor care au prea mult să li se ia, și să li se dea după normă tuturor.-

Raportorul-Conradi- arată ȋă proprietatea răzeșegăă are un caracter aparte atât în Basarabia ȋât și în România.- Nu s'a lămurit de unde se trag răzeșii, ȋnsă se presupune ȋă la colonizarea Basarabiei, fiecare familie a dobȋndit o ȋntindere anumită de pământ, care mai târziu s'a prefăcut în ȋȋnă (bătrȋn).-

Bătrȋnul, apoi s'a ȋmpărțit în mai multe ȋrengi după odraslele neamului, iar cu vremea populația ȋnmulțindu-se pământurile răzeșegăti s'au fărȋmitat tot mai mult, ajungȋnd ca unele părți să fie foarte mici.-

Trecȋnd apoi la istoria dreptului răzeșegă din punct de vedere al legilor rusești, raportorul arată ȋă după legile locale în vigoare, Basarabia până la alipirea ei de Rusia, răzeșii se ^{trădeseră} tratează în două documente istorice: în sobornicescul Brisev și

Domnului Alexandru Mavrocordato, dela 28 Decembrie 1785 și în codul legilor logofătului Donici, din legile numite "Cărțile înpăra-tești" la 1814.- În sobornicescul Hrisov a Domnului Mavrocordato sub cuvântul de răzeși se înțeleg coproprietarii unei moșii.-

Dacă răzeșul ar fi vândut partea lui de moșie unui străin sau nu era răzeș cu dânsul, neamurile vânzătorului aveau voie după aceeașă lege ca în curgere de o luni să răscumpere pământul vândut.

Vânzarea se făcea cu întărirea divanului și răzeșul care vindea pământ trebuia să-l deosebiască de acela al celorlalți răzeși.- După codul lui Donici, moșia răzeșească este moșia care aparține la mai mulți proprietari.- După acest cod, dacă cineva dintre răzeși își vinde pământul, apoi mai întâi aveau dreptul să-l cumpere cei care erau cu dânsul într'un bătrân, iar dacă ei nu vroiau puteau să-l cumpere cei care erau într'o coină cu vânzătorul și numai dacă nici aceștia nu vreau atunci puteau să-l cumpere ori care altul.-

Înșăși cuvântul "proprietar" zice D-se arată că legile din vremea aceea îi privea pe răzeși ca pe proprietari privați, punându-li-se numai oarecare condițiuni, la vânzarea pământului.-

După alipirea Basarabiei la Rusia, în anul 1812, în statutul alcătuirii oblaștiei Basarabia din ~~anul~~ 23 Aprilie 1818, legiuitorul vorbind de feluritele clase din această țară arată că în Basarabia ca și în celelalte părți ale principatului Moldovei, sunt multe moșii sub numirea de "răzeșești", care se află în stăpânirea feluritelor obștii.- Acești proprietari se numesc răzeși și se folosesc de ceea ce produce pământul lor mai mult la hărăș și se folosesc de ceea ce produce ^{într-oarecare} pământul lor mai mult la hărăș.- Deci ca să se împedice ori ce ^{într-oarecare} ar putea să-i lipsească pe răzeși de dreptul lor de proprietate, s'a hotărât ca să se aplice în toate, ^{într-oarecare} cele cuprinse în "sobornicescul Hrisov" din 28 Decembrie 1785.-

Prin urmare stăpânirea rusească în primul său act de legislație a recunoscut acele drepturi și privilegiile străvechi ale răzeșilor.- Din toate actele de lege arătate mai sus, se vede,

ranguri de boeria.-

Răzeșii își socotesc drepturile lor de stăpânire asupra pământurilor după bătrâni. - La început satele aveau puțină locuitori și acei locuitori împărțindu-și moșia, s'au desprins unii de alții, alocându-i bătrânii, din care apoi ^{se} desfaceau crangile, după care se socotea drepturile urmașilor în moșie.-

Unii dintre răzeși rămăneau cu puțin pământ, alții din po-trivă prin fel de fel de mijloace strângeau pământ mult, făcân-du-se comiesticii, având bucați mari de pământ în deosebite locu-curi.- Asupra acestora, să deschidem ochii, să nu se furigeze & ca răzeși - și să-și păstreze pământurile, și din contra să dăm pământ aceloră din răzeși, care au prea puțin sau aproape n'au de loc.-

Dep. Grosman spune că chestia poate fi discutată într'un cât reforma agrară îi privește și pe răzeși.- Cei care n'au pământ de fel sau au puțin, vor primi ca și ceilalți plugari, iar aceea căror pământul va trece de norma hotărâtă li se va lua prisosul.-

Dep. Matco, propune că deocamdată chestia răzeșească se discută din punct de vedere istoric, juridic și administrativ, iar chestia împărțirii loturilor se va discuta la vreme.-

Sedința se ridică la cîsurile 8 și 40 minute, seara.-

P
PRESEDINTELE COMISIUNII

(S) Crăian

SECRETAR

(S) Hinciu

la o parte și în locul lor să redacteze rezoluțiunea Dep. Moghilean
schi, care nu obținuse de cât un număr mic de voturi.-

De aceea D-l Președinte trebuia să amâie discuția în ședința tre-
cută, asupra chestiunii pământurilor bisericești, nu să trimeată
la comisia juridică, niște rezoluțiuni care nu se puteau înșca.-

Președintele, susține că într'adevăr că comisia juridică n'a
îndeplinit cererea comisiei agrare, fiind-că au fost luate numai 2
rezoluții: cea propusă de Dep. Buciușcan și cea propusă de Dep. Min-
ciună; a 3-a rezoluție a Dep. Buciușcan n'a fost aprobată.-

Comisia hotărăște în privința exproprierei pământurilor biseri-
cești: "să se lese așa cum au fost votate cele două rezoluții, a
ceea a Dep. Minciună și aceea a Dep. Buciușcan, stilizându-le numai

CHESTIA PĂMÂNTULUI RĂZEȘESC

Dep. Luncv, recunoaște că datele oficiale nu corespund adevărului
în privința pământului răzeșesc, fiind că măsurarea și înregistra-
rea pământului în Basarabia, începută încă din anul 1818, până a-
cum nu s'a isprăvit, iar toate prefacerile cât s'au făcut de atunci
încoace și se fac în moșile răzeșesti, aproape nu s'au înregistrat

Unul din caracterele stăpânirii răzeșesti, este că stăpânesc pă-
mântul lor în fașii lungi cât ține moșia și foarte înguste.- Se
poate că aceasta să provină de acolo că vroesc fiecare să aibă pă-
mânt bun și rău.- Statul însă nu trebuie să consfintească asemenea
fașii de proprietate ci să stăruiască ca ele să fie adunate la un
loc (comasate).- Posta stăpânire rusească s'a ocupat de aproape de
chestia răzeșiască în vremea reformei lui Stolipin, stabilind că
răzeșii se împart în 2 categorii: răzeși mazili și răzeși țărani.-

Aceștia din urmă pot fi socotiți ca țărani, înproprietăriți (par-
țelați), iar mazilii ca proprietari particulari.-

D-l Conrade, spune că după câte i s'au adus la cunoștință de u-
nii răzeși aceștia nu stăpânesc pământul numai șugenițe lungi și
înguste ci după dreptul fiecăruia din obște i se atribuie o parte
în moșia obștei, socotită în stânga, palme, etc...- De altfel ada-

...n'ar fi cu putință ca un răzeș să stăpânească un brâu de pământ, de un parmac lățime, dealungul întregii moșii.- Crede că ar trebui să se dea răzeșilor ~~aceste~~ documente pentru dreptul de proprietate de care îl au în moșie, așa ca organul care va pune în practică legea agrară, să aibă pe ce să se bazeze, când va ajunge în sa-tele răzeșești.- Adăogă că după legile rusești, mazălul sunt soco-țiți ca țărani.-

Prof. Minculă.- Tin să spun, că ar fi mult mai bine, dacă comi-сія agrară ar căuta să cunoscă mai mult alcătuirea satelor răze-șești din Basarabia, ca să poată face o lucrare trainică.- Se face greșeală, dacă se trece cu ușurință peste lămuririle ce dau comi-сія agrară, de anumiți specialiști.- Trebuie să spun că unele din cărțile D-lui Lunev, nu sunt întemelte.- Sunt răzeș și cunosc bine această chestiune, căci am lucrat mulți ani în comisia agrară instituită de Stolipin, în Basarabia.-

...ă asociez cu părerile D-lui Conrad.- Mai cred că nu e bine să se amestece răzeșii cu nadelnicii, ci să fie lăsați să-și păstreze toate acesta, chiar dacă li se va aplica și răzeșilor principiile de expropriere primite de comisie.-

D-l Profesor Murgociu.- Este drept că din punctul de vedere al reformei, nu ne-ar interesa atât de mult starea socială și istori-cul răzeșilor.- Așa că și eu aș fi de părere ca răzeșului, care n'a rămanut să i se dea; iar acela care are mai mult de o anumită moșie să se exproprieze.- Nu trebuie uitat însă că răzeșul are o tradi-ție de boarie și prin urmare dacă recunoaștem dreptul de proprie-tate al boarilor, să li se lase probabil, o normă de pământ, același lucru este bine să se facă și pentru răzeși.-

La noi în țară, răzeșii din Moldova, în Muntenia se numesc Moș-teni, cuvânt care vine de la ~~moșie~~ moșie, arătând cu numele lor pe a-șii stăpânitori din vechime ai pământului.- Despre ei a scris mult, oameni învățați ca M. Rossetti, ... Iorga, și alții.- Nu trebuie rezolvată chestiunea lor numai pe tradiții, ci mai a-șa pe fapte.- În țară, și cred că și în Basarabia, e la fel, sunt

două feluri de răzeși:

a/ Unii care si-au împărțit răzeșia, care nu mai stăpânesc în devălmășie.- Aceștia li se vor aplica aceleași reguli pentru toți care vor primi pământ în Basarabia.-

b/ Unii însă nu si-au împărțit moșia.- Pentru aceștia, chestiunea rămâne să o descurcăm.-

La noi în țară se găsesc numeroase cete de răzeși, care stăpânesc în devălmășie, munți, păduri, pășuni, și altele, fiecare răzeși își cunoaște dreptul ce-l are în pădure, pășune precum și în pământul de cultură.- Nu știu dacă și în Basarabia este același lucru.- Dar dacă există și aici cazuri de moșii stăpânite în devălmășie de răzeși, două deslegări se pot propune:

a/ Sau se recunoaște dreptul de proprietate a fiecărui răzeș în moșia devălmășă, și dacă de pildă o obște de 50 de familii stăpânesc o moșie de 2000 desitine, li va veni de familie câte 40 desitine și acest număr va fi redus dacă va fi mai mic de normă cât se lasă marelui proprietăți.-

b/ Sau moșia devălmășă a obștei se consideră ca o moșie stăpânită individual și ea atare trece la fondul de expropriere al statului.-

Sunt de părerea întâia, ca să se recunoască în moșia neîmpărțită dreptul fiecărui răzeș, iar partea de detaliu o va redacta comisiunea juridică.- În adevăr, în România, toată lumea se gândește să gândește să creeze o clasă puternică de proprietate mijlocie, făcându-se o selecțiune printre țărani, cei nu se are în veder numai trebuințele imediate ale gurei ci și mărirea și îmbunătățirea economiei și bogăției țării.-

În acest scop au fost prezentate la Cameră, de către D-l. Ministru Jaroffiu, 2 proiecte de lege, care tocmai urmăresc crearea unei puternice clase de proprietate mijlocie cu 50-150 desitine fiecare.

De aceea, nu e momentul ca acum când se urmărește și crearea unei proprietăți țărănești mijlocii, să tratăm pe răzeși în mod deosebit, când ei ar putea constitui așa de bine viitoare clasă mijlocie.

cie.-

Pentru atingerea acestui scop, însă, va trebui la noi ca și a-
loa în Basarabia să se împartă acele moșii răzeșești, între membrii
obștei și în același timp să se înceapă comasarea acelor terenuri
care din cauză formei lor, curele de zeci de Klm., sau a depărtării
una de alta, sunt în dauna atât a agriculturii cât și a economiei
domestice.-

În urmărire, acum ar fi momentul potrivit, ca odată cu reforma
agrară să se facă și cadastrul și comasarea pământurilor și repar-
tizarea lor în loturi.- Acest lucru s'a făcut în Ardeal și Banat
acum 30 ani, odată cu reforma agrară și a dat bune rezultate.-

În urmărire, propun:

a/ Răzeșii, la împărțirea pământurilor, să fie tratați ca buni gospodari
ca buni agricultori.-

b/ Să se pună în discuțiune chestiunea, cum să fie considerate
pământurile răzești ~~deținute~~ neîmpărțite: ca moșii mari, sau să fie
împărțite pe numărul răzeșilor, care alcătuiesc obștea?-

c/ Să se discute chestiunea comasării și apoi a cadastrului, cu
recunoașterea dreptului de proprietate a fiecărui răzeș liberându-
se fiecăruia, documentele respective.-

Dep. Buzdugan.- Noi vrem să facem o clasă țărănească puternică
care să fie temeliea neamului nostru.- Diferențierea acestei clase
în mazili, răzeși, țărani, etc., nu poate fi spre binele acestui
scop, ce ni l'am propus.-

Cunosc sate răzeșești, cu pământuri lungi de 12 Klm. și late cât
o curea și din care locuitorii nu pot trage mare folos, neputându-
le cultiva bine.- Răzeșii aceea, dar să li se comaseze pământurile,
și să li se mai dea pământ, ei neavând deajuns.- Așa că noi nu pu-
tem avea de cât o singură clasă țărănească, care are pretutindenea
nevoie de pământ, și căreia urmează să-i dăm pământ de o potrivă, ce-
ea ce va fi un bine nu numai pentru Basarabia ci chiar pentru în-
tregul neam românesc.-

O vorbă la noi zice: "boerii s'au mazilit și mazilii s'au țără-

nit".- Ca să avem o țărânie puternică, trebuie să facem o împărțire egală între toți țărani, fără să mai deosebim pe răzeși de țărani, căci sunt mulți răzeși cu mai puțin pământ și mai săraci decât chiar țărani.- La întrebarea, cum crede că ar trebui să se procedeze cu pământurile răzeșești neîmpărțite, Dep. Buzdugan răspunde că acele pământuri trebuiesc a fi considerate ca moșii și deci urmează a fi expropriate ca să fie împărțite între toți țărani.-

Dep. Minciună, întreabă pe Dep. Buzdugan, dacă n'ar vrea să înlocuiască numele de răzeș și mazil cu acel de țăran?.-

Președintele Sălihan, Nu putem desființa drepturile mazililor sau răzeșilor, căci nu intră în ordinea comisiei agrare, nici nu putem discuta acum despre comasare, căci nu e momentul.- De aceea rog pe toți oratorii, să fie numai în chestie.-

Dep. Moghileanschi, spune că răzeșia nu poate fi socotită nici ca pământ parcelat nici ca pământ cumpărat, ci mai mult se potrivește cu pământurile moștenite.- Cu toate că pământurile răzeșești erau considerate ^{de statistica} ca zemstve din punct de vedere al impunerii fiscale, ca și pământurile parcelate, apropierea răzeșilor și a dreptului de proprietate de acelea ale țăranilor parcelati, nu-și are îndreptarea nici din punct de vedere istoric, nici juridic.- Totuși socotesc că în reforma agrară trebuie să ținem socoteală și de practica vieții, iar din acest punct de vedere pământurile răzeșești nu pot fi expropriate, ci proprietățile lor ar trebui organizate, stabilindu-se dreptul fiecărui răzeș, după bătrânul respectiv și după aceea se va împărți pământul între dășii, fie după stăpânirea lor în natură, fie după dreptul juridic al fiecărui, așa cum vor țrea răzeșii, care se trag din acel bătrân.- Astfel se va stabili întinderea maximă de pământ a fiecăruia, se va vedea apoi care sunt fără pământ sau cu pământ puțin din acel bătrân și li se va completa lipsa.- Dacă și după aceasta pământul încă prisosește se va împărți celorlalți răzeși până la norma hotărâtă, iar cât va rămâne va alcătui un fond de rezervă al bătrânului, care să servească ca un regulator în împărțirea treptată a pământului.-

reget părerea care am mai spus-o, că ori ce reformă ca să aibă isbândă, trebuie să ținem socoteală de instituțiile istorice, ca să nu ridicăm împotriva noastră, păturele profunde ale populației.-

Răzeșii au tot dreptul să se socotească ca cei mai vechi locuitori și stăpâni ai Basarabiei și în această calitate ei pot cere să avem o îndoită băgară de seamă față de danșii.-

Dep. Lunev, spune că răzeșia nu poate fi socotită ca proprietate mijlocie ci numai ca o proprietate mică.- Pământul răzeșesc nu poate fi împărțit după stăpânirea actuală, fiind-că în cursul vremii s'au făcut multe hrăiri.- Încercarea de a face socoteală împărțelii după cât arată fiecare că are drept n'ar ajunge la nici un rezultat.- Propune ca răzeșii să fie asemănați cu parcelarii.-

Dep. Bivol.- Eu cred că tema D-lui Moșhileanschi nu este îndreptățită și că mai degrabă răzeșii au să fie nemulțumiți, dacă nu li se va da pământ.- Ce folos că sunt răzeși, care au câte 50 desitine risipite,, din care nu trag nici un folos, așa că mai mulțumiți ar fi dacă ar avea numai 20 desitine, dar la un loc.- Eu de pildă plătesc pentru 10 desitine, dar nu mă folosesc decât de 5 desitine, ce lălealte D-zeu & știe unde or fi.-

D-l Profesor Murgoci, spune că ar fi bine să fie o proprietate mijlocie, căci ar fi buni gospodari.- Eu îi răspund că în satul meu sunt gospodari care au câte 2-3 desitine, dar au dat îndeajuns pâine, când li s'a cerut de rechiziție.-

Căci sunt răzeși care ar vrea să-și păstreze cu tot dinadinsul pământuri mari, strânse D-zeu știe cum.- Aceștia nu trebuie să fie apărați.- Așa că trebuie să se dea pământ la toți țărani de opotrivă, ca să se facă o țărănie puternică.-

Președintele Orhan.- Bine, fi să ne strângem de mai multe ori pe săptămână ca până acum ca să discutăm toate părerile și lămuririle care se dau și care ne sunt absolut trebuitoare.-

D-l Stere, delegatul Dir. Agricultură.- Că vorbim de țărani ca comunitate nu ca clasă de clasa socială, dar nu este drept ca să se lovească în clasa răzeșilor mai mult de cât în aceea a marilor pro-

prilegi; moștile răzeșești să se permită a se împărți pe capete, și dacă va veni de fiecare răzeș o normă mai mare de cât aceea ce se va stabili, prisosul să se exproprieze.-

peș. Minciună, mă unesc cu cărerea D-lui Moghileanschi și adaug că nu va fi cu putință să se sguode rânduețele satelor răzeșești.-

Noi urmărim să dăm pământ acelor care n'au, nu însă să cărămăm niște așezăminte instituite.-

La 8 clasuri se face pauză.-

După pauză comisia votează, unanim, următoarea rezoluție, propusă de D-l Stepanov și modificată de prezidiu:

" chestia proprietății răzeșești se desleagă potrivit cu categoria economică căreia aparține fiecare proprietate și anume:

Proprietatea răzeșească mare se supune exproprierii, conform părții I-a din acest proiect, aprobat.-

Proprietatea răzeșească mijlocie, după cum se va hotărâi chestia încurând; iar

Proprietatea răzeșească mică, urmând să se bucure de sollicitudinea (îngrijirea) obștească, se asigură fiecăruia pământul trebuitor la împărțirea generală, potrivit normelor obștești.-

D-l Ministru Ciuhureanu.- Am venit în mijlocul D-vs, ca să vă dau oarecare lămurări în chestiunea agrară și să dau răspunsuri la întrebările ce-mi vor face deputații.- Când s'a votat de noi unirea la 27 Martie 1918, am pus între condițiile unirei, ca să ni se lese nouă Basarabenilor, rezolvirea chestiei agrare, după cum vom găsi cu cale.- Guvernul român nu s'a opus și așteaptă rezoluțiile D-vs.-

N'am asistat la lucrările D-vs, dar cu grijă mi s'a spus că lucrurile comisiei agrare nu vor putea fi terminate de cât peste 3 sau 4 luni, deși chestiunea agrară ar trebui să fie rezolvită până în toamnă.- Una din cauzele acestei întârzieri, este că n'ați cerut Directoratului de agricultură, să vie cu un proiect de reformă, pe care să-l discutați, ci ați luat un proiect dela comisia a-

grară rusă, iar proiectul de Directoratul l'a propus nici nul'ati
pus în discuție.- Afară de aceasta se discută și se vorbește Ches-
tiuni care nu sunt întotdeauna în legătură cu chestia agrară.- Dina
aceste pricini cred că a întârziat lucrările comisiei.-

În guvernul român sunt miniștri, care au toată bunăvoința pen-
tru țărănime.- Zilele acestea D-l Ministru Jaroșlid, a prezentat
camerei un proiect de lege de arendarea obligatorie a moșiilor, lă-
sând marel proprietăți 1000 Ha., iar restul arendându-se obligato-
riu țăranilor.-

Proiectul acesta amintește instrucțiunile noastre de astăprimă-
vară, prin care declarăm arendarea obligatorie a tuturor moșiilor
din Basarabia, țăranilor.-

Ceea ce voesc să pun în lumină e că în România, deși guvernul
dela putere e conservator, dar are toată dragostea și intențiuni
bune pentru țărănime.-

Este drept că marii proprietari din Basarabia, au încercat la
Iasi, prin toate mijloacele ca să împedice înfăptuirea reformei
noastre agrare, dar n'au reușit.- Căci cum spunea foarte temeinic
odată, D-l Dep. Buzdugan, cu tot temperamentul său violu: chestiu-
nea agrară este o chestie națională și de această părere sunt și eu
și tot așa o înțeleg și cei dela Iasi.-

Guvernul Român, ne acordă toată latitudinea ca să ca să rezol-
vin chestiunea agrară care fiind o chestie națională, ca atare tre-
bue înfăptuită contra marilor proprietari, căci în Basarabia sunt
mai toți străini sau rusificați și numai când țăranilor a putere
economică îi vom da și țarie politică.-

Așa că viitorul Basarabiei, atârănând de lucrările comisiei agra-
re ia va trebui să lucreze mai des, fără discuții multe, deșinzând

în primul rând de președinte ca să scurteze desbaterile.-
/Președintele, atrăgând luarea aminte asupra schimbărilor politi-
ce din vremea depe urmă, retragerea reprezentanților proprietarilor
și ceea ce a zis generalul Averescu, în comisie, întreabă dacă sunt
întemeiate pe ceva svonurile, că chestia agrară din Basarabia o va
deslega numai parlamentul român, când vor intra acolo repre-

zentanții Basarabiei.- Oare că nici un proiect de lege despre reforma agrară în Basarabia, nu poate să treacă în Parlamentul român, până nu va fi aprobat de Statul țării și pentru aceasta trebuie mai întâi de toate păstrată autonomia Basarabiei.-

Nu e cu putință să se hotărască ziua când proiectul de lege al reformei agrare va fi isprăvit, poate va trebui 2 sau 3 luni, de carece chestiunea e grea, e nouă și nicăieri în lume încă n'a fost rezolvată.-

D-l Ciugureanu, în răspuns că înțelege bine starea sufletească a oamenilor, care fac un lucru și nu sunt siguri de izbândă.- Vă asigur însă că chestia agrară în Basarabia, va fi hotărâtă așa cum va voi Statul țării.- Deslegarea chestiei agrare de elementele democratice e pentru D-sa piatra, care va fi pusă în capul unghiului, pe care va trebui să se zidească în viitor viața României.-

Trebuie însă să ne împăcăm toți cu gândul că Basarabia este un întreg cu România.- Însă condițiile în care ne-am unit cu România nu sunt un sunet deșert.-

Cât despre alegeri, D-sa spune că încă nu este nimic hotărât.- Este o părere, ca alegerile să se facă după legile întregului regat, însă se prea poate ca alegerile din Basarabia să se facă după legile locale.-

D-l Halipa, Vice- președintele Statului țării.- Nu am multe de vorbit astăzi, căci ceea ce aveam de spus, v'am spus-o acum 3-4 săptămâni, după ce fusesem la Iași.- Comisia agrară trebuie să lucreze cu multă râvnă, căci am convingerea, că reforma agrară, noi o vom realiza.- Va trebui să ne ținem strâns legați de punctele actului nostru de unire din 27 Martie, căci România a avut prea mult să sufere tocmai din cauza prea marelui centralizării.-

La întrebările care se fac apoi de către membrii comisiei, urmează răspunsul, că în România, există scris în constituție, că dreptul de proprietate e stănt și acest articol nu poate fi schimbat de Statul țării, că numai de Constituanta țării.-

Lucrul comisiei agrare trebuie grăbit, de carece în curând se va

11.-

aduna constituanta și legea va trebui votată.-

Sedința se ridică la orașurile 9 seara.-

96

P R E S E D I N T E L E C O M I S I O N E I

(S) Prishan

S E C R E T A R

(S) Chinciuș

PROCES-VERBAL

Al şedinţei a 29-a a Comisiei agrare dela 24 Iulie 1918.

Şedinţa se deschide seara la orele 5 sub preşedinţia D-lui Țiganco.

Rânduiala zilei: Raportul Directorului de Agricultură despre pământurile mănăstireşti ale statului, chestia absenteiştilor şi chestia despre determinarea normei de pământ ce se lasă proprietarilor.

Preşedintele aduce la cunoştinţa adunării că membrul comisiei, Deputatul Landau, n'a asistat la 6 şedinţe şi după hotărârea ce s'a luat se socoteşte ca eşit din comisie.

Reprezentanţii Directoratului de agricultură din ținutul Bălţilor V. Şenţariu şi N. Marti, depun un raport asupra oarecăror neorândueli la ţară; Comisia hotărăşte ca să se trimită Prezidiului Sfatului Țării.

După aceasta Dep. Buzdugan, face propunerea ca să se ceară de Comisia agrară Directoratului de agricultură, instrucţia alcătuită de căndul cu privire la arendarea pământului proprietăresc pe anul viitor.

Reprezentantul Directoratului de agricultură, D-l Topor, spune că Directoratul n'a făcut nici o instrucţie pentru arendarea moşilor pe anul viitor şi deci nu o poate prezenta.

Comisia trece apoi la discuţia chestiei despre moşile absenteiştilor.

Dep. Buzdugan, propune ca comisia să admită principiul exproprierii în întregime a moşilor absenteiştilor; iar comisia juridică va hotărâ în urmă cine anume pot fi socotiţi ca absenteişti.

D-l Stepanov, spune că cuvântul absenteist, nu e destul de lămurit. Mulţi lipsesc din ţară, încă de când s'a început războiul, fiind prinşi de pe câmpul de luptă. Aceştia nu pot fi socotiţi ca absenteişti. Ori cum înţelesul acestui cuvânt trebuie să fie lămurit.

D-l Topor. aminteste că la începutul războiului, stăpânirea rusească a declarat pe coloniștii nemți din Basarabia, drept cetățeni străni. Chestia aceasta trebuie lămurită, neputând fi socotiți ca absenteiști acești coloniști.

Dep. Năstase. propune ca să se facă tablou de toate pământurile absenteiștilor care vor trebui expropriate în întregime, fie că s'a pierdut cetățenia prin căsătorie, fie că în alt chip.

Dep. Grossman. spune că principiul exproprierii marelui proprietar este de acum hotărât pentru toți proprietarii chiar și cei din țară. Cel mult s'ar mai putea discuta norma de pământ care se va lăsa proprietarilor. Însă absenteiștilor nici această normă n'are să li se lase.

Dep. Minciună. Spune că asupra absenteiștilor trebuie făcut un raport deosebit, fiind o categorie deosebită de proprietari, așa că nu putem astăzi să vorbim despre dânsii numai prin două rânduri.

Comisia hotărăște ca chestia absenteiștilor să se hotărască când se va deslega chestia întinderii de pământ, care se lasă proprietarilor.

D-l Moghileanschi, își depune raportul asupra normelor de pământ de expropriere (norme de lichidare) și de improprietare (norme de împărțire), arătând că chestia normelor e în strânsă legătură cu un sir întreg de presupuneri de natură practică precum și cu principiile generale ale reformei agrare. De aceea trebuiesc formulate principiile de expropriere și ale împărțirii fondului de pământ și numai după aceea, pe baza întinderii de pământ care se va găsi se va putea apoi stabili contingentul populației, care va putea fi improprietată.

Comisia agrară a hotărât ca proprietatea privată să se lichideze, dar n'a stabilit marginile lichidării, chestiune care acum vine la rând. S'au propus două principii de lichidare: principiul mecanic și cel cultural producător. Principiul întâi constă în aceea, că se micșorează ori-ce moșie până la întinderea o întindere hotărâtă, indiferent de efectele ce vor avea această măsură asupra dezvoltării puterilor producătoare de pe moșii precum asupra gospodăriei ce se făcea pe această moșie și în genere asupra întregii gospodării naționale. Acest principiu se presupune că va fi introdus în România.

Alt principiu care se poate numi cultural producător pune la temelie întreaga reformă agrară principiul dezvoltării puterilor producătoare.

toare și ridicarea întregii gospodării naționale și în primul rând a gospodăriei sătești. După acest principiu fie-care gospodărie tre- at
este cercetată individual (afară de stabilirea normelor de lichida- at
și a proprietăților mari, mai trebuie încă hotărât ce e de făcut cu
gospodăriile mijlocii). După aceasta numai se va stabili fondul de pân-
t pentru improprietărire fiindcă în Basarabia pământuri de ale Sta-
ului și altele la fel nu sunt multe, iar parcelate și într- cât-va si-
cel răzăsesc sunt secase din categoria pământurilor, ce intră în
fondul de împărțire.

Sunt 4 loturi de improprietărire: lotul de drept, lotul de muncă,
de consum, și lotul organizațional-producător.

1) Lotul de drept vine de la ideea că fie-care cetățean, în cazul :
când s'ar stabili dreptul fie-cărui la pământ, are și el drept asupra
unei întinderi hotărâte de pământ socotită după renta pământului (ve- d
titul pe fie-care an). Aceasta rentă de diferite mărimi după diferite
regiuni, depinzând de împrejurările naturale-istorice și economice și vi
de regiunii, se realizează printr'o întindere anumită de pământ. De-
și deși acest lot e mai mult în teorie, stabilirea mărimii lui nu e
așa grea. Renta poate fi socotită după unele din metodele întreb-
tate la stabilirea de prețuri, metoda profitului și a cheltuelilor
sau metoda prețurilor de arendă.

2) Lotul de muncă se hotărăște printr'o întindere de pământ, pe
cari pot fi folosite toate puterile de muncă a unei familii într'o
gospodărie fără să fie numiți muncitori pe timp. Lotul de muncă poa-
te fi stabilit iarăși după două metode; mai întâi după metoda con-
structiv-teoretică, unde se ia în vedere schimbările sămănăturilor
obiceinuite și proporția culturilor, câtă vreme în mijlociu s'ar cere
pentru strângerea și pregătirea recoltei și timpul cât se cere pentru
fie-care lucru indeosebi (cât poate să lucreze un muncitor într'un
timp anumit de lucru) și tehnica dominatoare. Al doilea după metoda
empirico-statistică, când din materialul statistic se adună datele
de întinderile de pământ semănate de acei gospodari cari după datele
anchetei își întrebuințează puterile lor de muncă în gospodăriile lor
cu alte cuvinte, nu imprăstie în alte părți vre-un pic din puterea
de muncă.

3) Lotul de consum se chiamă o așa întindere de pământ cu venitul
cărui să ajungă la îndestularea nevoilor omului. La stabilirea aces-

tei norme trebuie să se lămurească, dacă toate trebuințele vieții vor fi îndeplinite numai cu câștigul de pe pământ.

După Injacov lotul de consum se hotărăște luând în seamă numai hrana și dajdiile. Însă după Vihleacov, afară de aceste două necesități se mai cere ca cu veniturile de pe pământ să se acopere încă și cheltuelile pe îmbrăcăminte, pentru materialul de clădiri și reparații, pentru petreceri și cheltuelile de obicei neprevăzute, (nuntă, boală, moarte, și altele). La stabilirea necesităților pot de asemenea fi întrebuintate două metode: întâia metodă experimentală și a doua prin cercetarea bugetelor și stabilirea lor în bani. În Basarabia cercetări de acestea nu s'au făcut. Însă într-o carte publicată în "Gospodăria Sătească a Basarabiei" din anul 1918, în care el arată socoteala precisă a unei gospodării, făcute pe 12 des care întindere de pământ poate fi socotită în locurile acestea ca aproape de normă.

4) Lotul organizațional-productor este întinderea aceea de pământ pe care va putea un gospodar să întrebuinteze în chip normal unelte împărțite ale producerei - calul plugul și altele. Datoria statistică de aici, ca să găsească relațiile între întinderea de pământ și uneltele producerei, ceea ce se poate ajunge prin împărțirea câmpului de muncă între cai pluguri și alte unelte care se găsesc pe aceea întindere de pământ. Măcar că în vremea de față această normă n'are nici o popularitate, dar cred nimerit să amintesc că pe vremuri împroprietărirea țăranilor în România și chiar și în ținutul Ismailului s'a făcut după numărul vitelor de muncă.

Basarabia în timpul de față poate să nădăjduiască numai spre fondul de pământ al ei propriu, care nu e tocmai mare și deci nici o normă curată nu poate fi luată pentru împroprietărire. Trebuie stabilite numai principiile după care va fi regulată folosirea de pământ.

1) În Basarabia din pricina lipsei de industrie e nevoie de a se garanta mijloacele de trai ale muncitorimei cu pământ cât se poate de mult.

2) Trebuie de pus la temelie reformei agrare, ideea că nu-i o proprietate industrială, numai atunci va avea un rol economic și social când va putea îndestula traiul întregii familii plugarului și ocupă toate brațele de muncă. În Basarabia unde locuitorii sunt numai mun-

citori de pământ, dacă acest pământ va fi împărțit ca proprietatea individuală, curând va simți iarăși lipsă de pământ. De aceea statul trebuie să ție pământul în mânele sale, alcătuind un fond de pământ de rezervă.

3) Satele, Volostele și ținuturile trebuie să aibă preferința în privința folosirii cu teritoriile cuprinse în hotarele lor.

4) Trebuie stabilit principiul dreptului de preferință în folosirea de pământ, în privința acelor care n-au de loc pământ sau au puțin, și anume pe o întindere care să ajungă la măsura lotului de muncă sau a lotului care se va fi stabilit în acele locuri.

În sfârșit raportorul a citat hotărârea luată de subcomisia Comitetului de pământ din Petrograd care cuprinde următoarele puncte:

1) La temelia stabilirii lotului, trebuie pusă întinderea de pământ mijlocie care se cere în fiecăre loc, pentru o gospodărie de muncă-consum și care se poate hotărâ după următoarele date:

a) Indestularea destul de bună, cu cele trebuincioase pentru viață (din punct de vedere local).

b) Folosirea deplină a puterilor de muncă a familiei la lucrul câmpului.

c) Absența de muncitori de pământ cari s'ar închina periodic brațele.

2) În acele regiuni unde câștigurile în afară de gospodăria satească au o însemnătate mare. Mărimea lotului va fi stabilită ținând seamă și de aceste venituri afară de cazul când acele indeletniciri sunt pricinuite din lipsa de pământ răpind brațele muncitoare de la gospodăria satească, și mai ales când aceste venituri nu sunt prea mari și nici statornice.

3) Lotul de pământ care ar garanta mijloacele de traiu se stabilește în parte pentru fiecare raion cultural, corespunzând aproape unui ținut.

4) Lotul după teritoriile ținutale trebuie să-l stabilească organul central al Statului.

5) Împărțirea pământului în lăuntrul teritoriilor ținutale se face după normele stabilite de așezămintele de pământ locale, iar aceste așezăminte locale când vor calcula prisosul de pământ nu pot să iasă din marginile întinderii ținutale, hotărâtă de organul central al statului pentru fiecare ținut.

6) Așezămintele de pământ ținutale impart pământul numai între obștiile satești.

7) Impărțirea pământului între gospodărie se face între obștiile satești; deci: a) dacă sunt obșcine unde pământul din când în când se imparte din nou, acolo pământul se dă din fondul statului, se imparte după obiceiurile fiecărei obșcine și potrivit cu problemele de fond a întregii reforme agrare; b) dacă stăpânirea pământului li individuală atunci pământul se imparte de către obștea administrativă între gospodării după hotărârea unei majorități anumite.

8) Când se va împărți pământul în launtrul obștei între gospodării deosebite pământurile cumpărate și cele nadelnicești date după gospodării, cari rămân în stăpânirea lor, li se pun în socoteală acestor gospodării și potrivit cu aceasta li se micșorează întinderea de pământ obștesc.

9) Dacă în anumite raioane ținutale rezerva de pământ este deajuns ca tuturor locuitorilor să li se impartă loturi întregi atunci li se dau loturi întregi.

Notă. În acele raioane ținutale unde rezerva de pământ nu e de ajuns ca să li se dea la toți locuitorii loturi întregi, se imparte pământul după cum ajunge din rezerva statului sau numai un ajutor care după împrejurări (colonizare și măsuri de politică economică).

(Această hotărâre a fost luată condițional până ce va fi discutată chestia organizării teritoriilor).

Dep. Lunev.- Inşedinţele trecute s'a hotărât ca toate proprietăţile mari particulare, se expropriază în fondul de pământ al statului, iar proprietarilor li se va lăsa o întindere de pământ după o normă care se va hotărâ deosebit.- Plecând dela acest punct de vedere ca de la o hotărâre, care nu mai poate să mai fie discutată, nici schimbată, eu trec la norma de pământ, care trebuie să se lase fiecărui fost proprietar.- Mai întâi de toate norma aceasta nu poate să fie tot una pentru toate ținuturile și toate locurile Basarabiei și prin urmare ea nu poate să fie nici mecanică.- Proportia între întinderea și nevoia de pământ se deosebește după ținuturi, de pildă în ținutul Hotinului diabia ajunge câte o desitină de pământ pentru fiecare suflet de populație sătească; în ținutul Ismailului însă, li se cuvine mai mult de 6 desitine de suflet.- Afară de aceasta valoarea și venitul pământului din ținutul Hotinului se deosebește mult de valoarea și venitul pământului din ținutul Ismailului.- La stabilirea normei de pământ care urmează să li se lase proprietarilor, trebuie să se aibă în vedere nevoia țăranilor, întinderea totală a pământului și numărul proprietarilor particulari.-

Altfel, s'ar putea întâmpla că hotărându-se să se dea țăranilor, câte un lot de o întindere prea mare, în urma excepțiilor, care s'au admis de noi pentru livezi, vii și mănăstiri, iar în unele părți și ținuturi reforma să se reducă la zero.- De aceea trebuie să ne apropiem de deslegarea chestiei cu multă băgare de seamă și în nici un caz să nu stabilim aceiași măsură pretutindenea.-

În deslegarea chestiei aceștia nu trebuie uitați și alți parte a ei.- Să căutăm ca prin faptul confiscării să nu cărămăm gospodăriile proprietarilor particulari aducând dela început pagube gospodăriei obștești.- Reforma aceasta nu trebuie să fie nici mare, dar nici mică căci după cum arată statistica și istoria tuturor țărilor civilizate gospodăria sătească capitalistă n'au răspuns nădejiilor ce se pusese întrânsele.- Înloc de îngrămădirea proprietăților mari cum se aștepta astăzi vedem dimpotrivă că proprietățile mari merg spre înbușătătire.- Și lucrul acesta e ugor de înțeles, când ne gândim că așezăm

tul capitalist al vieții și produsului, care ca unelte de producție să fie întotdeauna în acțiune, iar în gospodăria mare sătească unelte de producție - inventarul - mai ale mașinele, uneori câte o jumătate de an și mai bine stau în nelucrare și se ruinează.-

Pe de altă parte, ca să ții pentru ele meșteri speciali, nu e cu putință.- Lucrătorii lucrează mai cu puțină băgare de seamă cu aceste unelte de cât însuși stăpânul, iar el nu poate să ia la toate seama, fiindcă ele sunt împrăștiate în multe locuri, unde sunt puse în lucru.-

Deci când vom hotărî întinderea de pământ care se va lăsa, trebuie să avem și această considerațiune în vedere, mai ales că ea poate să varieze după localități.-

Cât privește lotul de repartiziție a pământului, vom vorbi de aceasta mai târziu.- Când vom discuta chestia aceasta mai târziu, va trebui să avem în vedere în primul rând condițiile noastre locale, de carece numai în legătură cu aceasta vor trebui să fie și feluritele păreri asupra lotului de consum și lotului de muncă, care se va da.-

Lotul după drept ar fi mult de dorit, însă pentru aceasta se cere multe și grele cercetări.-

În general vorbind pentru Basarabia, vor trebui stabilite diferite norme, variind chiar dela ținut la ținut.-

D-l Cosovici.- Cred că nu este acum momentul să arătăm preferința noastră pentru gospodăria mare sau cea mică, fiind că chestia aceasta este foarte grea.- Nu cunosc lucrările profesorului Institutului hotarnic, Șerman, de care ne amintește D-l Lunev și susținerea dănsului că multe unelte de gospodărie sătească pot fi folosite în gospodării mari numai, în scurgerea unui timp al anului, nu desleagă chestia.- În ultima carte a profesorului (răposat) Costășer, că care a apărut numai după moartea lui, sub redacția profesorului Fortunatov, s'a încercat să se adune toate părerile autorizate în chestia aceasta și după o cercetare cât se poate de obiectivă, s'a ajuns la încheierea că chestia nu e încă desleagată.-

Comisia agrară ca temelie a lucrărilor sale a pus principiul tre-

cerei pământului în mâinile acelor care îl muncesc.- Aceasta însă nu e de cât deslegarea chestiei din punct de vedere social, iar viața cere imperios ca să ținem seamă și din punct de vedere al producției ei.- În momentul de față se discută chestia normei.- D-l Moghileanschi ne spune de lotul de consum și de lotul de muncă.-

Să-mi dați voce ca pe scurt și cu cifre generale să vă zugrăvesc care ar fi norma sau lotul de muncă în Basarabia, în comparație cu alte țări.-

Pământ cultivabil în Basarabia, fără păduri, este 6.700.000 des. iar populația în total 2.500.000, prin urmare revine de fiecare locuitor câte $\frac{1}{3}$ desitine.- În apus, de pildă, în Danemarca, se vine câte una desitină de locuitor; în Franța 0.82 des. de locuitor, în Germania 0.62 desitine, iar în Anglia mai puțin de $\frac{1}{3}$ desitină.-

Așa dar Basarabia trebuie să fie socotită că are pământ mult.-

Cu întinderea pământului o întrec numai așa țări, cum este Canada, unde de fiecare locuitor se vine câte 2.2 desitine și Statele Unite unde revine de locuitor câte 2.1 desitine.-

Însă dacă am pune chestiunea altfel și ne-am întreba care cât pământ cultivabil se vine de locuitor plugar, apoi am găsi cu totul alt tablou.-

În Canada de fiecare plugar se vine 4.00 desitine; în Statele Unite 4.00 desitine; în Danemarca 2.70 desitine; în Franța 1.81 desitine în Germania 1.75 desitine; în Anglia 1.82 desitine.-

Cu totul altfel stau lucrurile în Basarabia, mai ales în părțile ei de Miază-noapte.- După o socoteală făcută aproximativ, noi am găsit pentru ținutul Bălților, Sorocel, Orheiului și a Chigîniului, și nu mai mult de 1.5 desitine de plugar; iar în ținutul Hotinului, mai puțin de una desitină.- Aceasta este un lot de pământ, care poate fi numit cu drept cuvânt lotul foamei.-

Din ce pricină la noi revine de fiecare plugar așa de puțin pământ, cum nu se vede în întreaga Europă, unde locuitorii sunt mult mai deși ?.- În Basarabia 80% din locuitori se indeletnicesc aproape numai cu munca câmpului.- În Germania, de pildă, la anul 1907

din 60 milioane de populație, numai 17 milioane se înțeleptesc cu munca pământului, sau 28%, cam tot atâtia se ocupă cu negustoria, cu transportul și altele; iar ceilalți 40% își găsesc câștig în industrie.- Deci cu toate că atât de puțin pământ i se cuvine unui plugar din Basarabia, în Germania, de pildă după o socoteală făcută se seamănă cu o treime mai mult pământ decât în Basarabia unde, și cât se seamănă se lucrează rău și cu o roață săracă, de 2-3 ori mai puțin ca în restul Europei.-

Așa dar lipsa de pământ în Basarabia ca și în multe părți ale Rusiei, are cu totul un caracter special.- Chiar dacă tot pământul ar fi al celor care îl muncesc, chiar și atunci fiecare plugar ar avea mai puțin de cât în țările Europene și deci ar urma să sufere din pricina roadei puțină și deci al micului produs al muncii.-

În temeiul celor arătate, eu rămân în convingerea, că pe care am mai spus-o, ca gospodăriile de cultură rațională nu pot fi împrățite ci trebuie păstrate ori ce întindere ar avea ele.-

Nimicirea acestor gospodării ar fi o lovitură grea adusă atât economiei țării cât și țăranimei.-

Dep. Alexandri, arată că a gospodărit la țară 25 ani și știe că un proprietar măgic cu D-sa avea 2400 desetine, din care în fiecare an nu semăna mai mult ca 1000 desetine, iar celălalt rămânea pârloagă.- Cam tot așa seamănă proprietarii mari și în alte multe părți, așa că producția țării nu poate să fie destul de bogată, de carece aproape jumătate din pământ nu se seamănă.-

Însă dacă cele 2400 desetine, de pildă, ar fi împrățite la 240 țărani, atunci tot pământul acesta ar fi lucrat și chiar dacă ne-am în că o desetină de pământ lucrată de țăran produce de două ori mai puțin de cât cea care o lucrează marele proprietar, chiar și atunci producțiunea țării cu nimic n'ar fi în scădere.- De aceea nu văd pricina pentru care ar trebui să Ba- trate moșile mari.-

D-l Moghileanschi, bazându-se pe mulți învățați, a văd de greu

dovedit, că gospodăria sătească mică, e mai puternică ca cea mare, iar dintre gospodăriile mici biruște gospodăria de muncă (unde însuși stăpânul lucrează cu brațele lui).— În viitor un mare rol va juca în gospodăria sătească cooperatia.— Chiar și astăzi în general, gospodăriile proprietărești în Basarabia nu le întrec pe cele țărănești.— Dintr-o parte, pe când țărani aproape pretutindeni au trecut în gospodăriile lor de la boi la cai, ceea ce din punct de vedere al ridicării culturale, e mult mai rațional, proprietatea mare în general, își poartă încă gospodăriile lor cu boi.— Gred însă că unele gospodării proprietărești au producțiuni mare și deci aceste gospodării trebuie respectate.—

D-l Murgociu, spune că nu vrea să atingă acum chestiunile foarte importante ce au ridicat D-nii Moghileanschi și Cosovici, dar că va fi nevoe să veni cu o cuvântare în ședința viitoare.— D-se vrea acum să facă numai cunoscut norma sa mecanică și de ce s'a oprit la această normă din anti-proiectul D-sale de expropriere.—

A luat o normă mecanică, pentru că deocamdată alta nu e posibilă, din cauza lipsei de studii statistice și hărți, și pentru că chiar în România, s'a luat o normă mecanică.— Cel puțin ca principiu, dacă nu ca normă să căutăm să ne apropiem de ideile și proiectele ce se desbat acum în România.—

D-se a stabilit o singură normă pentru toată Basarabia.— A face norme deosebite după regiuni sau după județe, pentru că pământul e mai bun la Hotin ca la Ismail, nu crede că e posibil și bine.— N'avem încă o hartă amănunțită a solurilor ca să putem aprecia bogățiile ce trebuie tratate cu o normă și care cu alta.—

Deosebirea de producție în ținutul Hotinului de al Ismailului nu e din cauză că la Hotin solul e mai bun, din contră pentru unele culturi (cereale), credem că cernoziomul castaniu din Ismail e mai bun ca podzolul de la Hotin; dar la Hotin e mai priincioasă clima.— Cu hărțile climatologice stăm și mai prost în Basarabia.— Așoi sunt și alte greutăți să vă amintesc cât de greu

a fost să stabilim prețul de arendă pe județe; dar pentru norma exproprierii ?.-

A stabili diferite norme după felul gospodăriilor e un principiu bun, la care s'ar uni și D-sa, dar i se pare neaplicabil.-

D-l Murgociu, recunoaște că pentru menținerea valorii economice a Basarabiei, e bine să menținem gospodăriile mijlocii sau mari (nu latifundiare), care au o importanță deosebită pentru agricultură, adică să lășăm pământ mai mult pentru gospodăriile speciale, care fac crescătoare de vite de soi, care au fabrici de spirit, zahăr, glucoză, etc., care fac culturi industriale.-

Dar în lipsă de date statistice și studii speciale a ales o singură normă menționând într'un alineat special gospodăriile cu instalații economice și industriale.-

În stabilirea normei de 300 hectare, ca maximum de pământ arabil ce se lasă proprietarului, plecând de la moșiile de 100 Ha. în sus, s'a gândit atât la importanța ce o are proprietatea mijlocie și mare, cât și la spiritul de dreptate ce trebuie să călăuzească comisia de reformă agrară.- Principiul e: cine are mai mult să dea mai mult, dar să-i lășăm și mai mult ca altuia ce are mai puțin ca el.-

Scara de expropriere a D-lui Murgociu, e o scară simplă; în România, s'au închipuit scări complicate și foarte precise pentru că era vorba să se ia 2 milioane Ha., și să se ia proporțional de la toți proprietarii.- În Basarabia, nu-i limită de cât spiritul de dreptate pentru proprietari și considerația folosului proprietății mari și mijlocii.- Cu scara D-sale, crede că se poate lua de la boeri cam 900.000 desetine, lășând boerilor aproximativ 250-300 ~~desetine~~ mil desetine.- Crede că e maximum ce se poate obține fără a distruge gospodăriile temelnice.- Din aceea se poate ca țăranilor nu numai pământ de hrană, dar și o producție pentru export, dacă i se va da o bună organizație.-

D-l Murgociu, citește apoi articolele 10-14, din ante-proiectul D-sale (deus deja la birou), cu corectura că de la 550-1000

se la 150 Ha.; dela 1050-2000 Ha, 200 Ha; și dela 2050-3000 Ha.,
se la 250 Ha. iar peste 3000 Ha. se lasă boerului numai 300 Ha.
Promite că în ședința viitoare să vie cu amănunte, de va fi
nevoie.-

La orele 9 seara, ședința se ridică.-

PRESEDINTELE COMISIEI

(H) Khan

SECRETAR

(H) Chincință

PROCES-VERBAL

Al ședinței 30-a a Comisiei Agrare dela 26 Iulie 1918.-

Sedința se deschide la orele 5 seara, sub președinția D-lui Tigance, președintele comisiei agrare.-

Rînduiala zilei: urmarea discuțiilor asupra normei de pămînt ce va rămîna proprietarilor și asupra lotului care se va împărți.-

Dep. Grosman.- Noi am ajuns la o chestie grea; la chestia vitală a problemei agrare.- La lucrările noastre s-a cere multă bărbăție, multă îndrăzneală ca să mergem cu hotărîre înainte neîntîlnind seamă de nici o înprejurare.- În chestia ce urmează să se hotărască, experții și mînoritatea au fost de o părere, majoritatea de altă.- Unii chiar bănuiau că experții sunt influențați de marii proprietari.- Vă înșelați Domnilor, căci nimănui nu i-ar ajunge vistierii, că s'ar cumpăra pe ~~cea~~ unul dintre noi.- Însă majoritatea a stat pe calea dreaptă a înprejurărilor economice și politice.-

Mai departe D-se spune că după socoteala făcută din fondul statului se va cuveni câte 3 și 2 desetine de pămînt de fiscare suflet, dacă se va socoti tot pămîntul care nu e bun de agricultură, apoi cel țărănesc, al coloniștilor nemți, vile și altele.

Propune să se tipărească și să se răspîndească cât mai mult în norod datele statistice în limba românească și cea rusească, ca țărănimii să afle adevărul de carece se crede că va primi foarte mult pămînt, așa că va rămînea desamîngit și nemulțumit, & cînd primind puțin, nu va ști din ce pricină.-

Analizînd cuvîntarea D-lui Alexandri și celor, care au vor-

vit contrar părării sale, vorbitorul spune că dacă proprietari ca Pomer și alții amintiți de D-l Alexandri, din 2000 desitine lucrează numai 1000 desitine, atunci ar fi bine să se exproprieze numai acea o mie de desitine, pe care ei n'o lucrează și să se dea la țărani, iar mie pe care o lucrează proprietarul, să i se lase lui, căci numai așa s'ar înmulți producțiunea țării, deoarece pe de o parte țărani vor lucra mie de desitine, care nu se lucrea, iar pe de alta proprietarul lucrând cealaltă mie de desitine va producea deoșit mai mult ca țărani.-

D-l Cosovici, afirmă că dinpotrivă, ascultătorii au o atitudine conservatoare și nu vor să deslege radical chestia agrară.-

Repetă că lotul de pământ care va putea fi dat țăranilor în părțile de miez-noapte va fi un lot al formei.- De aceea, crede că ar trebui păstrate gospodăriile marii proprietăți, care au o producție însemnată și se lucrează în mod rațional, căci prin aceasta s'ar mări producțiunea țării.- Însă nu trebuie păstrată nici o gospodărie mare până nu va fi cu deamănuntul cercetată, dacă merită aceasta.- Chiar dacă unii proprietari, precum este Pomer și alții, își lucrează astăzi din 2000 desitine o mie, & când ei lu mie pe care n'o lucrează, ei ar începe atunci să lucreze numai 500 desitine și așa mai departe.-

Prin urmare trebuie cercetată fiecare gospodărie din punct de vedere al inventariului, al eșezămintelor gospodărești și altele.

D-se crede că toamă minoritatea deslege chestia radical, căci ea vrea să se ia tot pământul dela proprietarii care nu fac o gospodărie rațională, păstrându-se însă întreaga gospodărie de cultură rațională.-

Dep. Crihan.- Am ascultat cuvântările și ale D-lui Moghileanschi și ale D-lui Cosovici și n'am scos nimic, cu toate că vroiam să aud ceva lămurit, ca dela niște specialiști.- Dăgăli ne-au vorbit de regimul agrar din Europa, din America, ne-au făcut comparații, ne-au arătat că noi stăm prost, etc., & ne-au făcut comparații, ne-au arătat că noi stăm prost, etc., & atunci când trebuie să ne spue lămurit: ce să luăm și ce să dăm?

Este stabilit că țăranul Basarabian are nevoie de pământ și că pământ este de ajuns, dacă au venit atâți coloniști în Basarabia.- De asemenea nu s'a dovedit dacă mica proprietate produce mai puțin ca cea mare, nici nu e fondată de loc alarma D-lui Cosovici, că vom peri de foame, dacă vom desființa marea proprietate.- Cred că împărțirea pământului, n'are să se facă nici pe sate și nici pe voloste.-.- Vom duce populațiunea din ținuturi ca Chiginaul unde pământul e puțin, în ținutul Achermanului de pildă, făcând colonizări.-

Astăzi urmează să hotărâm cât are să fie lăsat mării proprietăți: o sată, 50 sau 30 desitine ?.-

Sunt de părere să nu luăm totul mării proprietăți ci să-i lăsăm ceva.- În adevăr, țăranii au acum 2.000.000 desitine, care repartizate pe 400.000 gospodării, fac câte 5 desitine de gospodărie, ceea ce nu ajunge, fiecare familie având câte 5-6 suflete.

Trebuie deci să înmulțim numărul desitinilor.- După socotelele D-lui Moghileanschi, rezultă că ~~noi~~ putem lua dela marea proprietate 1.000.000 desitine, care împreună cu cele 2 milioane, ar mări lotul de pământ la 7-8 desitine de fiecare gospodărie, ceea ce ar fi de ajuns.-

S'ar putea zice că să luăm tot, cum susțin revoluționarii ruși trebuie însă să nu uităm că agricultura noastră nu se face în condițiuni bune ca în alte țări, cu toate că recolta noastră face față nevoilor țării.-

De aceea se simte nevoie unei proprietăți mijlocii, care să facă o cultură mai științifică și să-i deprindă și pe țăran cu cultura intensivă și mecanică și atunci vom avea un spor de recoltă, care se va putea exporta.- Și la urma urmei, proprietățile cele mijlocii, tot în mâinile țăranimei vor ajunge.-

Așa că seara mecanică propusă de D-l Murgociu o găsesem bună și cred că am putea-o discuta și pune în aplicare.- Numai să nu ne pierdem în discuții zădărnice.-

D-l Pojoga, spune că nu trebuie să ne grăbim cu luarea unei

fesor Murgociu.- De asemenea nu ştiu după care sistem s'ar putea proceda, ca să se dea câte un lot de pământ tuturor celor, care-l muncesc, de oarece pământul, existent n'ar ajunge.-

Mai departe vorbitorul mai arată că D-l Alexandri, argumentează numai învinuiri asupra experţilor, fără ca să deslege prin aceasta chestia agrară şi încheie că e primejdios să arunci formule în mulţimea norodului aşa cum s'a văzut în zilele revoluţiei.- Bolşevicii au trecut de la marii proprietari la proprietarii mici şi la inteligenţă, iar Troţchi şi Lenin au dat rat război burgeoisimului săteşti.-

Dep. Crihan, spune că a dovedit că gospodăriile mici sunt mult mai de nădejde decât gospodăriile mari şi că au un viitor mare.- În viaţa gospodăriei săteşti năgăsit se va desvolta cooperativă, care a avut multă isbândă în Rusia şi va avea şi în Besarabia, cu toate că până acum avea un caracter speculativ.- Neajunsul acesta va dispărea şi odată cu prefacerea căldurii vieţii obşteşti se va schimba şi caracterul cooperativă.- De aceea D-se este pentru proprietatea individuală mică.-

Dep. Buzdugan.- Astăzi am ajuns la punctul culminant în discuţia reformei agrare, când trebuie să hotărâm, cât pământ se va lua la fondul agrar şi cât vom da ţăranilor.-

Specialiştii susţin, ca să se lezeze fiecarei mari proprietăţi individual, o întindere, luându-se ca normă, modul cum o cultivează fiecare, constatându-se de către o comisiune specială modul culturai.-

Acest sistem nu convine ţărănimii, căci desigur după aprecierea celei comisiuni, mai mult de jumătate din moşii vor rămâne marilor proprietari.-

Singurul sistem aplicabil este cel mecanic, fiecare proprietar rămânând cu o porţiune după o normă mecanică.- Cu acest sistem rămâne ţăranilor, mai mult pământ de proprietari, iar acestora le va rămâne o porţiune suficientă de pământ, ca să facă

că pe ea o cultură intensivă.-

S'ar vorbit de moșii care s'ar putea da să fie lucrate de obștile satelor, așa după cum spune D-l Filipescu, că are să se facă în Români.- Eu nu cred să prindă acest sistem de cultură, căci țărânul nostru este de firea lui individualist, el voeste să-și aibă bucatăciua lui de pământ și nu muncește cu tragere de inimă când este în obște.-

Nu e drept că pământurile țăranilor produc mai puțin ca ale marilor proprietari; cunosc numeroase cazuri, unde lucrurile se petrec din tocmă contrariu.-

Sunt convins că dacă s'ar aduce agronomi la sate, dacă li s'ar da țăranilor mașini agricole, gospodăriile țărănești ar întrade pe cele boarești.-

D-l Moghileanschi, spune că dacă după sistemul mecanic va rămânea proprietarilor vre-o 621.000 desetine, apoi cam tot această întindere va rămâne și după sistemul care-l propun experții, adică se lasă moșiile unde se face gospodăria de o cultură rațională în toată întinderea lor, iar celălalt pământ să se exproprieze în întregime.- Însă sistemul experților are preferință, că lasă numai gospodăriile bune și nici una rea, pe când după sistemul mecanic, trebuind să se lasă tuturor proprietarilor o întindere hotărâtă de pământ, mulți vor primi pământ deși nu fac gospodărie rațională.- Apoi, din tot pământul proprietăresc numai 21.000 de desetine, proprietarii îl lucrau și însăși, deci numai aceste gospodării vor trebui căutate din punct de vedere al culturii raționale.-

La cîșurile 7 și 20 minute, se face pauză.-

După pauză președintele aduce la cunoștință adunării că zemstv. gubernială a trimis în dar Comisiunii agrare, 28 de cartograme și Comisia înputarnicește pe D-l Tigance să-i ducă zemstve guberniale, mulțumiri.-

Dep. Erhan, aduce la cunoștință adunării, că în șeful Directorilor se discută noua instrucție a Directorului de agricultură

Pentru arendarea pământului în anul viitor și crezând că această nu intră în competența Sfatului Directorilor, propune ca Comisia Agrară să-și aleagă reprezentanții ei, care să-i trimească în Sfatul Directorilor, pentru a lua parte la facerea acestei instrucții.-

Dap. Buzdugan, propune ca comisia să ceară să i se trimească ei acele instrucții pentru a le revedea și ale schimba.-

Dap. Ioncu, spune că instrucția trebuie să se revadă întâi de Sfatul Directorilor și apoi să se trimească Comisiei.-

Președintele Tiganceo, spune că dacă Sfatul Directorilor, e de acord cu noi ca să revadă din nou instrucțiile și în urmă aprobându-le să ni le trimească nouă, numai atunci vom interveni ca să ni se trimească și nouă acele instrucții.-

D-l Cosovici, spune că Directoratul de agricultură a trebuit să aducă instrucția arendării pământului mai întâi în Comisie și apoi în Sfatul Directorilor.-

Comisia alege pe D-nii Tiganceo și Buzdugan, ca să aducă la cunoștința Sfatului Directorilor că Comisia Agrară dorește, ca ori ce măsură lăută în privința pământului, înainte de a fi discutată de Sfatul Directorilor să fie trimisă spre discutare ei.-

Locul președintelui îl ocupă D-l Erhan.-

În continuarea discuțiilor asupra normei de pământ, care trebuie lăsată marilor proprietari, D-l Cosovici, propune să se hotărască principiul după care se va fixa această normă: cel me-
reu sau cel economic, adică al experților.-

Reprezentantul tovrăgăiei de consum din Acherman, D-l Bejan, face raport din partea acestei tovrăgăii arătând că menirea de tovrăgăiilor de consum îndeobște e nu numai aceea de a cumpăra și a vinde marfă, ci au probleme cu mult mai mari, îndeletnicindu-se chiar cu producțiunea acestor mărfuri.- În scopul acestei tovrăgăii de consum din Acherman arendează un patet de pământ în apropierea acestui oraș pe care face grădinarie, aducând prin aceasta mult folos ~~acestei~~ populației.- În anul trecut întinde-

rea acestei grădini a fost cu mult mai mare ca anul acesta, când s'a redus până la 35 desetine.- Pământul a fost arendat mai întâi de la proprietari, până a nu se da instrucția Sfatului țării din 20 Februarie 1918, iar după aceasta tovarășia a rugat zemstva din Acherman, să-i lase ei acest pământ și zemstva i l'a lăsat.-

Tovărășia și-a cumpărat inventar și are chiar un motor și prin munca ei a ajuns la aceea, că anul trecut produsele în Orașul Acherman se vindea mult mai ieftine de cât prin sate.- De aceea D-se roagă Comisia agrară ca să lase numitei tovarășii de consum din Acherman, acea grădină având în vedere îndeobștea nevoia de pământ a tovarășiei.-

Dep. Grosman, întreabă dacă tovarășia nu poate să cumpere acest pământ de la Orașul Acherman ?

D-l Bejan.- Orașul n'are pământ de grădinărie.- Din mai multe întrebări și discuții ale deputaților precum și din răspunsurile D-lui Bejan, rezultă că membrii tovarășiei de consum din Acherman nu lucrează ei însuși pământul dar trag foloase.- Grădina se lucrează ca de obicei cu munca nămită.- Însă dacă membrii cooperativi pleacă, partea lor rămâne mai departe în cooperatie.-

Membrii tovarășiilor tot odată sunt și membrii a unei obștii sătești sau orășenești și deci aceste obștii ar putea să le dea lor pământ.-

Comisia hotărăște: că atunci când se va deslege chestia lotului, care se va da muncitorilor de pământ să se ia în considerare declarația făcută.-

Din pricină că vremea întârzie și comisi nu poate isprăvi mai repede cu lucrul, se pune din nou întrebarea, dacă n'ar trebui ca Comisia agrară să ție ședință mai des.-

Dep. Tudose, propune să se țină ședințe mai des.-

Dep. Galitchi, propune să se țină ședințe mai des sau să se ia alte măsuri pentru a isprăvi cu proiectul reformei agrare cât mai curând, căci dacă acest proiect nu va fi gata până se va con-

voce constituant. atunci trebuie să zădărnicească. - 118

Dep. Crihan, propune ca afară de trei zile de ședințe planare pe săptămână, membrii comisiei să se mai adune încă de trei ori pentru consfățuiri, caei atunci lucrul va merge mai cu spor. -

Dep. Grosman, arată că Guvernul local n'a propus comisiei nici un proiect de refoarmă agrară și de acest am interzicte, însă trei zile de ședințe pe săptămână sunt de ajuns. -

Secretarul Năstase, arată că intervalul de o zi între o ședință și alta este necesar pentru scrierea proceselor verbale, facerea rapoartelor și alte lucrări, iar pentru lucrul comisiei trei ședințe pe săptămână, fiecare de câte 4-5 căsuri, sunt destul. -

Dep. Buciușcan, susține propunerea D-lui Crihan. -

Președintele declară că hotărârea în privința ședințelor rămâne cea veche, iar deputații sunt datori să se mai adune și deosebit pentru a se înțelega asupra feiuritelor chestiuni. -

La orele 9 seara, ședința se ridică. -

P R E S E D I N T E L E C O M I S I E I

(ss) Crihan

S E C R E T A R

(ss) Chincun

PROCES - VERBAL.

A ședinței a 31-a a Comisiei agrare dela 28 Iulie 1918.-

Ședința se deschide la 5 clasuri seara, sub președinția D-lui Tișanov.-

Mănușala zilei: continuarea discuțiilor asupra lășării pământului foștilor proprietari.-

D-l Cosovici, aduce la cunoștința adunării că dep. Crihan, a pus specialiștilor mai multe întrebări și întreabă dacă ei trebuie să răspundă, ele să socotindu-se ca de mare însemnătate

Președintele.-Întrebările separate ale deputaților negreșit că sunt foarte prețioase pentru desbateri.- Cum însă acum se discută o chestie ~~deosebit~~ anumită, rog pe Domnii specialiști să dea să dea răspunsă numai în marginele acestei chestii, dacă se poate.-

Dep. Crihan.- Raportul experților din ședința trecută, nu ne-a lămurit chestiunea, de carece nu-și dă părerea asupra întinderii de pământ care ar trebui lăsată marilor proprietari.-

Față de această stare de lucruri, aș fi de părere să-l rugăm pe D-l profesor Murgoci, să facă un raport complet asupra acestei chestiuni, ca să nu ne pierdem vremea în discuții zădarnice.-

D-l Cosovici, Noi specialiștii agronomi, după cum am mai spus-o nu dorim să avem vototărător.- Datoria noastră înainte de toate este să lămurim chestiile din acele puncte de vedere care ni le va cere comisia agrară.-

În ședințatrecută, deputatul Crihan, a arătat că experții nu și-au spus părerilelor în privința întinderii de pământ, care se va lăsa marilor proprietari.- Din nou repet că nu este de datoria noastră să hotărâm chestia.- Din punctul de vedere dela care pleacă comisia, tot pământul e al neorodului muncitor; proiectul profesorului Murgoci, nici de cum nu poate fi a-

119-00
probat.- De ce proprietarului, care exploatează pământul pri-
arendă în acele părți unde se simte mare nevoie de pământ. (ti-
nutul Hotinului) să i se lase 300 des.; iar proprietarului o-
re-și muncește singur moșia, într'un chip rațional, scoțind
maximul de producție dintr'o anumită întindere, mai restrânsă
de cât a primului proprietar, să-i lăși de pildă numai 100
des., ruinându-i prin această procedură gospodăria înghebată

O astfel de măsură, n'ar mulțumi nici cugetul țărănimii,
nici n'ar realiza vre-o idee revoluți nară.-

Noi experții stăm pe o altă bază și socotim că fiecare gos-
podărie mare proprietărească, trebuie cercetată în parte, ex-
propriindu-se în fondul statului și nelăsându-se nici o des.
de pământ acelor proprietari, care nu și-au muncit singuri mo-
șiile.- Acei proprietari, care au făcut pe moșiile lor o agri-
cultură rațională să nu li se împartă, ci să se păstreze mo-
șia, fie că s'ar stăpâni de stat, fie că ar continua să fie
stăpânită și lucrată de proprietarul ei.-

Dep. Tudose.- Scara propusă de D-l Profesor Murgoci, e foar-
te bună, dar eu cred că mai nimerit ar fi să se adopte o ace-
lași normă, pentru toți marii proprietari, în ceea ce privește
cota de pământ care li se va lăsa.- Norma D-lui Cosovici, nu
mai poate fi eficace, când știm că cea mai mare parte din in-
ventarul și mașinile proprietarilor, care își cultivau sin-
guri moșiile, au fost distruse în timpul revoluției.-

Dep. Galitchi, spune că comisia n'a păstrat gospodăriile
mari de agricultură rațională, din teamă că nu va fi pământ
deajuns.- De altă parte, noi trăim între Germania și România
și n'am putea introduce socializarea pământului.- Sunt de pă-
rere să se primească scara, propusă de D-l Murgoci.-

Dep. Lunev, spune că după socoteala făcută de dânsul, după
ce se vor scoate pădurile, vilele și livezile proprietărești,
care nu vor intra la împărțea, pământurile țărănești și ră-
zeșești, ale coloniștilor nemți, ale tovarășiiilor, ale grădi-
nelor de legume și altele, vor rămânea aproape 1.405.000 des.
de împărțit la țărani.-

întinderea disponibilă a pământului, nu e proporțională în fiecare ținut, că numărul populației fiind în minus, afară de câte-va ținuturi, cum e al ismailului și Benderului. - Nu poate spune cât de mare va putea fi lotul de înproprietărire necunoscând bine Basarabia. - Totuși pentru o bună gospodărie, întinderea minimă de pământ nu poate fi mai jos de 5 des. și nici trece de 100 des. - Pe moșile mari proprietărești nu se poate face agricultură rațională, pe toată întregimea ei ci numai pe o parte din moșie; iar pe alte moșii, nici nu se face agricultură rațională. - De aceea susțin părerea că numai acele moșii și părți de moșii să se lese vremelnice în seama proprietarului, pe care se face o cultură rațională, până când și țărani de prin prejur, vor face asemenea gospodării.

Tot celălalt pământ proprietăresc se expropriează, lăsându-li-se proprietarilor care n'au făcut o bună gospodărie, numai un lot de muncă, ca la țărani. - Dacă s'ar lăsa pământul după scara D-lui Murgoci, atunci nu s'ar mai ținea în seamă însemnătatea gospodăriei și bogăția inventarului de muncă a fiecărui proprietar, lăsându-se pământ proporțional cu întinderea moșiei, iar nu cu modul rațional cu care și-a muncit moșia.

Dep. Brihan. - În conducerea statelor, până acum s'a ridicat ca pătură conducătoare burghezimea. - Aici în Basarabia, însă, am reușit să trecem puterea în mâna democrației. - Că fim însă atenți ca să nu se compromită din lipsa ei de experiență, când să se ea după părerea unora sau a altora. -- Și în această privință, specialiștii care sunt chemați aici de comisia agrară să ne lumineze cu sfaturile și cunoștințele lor să nu se încapățineze într-o anumită direcțiune; iar dacă găsesc vre-un cusur în proiectele care se propun să ni-l arate și să ne convingă. - Așa de puțin nu nea arătat precis, de ce scara propusă de D-l Murgoci, nu e bună.

Părerea specialiștilor, ca să se lese acelorora care au făcut o gospodărie rațională, ar da loc la multe abuzuri, când s'ar căuta să se verifice înaintea comisiei, care din mari pro-

120000
prietari au făcut sau nu agricultură rațională.- Pe de altă parte nu putem expropria în întregime pământul mării proprietăți, căci atunci am merita să ne taxeze ca drept boișevici.

Între aceste două păreri, sistemul cel mai preferabil rămâne tot cel mecanic, propus de D-l Murgoci, pe care vă rog să-l adoptați.-

D-l Prof. Murgoci.- Țin în primul rând să se ia notă că de câte ori iau cuvântul, specialiștii părăsesc sedința.- Eu nu fac politică, ci țin să fac o expunere cât de obiectivă, care să fie în folosul deslegării chestiunii agrare din Basarabia.-

N'avem date statistice precise în privința întinderii felurilor pământuri din Basarabia, deși s'au cheltuit bani mulți cu statistica.- D-l Moghileanschi vine cu un fel de statistică, D-l Lunev cu altele.-

După statisticile de până acum, dacă s'ar expropria pământurile mănăstirești, oărășenești, și altele, ar rezulta vre-o 500.000 des., care nu ajung pentru înproprietărirea țărănimii.

Rămâne atunci să expropriem și marea proprietate.- Dar în ce mod? Eu personal nu sunt contra mării și celei mijlocii proprietăți.- Dar sunt dușmanul latifundiilor.- De asemenea sunt dușmanul proprietarului care speculează pământul, făcând cultură extensivă, nepotrivită cu timpurile de astăzi, acea cultură hoțască cum o numesc Germanii.-

În urmărire trebuie sparte latifundiile, alungată cultura extensivă și îndrumată țărănimia și marea proprietate spre cultura intensivă.- Problema viitoare a agriculturii, trebuie să fie industrializarea agriculturii, prin alcătuirea de mici moșii bine lucrate, bine exploatate ca să dea maximum de producție.- În România, în proiectele de reformă agrară propuse de ambele partide de guvernământ s'a pus principiul că atât marea cât și mica proprietate să fie îndrumate către cultura intensivă.-

Însă ca o gospodărie să aducă cu adevărat folos, trebuie să nu aibă mai mult ca 200 200 de câte-va sute de desetine, iar

dacă trece de 500 des., atunci nu se mai poate face pe ea cultură intensivă.- De aceea în proiectele ambelor părți se fixează la 500 de hectare, maximum marelui proprietăți, iar în proiectul Jaroflid, se spune că acest maximum poate să fie depășit în județele cu populație rară.- Minimum marelui proprietăți în România, s'a fixat la 100 hectare, așa că marea proprietate ar evolua între 100 și 500 hectare.-

În Basarabia, care e o țară eminentă agricolă, unde locuitorul dela țară nu poate găsi de lucru la petrol, cărbuni, sare, păduri, ca în România, maximum marelui proprietăți ar putea fi redus la 500 Ha. păstrându-se minimum de 100 Ha. Până la crearea unei industrii, nu poate fi lăsată în Basarabia, un număr de țărani fără pământ, lăsându-se maximum marelui proprietăți ca în România.-

Afară de aceasta, prin reducerea marelui proprietăți la maximum, sunt sigur că nu se va scădea producțiunea, căci țărânul agricultor prin o cultură rațională și prin organizarea producțiunii și a desfacerii recoltei, va putea produce mai mult chiar de cât cel din România, având un stoc mai mare de vite și un inventar mai bogat ca acesta.-

În România, prin proiectul de lege Jaroflid, în neputința de a se face reformă completă agrară, fiind teritoriul ocupat s'a recurs la sistemul arendării obligatorii, prin care se urmărește crearea unei proprietăți mijlocii care să meargă chiar până la 100 Ha., încurajându-se țărânii harnici, dar pe de altă parte nu se poate scădea marelui proprietăți mai în jos de 250-300 Ha.-

În privința sistemului, pe care îl propun pentru exproprierea marelui proprietăți și am recurs la o scară matematică ca în România, unde fiind mase de 2 milioane de Ha. acestea ci nu mai mult trebuiau defalcate din marea proprietate.-

Am adoptat o scară mijlocie, poate mai simplă, bybeasco Am adoptat o scară Jaroflid, dar bună pentru Basarabia, unde nu

se impune o anumită întindere de pământ de expropriat, care scără are meritul că nu distruge gospodăriile moșiiilor unde s'a făcut o cultură rațională.-

Abune până la 500 Ha. se expropriază tot ce trece de 100Ha				
	"	"	"	150
Dela 500-1000 Ha.	"	"	"	200
" 1000-2000 Ha.	"	"	"	250
" 2000-3000 Ha.	"	"	"	300
" 3000 Ha în sus	"	"	"	300

Natural că în terenul ce se lasă conform cu această scără marelui proprietăți, nu se vor socoti vilele, livezile, conacul, pădurea, etc., nefiind supuse exproprierii de cât numai terenul arabil, care după socotelele mele n'are să absoarbă mai mult de 200.000 des...-

Proprietatea mare nu va fi distrusă în Basarabia prin adoptarea acestei scări, ci va fi păstrată și îndrumată pe adevărată agricultură intensivă și industrializarea agriculturii & prin crearea de fabrici de spirt, de zahăr, crescătorii de oi.

În privința aceasta, am căutat să introduc chiar un alineat în proiectul meu, în sensul că acestor proprietari să li se lase o normă de pământ, chiar mare de cât cea care li s'ar cuveni după scără, netrecând însă maximum de 200 Ha. stabilindu-se de o comisiune specială că acel proprietar are nevoie pentru agricultură sa industrializată, nevoie de un plus de pământ.-

Dep. Tudose întreabă dacă D-l Murgoci e încredințat că proprietarii vor fi mulțumiți cu cele 300 des., care după proiectul D-sale, se propune că va rămânea unor proprietari.- Oratorul crede că 50 des. este de ajunsă să se lase marelui proprietăți.-

Dep. Stepanov, spune că ar trebui lăsată proprietarului o întindere hotărâtă de pământ de pildă de 100 des.-

D-l Murgoci.- Am să caut să răspund tuturor obiecțiunilor și părerilor D-vs.- Sistemul D-lui Luney, de a se face exproprierii luându-se ca normă județele, nu se poate primi, căci pământul bun nu e distribuit pe județe, ci pe regiuni încep

dente de împărțirea administrativă.- Afară de aceasta, dacă în unele județe pământul este bun în schimb clima nu este prielnică agriculturii.- Așa în ținutul Hotinului pământul e mai prost ca în ținutul Achermaului, dar în schimb clima e mai favorabilă.- Așa că neputându-se lua ca normă ținuturile sau clima în exproprierea moșilor, va trebui să ne folosim de scara mecanică pe care am propus-o.- Am luat pentru marea proprietate un minimum de 100 Ha. fiind că același minimum e adoptat și în România.- Afară de aceasta în statistica rusească a Basarabiei, se văd trecuți ca proprietari, cei ce au dela 50-100 des., și un număr de 500 gospodari, cu un total de 41.000 des. cei mai mulți având câte 70-80 des. de câmp.-

În statistica dela 1905, nu mai găsim de cât 403 proprietari care au între 50-100 des., deținând în total 30.000 Ha.-

Dacă am scobori minimumul sub 100 Ha. am lua dela acei 403 proprietari câte 5, 10 sau 15 Ha. de fiecare cel mai mulți neavând mai mult de cât 60-70 Ha de câmp. Și am lovi mai ales în gospodăriile țărănești, care au reușit să înghesbeje o proprietate mijlocie, care cum v'am vorbit e aprinsă prin proiectul D-l Garoflid.- D-l dep. Tudose răspunzând, că eu nici o propunere n'au să poată fi înșeacăți marii proprietari, căci nici în România n'au putut fi înșeacăți, chiar cu proiectul Garoflid.-

Am fixat un maximum de 3000 des. de la care să se ia totodată tot ce trece peste 300 des., de carece în Basarabia nu sunt de cât 27 proprietari mari, care au peste 3000 des.-

La clasurile 8, se face pauză.-

Deputatul Bucurșcan, propune ca norma de pământ care se va lăsa proprietarilor să fie dela 50 până 100 des, având în vedere că în unele părți pământul e bun, iar în altele mai slab și că unii proprietari mai au și vii și livezi, care trebuie să intre tot în această întindere de pământ.-

D-l Cilibidache, răspunzând D-l prof. Murgoci, spune că D-sa s'a supărat degrabă pe specialiștii ruși, fiind că a egit în

timpul când vorbea, din şedinţă, căci ei nu cunosc limba română
 nească şi tot de giaba o ascultau. - Însă raportul D-lui prof.
 îi interesează mult şi de aceea au cerut ca acest raport să fie
 tradus şi în ruseşte. -

tradus și în rusește.-
D-sa spune mai departe că și ei, experții, au lucrat în in-
teresele locuitorilor Basarabiei și că chestia națională aici
n'a jucat nici un rol.- Proiectul D-lui Murgociu pe danșii nu-i
mulțumește, de oarece acei care desleagă chestia agrară trebuie
să fie conduși de principiul economic, social și așa mai departe.-
În privința statisticei necesare reformei agrare, D-l Ci-
libidache, spune că o astfel de statistică mai înainte în Ru-
sia, n'a trebuit.- Acum însă odată revoluție încoace, această sta-
tistică a început să se lucreze.- Dar lucrul a mers greu din
pricina tulburărilor și a împotrivirii țăranilor.-

in prezent Directoratul de agricultură nu eliberează cele 300.000 ruble, din suma votată de Statul țării, așa că lucrul nu poate fi isprăvit.- Dacă D-l Murgoci așază proprietatea mare și mijlocie, apoi ce proprietate e aceea de 300 des. mare sau mijlocie, mai ales având în vedere că pământul în Basarabia nu e tot una.- Se face o gospodărie hoțască nu când e și mai mare de 500 des. ci când se reduce terenul de cultură, săcătuiindu-se pământul și nelăsându-se un teren de schimb pentru odihnă.- E adevărat că pământul în ținutul Hotinului e bun însă roada pământului atârșă de climă.- Nu susțin proiectul D-lui prof. Murgoci, socotindu-l că nu e potrivit pentru Basarabia.- Statul poate să exproprieze și chiar tot pământul, însă trebuiesc răstrate dintre proprietari, acele proprietari mari pe care se face o gospodărie de cultură rațională.- Aceste proprietari vor fi cruțate de expropriere, numai după ce vor fi îndeplinit anumite condițiuni.- De oarece după unele date pământul semănat de proprietarii mari nu trec de 340.000 des. proprietățile pe care se face cultură rațională, vor fi alese numai din aceste întinderi depășânt, iar pe de altă parte se vor expropria în întregime acele proprietari, pe care nu se

face o agricultură rațională.- Așa că în mâna proprietarilor nu rămâne mai mult pământ de cât după proiectul D-lui Murgociu.-

D-l. Iotxa, se miră că se cere așa grabnic o statistică.- În Rusia, o asemenea statistică s'a făcut în 8 ani.- Nu s'a adus nici o dovadă în sprijinul proiectului D-lui Murgociu, dar în raportul D-sale se simte una: "eu așa vreau" sau "așa vă sfătuiesc".- D-se spune că gospodăria mare nu totdeauna poate să fie exploatatoare și aduce pildă din gubernia Harghovei și Chievlui, unde unele gospodării care se fac pe mai multe mii de des., aduce numai folos locuitorilor de prin prejur, care câștigă mult pe lângă aceste gospodării.- Trebuie deci ca să se ia în seamă mai întâi de toate interesele statului întreg, iar nu să se deslege chestia din înșelimea clopotniței proprii.-

Dep. Cocărlă, e pentru exproprierea completă căci nu pot să fie unii proprietari favorizați cu câte 300 des. iar alții cu câte 100 des. proprietari mari au mers întotdeauna contra intereselor neamului, și deci n'are cece să ne fie milă de dănașii.- În unele ținuturi ca a Orheiului, de pildă, dacă se va lăsa proprietarilor mai mult de 100 des., n'are ce să se mai dădea țăranilor.- Cultură rațională n'au făcut-o boerii, ci nu mai zemstvele, iar pe de altă parte proprietarilor li se plătește pentru pământul expropriat, cu scop ca ei să poată face fabrici în țară.- Prin urmare ei ar putea face și gospodării rațională și fabrici în același timp.-

Dep. Stavriev, ca unul care face și gospodării mici și a slujit și în economii mari, pune că o gospodărie bună se poate face numai pe o întindere de 500 des., iar dacă trece mai sus de această întindere apoi cu prisosul se face numai speculă pentru 10 lucrători buni de deajuns 30 des. însă pot să fie lăsate proprietarilor până la 50 des. socotind apoi și vilele și livezile.-

Dep. Frogman.- În chestia întinderii de pământ care se va lăsa proprietarilor după cum se vede, sunt două păreri: una la

care se asociază și toți experții se că în interesul producției unei țări, trebuie să se lase toate gospodăriile de cultură rațională ceea ce n'ar fi mai mult de cât dacă s'ar lăsa pământ după sistemul mecanic.- Altă părere care din punct de vedere al ușurinței și a deslegării grabnice a chestiei agrare spre satisfacere a cât mai mulți lucrători de pământ este sistemul mecanic deși e mai puțin potrivit.- Aceste două păreri ar trebui înșoate, însă Prof. Murgoci, care susține ultima părere, nu prea are dreptate dacă crede că legea nu e datoră să dea seamă nimănui.- De la fiecare lege se cere ca ea să fie motivată adică lămurită din punctul de vedere al dreptății.- Dacă se presupune că proprietarilor care au de la 500-2000 des. de pământ se vor lăsa câte 150 des., apoi dece să se lese tot atât pământ acelor care au câte 510 des. și câte 1000 des..- Mai ~~de~~ drept ar fi dacă s'ar lăsa după un procent oarecare.- De pildă celor care au dela 500-2000 des. afară de 100 des. să li se mai lese încă 5%, ceea ce nici de cum n'ar mări întinderea de pământ care se lasă.- Atunci cel care are 600 des. i se vor lăsa 105 des., iar cel care are 2000 des. va rămânea cu 195-200 d s. de pământ.-

Dep. Tigancu.- În ultimele ședințe ale comisiei agrare s'a desbătut o chestie foarte grea despre întinderile de pământ lucrător, care se va lăsa proprietarilor.- E adevărat că chestia aceasta, după cum s'a văzut și din discuțiile membrilor comisiei se poate deslega în mai multe chipuri.- însă eu îmi dau în-găduiala să împart aceste propuneri în mai multe categorii, fie care categorie punându-o în lumina momentului politic de față.-

Propunerile din categoria întâi se bazează pe principii foarte drepte și scumpe, ~~și~~ pentru fiecare democrat cinstit și sincer și care sunt: lotul de drept, lotul de consum, lotul muncă și lotul organizațional-productor.-

Tot ce privește aceste norme a fost pe deplin și amănunțit lămurit în literatura rusească din perioada de pe urmă revoluționară și eu cred că toți membrii comisiei cunosc îndestul a-

ceasta.- Lăsând la o parte tot ce privește înființarea acestor principii din punct de vedere al campaniei politice în momentul defaltă eu trebuie să vă spun că înființarea măsurilor pe aceste principii, din punct de vedere tehnic, nu este cu puțință astăzi.- Afară de mulțimea datelor statistice, care se cer pentru alcătuirea fiecăreia din loturile arătate, după localitățile Basarabiei, mijloace pentru ținuturi și mijloace pentru întreaga provincie, ca să poată fi regulată colonizarea, ne mai trebuie să mai avem încă un număr destul de mare de agronomi și ingineri pe care nu-i avem și care erau închipuiți în zemstve prin acele comitete pământesti care n'au cam corespuns pretutindeni menirii lor.- Aceste comitete au fost desființate de către Dire toratul nostru.- Iată un a din imposibilitățile tehnice de a face o reformă agrară bazată pe temeiurile pe care le-am arătat în prima categorie.- De aceea trec la a doua categorie a posibilităților de a deslega chestia agrară.-

A doua stare de lucruri, a fost scosă la iveală de D-nii experți, care în chestia întinderii de pământ, care se lasă proprietarilor au pus 2 principii; a/ nimeni să nu se lase nimic și b/ ori și de gospodărie (mare proprietate) să se lese după ce va fi cercetată individual și se va găsi că e folosită din punct de vedere al intensității și producției ei, sau după munca cât încapă pe dânsa, sau dacă are un caracter de gospodărie model sau de cultură rațională.-

Prerea întâi a D-lor experți, foarte radicală, firește că nu e în contradicție cu principiul dreptății sociale și că idee nimicește cu desăvârșire înțelesul proprietății individuale asupra pământului.- Aceasta cu g drag o va înbrățișa socialismul revoluționar și eu cu deosebită bucurie felicit acest pas al experților noștri.- Numai cu această ocazie eu vreau să fac câte va observații.- Cu toată democrația și revoluționismul politicianilor și a grupărilor politice din Rusia în perioada revoluționar totuși de acest pas se apropiiau toate partidele re-

124-00
voluționare cu multă băgară de seamă, afară doar de bolșevici și cu tot democratizmul lor chestia aceasta n'a fost deslegată în modul acesta. - Așa de pildă înaintea comisiei pentru alestirea legii agrare în Rusia, de pe lângă comitetul general de agricultură în cele dintâi ședințe ale ei la care s'a discutat raportul lui Kaufman, această chestie nici nu s'a ridicat, întâlegându-se preabine ce groaznică sdruncinare ar aduce ea în viața economică a țării. - În al doilea rând vă amintesc de mada din Ghiev, care cu toate că era compusă numai din socialiști, când a trebuit să discute întinderea de pământ, ce va trebui lăsată proprietarilor, a hotărât această întindere de pământ mi se pare la 40 des., firește că în sgomotul străgnicilor învinuirii ale elementelor bolșeviste, cum că această madă e buighează. - și așa pe această cale a radicalizmului nu pot să vă sfătuiesc să mergeți și cred că nici D-vs. nu veți merge. -

Chestia a doua ridicată de D-nii experți pentru noi nu e o chestie nouă și noi foarte mult ne-am oprit asupra ei când am discutat chestia lichidării proprietății mari.) însă spre marea mea părere de rău, această chestie a fost deslegată nu așa cum voese D-nii experți ci cum a voit o parte din comisie. - în chestia aceasta vă voi da oarecare lămuriri. - După impresia pe care mi-a făcut-o consfătuirile avute cu o parte din D-nii membri ai comisiei, am ajuns la încheierea că toți membrii înțeleg marea însemnătate a așa ziselor gospodării de cultură rațională, căci afară de însemnătatea pe care o au pentru stat, prin intensivitatea producției, însemnătatea lor ca model, etc. - păstrarea lor mai este încă neapărată chiar pentru însăși gospodăriile țărănești (gospodăriile de semințe, de vițe de soi, pipiniere și altele) și acest punct de vedere îl înțărățesc și toate elementele conștiente ale comisiei noastre. - însă, care este pricina că comisia în chestia aceasta n'a putut ajunge la o hotărâre unanimă? Pricina este următoarea: Desbinarea s'a făcut nu în chestia păstrării acestor centre de cultură în gospodăria satească de care e așa de săracă Basarabia noastră, ci

în chestia lășării acestor gospodării în seama foștilor proprietari.- În chestia aceasta majoritatea comisiei a ajuns la hotărârea că pomenitele moși trebuiesc expropriate în fondul statului (afară de câte va excepții) pentru ca să fie date spre exploatare organelor de sine ocărnuire obștească.- Așa presupun că gândește majoritatea comisiei să deslege această chestie, când se vor lua hotărâri despre înproprietărirea și organizarea fondului de pământ al statului.- Fărăte că în chestia aceasta pot să fie felurite puncte de vedere și această deosebire s'a văzut în lucrul comisiei a rare în toată Rusia, unde președintele, unul din cei mai de vază cooperatori din Rusia și cel mai de vază membru al partidului socialistilor revoluționari, nici într'un chip nu crede că este cu putință în vremeade față trecereagospodăriilor de cultură rațională dela stăpânii de astăzi în seama organelor de ocărnuire locală a cooperativelor sau oricărui alt organ obștesc.-

Majoritatea comisiei a împărțit punctul de vedere al președintelui său, măcar că în comisie erau membri și de altă părere.- Comisia noastră a plecat de la un punct de vedere diametral opus părerilor lui Maslov, găsind că gospodăriile de cultură rațională au fost șterse de ultimul vifor al revoluției și cu aceste gospodării în sate le vor putea înjgheba din nou organele noastre de sine-ocărnuire.- Aceasta a fost cel mai mare argument.- Al doilea argument a fost teama și chiar și sub cel mai mare control a multor comisii agronomice totuși se vor face greșeli și neareptăți când se vor prețui feluritele chipuri și categorii de gospodărie de cultură rațională.- Plecând dela această stare de lucruri și dela hotărârile luate de noi, ved-ți că parteaintă a propunerilor D-lor experți, nu poate fi primită; iar partea a doua nu poate să fie fără ca să ia o altă hotărâre în deobște în chestia gospodăriilor de cultură rațională.-

Remane deci să trecem la o a treia categorie de propuneri făcute de un grup de economiști români în privința întinderii

125 00
de pământ, care se valăsa proprietarilor, propuneri reflectate din anti-proiectul ministrului Jaroșliu și care e într'un câț
va schimbat și înaintat nouă de prof. Murgool.- Aceste propu-
neri ne-au fost lămurite destul de D-l profesor și fiecare din
D-vs le cunoaște bine de carece sunt ușor de înțeles.- D-l
profesor împarte toate moșile proprietărești mecanic după un
singur semn de deosebire - mărimea moșiei- și după mărimea fie-
cărei moșii hotărăște și întindereade pământ, care va fi lă-
sată proprietarului dela 100- 300 des.- După părerea mea sin-
gurul merit a unei astfel cedeslegări a chestiei este ușurin-
ța ei.- Însă când privești această scară de socoteli fără voe-
se naște întrebarea pe ce ești bazat și ce anume motiv a pro-
vocat.-necesitatea stabilirei unuia sau altuia din aceste nor-
me de repartizare?.- Dece după cum proprietarul, care are 500
des. i se lasă 150 des, așa și proprietarului care are 990 de
des. i se lasă tot 150 des; celui care are 1000 des. i se lasă
200 des. iar celui care are 50.000 des i se lasă 300 des ?.-

Care este temelia acestei reforme? Care principiul dreptă-
ții sociale? Nu-l găsesco. Principiul producțiunei statului?

Nici acest principiu după părerea mea nu e, sau dacă e, a-
poi e într'o măsură foarte neînsemnată.- Oci dacă se va lăsa
proprietarului dela 20% până la 5% din foata lui proprietate
atunci își schimbă și asolamentul; în general tot caracterul &
aceleia, iar o asemenea fărâmițire a gospodăriei nu aduce nici
un folos gospodăriilor mari capitaliste și nu știu dacă vor
aduce mare folos în gospodăriile sătești.- Aceste bușțele ne-
însemnate de pământ, care se lasă proprietarilor după proiectul
prof. Murgool, nu va putea îndulci antagonismele de clase și
nici vre-un efect politic nu va avea.- Ținând socoteală că Ba-
sarabia e mai mult o țară agricolă, știu că cei mai mulți din
locuitorii ei țărani care stăpânesc câte o buștică mică de
pământ, în cea mai mare parte duc viață de nevoiași, tocmai
din pricină că au foarte puțin pământ.- Deci numai în intere-
sul acestei clase de locuitori trebuie să fie făcută le ea a-

grasă, la care am lucrat noi lunile din urmă. - Vroind ca să trecem reforma mai cu fără durere pentru toată țara și ca să nu aducem mari suruncinări în viața majorității locuitorilor, noi trebuie să stăruim cu putere în punctul nostru de vedere asupra micelor gospodării țărănești (care nu trec de norma mijlocie de muncă în Basarabia), și atunci când vom alcătui fondul de pământ al statului, aceste gospodării să nu fie atinse de loc. - Tim să propun comisiei să fie cu băgare de seamă față de gospodăriile mijlocii sau așa numitele jumătate capitaliste

Acestui fel de gospodării în Basarabia, i se dă o însemnătate foarte mare mai ales la răzeși. - În privința trecinolei acestor gospodării și a valorii lor pentru gospodăria statului sunt motive decisive care le îndreptățesc existența. - Din istoria chestiei agrare în diferite țări ale lumii (Anglia, America și în parte Franța) se vede că gospodăriile mijlocii în clișeele de mari prefaceri ale țării au rămas cele trainice și nediluvite. - Eu prefer gospodăria mică de muncă celei mari capitaliste, cu o singură condiție negreșit că aceste gospodării să fie și să se folosească individual. - Când însă pământul se folosește în devălmășie atunci gospodăriile mari au preferință vădită. - Din acest punct de vedere, în chestia întinderii de pământ care se va lăsa proprietarului, după ce se va expropria pământul în fondul statului, sfătuesc comisia să decidă întinderea gospodăriilor ce se va lăsa ca să nu întreață mărimea gospodăriilor mijlocii de muncă sau mijlocii capitaliste. - Această măsură mijlocie pentru Basarabia, trebuie să fie cam aproape 50 des. - Fără a se stabili această întindere, reforma noastră va levi greu în gospodăriile marii proprietăți, ridicând înotrivă noastră o puternică clasă de locuitori, care mai ales în ultimul timp au început să ia măsuri de apărare. - Noi însă nu vom putea înăltura această cloconire de interese. - Când se va înărți pământul conform hotărârii noastre e firesc lucru și politicește necesar ca statul să repletească cu forța această înărteală.

126-228
Cunoscând însă pe deplin toată răspunderea hotărârii care o luăm noi, vom întâmpina liniștiți toate greutățile punerii în aplicare a acestei hotărâri, adânc convinși fiind că aceasta e singurul mijloc ca măcar cât de puțin să realizăm dreptatea socială și necesitatea ideii de stat în momentele grele politice pe care le trăiește întreaga noastră țară.-

D-l Stoiarov, arată că neajunsul proprietăților mari a fost acela că venitul (renta) produs de ele întrebuința la mărirea proprietății în larg iar nu în adânc.- Însă aceste proprietăți lărgindu-se până la un loc, apoi se risipeau și de aceea în țară n'aveam acum gospodării de însemnătate națională.- Țăranii n'aveau mijloace ca să facă o gospodărie bună.- Moșile proprietăților mai mult se dădeau în arendă.- Nu e adevărat că dacă se vor strica proprietățile mari, atunci se va distruge gospodăria sătească, căci pe 300 des. se poate face o gospodărie bună.- Și cât mai puțin pământ i se va lăsa gospodăriei cu atât ea poate să fie de cultură mai rațională.- Totuși nu se va putea fixa pentru toate gospodăriile numai de cât 300 des.- Sunt mulți factori care vor contribui la fixarea întinderii de pământ, care se va lăsa proprietarilor, precum vile, grădinele, apropierea de oraș și altele.-

Dep. Buzdugan.- Tin să arăt comisiei, că dacă se va lua ca normă când se va hotărâ cât să se lase marelui proprietăți- capitalul care s'a înglobat în moșie, atunci mai bine de jumătate din pământul expropriat va rămâne marelui proprietăți.- Prin urmare îmi mențin părerea exprimată în sensul scării mecanice, propusă de D-l prof. Murgoci.-

Sedința se ridică la clasurile 10 seara.-

P. PRESEDINTELE COMISIEI
(st) Cristian

SECRET

(st) Chiriac

PROCES-VERBAL

Al ședinței a 32-a a Comisiei agrare dela 31 Iulie 1918.-

Sedința se deschide seara la clasurile 7, sub președințiala D-lui Grihan.-

Mănduiala zilei: continuarea discuțiilor asupra întinderii de pământ, care se va lăsa proprietarilor și asupra lotului de inproprietărire.-

Dep. Alexandri.- Chestia care se cuprinde în proiectul D-lui Murgoci, poate fi privită din 2 puncte de vedere: din punctul de vedere al milionarilor, care vor să mai rămâie încă cu sute de desetine de pământ, după cum face D-l Murgoci (îmi îngădui să numesc milionari pe toți care au mai mult de 1000 des. și chiar și 500 des.) sau din punct de vedere al milionului de săraci fără pământ sau cu pământ puțin (mă folosesc de cifrele D-lui Grihan, scoase din datele oficiale și din care rezultă tot un milion de locuitori fără pământ sau cu pământ puțin.- D-l Murgoci, vorbește în proiectul său de aceea proporție după care dela milionari să ia foarte mult, de pildă din 2000 des. se ia mai mult de 1000 des, rămânându-i numai 350 des. și deci s'ar părea după schema D-lui Murgoci că este cu dreptate să se lase și proprietarilor proporțional cu moștile lor, acele câte-va sute de des.- Dar aceasta este așa numai la întâia privire, însă dacă am studia mai de aproape această formulă, rezultatele sunt din cele mai neașteptate.-

Mai întâi de toate oratorul și D-l Cosovici, că nicăieri în lume nu e așa de puțin pământ ca la noi, mai ales în ținutul Hotinului, și nicăieri în lume produsul nu e așa de mic și prin urmare nici norodul sărac nu trăiește așa de greu ca la noi.-

Vrea să zică, dacă am urma proiectul D-lui Murgoci, apoi în țară ar rămânea pe deoparte un milion de săraci fără pământ iar pe de alta milionarii cu sute de des. de pământ.- Ori, nu aceea

127-90 ta e chemarea D-vs.- Nu uitați D-lor, că sunteți aleșii poporului, arătându-vă prin aceasta încrederea lui.- Proverbul vechii zice: glasul norodului e glasul lui D-zeu".- D-vs înfățișiți în același timp două misiuni: misiunea lui D-zeu și a poporului.-

Nu uitați cât timp stați între acești patru pereți că milioanele de mâine se întind spre noi cu nădejde că le veți alăturea viața lor mai bine de cât până acum.- Acest bine nu-l pot înțelege altfel, de cât ca să aibă o bucățică de pământ pentru căsuță și o livadă mică cu grădină.- Si au toată dreptatea.- &

Milioane de suflete se roagă pentru D-vs, stăruiti-vă ca să le îndreptățiți încrederea lor.- Oare ați uitat D-vs că mai mult de jumătate din muncitorii de pământ trăiesc pe pământ străin și în case străine?.-

Vulpele au vizuini și păsările au cuibul lor, iar fiul omenească n'are unde își pleca capul său, cumzice Sf. scriptură.-

Da, aceasta așa e, vulpele își au vizuinele lor și păsările cuiburi; iar oamenii unii au de toate, iar alții n'au un locușor de pământ unde ar putea să-și nască și să-și crească copii.

Lor le este lăsat numai drumul mare, pe care să alerge până cad de oboseală căutându-și de muncă pe lanurile străine.- Aceasta a fost înainte și la ne-a condus la revoluție.- Si dacă mulțimeade o sută de milioane de muncitori de pământ pe vremuri s'a ridicat și ca o mare inviforată v'a aruncat pe D-vs D-lor deputați pe aceste scaune, apoi eu îndrăznesc să spun că nu de aceea valul revoluției va mânat pe D-vs până la sfatul țarei, făcându-vă aleși săi, pentru ca să repetați orândușile vremurilor vechi.- Si deși cu mintea mea nu pot să arob violența, totuși ar fi păcat ca revoluția să nu aducă nici un folos, după atâtea jertfe.-

În istoria fiecărui neam sunt așa numitele table de aur, pe care istoricul scrie numele eroilor, a oamenilor care mor pentru idealul mari.- Iar alături de aceste table de aur sunt și alte table negre, pe care se scriu numele eroilor răului și a întunericului.- Sunteți chemați să prefăceți toată viața noastră de sus până jos.- Pe D-vs. vă așteaptă amândouă tablele.-

După puțină discuție se pune la vot următoarea rezoluție a D-lui Moghileanschi:

1/ În interesul păstrării gospodăriilor mijlocii se stabilește norma lăsării de pământ de 50 des. în care nu intră livezile și viile.-

2/ Din proprietățile care trec de această normă prisosul pământului se expropriează în fondul statului pentru împărțirea în loturi de împărțire, care propunere se votează cu 10 voturi pentru și 3 contra.-

D-l Moghileanschi propune ca în interesul lucrului să fie chemați la comisie și experți români.-

D-l Cosovici, susține această părere spunând că dacă ei ca experți ruși poate că au tratat toate chestiunile din punct de vedere rusesc, de aceea este de părere că ar fi bine să vie în comisia agrară și alți experți români, afară de D-l prof. Murgoci.-

Dep. Buzduran, susține că a ridicat de mult chestia aceasta a experților români, dar nimenea nu l'a susținut.-

Dep. Tiranco, spune că el ca președinte a comisiei agrare a încercat să cheme specialiști și reprezentanți ai diferitelor partide politice din România, dar sfatul Dire torilor n'a vroit să acorde creditele necesare pentru aceasta.-

Dep. Buzduran, spune că din România venise câți-va experți fără plată, dar din pricină că în comisie se vorbește numai rusesc și neînțelegând discuția, au plecat.-

Comisia din nou hotărăște ca la lucrările ei să cheme prin sfatul Directorilor și specialiști din România.-

RĂSCUMPARAREA PĂMÂNTULUI.-

Dep. Bucurcan, propune ca pământul să se exproprieze nu ca răscumpărare (vicez) ci ca o răsplată carecare (voznagrajdenie)

D-l Moghileanschi, spune că partidul socialiștilor revoluționari susține că pământul proprietăresc trebuie să se la fără nici o plată, iar proprietarii să aibă dreptul numai să fie susținuți de stat până se vor așeza în noua stare a vieții social-e, - Cât despre cuvântul răscumpărare sau plată, aceasta e tot

128-00
una.-

D-l Gilibidache, propune ca pământul să se ia cu plată, spunând că a răscumpăra, înseamnă a plăti cât face.- Cuvântul răscumpărată nu înseamnă răscumpărarea, dar cel mai bun e termenul "plată", căci atunci pământul poate să fi plătit sau cât face sau după alte socoteli.-

Dep. Tigancu, lămurște că cuvântul "a răscumpăra" înseamnă a plăti după prețul de pe piață, iar "răscumpărată" se face atunci când se plătește după un preț hotărât.- De pildă, zice D-sa când pâinea țărănească se rechiziționează pentru nevoile statului cu 3 ruble pudul, aceasta e răscumpărată (voznagrajdenie), iar când дума orașeană plătește proprietarului Sinadino 35 ruble, pe același cantitate (pud) de pâine, aceasta este o răscumpărare.

Dep. Grosman, propune ca să se pue cuvântul răscumpărare, și căci însăși statul, va stabili prețul pe pământul expropriat, după prețul pieței, deci a răscumpărării.- Cuvântul "răscumpărată" (voznagrajdenie) e mai primejdios, căci atunci proprietarii pot să ceară să fie despăgubiți de toate: de inventar, de curțile risipite și de altele.-

Comisia cu majoritatea voturilor hotărăște, ca pământul de la proprietari se va expropria în fondul de pământ al statului cu "plată".-

Se face apoi o propunere ca să se aleagă o comisie financiară care să deslege problema agrară din punct de vedere financiar.-

D-l Gilibidache, spune că chestia aceasta trebuie împărțită în două părți: partea răscumpărării și partea finanțării și deci trebuie alese două comisii.-

D-l Cosco, spune că în privința mijloacelor de răscumpărare ar trebui să se lucreze un raport de către Directoratul de finanțe.-

Dep. Buciușcan, spune că trebuie numai hotărât principiul răscumpărării, iar mijloacele de răscumpărare va primi pe Directoratul de finanțe.-

Comisia hotărăște să se aleagă o comisie financiară, compusă

din cinci membri și anume:

- 1/ Domnul Coșeo,
- 2/ " Grivorușcov
- 3/ " Buzdugan
- 4/ " Buciușcan
- 5/ " Tudose

La 8 clasuri și jumătate seara, ședința se ridică.-

P R E S E D I N T E L E

C O M I S I E I

(S) Căsan

S E C R E T A R

(S) Chinciușcan

P. M. O. C. E. S. - V. E. N. B. A. L.

al şedinţei a 33-a a comisiei agrare, dela 2 August 1918.-

Şedinţa se deschide seara la ora 8, sub preşedinţia D-lui Tigano, preşedintele comisiei agrare.-

Mănuiala zilei: Continuarea discuţiilor asupra întinderii ce se va lăsa proprietarilor la exproprierea moşiiilor lor şi a lotului de înproprietărire.-

Se ia în discuţie antiproiectul reformei agrare al D-lui prof Murgoci, în care întinderea de pământ ce se va lăsa proprietarului e prevăzută în art. 10. 11. şi 12.-

Dep. Luney, întrebă de ce în anti-proiect se spune că exproprierea marilor proprietari se va face ţinându-se seamă de suprafaţă pe care o aveau aceşti proprietari la începutul războiului (14 Iulie 1914), când se ştie că vânzarea pământului în Rusia a fost permisă până la revoluţie.-

D-l Moghileanski, spune că nu trebuie să fie luată în seamă vânzările de pământ care s'au făcut după 12 Iulie 1917, dată de când se oprise ori ce vânzare, chiar dacă aceste vânzări, s'au făcut cu deslegarea Directoratului de agricultură, de oare ce acest Directorat nu era înguternicit să dea deslegări de vânzare.-

Preşedintele propune ca să se hotărască întâi ce se face cu pământurile rele, dacă aceste locuri intră în întinderea de pământ care se va lăsa proprietarilor.-

Dep. Bucuşcan, propune ca bălţile şi pământurile rele să rămână în fondul statului, iar chestia subsolului să se discute pe urmă.-

D-l Cosovici, spune că nu se pot lăsa bălţile şi pământurile rele în fondul statului, când se vor nimeri să intre în numărul

130-00
delniților, care se vor lăsa proprietarilor, căci atunci aceste pământuri rele fiind învrăstăte cu pământurile proprietărești statul n'ar putea trage nici un folos din ele.-

D-l Stepanov, spune că a citit tot anti-proiectul D-lui Murgoci și dacă l'ar cunoaște toți, acest proiect n'ar stârni atâta vorbă.- D-l profesor propune, ca întâi să se ia în fondul statului tot pământul bun și rău și apoi să se lese proprietarii lor câte o anumită întindere anumită de pământ bun, iar cel rău să rămână în seama statului, care îl poate folosi în anumite scopuri.- Lucrul acest e prevăzut în anti-proiect, într'un articol deosebit.-

Dep. Buzdugan.- Proprietății mari dacă i se lasă o bucată de pământ, trebuie să fie numai pământ arabil, iar cel necultivabil chiar dacă ar fi în mijlocul aceluia teren care i s'a lăsat, trebuie să i se exproprieze, fără plată.- Iar dacă pe acel teren se găsesc cariere de piatră, mine sau cărbuni, ele vor fi expropriate statului.-

Dep. Lunev, spune că pământul rău poate fi făcut bun.- Inșă dacă în întindereade pământ, care se lasă proprietarului se vor găsi bălți sau pământ rău, atunci să i se adauge pentru aceasta pământ bun.-

Se pune la vot propunerea Dep. Grosman: dacă în pământul lăsat proprietarilor se găsește pământ rău, pentru acest pământ se lăncă aceste 50 des. lăsate, să li se adauge până la 20% pământ bun, care propunere se votează cu 9 voturi pentru, 8 contra și 5 abțineri.-

Adunarea trece apoi la discutarea punctului al 14-lea, din anti-proiectul D-lui Murgoci, care prevede neexproprierea curțiilor, aramelor și grădinelor, precum și a locurilor de prin prejurul oricărei alte întreprinderi industriale și economice.-

D-l Cosovici, spune că de oarece comisia expropriează numai pământul cultivabil iar nu și celelalte bunuri, întreprinderile industriale și economice trebuiesc să fie păstrate.-

Dep. Buzdugan, propune ca locurile dinprejurul fabricelor uzinelor și ori cărei alte întreprinderi să fie socotite în

întinderea de pământ care i se lasă proprietarului.-

Dep. Buciușcan, propune ca locurile din prejurul întreprinderilor industriale și economice, dar ogrăzile, grădinele și locurile de arii (armane) să nu fie luate în seamă.-

Dep. Tudose și Cocărlă sunt de părere ca toate pământurile care rămân proprietarilor trebuie să fie socotite în socoteala celor 50 des. care li se lasă, căci unii proprietari au îngrădit mult loc, iar alții au făcut șanțuri chiar înprejurul moșilor întregi.-

Secretarul Năstase, aduce la cunoștința adunării, că acest articol din proiectul D-lui Murgoci, e la fel cu un articol al D-lui Bazilescu, care prevede că: vile, ogrăzile și livezile nu intră în întinderea de pământ care se lasă proprietarului și nici nu se expropriează.- De aceea propune ca comisia agrară să hotărască la fel.-

Dep. Caraiman, spune că unii proprietari, au îngrădit câte 5-6 des. înprejurul curților lor și de aceea propune ca să nu intre în socoteala întinderii de pământ, care se va lăsa proprietarilor, de cât numai vile, livezile și locurile din prejurul întreprinderilor.-

Se pune la vot următoarea propunere: Toate locurile din prejurul întreprinderilor industriale și economice, care locuri care locuri vor fi recunoscute de comisia care va face expropriea, că sunt neapărat trebuitoare pentru întreprindere, vor fi privite ca pământuri, care nu sunt supuse exproprierii și nu intră în întinderea de pământ cultivabil, care se lasă proprietarului.- Această propunere se primește de către toată adunarea afară de unul care se abține.-

La 7 clasuri și jumătate, se face pauză.-

După pauză, adunarea hotărăște ca în locul deputatului Landau, care a ieșit din comisie, să fie numit ca membru Dep. Giorescu, iar Dep. Culava să fie socotit ca cel dintâi candidat.-

D-l Morhileanschi, își dezvoltă apoi raportul asupra lotului de înproprietărire, propunând ca la îndepărtarea pământului celor

131
ce-l muncesc cu brațele în Basarabia, să fie luată ca bază următoarea hotărâre a sub-comisiei comitetului de pământ din retrograd:

1/ La temelia stabilirii lotului, trebuie pusă întinderea de pământ mijlocie, care se cere în fiecare loc, pentru o gospodărie de muncă-consum și care se poate hotărâ după următoarele date:

a/ Îndestularea destul de bună cu cele trebuincioase pentru viață (din punct de vedere local).-

b/ Folosirea deplină a puterilor de muncă a familiei, la lucrul câmpului.-

c/ Absența de muncitori de pământ, care s'ar închiria periodic brațele.-

2/ În acele regiuni, unde câștigurile în afară de gospodăria sătească cu o însemnătate mare, mărimea lotului va fi stabilită ținând seamă și de aceste venituri, afară de cazul, când acele îndeletniciri sunt pricinuite de lipsa de pământ, răpind brațele muncitoare dela gospodăria sătească și mai ales când aceste venituri nu sunt nici prea mari și nici statornice.-

3/ Lotul de pământ care ar garanta mijloacele de trai se stabilește în parte pentru fiecare raion cultivabil, corespunzând aproape unui ținut.-

4/ Lotul după teoriile ținutale trebuie să-l stabilească organul central al statului.-

5/ Împărțirea pământului înăuntrul teritoriilor ținutale, se face după normele stabilite de așezămintele de pământ locale iar aceste așezăminte locale când vor calcula prisosul de pământ nu pot să iasă din marginele întinderii ținutale, hotărâtă de organul central al statului, pentru fiecare ținut.-

6/ Așezămintele de pământ ținutale împart pământul numai între obștiile sătești.-

Hotărârea a fost luată condițional, până ce va fi discutată chestia organizării teritoriale.-

7/ Împărțirea pământului numai între gospodării se face de către obștiile sătești, deci:

a/ dacă sunt obșcine, unde pământul din când în când se împarte din nou, acolo pământul ce se dă din fondul statului, se împarte după obiceiurile fiecărei obșcine și potrivit cu problemele de fond a întregii reforme agrare.-

b/ dacă stăpânirea pământului este individuală, atunci pământul se împarte de către obștea administrativă între gospodării după hotărârea unei majorități anumite.-

8/ Când se va împărți pământul înăuntrul obștei între gospodării deosebite, pământurile cumpărate și cele neelincoste date după gospodării, care rămân în stăpânirea lor, li se pun în sarcină acestor gospodării și potrivit cu aceasta li se micșorează întinderea de pământ obștească.-

9/ Dacă în unele raioane ținutale, rezervade pământ e de ajuns ca tuturor locuitorilor să li se împartă loturi întregi atunci li se dau loturi întregi.-

Notă: în acele raioane ținutale, unde o rezervă de pământ, nu e de ajuns să se dea la toți locuitorii loturi întregi, se împarte pământ după cât ajunge din rezerva statului sau numai un ajutor, după împrejurări (colonizări și măsuri de politică economică).-

Arătând apoi că după datele statistice în fondul statului vor intra numai 1.200.000 și ceva de des.; iar din 2 milioane și mai bine de locuitori din Basarabia, 80%, stăpânesc azi mai puțin de 5 des. de pământ și trebuie ca toată această populație să fie înproprietărită, găsește că pământ e puțin, mai ales prin unele ținuturi cu populație deasă, cum e ținutul Orheiului, Chișinăului și altele, și deci pentru nici un fel de lot de înproprietărire, n'ar fi de ajuns.- Totuși propune ca de oare ce e necesar să se întemeieze gospodării puternice, lotul de înproprietărire să nu fie în nici un caz mai mic de 12 desetine.- Acest lot să nu se dea în proprietatea țărânului, căci atunci iar s'ar ajunge la sărăcie, prin înbușătărirea pământului și alte neajunsuri ale proprietății individuale, ci tot pământul expropriat să treacă în fondul de pământ al statu-

132-10
luiși să se dea în arendă celor care îl muncesc cu brațele lor.

Deci, celor care au primit mai puțin de un lot, să li se dea în arendă îndelungată pământ până la complectarea lotului, iar dela un lot în sus să nu se dea în arendă de cât pe un timp scurt.- Gei care ar rămâne fără pământ, ar trebui să meargă să-și caute lucru pe la orașe și atunci statul vatrebui să ia măsuri să întemeieze industrii fără de care viitorul țării noastre e primejduit.-

Dez. Buzangan, întrebă dacă D-l Moghileanschi, crede că ideile lui se potrivesc cu firea populației.-

D-l Moghileanschi.- Este numai o clasă care ar putea să afirme că au obiceiuri și datine deosebite ideii de proprietate, aceștia sunt răzeșii.- Ceilalți locuitori au primit pământul acum 50 ani în urmă și nu se deosebesc cu nimic ca viață de țărani obișnuiți.- În timpul din urmă înputerniciții adunărilor țărănești, au înclinat mereu spre stăpânirea pământului îndelungă și spre desființarea proprietății.- Împărțirea proprietății la plugari, ca proprietate nu desleagă chestia agrară.-

Colonizarea dintr'un ținut în altul, nu este cu putință, și căci ținutul sau satul care va avea pământ de prisos, nici odată nu va lăsa să se mute cineva pe pământul lor.- Conchide, afirmând că tocmai din acest punct de vedere și-a făcut raportul său.-

D-l Stepanov, spune că D-l Moghileanschi a apucat taurul de coarne.- Însă socializarea sau naționalizarea nu se poate face numai într'o parte de țară.- Pentru aceasta trebuie ca toată lumea sau cel puțin măcar Europa să ajungă la aceiași idee.-

Astăzi însă se cuvine să fim practici,- și să facem ceea ce este cu putință de făcut ținând socoteală mai ales de problemele economice.-

D-l Moghileanschi, răspunde că Basarabia este o țară unde acum se face reforma agrară înaintea celorlalte țări și deci nu trebuie să o luăm înaintea vremurilor.- Celelalte înșurății suferă și ele agnăduri, care negreșit se vor sfârși cu dărâmarea stărei de lucruri de până acum și cu clădirea altei vieți

noi.- Deci n'ar trebui nici noi să ne închidem drumul spre o altă viață mai fericită.- Dacă pământul va fi îngărit între țărani, ca proprietate, atunci o altă reformă agrară nu se va mai putea face și deci nici o transformare în direcția aceasta.

Propune ca pământul să treacă în seama statului, iar plugarilor să li se dea numai spre folosire vremelnică.- Prin această procedură producțiunea țării, nu va fi inferioară celei care se va obține dacă ~~pământul~~ pământul ar fi dat în proprietate deplină.- Pe urmă dacă va veni vremea se va putea trece și la socialism.-

Dep. Grosman, întreabă într'u cât deosebește socializarea de inproprietărire odată ce pământul n'are să mai crească și nici n'are să ajungă fiind puțin.-

D-l Moghileanschi.- Dacă pământul va fi dat ca proprietate apoi el peste cât-va vreme iar se va grămădi în mâinile unora iar ceilalți vor rămânea fără pământ.- Inșă dacă ar fi dat pământul îndevălmășie spre folosire vremelnică apoi mai pe urmă când se va înmulți norodul, statul le-ar reduce la toți într'o proporție mică și ar avea cu toții cu ce trăi.-

Dep. Galitchi, întreabă dacă un sat n'ar suferi pe nimenea altul pe pământul lui, chiar de ar avea pământ de prisos, atunci ce-i de făcut cu satul care are pământ foarte puțin?.-

D-l Moghileanschi.- Statul n'are să se mărginească numai la gospodăria satească, căci nu pot toți să trăiască numai cu pământul.- Trebuie să se facă fabrici, zăvoduri și să se desvolte industria.- Inșă la toate congresele mari din Rusia, s'a zis în repetate rânduri, că un sat nu va suferi pe altul pe moșia lui.-

Sedința se ridică la oclăsurile 9 și 45 minute.-

PRESEDINTELE

COMISIIA
(11) *Arhan*

SECRETAR
(11) *Minaiun*

PROCES-VERBAL

Al. şedinţei a 34-a a Comisiei agrare dela 4 August 1918.-

Sedinţa se deschide seara la cînsurile 5 sub preşidenţia D-lui Tiganeco.-

Mînduiala zilei: continuarea discuţiilor asupra inproprietă-
riri locuitorilor.-

Dep. Buzduran, spune că cele scrise în raportul D-lui Mo-
ghileanschi, nu se potriveşte cu ţara noastră, de carece sunt
idei dela retrograd.- Chestia înpărţirii pămîntului la cei
care îl muncesc a fost discutată şi în Franţa şi în Germania şi
în alte ţări, dar nicăieri nu s'a admis ca pămîntul să fie dat
la ţărani în de vălmăşie iar nu în proprietate individuală.-

În Franţa pămîntul s'a înpărţit individualiceşte şi acum a-
ceste gospodării mici individuale au o producţie foarte mare.-

În Germania, deşi ţăranii stăpîneau pămîntul în devălmăşie
cât timp au fost sub boeri, sau proprietari, în timpul de faţă
toţi au trecut la proprietatea individuală şi această ţară e
înfloritoare.- Deci dacă comunismul n'a putut fi introdus unde
lumea era deprinsă cu devălmăşia, cu atât mai mult nu-l putem
introduce acum la noi.- Ţăranul numai atunci se va ridica cînd
va putea lucra pămîntul bine, iar aceasta nu se va putea reali-
za de cît atunci cînd pămîntul i se va da ca proprietate şi va
fi asigurat de bucsîpica lui.- Afară de aceasta poporul moldo-
venesc chiar din firea lui, este pentru proprietatea individua-
lă.- Dacă pămîntul ar fi naţionalizat, aceasta ar face pe ţă-
ran să plătească necontentit pămîntul, pe care-l va lucra.- Pe
de altă parte ceilalţi ţărani vor primi numai un adaos la pă-
mîntul pe care-l au pentru ca să-şi împlinească lotul, ceea ce
ar aduce mare încurcătură mai tîrziu, fără a pune la socoteală

134-01
împrejurarea că aceste adaosuri s'ar da deosebit de pământuri-
le lor, alcătuind numai niște parcele mici.- Ar urmări aici tot
răul care decurge din fărâmițarea pământului.- Primind pământul
la un loc în obști, atunci ar fi numai buclucuri și capete
sparte.- Din potrivă dacă pământul ar fi dat în plină proprie-
tate aceasta ar liniști mult țara, căci fiecare ar primi pămân-
tul într'un loc, hotărându-se în același timp prin lege, că lo-
tul odată primit să nu poată să mai fie fărâmițat și numai ma-
șinele care ar trebui pentru lucrarea pământului ar putea fi
cumpărate în comun.-

Dep. Ratco, atrage luarea aminte a adunării că D-l Moghilean
schi și cei de o părere cu dânsul recunosc că deși e bun socia-
lismul însă nu e potrivit timpului de astăzi.- S'au lepădat de
socialism în timpul de astăzi, dar socialismul lor mereu se i-
vește la tot pasul.- Ei spun că țăranii înclină spre devălmășie
dar e convins că în fiecare țăran e adânc îngropat simțul de
proprietate.- Nici nu mai încap vorbe că acel care e stăpân
veci pe pământul lui, îl lucrează mai bine decât arendașul ca-
re e încredințat că buclăcia pe care o lucrează astăzi, mâine
i-o va lua.- Deci D-sa crede că comisia agrară n'ar putea să
hotărască o chestie ca aceasta, ci ar trebui să se facă o an-
chetă în țară, ca însăși țăranii să-și arate dorința, cum vor
să primească pământul în proprietate sau în devălmășie.-

Propune ca pământul să se dea celor care îl muncesc ca pro-
prietate, iar obștile care vor ~~avea~~ vrea pot să-l primească
și în devălmășie.- Pentru ca pământul să nu se înbuclățească
propune ca acolo unde se va da ca proprietate, fărâmițarea să
fie oprită prin lege.-

Dep. Buciușcan, împărtășește părerea Dep. Buzdugan, că Ches-
tia care se discută e una din cele mai mari, dar numai atât;
mai departe crede altfel.- Mai întâi de toate legea se face pen-
tru viitor, și deci viitorul trebuie avut în vedere.- Apărătorii
ideii de proprietate se bazează pe acela, că așa vreau țăranii
dar țăranii și-au spus părerea lor la congres.- D-sa arată că
în ținutul Achermanului, țărnimea a sărăcit în multe locuri
după ce au primit pământ, din pricină că acest pământ le-a fost

dat ca proprietate.- Însă obștile țărănești astăzi se roagă de ocărmuire ca să le dea voie să se întoarcă iarăși la devălmășie.- Dacă pământul va fi dat ca proprietate, țăranii au să-l fărâmițească și au să rămână săraci.- Dacă în Germania chestia agrară a fost altfel deslegată, cauza e că acolo ea a fost deslegată de stăpânire, pe când la noi o desleagă însăși norodul.-

Țăranii primind pământul ca proprietate vor trebui să-l plătească și în acelaș timp, să-și plătească și dăjdiile, ceea ce nu vor putea.- Însă dacă pământul va fi dat obștilor îndevălmășie, atunci toți se vor putea folosi deopotrivă de imasă.- Pământ ar primi ori-cine s'ar naște și ar primi numai acei care-l muncesc iar nu acei care ar avea bani.- Pământul s'ar plăti de către stat iar țăranii ar plăti numai dăjdiile și o arendă mică.-

Dep. Luney, spune că nu e chestia agrară română, rusească, germană și așa mai departe ci este o singură chestie agrară pentru toată lumea.- Însă această chestie poate fi deslegată nu mai dacă împrejurările politice sunt prielnice.- Nu poate să fi e acelaș lot de înproprietărire pretutindenea, după cum n'ar fi drept ca pământul să se împartă la obști după obșine, căci când s'au hotărât obșinele, adesea ori moșii mari au fost numite numai după numirele satelor, iar acum aceste obști vor cere ca tot pământul acesta să le fie dat lor.- Reforma agrară nu se poate face repede ci trebuie să se lase timp ca fiecare obște să hotărască cum vrea, să primească pământul în devălmășie sau ca proprietate.- Trezirea care se dă proprietății individuale provine din împrejurările că pe proprietar nu-l poate nimeni muta din loc și deci ce poate fără grijă să-și pue toată energia și toate puterile lui în acest pământ.- Însă și devălmășii sunt de mai multe feluri.- D-se e însăși țăran din Hubermașii și poate aduce pilde de acolo.- Când se dă pământul în devălmășie se poate hotărâ de pildă, principiul ca acel care a primit pământ să nu poată fi mutat din acel loc fără voia lui.- Când se dă pământ în devălmășie obștea este mai în măsură

135
să potrivească cu dreptate că unei pământul mai rău să se dea mai mult și unde-i mai bun, mai puțin, iar aceluia care nu-l lucrează cu brațele lor să nu li se dea pământ de loc, ceea ce nu s'ar putea întâmpla dacă pământul s'ar da ca proprietate.

Proprietate deplină cum era la Roma, nu mai poate fi astăzi căci acest principiu e călcat chiar de comisia grară. - Chiar și săracii să unesc uneori ca să se mute din locurile lor, și să ia pământul la un loc. - Nu trebuie să aibă temere comisia că se va călca dreptul de proprietate, căci dacă acest drept n'ar fi fost călcat latifundiile ar fi rămas în picioare. - Dacă pământul se vastă, în devălmășie atunci se va lucra mai lesne cu mașinile obștei. - În sfârșit oratorul spune, că deși în Germania s'a trecut de la devălmășie la proprietatea individuală, ceea ce a adus înflorirea țării, totuși în vremea din urmă se vede că iar a început să se revină la devălmășie.

Locul președintelui îl ocupă D-l Buciugăan.

Dep. Stavriev. - Am să vorbesc nu ca un specialist ci ca un țaran, care lucrează devalma cu țărani. - Văd că părerile sunt împărțite asupra chipului cum să se dea pământul: unii ca D-l Moghileanschi, ar vrea ca pământul să-l lucreze obștea; alții din contra ar vrea ca pământul să se lucreze de fiecare, care va avea o bucștică de pământ.

Komr
Eu știu că țărani vroesc să se ia pământul de la boeri și să se împartă la fiecare câte o bucștică. - Forma de devălmășiei n'a dat roade bune. - Așa pământul luat în arendă prin Banca țărănească, n'a dat roade bune, de oarece cei mai mulți țărani nu vroiau să mai muncească în devălmășie și se lăsau de obște, așa că numai unii munceau și plăteau și partea celor ce nu vroiau să-și muncească și părțile lor. - Sub forma obștei, n'at tragere de inimă să sâmeni o vie sau să plantezi o livadă, căci nici o dată nu vei fi mulțumit cu partea care ți-o va da obștea din venitul acelei vie sau livezi. - Cazul pomenit de dep. Buciugăan în ținutul Achermanului: acolo țărani primind mari întinderi de pământ, aveau mai degrabă interes să-l muncească în asociație, căci nu-l dovedeau să-l muncească fiecare în parte.

De aceea susțin că împărțirea pământului, va trebui făcută după voia țăranului, adică fiecare primindu-și bucata lui de pământ Dep. Cocăria, e de părere ca fiecare țăran să-și primească bucata lui de pământ.- Cum însă unii dintre nadelnicii și-au fărmicit toate locurile și până și islazul, așa că nici nu mai are unde să-și pășoie vitele, oratorul e de părere ca să nu-și împartă tot pământul la țărani, ci o parte din pământul moșiei să fie rezervat obștei satului în devălmășie, pentru islaz.-

D-l Cosovici, spune că deși revoluțiile se produce din cauza nedreptăților, produse pe dreptul de proprietate al pământului, totuși și stăpânirea pământului în devălmășie, are multe neajunsuri.- Nu poate exista numai o formă de stăpânire a pământului, dar în același timp trebuie să fie mărginit și dreptul de proprietate, ca să nu se mai poată refăce în viitor latifundiile, - și tot așa și dreptul obștei care primind pământ în devălmășie, să nu-l poată împărți la nesfârșit.- D-șă propune în principiu să fie lăsată la o parte și ideea proprietății și ideea devălmășiei, iar pământul tot să treacă în seama statului.- Propune ca pentru studierea acestei chestiuni să se aleagă o comisiune.-

Dep. Bivol, vorbește contra stăpânirii pământului sub formă de obăștie, arătând că țăranul numai muncește cu tragere de inimă, & când știe că feciorii lui va găsi pământ de a gata în obște.- Statului i s'ar putea rezerva o bucată de pământ ca să servească de imasă, dar fiecare țăran să-și aibă proprietatea lor individuală, pe care să-și aibă putința să-și planteze o vie sau o livadă.-

D-l Conradi, arată că în gubernia Chersonului, coloniștii nemți au pământuri așa numite "orocearnica", din care obăștiile dau consătenilor lor pământ și în arendă și în proprietate.- În regiunea de lângă marea Baltică, proprietarii dau țăranilor pământ în arendă de 6 ani și aceasta pentru ca producția pământului arendat să nu fie mai mică ca producția celui dat în plină proprietate.-

Dep. Minciună.- Fao rău acei ca D-l Bucușean, deși cunosc care e părerea satului lor, se duc deși culeg pîluc din alte lo-

136-100
curi, sau care ca D-l Lunev, vin cu exemple din gubernia Tulei.-

N'aveți de cât să vă duceți în cel mai apropiat sat și să întrebați lumea cum vrea pământ și ea vă va răspunde clar.- Sunt de părere că pământul nu se poate da de cât în proprietate individuală și susțin să se păsească la votare.-

Dep. Galitchi.- Nu mă mir de experți, când tot ce spun culeg din cărți, necunoscând pe țărani și părerile lor, dar mă mir de unii deputați țărani, care susțin că există țărani care n'ar vroi să fie proprietari.-

În alte țări, cu țărani mai luminați, mai deștepti, poate forma obștei, va fi ~~destul de~~ potrivită, la noi țăranul vrea să-și cultive pământul lui, grădinalui.- Exemplul D-lui Conradi din Cherson, n'au de căuta la noi, nepotrivindu-se cu obiceiurile noastre din vechime.- Țăranul nostru e sătul de arendă, sub ori ce formă s'ar prezenta, obște, arendare pe termen îndelungat, etc.- Dați țăranul bucătica lui de pământ, asupra căreia va ști că peste 20-25 ani, plătind-o va deveni deplin proprietar.- Dacă va voi pe urmă să se întovărășească în obște sau sub altă formă treaba lui, să nu-l forțăm noi.-

D-l Buciușcan se îngrijește de ceea ce va fi peste 100 ani ?

Noi trebuie să îngrijim cum trebuie să facem pentru timpurile prezente.- Să nu se teamă D-l Buciușcan: țăranul va plăti pământul și-l va plăti cu trageră de inimă, știind că devine proprietar nu arendaș.- Conchid că întâi să dăm pământ țăranilor și pe urmă vom face și cum spune D-l Conradi, să ne întovărășim în obște.-

Dep. Grosman. Cuvântările care le-am ascultat în chestia împărțirii pământului, ar putea fi intitulate: cugetări interesante asupra unei reforme agrare ideale, însă mai întâi de toate, trebuie să ținem socoteală că nu alcătuim o academie agrară, ci numai o comisie agrară, însărcinată cu pregătirea reformei agrare pentru mica noastră țărișoară, Basarabia.-

Deci în marginele acestea noi nu putem să ne ocupăm de deslegarea chestiei agrare pentru întreaga omenire, cum ar vroi D-l Lunev, după cum nu putem de asemenea să ordonăm pretutindenea fo-

desăvârșită în devălmășia a pământului, căci aceasta n'ar fi reformă agrară, ci tiranie agrară.-

D-vs. știți că cel mai bun chip al alesturei treburilor agrare după părerea tuturor învățaților este acela întemeiat pe baze cooperative de tovarășie, dar tot ei spun că pentru aceasta se cere oameni cuminiți și cinștiți.- De unde aveți să-i luați ?.-

Vedeți dar că poți crede și tinde spre un ideal, dar problemele vieții trebuie deslegate laolalt real și concret.- Puteți să fiți adversari politici ai partidului cadet, dar totuși nu puteți să nu recunoașteți că din acest partid făcea parte floarea inteligenței ruse.- Si știți ce lupte dusea acest partid cu Stolipin, și reforma lui agrară, nu pentru că ăra contra reformei în genere dar numai din pricină că Stolipin, dorea să dărâme obșcina (devălmășia) și în locul ei să așeze cu forța gospodăria pe ferme.-

Si cred în totul celor spuse de Dep. Bucinșcan, cum că în ținutul Achermanului, foștii devălmăși, preșcunți după ordinul Lui Stolipin în fermieri, la apucat dorul de devălmășie și că dela foastele obșcine vin cereri, ca să fie înproprietăți iarăși în devălmășie.- Nici nu se putea altfel, de carece felul de a stăpâni pământul, e rezultatul mai multor factori: istorici, al rasei, al obiceiurilor, al solului, etc..-

De aceea cred că dacă D-vs. ați decide ca să se introducă folosința în devălmășie acolo unde populația e deprinsă cu proprietatea individuală, nu numai că ea ar dori mereu proprietatea individuală ci în cel mai scurt timp ar fugi de acolo.- Trebuie dar ca populației să i se lase deplină libertate în alegerea modului de stăpânire a pământului, căci altfel chestia nu va putea fi deslegată.-

D-l. Leorrescu-Vrancea, vorbește de absoluta necesitate a imasururilor, arătând că unadin cauzele care au provocat sguduirea socială din România în 1907, este și absența imasururilor la sate, țărani fiind nevoiți să încheie înveeli agricole apăsătoare cu proprietarii, numai ca să aibă loc de imas pe moștile acestora.- A-

137 00
Aşa că alături de inproprietărirea individuală a țăranilor din Basarabia, va trebui făcută o inproprietărire colectivă a obștii satului pe o întindere de pământ scăzută din lotul fiecăruia după numărul vitelor ce posedă.-

Dep. Năstase, recunoaște că în viitor pământul înpuținându-se va trebui să recurgem poate și la forma de proprietate devălmășă a obștiilor.- Dar acum nu e nevoie să urmărim poveștile D-lui Moghileanschi și Buciușcan, ci trebuie să împărțim pământul în proprietate individuală pe familii.- Va trebui să rezervăm și o porțiune de proprietate devălmășă pentru imas cum a spus D-l Cocârliș și D-l Georgescu, dar numai după ce vom ști cât pământ expropriem și câte familii sunt.-

Dep. Budișteanu.- E drept că fiecare are drept să vie să-și expue părerile sale.- Trebuie însă să ne punem întrebarea care din aceste păreri se pot realiza.- Și din acest punct de vedere partidul socialist-revoluționar, are păcatul că vine cu probleme care n'au ca temelie realitatea.- Să poftescă D-l Buciușcan cu părerile D-sale, între țăranii ținutului Orhei pe care îi reprezintă și acolo are să vadă cum are să-l primească.- Eu susțin ca să se dea fiecărui țăran bucata lui de pământ ca proprietate individuală.-

Dep. Budnicenco, în numele țăranilor care l'au ales, propune ca pământul din fondul statului să se dea indevălmășe.-

Dep. Tigăno, spune că deși e dușmanul proprietății, tot odată e și dușmanul ori cărei siluirii și de aceea susține părerea că împărțirea pământului să se facă după învoirea și obiceiurile populației, atât inproprietărirea individuală cât și indevălmășe

Sedința se ridică la clasurile 10 seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N E I

PSI Crădan

S E C R E T A R

PSI Chișinău

PROCES VERBAL

Al sedinței 35-a a Comisiei agrare dela
7 August 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui
Figaneo.

Rânduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra lotului de im-
proprietărire.

În urma întrebării făcută Directoratului de Agricultură în pri-
vinta svonurilor răspândite, că Sfatul Directorilor a lăsat libere
vânzările de pământ, D-l Cateli, Directorul de Agricultură face
următoarea declarație:

De către Guvernul provizoriu al Rusiei fuseseră vremelnice opri-
te actele de vânzarea pământului, și numai în cazuri excepționale,
aceste vânzări se permiteau cu aprobarea Ministerului de Agricul-
tură. Vânzarea pământului era oprită spre a se împiedica: fărâmi-
țirea lui, ridicarea prețurilor, și vânzările fictive. În afară de
aceste cazuri actele de vânzare erau îngăduite. În instrucțiunile
date de Sfatul Țării, se arată că vânzările de pământ se aprobă de
către Directoratul de Agricultură. La darea aprobărilor sunt con-
duse de următoarele principii: ca în mâinile cumpărătorului să nu
se îngrămădească pământ mai mult de cât e norma Băncii țărănești,
adică până la 25 desetine. Dacă cumpărătorul mai are pământ nu poă-
te să mai cumpere decât numai până la 25 de desetine.

Pe când e Director de Agricultură, a autorizat vânzarea de că-
tre 33 proprietari a 996 de desetine la un număr de 150 de oameni.

Președintele, Astfel de acte ar fi trebuit să treacă prin Comi-
tetul General de pământ, care lipsește în Basarabia.

D-l Cateli, Ele trec prin Direcția pământului.

Dep. Bateo, Întrebă cui trebuie să plătească țăranii arenda pă-
mântului pe anul acesta?

D-l Cateli, În principiu acești bani se strâng de Stat prin fune-
ționarii săi și se centralizează^{le} casieriele provinciale, de unde
își ia Statul, Zemstvele și proprietarii partea ei le se cuvine.

138 00
Chestiunea aceasta deci e de resortul Directoratului de Finante.
Dep. Creangă, Aud că sa dat ordin ca proprietarii să 'și strângă arenda datorită din 1917.

B-1 Sateli, Lucrurile nu stau așa. Proprietarii își strâng arenda numai după ce s'au judecat cu cei ce îi datoresc arenda.

După alte răspunsuri ale B-lui Director la întrebările puse de Deputați, comisiunea trece la ordinea zilei.

Dep. Stepanov, Bazându-se pe mai mulți scriitori ruși (Cernosev, Garășin etc) precum și pe unii francezi (Lafargue) e contra proprietății individuale cu toate că obiceiurile și obștia stăpânirii pământului în țară au caracterul individual, propunând ca pământul să fie dat plugarilor indevălmășie.

Dep. Fuzdugan, Toți oratorii, care au vorbit până acum, ne-au adus o multime de teorii după autorii ruși, referitoare la arenda pământului de către țărani în obște. Toate aceste teorii, a-duse după scriitori fie ei ruși, fie ei francezi, nu se potrivesc de loc cu starea de lucruri din Basarabia. Noi suntem reali, nu teoreticieni. Poate că ideile, care le-a adus B-1 Stepanov să se aplice în altă parte, la noi însă nu. Noi vrem ca cu noi țărani moldoveni, noi vom să se dea pământ în mod individual la toți. Fie-care țăran să primească o bucată de pământ, care să fie al lui de veci. Să știe fie-care pe ce e stăpân, căci numai ast-fel va lucra cu sârguință și va putea să producă, căci știe că este numai al lui.

Dep. Lunev, Sustine părerea dep. Stepanov, recunoscând, că sistemul stăpânirii pământului indevălmășie e cel mai bun. Chiar Comisiunea agrară are să lese înșurările în stăpânirea obștească. Atunci de ce n'ar face încă un pas ca să desființeze cu totul proprietatea individuală. E adevărat că nu ține mult la introducerea de invălmășie, chiar acum, căci e convins, că va sosi în curând în mod firesc. Astăzi chiar dacă s'ar împărți pământul ca proprietate individuală, acest drept de proprietate are să fie atât de știrbit că ar fi numai cu numele.

Dep. Buciușcan, Spune că țăranul basarabean s'a schimbat multe din credințele sale în vremea revoluției, și după ce a scăpat de jugul țarist și s'a convins că numai atunci va fi fericit fie-care în parte, când toți în general vor fi fericiți. Pământ trebuie să se dea tuturor celor ce îl muncesc, încă dacă va fi dat în

stăpânire veșnică fie-cărui; atunci au să capete pământ și cei care nu 'l muncesc, iar mai târziu în mâinile unora are să se îngrămădească pământ de la cei nevoși și iarăși unii vor rămânea fără pământ, pe când alții vor avea mai mult de cât trebuie. Cei fără pământ vor fi siliți din nou să muncească la cei bogați.

Dacă pământul se va da în proprietate, plugarii vor trebui să-l plătească, pe când, dacă acest pământ l'ar lua de la Stat în arendă; atunci 5/6 din plata răscumpărării lui ar cădea pe cealaltă populație.

Dep. Grihan. Toți au vorbit de obștie, însă nimeni n'a explicat ce însemnează aceasta. Eu D-lor, vă voi explica pe scurt. Satul C. are o moșie de câte-va mii de desetine care se impart la cele 200 capi de familie (de pildă) care sunt în acea comună. Pe acest pământ lucrează toți camenii la un loc după cum s'a făcut împărțirea. După un termen care-care, când se crede că populația s'a mărit, imparte din nou pământul la copii de familie; și tot așa mai departe. Deci, omul nu stăpânește pământul de cât numai un timp anumit, după care trebuie să ia un altul. Deci, nefiind al lui pe veci, nu poate să planteze pe el nici arbori ca să facă livezi și nici vii. Pentru aceasta D-lor, nu e de recomandată obștia. Alt-fel lucrează țăranul, pământul lui și altfel îl lucrează pe acela care îl ține numai câți-va ani.

Se zice că trebuie să ne îndreptăm spre industrie. Da, dar mai întâi trebuie să ridicăm pe țăran la nivelul cultural al celui din Germania sau Franța și numai atunci vom isbuti să scăpăm de robirea aceasta economică la care suntem supuși față de Germania, și alte țări, cari sunt țări cu totul industriale. În Rusia s'a lucrat mult pe țăranul acesta, însă nici odată nu s'a pus în practică. Au fost prea mulți idiologi, aveau idei frumoase și mari, însă numai teoretic și nici odată n'au venit în atingere cu țăranii ca să poată vedea dacă se pot sau nu aplica ideile lor; iar ideile lor au rămas fără ca să aducă rezultate bune.

La noi în Basarabia, răzeșii au stăpânit pământul așa cum l'au primit și ceilalți la fel. Și ei erau mândri de a se considera proprietari pe pământul lor. În Rusia, doar în prejurul Moscovei se găsesse obșteni, pentru faptul că acolo nu se găsesse

139-80
nici vii, nici livezi, restul îl posed individual.

Se zice că dacă țăranii ar avea pământ în mod individual, mulți din ei l'ar perde, din cauză că se găsesse oameni, care surcam leneși. Însă proprietatea individuală face ca lupta pentru existență să fie mai aprigă, iar munca pământului să fie făcută în mod mai rațional, mai ales când lotul de pământ este nou, pentru a-i face ca să crească producția.

Nici țăranii nu vor să ia pământul în obștine. Probă că sunt multe sate, unde țăranii lucrează pentru obștine, iar parte individual. Acel care-l lucrează individual, nici odată n'au cerut ca să se înființeze și pentru ei o obștină.

Deci, D-lor, sunt pentru părerea de a se da pământ individual la țărani, care numai așa se va lucra cu tragere de inimă, știind că acea bucăciă de pământ este a lui pe veci, și atunci va face pe ea și livezi și vii etc.

Dep. Căină, Țăranii nu știu și nici nu vor să știe de obștină. El vrea să i se dea o bucată de pământ pe care vrea să fie stăpân și trebuie deci să le-o dăm.

Dep. Tudose, arată modalitățile cum ar trebui să & se dea pământul la țărani, să se dea o sumă anumită de desetine la un sat cu atâtea capi de familie, iar ei să le împartă singuri, avându-se în vedere acei care mai au deja pământ. Să se aibă de asemenea în vedere acei care lucrează cu tragere de inimă pământul, căruia îi se va da mai mult ca acela care-l lucrează rău.

D-l Prof. Murgoci, Ținând seamă de tradiția și de sentimentele agricultorilor din ținuturile Românești, pământul, care se va da la țărani, să se dea în proprietate individuală.

Să ne gândim bună oară la răzășii în devălmășie și vom vedea că și acolo fie-care răzăș își cunoaște și ține socoteală de dreptul lui de proprietate asupra pământului. Deci pământurile trebuie să se împartă țăranilor, cari să fie de veci proprietatea lor.

Numai în mijlocul Rusiei, mai este obiceiul de a trăi așa în comunism, cum se zice în rusește mir, însă aceasta se potrivește numai la popoarele slave, nu însă la noi.

Toarte bine zice D-l Crihan. Lăsați lumea să se desvolte în luptă, ca și națiile. Din această luptă pentru proprietate, va eși selecția oamenilor destoinici. Lăsați drumul liber gospodă-

riile ca să lucreze cum vor; un neam se socotește prin oamenii lui mai de seamă. În viitor puterea agricolă a unei țări nu se va socoti după numărul gospodăriilor cu pământ mult ci se va consta din numărul gospodăriilor mai răsărite și bine înghebate. Noi nu vrem un popor de săraci ci un neam de gospodari marunți și mari. Ținând însă seama că operația împărțirii pământului, și în general aplicarea reformei agrare, va dura câți-va ani, poate 5-10 ani șineă noi trebuie să intrăm pe calea reformei agrare, iar pe de altă parte pentru a lua măsuri pentru îmbunătățirea agriculturii și utilizarea gospodăriilor și inventarului ce se va lua dela boeri, trebuie să organizăm pentru acești 5-10 ani, pe micii agricultori. Cea mai bună organizare s'a văzut la noi ca este constituirea țăranilor în obști, asociații și cooperative.

Știu că obștiile noastre nu sunt în sensul celor rusești, și să nu se facă confuzie cu acestea (D-l Murgoci explică înghebairea obștiilor la noi și bunele rezultate ce au dat).

Afară de aceasta, trebuie să facem pe pământul care se va împărți la țărani care-care îmbunătățiri (drumuri, secare de bălți etc. pentru biserică, școli, ferme model, etc). Aceste îmbunătățiri pentru utilitate publică trebuie făcute înainte de a se împărți pământul, lucru care durează poate și 10 ani. Ce ne facem până atunci? Trebuie să ținem pământul în Fondul de arendă și să se reguleze exploatarea lui până la totala lui împărțire. Se observă însă ca să nu stricăm bogăția țării în unele privinți.

Să lăsăm unele din moșii care ai pe ele care-care așezăminte industriale de agricultură, creșteri sistematice de vite de rasă etc. Sustin deci ca pământul să se dea de veci țăranilor, iar până atunci să fie constituiți în obști ca la noi.

Dep. Mineiună. Mă bucur, fiind și eu răzeș, ca aceștia sunt o bază pentru țara noastră.

D-l Stepanov, apără obștina însă nu admite părerile D-lui Bucușean.

D-l Galitzchi și Stepanov, ne aduc ideile unor oameni mari din Rusia care n'au știut, cred, nimic de Pasarabia. Trebuie deci să căutăm o formă ușoară, care să o înțeleagă toți, și de aceea să căutăm ca să nu muncim de geabă și să pierdem și noi, cum au pierdut socialistii din Rusia.

140-00
Dep. Măndrescu. La 27 Martie când s'a făcut unirea a rămas ca

Sfatul Țării să rezolve chestia agrară așa cum o vrea țărani.

Așa cum spune D-l Stepanov și alții, nu se poate aplica ideile lor la noi. Fie-care țăran n'ar putea să planteze livezi și vii pe pământ, când ar fi constituiți în obștine, știind că ceea ce fac, nu le rămâne lor. Deci propun ca să dea fie-căruia pământ de veci, pentru că fie-care țăran vrea să trăiască cum îi place lui.

Dep. Bivol, Mici un țăran nu cred că vrea să se înființeze obști-ne. Trebuie deci să votăm ca pământul să neargă de veci în mâna țara-nilor.

Se face pauză.

După pauză deputatul Coșec propune să se primească rezoluția sa în care se zice, că, pământul expropiat trece în fondul de pământ al provinciei iar de aici se imparte la obștiile autohone care-l va dis-tribui locuitorilor după cum sunt obiceiurile locului.

Dep. Pateo, Propune o rezoluție care se imparte în două părți: în partea întâi se zice: în principiu se va da pământ populației munci-toare de pământ în plină proprietate.

Această propunere se votează cu 16 voturi pentru 8 contra și 4 ab-țineri.

Partea a doua a rezoluției D-lui Pateo urmează:

"Fie-care obștie sâtească însă are dreptul să stabilească și să aplice în practică forme de stăpânire a pământului care le va găsi mai potrivite. Această parte a propunerii Comisia o respinge cu 14 voturi contra 9 pentru și 5 abțineri.

Seara la ceasurile 9 și 30 minute ședința se încheie.

p. PREȘEDINTELE COMISIEI

SS! Cărlan

SECRETAR

SS! Chinciuță

PROCES - VERBAL

Al sedinței 36-a, a Comisiei agrare dela 9 August 1918.-

Sedința se deschide la 5 oasuri seara, sub preșidenția D-l Tigăno.-

Mănduiala zilei: continuarea discuțiilor asupra lotului de inproprietărire.- *no general code, Cernău*

Dep. Greanță, amintește comisiei că se găsesc multe vii și grădini pe moșiiile proprietărești și deci propune ca să se ia în discuție și chestia aceasta.-

Dep. Grosman.- Dă lămuriri că acest obicei de a avea în stăpânire veșnică un pământ pe moșia altuia, e un obicei vechiu în Basarabia și se numește în limba juridică "enfiteoză".- Cel care stăpânește pământul dă numai o dîjmă proprietarului, neputând fi scos nici o dată de proprietar din folosința acelu pământ.-

D-l Conrad, spune că așa ceva a existat în Rusia, unde locuitorii aveau de pildă voe să pască vitele pe moșiamarelui proprietar sau să se folosească într'o măsură oarecare de pădurea lui și așa mai departe, fără că prin aceasta proprietarul lor să înceteze a se considera ca proprietar.- Dreptul acesta se cheamă "cîng".- Însă după legea din 1899, cîngul a fost res-cumpărat, iar pământul de care se foloseau oamenii a trecut în stăpînirea lor.-

Dep. Tudose, e de părere că nici n'ar trebui ridicată chestia aceasta de barece viile și livezile conform principiului votat nu se mai ia dela nimenea iar dacă pământul de sub aceste acareturi e străin va trebui să fie răscumpărat.-

Dep. Nichitiuc.- Stie multe vii și livezi pe pământul mănăstirilor străine pentru care oamenii plătesc și dîjmă și arendă iar când vremea arendei se isprăvește cel care a făcut acaret n'are voe să-l strice, chiar de e dat afară din el și acaretul

1911-01
trece în stăpânirea mănăstirilor.- Sustine părerea că aceste acareturi să treacă în stăpânirea de veci a celor care le-au făcut și le stăpânesc.-

Dep. Buciușcan.- Stie cazuri când viile și livezile făcute de răzeși pe moșia proprietărească în urma învoelei avute cu proprietarul au picat pe urmă în pământul țăranilor în urma înproprietăririi acestora pe acele pământuri.- La început răzeșii se înpăcau cu nadelnicii, dar acum a auzit că toți acești răzeși sunt dați afară din stăpânirile lor.- D-sa arată că au fost făcute și grădini pe pământurile ținute în emfiteoză și a deci propune ca și aceste grădini să rămăie în stăpânirea celor care le-au plantat.-

D-l Cosovici, spune că în pământ s'a băgat capital, sub multe forme, de vie de grădinăși altele, fiind greu de enumerat toate.- De aceea trebuie stabilit numai un principiu general.-

Să se lămurească bine ce se expropriează; dacă pe pământul expropriat se găsesc vii și livezi care pot fi lăsate în stăpânirea celor care le-au sădit, atunci să li se lase, iar dacă nu se poate să se exproprieze și ele în schimbul unei despăgubiri.

Pământul mănăstiresc sub vii și acareturi de obicei se da pe 12 ani, iar după împlinirea acestui termen prețul arendei se sporește paralel cu prețurile cu care se arendau pământurile de arătură.- Proprietarului moșiei nu i se va lăsa în porțiunea care și-o va rezerva pentru cultură, nici un acaret ridicat pe baza dreptului de emfiteoză, iar dacă se vor găsi, atunci va fi obligat să le răscumpere de la acel care le-a construit.-

Comisia hotărăște ca pentru cercetarea chestiei emfiteozelor să se numească o sub-comisiune în care se aleg: Dep. Grosman, Minciună și Buciușcan.-

Apoi în comisia financiară în locul D-lui Buciușcan, care s'a retras se alege Dep. Harbuz și astfel în comisia financiară rămân Dep. Coșco, Tudose și Harbuz.-

La clasurile 7 seara se face pauză.-

După pauză D-l Moghileanschi, își dezvoltă raportul asupra lotului de pământ care poate fi dat celor care îl muncesc cu

brățele lor.- E de părere că nu poate fi făcut numai un lot pentru toată Basarabia, de carece chiar pământ în unele ținuturi e mai mult și în altele mai puțin în raport cu populația.- Totuși ținuturi cu pământ prea mult nu sunt și prin urmare nu se vor putea face colonizări.- Singura măsură la care se va putea recurge ar fi să se poată mări terenul unui ținut cu pământ din ținutul vecin, precum și înăuntrul ținutului pământul să ~~se~~ se poată împărți ceva mai drept între voloste.- Nu este însă în interesul statului ca pământul să se fărâmițeze prea & mult ci din potrivă să se aloctuiască gospodării puternice.- De acela unde va fi pământ de prisos lotul poate fi ceva mai mare ca de obicei.- După experiența făcută în ținutul Orheiului, pentru o familie mijlocie ar fi de ajuns un lot de 12 des.- După proiectul lui Caroflid, acest lot n'ar avea mai mult de 7-8 des.- D-se se îndoeste dacă lotul care se va da țăranului va putea atinge vre-o una din aceste întinderi.-

Propune ca mărimea lotului să se socotească după ținuturi ținându-se seamă și de câstigurile pe care le mai are populația în afară de cele care rezultă din muncapământului.- Raportorul însă nu crede că ar fi bine să se dea pământ numai de cât la toți care n'au, sau care au puțin, căci cei care n'au inventar bani și altele n'ar avea ce face cu pământul, și de aceea ar fi bine ca pământul să nu fie dat în parcele mici unor locuitori care poate ar fi mai folositori, dacă s'ar ocupa cu altceva.-

În ori ce caz pot să primească numai acei care se îndeletnicesc cu munca pământului.- Însfârșit D-l Moghileanschi, aduce la cunoștința comisiei că biroul de statistică de pe lângă Zemstva Gubernială, în fruntea căreia se găsește D-se și care avea o singură datorie să adune datele statistice neapărat trebuitoare pentru reforma agrară, nu-și mai poate duce mai departe lucrările sale, de carece Directoratul de agricultură a oprit o parte din banii votați de Sfatul țării.- Biroul a făcut mult până acum, dar lucrul poate să mai fie încă pe 3-4 luni.-

D-l Halipa, vice-președintele Sfaturii țării, spune că el a

142-08
asistat la ședința din urmă a Sfatului Directorilor, când Directorul de agricultură a adus la cunoștința Sfatului că el nu mai are încredere în biroul de statistică care cu toate că a făgăduit să isprăvească lucrul într'o lună de zile și i s'a dat și bani până acuma încă nu i'a isprăvit și nici nu se știe când îl va isprăvi.-

D-l Moghileanschi, afirmă că și n'a dat o astfel de făgăduință, că lucrul e mult și greu și cu toate că acolo lucrează cei mai buni specialiști nu se știe dacă lucrarea va putea fi terminată în 3 sau 5 luni.-

Dep. Grosman, spune că numai dacă se va controla lucrul ce s'a făcut până acum atunci numai se va vedea dacă biroul de statistică a lucrat cum trebuie sau nu, până atunci discuțiunea e zădarnică.- Propune să se aleagă o comisie de cercetare.-

Dep. Grihan, spune că pe când D-sa era locuitor al Directoratului de agricultură, D-l Moghileanschi, în calitate de șef al biroului de statistică, ia propus ca Directoratul să ia asupra sa acest birou.- Același propunere a făcut-o și Sfatului țării, atunci când i s'a eliberat bani.- Mai târziu când i s'a cerut socoteală de activitatea acestui birou, același D-l Moghileanschi, a început a spune că biroul e al zemstvei guberniale iar D-sa nu e decât un funcționar al acestei zemstve.- De aceea propune ca mai întâi de toate să se cerceteze lucrul acestui birou și apoi să se ia măsurile cuvenite.-

Dep. Minciună, susține că acest birou de statistică chiar după firea lui nu puteasă fie al zemstvei, căci el fusese înființat din ordinul Guvernului provizoriu.- Bani pentru întreținerea lui s'a plătit parte de Guvernul provizoriu și parte de Sfatul țării.- Prin urmare acesta este un birou al statului.-

Ar fi zădarnic toate datele statistice dacă ele ni s'ar aduce peste 5 luni, când legea reformei agrare trebuie acum să fie gata.- Prin urmare, de oarece acest birou înființat și întreținut cu banii statului și de oarece ori de câte ori i se cere socoteală el se ascunde sub aripa zemstvei, propune ca să

fie trecut la Directoratul de agricultură și să nu se mai aleagă nici o comisie de cercetare.-

Dep. Galitchi, susține aceeași părere și găsește bună măsură Directoratului de agricultură, de a nu mai elibera nici un ban acestui birou, chiar dacă acești bani ai norodului vor rămâne necheltuiți.-

D-l Stepanov, spune că biroul nu poate fi luat din seama zemstvei și dat în seama statului, nefiind încă desființată legea zemstvelor, dar propune ca în Sfatul Directorilor să intre și un reprezentant al biroului.-

Adunarea hotărăște să aleagă o comisie de cercetare a biroului de statistică în care intră: Dep. Buciușcan, Crihan și Galitchi.-

Sedința se ridică la ciasurile 9 și 30 minute seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N E I

(H) Crihan

S E C R E T A R

(H) Mnenina

P R O C E S - V E R B A L

al şedinţei 37-a a Comisiunii agrare dela 11 August. 1918.-

Sedinţa se deschide la carele 6 seara, sub preşidenţia D-lui Tigance.-

Mănuiala zilei: raportul comisiei pentru cercetarea lucrărilor direcţiei de statistică şi urmarea discuţiilor asupra lotului de înfrăţire.- *prevenţiv*

Locul preşedintelui îl ocupă D-l Crhan.-

Membrul comisiei de cercetare a lucrărilor direcţiei de statistică D-l Crhan, face următorul raport despre rezultatul cercetărilor:-

S'a făcut o mare greşeală, lăsându-se să mai trăiască zemstva gubernială, care nu este de cât un agezământ al marilor proprietari.- La începutul revoluţiei, zemstva gubernială a primit în sânul ei câte-va elemente democratice, cu care mai pe urmă ne scoate ochii, deşi ea continua să aibă un caracter boeresc.-

Credeam că Sfatul ţării, va căuta să desfiinţeze zemstva gubernială, rămânând numai zemstvele ţinutale, care urmau să fie refăcute, dar nu s'a făcut nimic.-

Acum, în şedinţele ei, zemstva gubernială, se consideră ca reprezentanta ţării, deşi vedem într'ansa oameni din alte vremuri: un Cînadino, Slavoc, Cilibidache, Suruceanu, etc.-

Această zemstva, lucrează numai potrivit vederilor marilor proprietari, punându-se în legătură cu Guvernul central, trimiţând memorii, delegaţii, afirmând că noi nu facem nimic şi că ei reprezintă ţara.-

În chestia agrară, vor să apară mai naţionalişti chiar de cât noi, susţinând că nu noi ci Guvernul central trebuie să facă reforma agrară.- De asemenea în chestia şcolară.-

144 00
Când zemstva gubernială era slabă, D-l, Moghileanschi, Ce-
ful statisticeii se arată docil și supus.- Dela 17 Martie, de
când cu autonomia instituțiilor noastre basarabene, care le con-
vine, marii proprietari susțin că zemstva trebuie să fie menți-
nută ca o instituție locală basarabească.-

Împreună cu dâșii și D-l Moghileanschi, și-a schimbat atti-
tudinea spunând că depinde de zemstvă și deci fiind funcționa-
rul ei nu poate lucra contra intereselor ei.-

Pentru toate lucrările sale de statistică, D-l Moghileanschi
pe lângă cele 400.000 ruble, ce primise dela Guvernul provizo-
riu, a mai solicitat dela Directoratul de agricultură un credit
de 120.000 ruble, spunând că lucrătorii de birouri nu sunt plă-
tiți de 2 luni și că refuză să mai lucreze.-

Directoratul de agricultură ia acordat 90.000 ruble, dar în
acelas timp a numit o comisiune compusă din D-nii profesor Mur-
goci, Filipescu și Giurgea, ca să-i controleze lucrările.- Co-
misiunea nefiind mulțumită cu datele prezentate, D-l Moghilean-
schi, ia răspuns că el depinde de zemstva gubernială, căreia
urmează să-i dea socotelele; așa că directoratul de agricultu-
ră a refuzat să-i mai dea bani.-

Ducându-mă cu Dep. Buciușcan și Galitchi, potrivit cu însă-
rcinarea ce mi s'a dat de către comisiunea agrară, ne-am prezen-
tat D-lui Moghileanschi, care ne-a făcut o lungă expunere asu-
pra însărcinărilor ce a avut dela retrogad, de congresul din
Chiev, de rezoluțiile care s'au luat acolo, etc..- Că a împăr-
țit Basarabia în 4 grupuri: Hotin, Bălți, Acherman și restul
celelalte județe.- Că a făcut comisii și sub-comisii pe voloste
și pe sate, cum a început să strângă datele, făcând tablouri de
situația țăranilor, care au sau n'au pământ; de ocaundă e gata
pentru ținutul Chigîndului, dar că garantează că datele sunt bi-
ne culese și pentru celelalte județe.-

În distribuirea personalului, n'am văzut nici o regulă, unii
lucrau alții nu.- Cei care lucrau, nu erau repartizați pe ți-
nuturi, ci lucrau deavalma.- D-l Moghileanschi, spunea că sunt

40 lucrători în birouri, eu n'am numărat decât 23.-

Am vroit să controlez datele culese de D-l Moghileanschi, mergând într'un sat, dar D-lui me-a obiectat, că din cauza împrejurărilor, datele culese nu sunt tocmai precise și că le controlează cu alte date (precise) statistice, culese mai înainte.-

Azi ducându-mă din nou și cerându-i D-lui Moghileanschi sumarele statistice, pentru fiecare sat, dânsul ne-a răspuns că sumarele se găsesc în sala ședinței zemstvei și că nu le poate da deocamdată.-

Iam cerut să ne arată registrele de prezență ale funcționarilor biroului, dar dânsul ne-a răspuns că aceasta e treaba zemstvei care plătește.-

Toate lămuririle ce ni le da, erau scrise pe hârtiute și în condițiunile acestea nici nu mai era nevoie să ne mai deranjăm noi ca să-l controlăm, ci putea singur să vă dea toate lămuririle.-

Așa că, cum vedeți foarte bine, lucrările statistice, care ne sunt așa de necesare, sunt conduse de D-l Moghileanschi, care e în serviciul zemstvei, iar zemstva fiind în contra noastră și a reformei agrare la care lucrăm, mă îndoiesc că vom avea de la D-l Moghileanschi, date statistice precise.-

Pentru a se remedia această stare de lucruri, propun ca să cerem Directoratului de Interne, ca să numească o comisiune de specialiști, care să facă revizia modului cum a întrebuințat D-l Moghileanschi diferitele sume de bani ce i s'a încredințat.

Să se adune materialul statistic de pe la sate și voloste și să se treacă în alte mâni, care să fie sub un control sever.-

Și după ce toate acestease vor înfăptui să nu mai avem nici o legătură cu zemstva sau cu D-l Moghileanschi.-

Dep. Buciușcan, ca membru al aceleiași comisii de cercetare, dintr-o altă parte spune că aproape totul în direcția de statistică e bine, iar cele spuse de D-l Grihan, nu se potrivesc cu adevărul

1450 Arată mai departe că discuția s'a ~~adunat~~ pornit din pricină că atunci, când a venit comisia de control în frunte cu D-l Filipescu, Murgoci și alții, numită de Directoratul de agricultură, ca să controleze pe șeful direcției statistice, D-l Moghileanschi, acesta n'a satisfăcut toate cererile comisiei, nici nu s'a purtat cu dânsa așa cum ar fi voit dânsa.- Însă D-l Moghileanschi a fost prea amabil și s'a purtat destul de delictat cu trimeșii Directoratului de agricultură, fiind chiar în drept să nu-i primească, fiind-că acești domni neștiind obiceiurile și legile țării, s'a adresat cu cererea lor nu cui trebuia, adică upravei guberniale, ci unui funcționar al acestei uprave, precum este D-l Moghileanschi.-

D-sa încheie că tot ce i s'a cerut de comisiunea de cercetare, trimeasă de comisia agrară, D-l Moghileanschi ia arătat, afară de acele condicii și date care se aflau în sala de ședințe a upravei unde se ținea ședința.- Astăzi când comisiunea a venit să-și continue cercetările, la direcția de statistică a găsit o altă comisie de cercetare, numită de uprava gubernială.

Dep. Galitchi, care a făcut parte din comisia de control, arată că lucrurile s'au petrecut în totul, cum au fost arătate de Dep. Orihan.-

D-l Moghileanschi, spune că e foarte șmărat, că în raportul comisiei de cercetare, s'a călcat adevărul și că protestează.-

Tot ce a fost sub mână sa ca șef al direcțiunei de statistică, a pus la dispoziția comisiei de cercetare, afară de socoteala banilor primiți și cheltuiți la lucrul statistice, fiind că această socoteală n'o ține el.-

Dep. Orihan, arată că D-l Moghileanschi, ca șef al biroului de statistică, n'a putut măcar să arate câți lucrători și când a lucrat la statistică.-

D-l Profesor Murgoci.- Fiind-că s'a pronunțat de mai multe ori numele meu aici, sunt dator ca să dau câte va explicațiuni aici.- Statistica cu care se ocupă D-l Moghileanschi, a fost orânduită de guvernul provizoriu din Petrograd, care a și vărsat o sumă de aproape un milion pentru lucrări.-

Se afirmă de D-l Moghileanschi, că s'ar fi strâns vre-o 400.000 hărți; eu mă îndoiesc că că n'au sosit toate lucrările din județ, aproape 10.000 și deci statistica nu e completă.-

Cu venind în Basarabia, m'am interesat în primul rând de lucrările de statistică în legătură cu reforma agrară, și întrebându-l pe D-l Moghileanschi, dânsul mi-a vorbit de statisticele publicate, dar nu mi-a pomenit de ancheta statistică ce o făcuse în Basarabia.-

La atunci se alcătuiuse pe lângă Directoratul de agricultură un consiliu în care intra D-nii Ciuhureanu, Crihan, Cilibidache Moghileanschi și Vuotici, iar eu eram secretarul consiliului.-

Într-o zi, D-l Moghileanschi aduce niște socoteli de cheltuieli ce le face cu statistica; atunci am aflat că este însărcinat cu lucrări de statistică.- Spunea că are 100-120 lucrători, care îi costă până la 30.000 ruble lunar, că până în luna Mai, lucrările vor fi gata, dar că lucrătorii nu fuseseră plătiți și cerea plata lor până în Mai, vre-o 100.000 ruble.- Eu iam susținut cererea la Directorat, dar nu i s'a aprobat, suma fiind prea mare.- Atunci D-l Vuotici, a stărunit și i s'a avansat prin Directoratul de agricultură, din fondul mănăstirelor 30.000 ruble.- Eu îl sfătuisem pe D-l Moghileanschi, ca să dea drumul lucrătorilor, dacă nu i se plătește, dar nu m'a ascultat.- În urmă sfatul părei, ia acordat o sumă de 120.000 ruble, pentru lucrările sale statistice, ce urmau să fie plătiți prin Directoratul de agricultură, care trebuia să controleze întrebuintarea banilor.- Cum vedeți banii nu erau dați de zemstvă.- Întârziindu-se cu eliberarea banilor, am stărunit eu pe lângă D-nii Cazacu și Costin, de i s'au eliberat 80.000 ruble, căci lucrătorii dela statistică, care nu fuseseră plătiți amenințau să facă scandal.-

La finele lui Mai, lucrarea D-lui Moghileanschi nu era terminată; se deschide comisia agrară - și cum ați văzut n'a avut nici o statistică la îndemână.- Am fost delegat de D-l Direc-

146-00
tor Cateli, ca împreună cu D-l Filipescu, să controlăm până unde au ajuns lucrările de statistică.- S'a vorbit apoi mult rău de aceasta.-

L'am rugat pe D-l Moghileanski, să facă tabelele pe voles-te, să fie și în românește.- La început a convenit, dar pe urmă ne-a îndreptat să cerem relațiunile de care avem nevoie dela zemstvă.- De la zemstvă, am fost trimiși la D-l Moghileanski, și așa mai departe.- Acelaș răspuns a dat D-l Moghileanski și D-lui Colescu, Directorul statisticei românești.-

E mare nevoie de date statistice în lucrările D-vs și deși s'au cheltuit până acum 387.000 ruble, nu s'a făcut mai nimic și poartă lumea cu amănările, întâi că va fi gata în Mai, apoi în August și totuși nici până astăzi nu sunt gata lucrările.-

Și chiar statistica la care lucrează, acum, nu cred să fie exactă, lipsindu-i după cum v'am spus 10% din fișe.- Mai bine făcea dacă se lăsa de lucru din Mai, când îl sfătuisem pe D-l Moghileanski să-și concedieze lucrătorii.-

D-l Moghileanski, spune că dacă comisia agrară se interesează de partea financiară a biroului de statistică, atunci se poate adresa upravei guberniale și ea îi va da toate răspunsurile, iar dacă vrea să-i controleze lucrările atunci e altă chestie, însă critica trebuie să fie binevoitoare.-

Apoi D-sa, spunând că nu mai vrea să mai asculte alte învinuiri la adresa sa și grăbindu-se să meargă la ședința zemstvei guberniale, pleacă din comisia agrară.-

Dep. Bivol și Buzdugan, cere să se institue un control de stat asupra modului cum s'au întrebuințat banii de biroul statisticei.-

Dep. Minciună.- În cazul nostru putem spune că și în povestea înăratului cu goșelele, pentru care se cheltuiău bani, și nu se lucrase nimic: statistică n'avem, bani n'avem, vinovat nu-i.- De cât noi trebuie să arătăm că există și pedeapsă pentru acei care ne-au purtat numai cu vorba.- Propun ca să se strângă tot materialul dela zemstvă, cu acela care se va mai

strânge de Directoratul de agricultură și să se înceapă alcătuirea tabelelor statistice.-

Revizia cheltueleur sã se facã pe urmã, ca sã nu stânjeneas cã de ocaziatã adunarea acestui material.- Cã nu se mai elibereze înscã nici un ban și sã se înlãtureze toți acei care nu și-au fãcut datoria.-

D-l Halipa.- În lucrãrile de statisticã sunt interesate și zemstva și Directoratul de agriculturã și Statul țãrei.- Propun sã se creeze o comisie compusã dintr'un delegat dela Directoratul de agriculturã, altul dela zemstvã și al treilea din Statul țãrei, care sã ia conducerea statisticeii și sã o ducã la bun sfârșit.-

Președintele. spune cã urava zemstvei guberniale nu e interesatã în statisticã care se face și cã ar fi poate bucurasã sã se ia de pe spate aceastã sarcinã.-

Dep. Orihan.- Propunerea D-lui Halipa, în parte e criticabilã.- Noi, din Comisia agrarã avem tot dreptul ca sã cerem guvernului central, ca sã facã o revizie de stat a gestiunii D-lui Moghileanschi, iar Directoratul de agriculturã sã ia mãsurile ce va crede de cuviință relativ la mersul statisticeii.-

D-l Halipa.- Imi modific propunerea, ca în comisie sã intre și un delegat din partea guvernului central.-

Dep. Tiranco. spune cã trebuie sã sprijinim zemstva gubernialã, ca un așezãmânt democratic, cãci aceastã zemstvã este foarte puternicã și va avea o mare însemnãtate în chestiile politice externe.- înscã Statul țãrei este un surrogat al reprezentanței poporului.- (în salã se ridicã vuet și strigãte "jos")

Președintele sunã și roagã adunarea sã se linișteasã.-

Dep. Buzduran.- .rotesteazã și cere ca oratorul sã cearã scuze pentru cuvintele sale.-

Dep. Tiranco încearcã sã-și urmeze cuvãntarea sa.- (Vuetul se mãrește și președintele sunã din rãsputeri, dar e înzãdãr.-

Dep. Buzduran. .rotesteazã cã președintele n'a luat cuvãntul oratorului, când și-a permis sã batjocureasã Statul țãrei.-

141500
Președintele.-- N'am putut să opresc pe orator, căci D-ta l'ai insultat, când și-a permis să întrebuinteze cuvântul "surogat" la adresa Sfatului țării.--

Dep. Tiganoș, încearcă din nou să-și urmeze cuvântarea.-- Votul se mărește și mai mult.--

Președintele neputând face liniște, declară că dacă adunarea nu se va liniști, e silit să închidă ședința și pofteste pe orator să facă o propunere concretă.--

Dep. Tiganoș, citind procesul verbal al ședinței Sfatului țării din 31 Mai 1918, din care se vede că Sfatul țării în urma cererii Directoratului de agricultură, ia acordat suma de lei 240.000, pentru isprăvirea lucrărilor referitoare la înscrierea gospodăriilor sătești, propunând ca acest lucru să fie isprăvit într'o lună, susține propunerea D-lui Halipa.--

Comisia agrară, aproape unanim, hotărăște:

1/ Să se roage Sfatul Directorilor, ca să înputernicească pe D-l Director de interne, ca îndată să facă o revizie biroului de statistică depe lângă Uprava zemstvei guberniale, în toate privințele;

2/ Pentru conducerea și isprăvirea cât mai curând a lucrărilor de statistică, privitoare la gospodăria satească, să se aleagă un colegiu din 5 reprezentanți: unul al stăpânirii centrale, unul al Directoratului de agricultură, unul al Zemstvei guberniale și doi al Comisiei agrare, amânându-se alegerile pentru ședința viitoare;

3/ Sfatul Directorilor, să roage Stăpânirea centrală și Zemstva gubernială ca să-și numească în acest colegiu câte un delegat.--

Ședința se închide la 10 ciasuri, seara.--

P R E Ș E D I N T E L E C O M I S I U N E I

(81) Orhan

S E C R E T A R

(81) Simion

7418/18

P R O C E S - V E R B A L . -

Al ședinței nr. 38-a a Comisiei agrare dela 14 August 1918.

Sedința se deschide seara la 6 cîasuri, sub președinția D-l Buciugan. -

Rînduiala zilei: continuarea discuțiunilor asupra lotului de împărțire. -

Președintele Comisiei D-l Tiganeș, face următoarea declarație:

D-lor membri ai comisiei, întâia adunare a comisiei agrare mi-a arătat o mare încredere însărcinîndu-mă cu un lucru peste seamă de greu și cu răspundere, anume cu conducerea alcătuirii legii agrare în interesul noroadelor din Basarabia noastră, alegîndu-mă de președinte al comisiei și de aproape conducător al ei. -

Chestia pămîntului, care în istoria întregii omeniri n-oi pînă acum nu este deslegată cu desăvîrșire la vre-un popor, s'a înfrîngat înaintea noastră în toată mărimea ei. - Cea dintîi nevoie care s'a ivit înaintea noastră a fost alcătuirea unui plan al lucrului, sistematizarea lui, facerea raporturilor asupra chestiilor mari și chemarea unor specialiști ca colaboratori la lucrul de alături nostru de obște, persoane pentru noi foarte prețioase pentru practica și cunoștințele lor în diferite specialități. -

Orice pas făcut de mine în această direcție a fost susținut mult de Comisia noastră. - De comisia în mod sistematic a fost lămurite și deslegate și cele mai mare chestii a prefecerei și fundamentale a vieții sociale și economice din țara noastră. -

În atmosfera încordărilor peste măsură a minții și nervilor și ciocnirile nesfîrșite a intereselor de clasă diametrul opu-

87
14800
se unele altora, scopul nostru a fost înlăturarea pe cât a fost
cu putință ale diferitelor interese ale țării noastre iar ne-
zuința noastră a fost, dorința sinceră de luând hotărârile noastre
tre să ne bazăm pe interesele de obște ale statului întrupând
tot odată în aceste hotărâri și ideile dreptății sociale.-

Trecând primele etape ale lucrului său și răsypînd barba-
tește toate loviturile care-i se aduceau de grupările din afară,
care înfățișau într-un tot interesele unei anumite clase, Comi-
siei Agrare, la sfârșitul lucrului său, i se aduc grele lovi-
turi, din însăși mijlocul ei introducînd prin aceasta în lucrul
ei elementul străin al politicizării și al unei purtări ne-
îngăduite din partea unei părți din adunarea noastră, care se
exprimă cu cuvinte aspre, ocări și amenințări la adresa celei-
lalte părți a comisiei.-

Constatînd cu mare părere de rău această atmosferă peste mă-
sură de greă, care domnește, lucrul comisiei din timpul din ur-
mă și perzînd încrederea ei în asemenea condiții, vom putea pre-
găti proiectul de lege de oarecare mare însemnătate urmînd poruncii
sincere a cugetului meu, depun în fața adunării sarcina de con-
ducător și președinte al comisiei, ne mai putînd lua asupra
mei răspunderea de modul cum vor urma lucrurile.-

Dep. Buciușcan, propune să se aleagă un alt președinte.-

Dep. Crihan, arătînd că în mijlocul comisiei, se află fostul
ministru și Director de finanțe, om cu experiență și cunoscut
de toți ca bun român -D-l Ioncu-, propune ca să fie ales el pre-
ședinte al Comisiei Agrare.-

Membrii din fracțiunea țărănească, propun din nou candidatura
D-lui Tigăno, de asemenea se pune candidatura D-lui Erhan.-

La întrebarea D-lui președinte, dacă D-l Tigăno mai vrea să
candidaze după ce și-a dat demisia, D-se răspunde că primește
dar va pune adunării mai multe condițiuni.-

Punîndu-se la vot cele trei candidaturi, se votează:

D-l Tigăno cu 14 voturi, D-l Ioncu cu 9 voturi și D-l Erhan
cu un vot.-

Dep. Grosman, spune că votarea să fie socotită ca definitivă, căci n'are nici un rost a doua votare.-

Președintele lămurește că cum s'au votat numai candidaturile, deci prin faptul că au fost voturi mai multe pentru candidatura unui dintre candidați, decât pentru a celorlalți, nu s'a făcut alegere, căci punându-se la vot în următoarea candidatură separat, se poate întâmpla ca chiar cel care a avut acum mai multe voturi dintre candidați, să nu mai înregistreze tot atâtea voturi și să nu poată fi ales.-

Dep. Buzdugan, cere cuvântul să vorbească asupra candidaturelor.-

Dep. Grosman, e contra acestei vorbiri, spunând că candidaturile trebuie numai să se voteze.- Mai mulți deputați susțin părerea D-lui Buzdugan.-

Se face pauză.-

După pauză D-l Tîgneo își retrage candidatura.-

Punându-se la vot candidatura D-lui Ioneu, ca președinte al Comisiei de alegere, adunarea votează: 9 pentru; 15 contra; 1 abținut și unul votează pentru alt membru al comisiei.-

D-l Stere.- Propun la președinție, candidatura D-lui Grosman. În adevăr, atât candidaturile D-lui Tîgneo cât și a D-lui Buzdugan, în caz de reușită, nu va aduce liniște în sinul Comisiei, din pricina opozițiunii ce vor întâmpina fiecare din ele fracțiunea adversă.-

Dep. Coșeo, aduce la cunoștință președintelui, că Dep. Crihan îl amenință pe Dep. Tîgneo.-

Dep. Crihan; Cum îl amenință? Cînd?

Președintele, îi oprește.-

Dep. Buzdugan, propune în interesul lucrului să se aleagă în fruntea comisiei un moldovean, spunând că cei care sunt conștienți trădărilor o uz.-

Președintele, îi dă cuvîntul D-lui Buzdugan, pentru această lui frază și propune să fie socotită definitivă.-

149. 05
D-l Halipa spune că dacă va fi socotit de la ședință dep. Buzdugan, prin aceasta se va săpa prăpastia și mai mare între cele 2 grupe ale comisiei, și găsește că ar fi mai bine să omul fiind absent să se scape cîte un cuvînt nepotrivit. - Decim D-sa propune să se sfîrșească mai repede cu chestia alegerei și să se pună pe lucru, cîci atunci lucrurile se vor liniști, fiind tot absorbiți cu lucrurile. - Cî o așire din încurcături, D-l Halipa propune să se amîne alegerea președintelui, pentru altă ședință lăsînd conducerea adunării vice-președintelui, D-l Erhan. -

Dep. Grosman, spune că nu se poate să rămîna nici un moment comisia fără președinte. - El poate numai să lipsească din pricina bolii, să i-l înlocuiească, dar numit trebuie să fie. -

Dep. Nistse, susține propunerea D-lui Halipa. - Adunarea hotărîta să se amîne alegerea președintelui pentru ședința viitoare, însărcinînd până atunci pe D-l Erhan, cu conducerea comisiei. -

Dep. Tigheo, ca fost președinte al comisiei, lămurește că în ordine zilii a chestiei lotului de pîmînt, care se va lăsa celor care-l muncesc, dar lipsesc experții și împreună cu directorii și reporterul. - Asupra acestei chestiuni, D-sa propune să se discute pricina lipsei lor. -

La observații că experții n'au dat nici o declarație asupra motivelor pentru care au părăsit ședințele comisiei, Dep. Grosman, spune că lipsa lor din ședințe e destul de dovedită, că ei au părăsit ședința, de aceea propune să se ia o hotărîre că: Comisia regretă că nu poate să ia răspundere de atitudinea izolată a unora dintre membrii ei și să poarte pe experți să i se pună mai departe la lucru comisiei. -

Dep. Bivol. - Ați văzut cum experții obșteanu au să lucreze, mînîndu-ne din ședință în ședință. - Odată cu experții, care nu vor să mai vie la lucrurile comisiei, vedem că și D-l Tigheo își dă demisia. - Noi să nu ne întrerupem lucrurile din această cauză, să nu umblăm cu rugăminte pe la experți, care mai întotdeauna se suprimă, cînd nu eram de părerea lor. - Sunt de pînă

să aducem specialiști din România care să ne ajute în lucrările noastre.-

Dep. Crihan.- Comisia noastră a fost aleasă ca să controleze pe D-l Moghileanschi, ca funcționar nu ca specialist.- Că el este specialist s-a constatat de noi, de D-l Moghileanschi ca funcționar, nu pot să-l atingă, căci este purul adevăr, iar dacă se crede că trebuie să se adreseze autorităților judecătorești.-

Ca funcționar, el trebuie să vie să se justifice în fața comisiei, și nu înțeleg de ce și ceilalți specialiști, fără să fi fost atinși de comisiune, s-au solidarizat cu D-l Moghileanschi.

Nu trebuie să-l rugăm pe D-l Moghileanschi, sau pe alți specialiști să vie să ne dea lămuriri în ședință, căci sunt datori ca funcționari.-

Laigoare vom aduce specialiști din România, a cărei situație economică nu se deosebește de a noastră, - cum se face în Rusia, pe care mereu ne-o pună în fața specialiștilor noștri absenți.-

Dep. Tudose.- D-l Moghileanschi, ca funcționar, a primit binele poporului și prin urmare e dator să vie să ne lumineze.- Ca specialist, însă, cred că a fost într-o cătușă, de vorbele unor din deputații noștri.- Specialiștii din România -cu excepția D-lui Murgociu, care a lucrat la noi- nu ne pot fi de folos, căci nu cunosc situația din Basarabia.-

Specialiștii noștri, cunosc situația noastră economică, au primit titlul de buni pentru lucrul lor și sunt datori să vie să ne lumineze.- Dacă s'ar poftim să vie ca să ne lămurească în lucrările noastre.-

Dep. Tigheo, spune că principala înțelegere a raportului D-lui Crihan, asupra cercărilor lucrărilor biroului de statistică, fiind făcută de D-l Moghileanschi, ca conducător al acestui birou.- D-se arată că D-l Moghileanschi, e un bun specialist în statistică, cunoscător al Basarabiei și deci cel mai potrivit pentru lucrările comisiei este necesar.- De aceea e un specialist.

150-00
 iar nu e un funcționar, ar trebui rugat să urmeze a lua parte
 în lucrările comisiei.- Experții sunt neapărați pentru lucră-
 rile comisiei agrare, fie ei din România de peste Prut, fie din
 Basarabia.- Sfatul Directorilor, n-au vrut să acorde fonduri bă-
 nești pentru chemarea specialiștilor de peste Prut, când D-șii
 Președinte al Comisiei agrare, a cerut-o, fiindcă nu s-a
 învocat bugetul.- De aceea n-au fost chemați specialiștii.-
 Propunem ca să se cheme specialiști și de peste Prut precum
 și pe cei care au participat la comisi, cerându-li-se scuze dacă nu
 au fost jienți de cineva dintre membrii comisiei.-

Dep. Grin.- E drept că nu-i înțelegăm pe specialiștii nos-
 tri, care strîmbau din nas, de câte ori vedeam și ne spuneau pî-
 aurile noastre.- Totuși sunt de părere să-i poftim pe experți
 să vie, ca să-și dea părerile lor și să nu întîrziem prea mult
 lucrările noastre.- Specialiștii români, cum e președintele, ca
 să mai poată fi chemați.-

Dep. Stavri.- Am ajuns la un moment greu din lucrările noastre
 din cauza neînțelegerilor dintre noi.- Eu cred, că de oare
 ce s-au cheltuit atîtea bani cu specialiștii, să continuăm tot
 cu dinșii, poftindu-i să vie în ședințele comisiei, ca să ne
 lumineze.-, iar învinuirea ce s'au dus unor din specialiști,
 în calitatea lor de funcționari, să se lase în grija autorită-
 ților ca să cerceteze.- În același timp, cred că ar putea fi por-
 tiți și experți din România, ca să lucreze împreună cu experții
 din Basarabia.-

Dep. Nichitșev, n-are nimic de zis în privința chemării speci-
 aliștilor și din România și chiar și din alte țări, dar socotește
 că ei nu cunosc țara noastră.- De aceea trebuie să fie specia-
 liști locali.-

Dep. Minciun.- Eu cred că specialiștii care îi-am chema din
 România, ar găsi un material pregătut, și că nu cunoștințele
 lor științifice, care au un caracter general, iar nu special
 pe fiecare țară, ar putea să ne lumineze.- Cred că dacă exper-
 ții noștri, vor veni în comisiune, de proprie lor voință, nu

Vom zice nimic.- Dar în orice caz să nu-i rugăm să vie și noi să-și ceară comisiile de la ei cauze, vin fiind și Președintele Tigheo, care n'a fost destul de energic cu ei.-

D-l Profesor Murgociu.- S'a întâmplat cum e't-va timp un conflict între marii proprietari, în calitate de membrii ai comisiei Agrare și D-l Filipescu, reprezentantul Ministerului de Agricultură și nici până astăzi, acest n'a primit nici un fel de satisfacție, deși fusese greu atacat.- Intârziere, satisfacției, datorită neglijanței președintelui Tigheo.-

Sunt atâtea ședințe, de când lipsește D-l Filipescu, și comisia nu s'a gândit să-l cheme chema, iar astăzi când experții comisiei lipsesc de la o singură ședință, vă grăbiți să-i poftiți să vă adă înșoi pe acei experți, ba să le faceți și cauze.-

Fie următoarea propunere:

" De o răce, nu s'a dat satisfacție D-lui Filipescu, care a fost atacat în scris, de unii din membrii comisiei, cu atât mai mult nu trebuiesc rugăți sau chemați experții care lipsesc azi.-

Propun să se treacă în ordinea zilei, decât specialiștii, vor continua să nu vină?.-

Dep. Lunăv, spune că se va obține când se va nota propunerea privitoare la specialiști, ca să nu se zică pe urmă că inteligența a făcut presiuni asupra voiei comisiei.-

Dep. Coșco.- În numele reprezentanților leșilor și al nemților, face următoarea declarație: în chestia experților noi ne obținem del. vot, ne vroidem ca votul nostru să câmpănească la lucrarea ori cărei rezoluții, care după părerea noastră trebuie să fie luate numai de țărani.-

Dep. Tigheo, spune că într'un alt reprezentant al stăpânirii centrale, D-l Filipescu, a fost ofensat în comisie, de reprezentanții marilor proprietari, în calitate de membrii ai acestei comisii, președintele prezentat cauză tot atunci, del. în urmă insultele care i s'a adus D-lui Filipescu, prin memoriul pomenit, venind din partea proprietarilor ca organizație,

159-00
comisiile nu mai are nici o vină.- Experții locali însă au fost
ocărâți în comisii.-

Locul președintelui îl ocupă D-l Erhan.-

Dep. Ioneu, întreabă dacă D-l Filipescu a fost poftit în
comisie, după ce el în urma incidentului pomenit s-a retras.-

Dep. Minciun.- Pe D-l Filipescu nu l-ați poftit, deși ați
știut prin ce retragerea lui.- Acum însă vreți să elargiți cu
capul pieștea experților de aici, care fac pe supărații, când
de fapt nimeni nu i-a ocărâți.- Pentru noi, reprezentantul stă-
pânirii centrale, e mai scump de cât toți specialiștii de aici.

Dep. Crăban.- Toți din D-vs. ați citit memoriul marilor pro-
prietari, din care se învinuie D-l Filipescu că e bolșevic, de
magog și atunci i s-a propus del. centru să nu mai vie la
ședințele comisiei, așa că el n'a mai venit.- Datorită comisiei
agrară s-a protestat, contra celor arătate de marii propri-
etari.-

Eu cu D-l Buzdugan și D-l Margociu, am făcut un protest, dar
președintele Tigheo, nu i-a dat nici un curs.- Protestul nostru
trebuie trimis Guvernului central, ca acesta să-i încuviințeze
venirea D-lui Filipescu iarăși în comisia agrară.-

Președintele, propune, în primul rând să se ia toate măsura-
le pentru reabilitarea D-lui Filipescu, iar dacă D-l Filipescu
va trebui să-i tragă în judecătoare pe marii proprietari, cleve-
titorii lui, comisia să declare că e în întregime că vrea să
fie martor în acest proces.- Să se ceară stăpânirii centrale
ca D-l Filipescu să fie trimis în noi spre lui parte la luă-
rările comisiei agrare până la sfârșit, iar odătr cu aceasta
să fie poftiți și specialiștii locali.-

Dep. Buzdugan.- Marii proprietari, în calitate de membrii ai
comisiei agrare, au făcut acel protest, prin care ne învinuie
pe noi, deputații și pe D-l Filipescu, că suntem bolșevici.-

Am redijat un protest contra jienirii duse comisiei agrare
și D-lui Filipescu, prin acel memoriu.- D-l Tigheo e vinovat
că n'a dat vurs protestului nostru.-

Care să se dea curs celui protest, și fiind reabilitat D-l Filipescu se va război roș la ședințele noastre și atunci vor putea veni și ceilalți experți, dacă vor voi.-

Dep. Năstase.- Stiu că într-o vreme, experții protestau că sunt gata să facă tot ce li se vor cere pentru norod și pentru chestia agrară.- Lipsă lor de astăzi, după toate declarațiunile, mă face să bănuiesc că este o legătură între această lipsă și ceea ce s-a petrecut în zemstvă.- Specialiștii, care spuneau lucruri așa de frumoase alte dată, ar putea să vie la ședințele noastre și nepoftiți.-

D-l profesor Margociu.- Vă rog și vă recomand să lucrați cu această măsură pentru toți.- Dacă Filipescu a fost victimă, a călăuzit susținut mai mult de cât nici unul dintre experții, cauză țărânului.-

Președintele, mi-a fugiduit că va face cât de curând un memoriu în această afacere, dar tot amînat lucrurile.-

Voiți să plivăți această măsură experților și alte reprezentantului guvernului central, care s'au sacrificat ca să vă susțină interesele? Experții, s'au retras pe o chestiune mică și contrarie interesele voastre și totuși vroți să-i rugați să vie înapoi.-

Declara că dacă nu se dă o satisfacție la fel D-lui Filipescu, nu mai are parte la lucrurile comisiei.-

Dep. Grosman, spune că nimene n' a ridicat în ședință chestia rechemării D-lui Filipescu și nici nu se face o dreptă paralelă între cazul D-lui Filipescu și al specialiștilor locali.

D-l Filipescu, a fost insultat de grupul proprietarilor, care sunt în afară de comisie, pe cînd specialiștii locali au fost obișnuiți de membrii în ședință.- Adevărat e că D-l Filipescu, a fost mult insultat, însă el are putința să se reabiliteze pe calea judecătorească.-

Dep. Crihan.- Citește rezoluția marilor proprietari, elavînd pas gale din care se vede că ei au redactat-o în calitate

de membrii ai comisiei agrare, și susține că urmează să li se răspundă punct cu punct.-

De ce nu s'a înaintat acel protest al nostru, prin team?
Eu cred că unii din deputați din comisie, cu tendințe rusefile, n'au voit să dea curs, tocmai că era în cauză un reprezentant al guvernului central.- Alții au crezut că păstrând tăcerea, prin această se confirmă cele cuprinse în acel memoriu, că suntem bolșevici, etc...- Alții, fiindcă la convensia ei s'nu mai vie Filipescu în comisie.-

Cred că experții ar trebui să spună care ar fi cuvintele, care te jănit, spre a le examina cu toții, dacă conține în ea ceva jănit.-

D-l H. lip.- Arată că comisia își pierde timpul în discuții zadarnice, care n'au nicio legătură cu chestia agrară.- Atunci când și guvernul și M.S. Regala arată atât sollicitudine pentru rezolvirea chestiei agrare din Basarabia și când îi s'a dat atât putere și atâtă bană ca atâtă bani, că s'o duceți la bun sfârșit, a o grăbiți m're că v'perdeți timpul cu reabilitările, și ca voi fi nevoit să duc la cunoștință persoanelor în drept acest lucru, pentru ca să revizeze asupra măsurilor ce urmează să fi luate.-

D-l Director al instrucției, D-l Ceban, spune că din toate cele văzute călătorind în Iași, are impresia că activitatea comisiei agrare, ar fi primejduită din partea stăpînirii.- Proprietarii mari dau toate măsurile ca să împedice această activitate.- După cum se știe, ei au vrut ca și Sfatul Directorilor să fie schimbat și înlocuit printr'angli în frunte cu D-l Sindino și alții, iar Sfatul țării să nu mai fie chemat.- Pentru cum ei n'au vrut nicio izbîndă, dar se pare că acum proprietarii de aici și cei de peste Prut, au ajuns la cele mai strînse legături și deci urmează să fim pe p'z.- Din pricina acestor împrejurări, lucrul în Sfatul Directorilor e foarte greu.- De aceea D-l Director, poartă, că comisia agrară să sfârșească mai degrabă lucrul său, ca să se poată aduna Sfatul țării.-

Dep. Tigheo, ce fost președinte al comisiei agrare, mărturisește că comisia a lucrat pînă acum din răspuneri și a făcut atât de mult în privința deslegării chestiei agrare, cît n'a făcut într'altă timp nici un parlament din lume. - Chestia e foarte grea și cere multă chibzuială, însă nimeni pînă acum dintre cei ce privesc lucrul dela o parte, n'a învinuit-o că ea lucrează prea încet. - Dinpotrivă, din toate părțile se spune că se prea grăbește și multe chestiuni le trece cu toparul, nu gîndindu-se mult. - Deci, dacă D-l Halipa, vrea să facă raport asupra comisiei, D-sa va face contra declarație rîndind tot materialul și toată activitatea cît s'a depus de comisie în acest scurt timp. -

Dep. Birca, întreabă dacă n'are cunoștință D-l Director Ceban, despre cererea proprietarilor mari, ca să se introducă muncă obligatorie în Basarabi. -

D-l Ceban, răspunde că nu știe dacă marii proprietari s'au adresat cu această cerere stăpînirii centrale, însă proprietarii din ținutul Bălților, precum și organizația proprietărească de aici au cerut prin D-l Comisar General Văitoianu, ca Sfatul Directorilor să introducă muncă obligatorie în Basarabi. -

D-l Halipa, lămurște că nici odată nu s'a gîndit să facă raport înpotrivă comisiei agrare, de aceea știe că această comisie lucrează, însă a fost mult amîrît cînd a văzut atîta cărtă pentru chestia atît de mică cu cereri de scuze dela exporti și altale. - D-sa crede că nu va fi nevoie nici în viitor ca să fie nevoit să facă raport în contra comisiei agrare. -

Președintele D-l Erhan, mărturisește că pe specialiști, în comisie, nămeni nu i'a ofensat. - Dacă dacă va fi luată rezoluție că nici de acum înainte nu se vor mai spune cuvinte aspre contra specialiștilor, asta ar fi de ajuns ca specialiștii să vie înapoi. - Dacă D-l Moghileanschi, a fost obijduit, președintele s'îi face scuze. - Însă în privința D-lui Filipescu, s'a se în toate măsurile, ca D-sa să fie reabilitat, fiindcă to-

153-00
tr. comisiile batjocurite împreună cu dânsul.-

Adunarea face următoarele hotărâri:

1/"S' roage Stăpînirea Centrală să reintorzească pe reprezentantul său D-l C. Filipescu, la lucrările comisiei agrare.-

2/Comisia agrară recunoaște că în ședință plenară din 11 August, în cuvîntările raportorului comisiei de inform. ție, și-îngăduit să întrebuințeze cuvînta aspre, compromițîndu-și tendința de cîntărire.- De acum comisiile pe viitor vor lua toate măsurile, ca asemenea lucruri să nu se mai repete.- Fiindcă dis-
cutățiile au avut loc numai în privința biroului de statistică, toate cuvintele aspre trebuiesc socotite numai la adresa conducătorului acestui birou de statistică, D-l Moghileanșchi.- În-
șă din cauza tuturor acestor fapte a fost ofensat vre-unul dintre exper-
ți, de către unii dintre deputații sau chiar și D-l Moghileanșchi
să li se ceară scuze.-

Ședința se ridică la 10 cîșguri seară.-

P. PRESEDINTELE COMISIUNEI

(SS) Orlan

SECRETAR

(SS) Simion

PROCES - VERBAL.-

ALCEDINTEI A 89-a A COMISIEI AGRARE dela 10 August 1918.-

Sedința se deschide seara la 8 clasuri, sub președinția D-lui președinte Erhan.-

Mănuiala zilei; realegerea președintelui; 2/ chestia inproprietăririi muncitorilor de pământ.-

Dep. Cosco, roagă comisia agrară să-l înlocuiască din comisia financiară în care a fost ales, fiind polon de origine și om străin și neînțelegând deci bine lucrurile în această țară.- Așa că părerile sale poate nu vor fi împărtășite în privința plății pământului; în plus nici expertii n'au să ia parte la lucrările sub-comisiei.-

După puțină discuție, adunarea îl roagă pe D-l Cosco să rămână și mai departe în sub-comisiunea financiară, alegând încă 3 membri în această comisie, pe D-nii Ioncu, Stavrîev și Nichitiuc.-

Trecând apoi la chestia inproprietăririlor muncitorilor de pământ, Dep. Tigancu, arată că după proiectul D-lui Moghileanschi, la împărțirea pământului în fiecare loc, cei dintrăi care trebuie să primească loturi, sunt locuitorii din sat, apoi dacă mai rămâne pământ de prisos au dreptul să mai primească locuitorii din volostea aceea, apoi din tot ținutul și numai dacă mai rămâne, acest pământ devine fond pentru toată Basarabia.-

Însă D-sa, ca un adăos la aceasta a scos din proiectul de lege a lui Bazilescu, partea privitoare la categoria persoanelor, care pot fi inproprietărite.-

De carese raportorul Moghileanschi lipsește dela sedință, propune să se discute mai întâi chestiunea categoriei persoanelor, care pot fi inproprietărite.-

rusesco, soldatul basarabean, nu și-a făcut mai puțin datoria, & de aceea sunt de părere, ca să se ia ca normă la împărțirea pământului în primul rând categoria acelor care a luat parte la război, iar dintre aceștia să se dea preferință acelor care n'au pământ, sau care au pământ puțin.-

D-l Stere.- Sentimentele de care sunt animați atât D-l Năstase cât și D-l Buzdugan, sunt nobile și pline de milă pentru anumite categorii de țărani.- Dar socotesc ca să se ție seamă la distribuirea pământului și de depărtarea pământului de satul care se înproprietărește.-

Am să citesc în această privință câte va norme ale casei rurale:- Se împarte moșia în loturi de câte 5 hectare, apoi se face lista celor ce doresc să fie înproprietăriți.-

Au dreptul :

- 1/ Țătenii ce au mai puțin de un Ha.- și locuiesc pe moșie.-
- 2/ Cei ce n'au de loc pământ și locuiesc pe moșie.-
- 3/ Cei ce au între 1-3 Ha. și locuiesc pe moșie.-
- 4/ Cei ce au mai puțin de un Ha. și locuiesc pe moșie.-
- 5/ Cei ce n'au pământ, și locuiesc la o depărtare mai mică de 5 Km. de moșie.-
- 6/ Cei ce au între 1-3 Ha. și locuiesc la o depărtare mai mică de 5 Km.-

Dez. Iliescu . spune că face parte din acea grupare de oameni, care trăgăduiește războiului, putința de a orândui relațiile dintre oameni și popoare.- E cunoscut că războaiele se nasc din interesele claselor bogate, ale capitaliștilor și deși în vremea războiului suferă toți, însă toată greutatea lui cade pe cei săraci, cei a țărânilor, care nu trage de pe urma războiului de cât suferințe.- Noi, însă recunoaștem principiul de stat, și ținem la aceea că prin stat trebuie să existe, iar un stat în împrejurările de astăzi nu poate să existe, fără ca să nu poarte război.- Trebuie să-l răsplătim pe acela, care aduce cea mai mare jertfă pentru apărarea patriei și își pun în pri-

155-00
mejdia de moarte viața lor.- Dacă nu sunt în viață să fie răsplătiți părinții, soția și familia lui.- Principala răboaselor e construcția rea a vieții sociale omenești, dar nu sunt vinovați acei care și-au făcut datoria lor sfântă de soldat.-

Propune să se dea loturi de pământ nu numai soldaților, dar și ofițerilor, care vor avea nevoie, căci cei care vor avea pământ cu ce trăi fără pământ, singuri nu s'or duce să primească pământ, mai ales cu bani.-

Dep. Buciușcan.- Găsește că Comisia a purces pe o cale nedreaptă, căci trebuie mai întâi luat tot pământul în fondul statului și apoi împărțit spre folosință.- Însă acum când e recunoscut principiul proprietății individuale și pământurile sătești au rămas nestinse, e greu să găsești calea adevărată, pentru deslegarea chestiei agrare.- Toți au dreptate, dar orice hotărâre s'ar lua ar avea multe neajunsuri.- Nu poate propune nimic în privința aceasta, dar socotește că ar fi nedrept să se prefere numai cei care au luptat în războiul acesta fiindcă sunt mulți care au luptat pentru dreptate în vremea revoluției, iar mâine poate să se stărneasă alt război și se vor cere alte jertfe, care de acum nu vor putea fi răsplătite, fiindcă nu va mai fi pământ.- De asemenea nu e dreptă părărea, că băsarabeni au luptat pentru interesele străine rusești, căci războiul acesta s'a purtat nu pentru interesele țării lor, ci pentru anumite idei.- De pildă: România, a intrat în război, nu numai din interesul ei propriu, ci și pentru apărarea unor anumite idei ale omenirii.- Asemenea America și alte țări.-

Dep. Galitchi.- Eu cred că norma propusă de D-l Năstase, după proiectul de lege din România, a avut în vedere starea de lucruri de acolo, pentru ca să încurajeze pe soldații români ca să se bată.- Astăzi noi, vroim să facem o reformă pentru țărani care au sau nu pământ, nu pentru soldați.- Și la urma urmei eu cred că mai toți acei care au fost la război, n'au pământ, sau au puțin.- Așa că de ce să luăm ca normă faptul că au

foșt sau nu p~~o~~neacă front și să nu lășăm pe acea mai dreaptă, dacă au sau nu pământ.- De asemenea norma de a se crea o categorie de înproprietăriți din cei ce au primit decorația Cf. Gheorghe, e greșită, căci e greu să se stabilească dacă acei ce le poartă, le-au dobândit în adevăr și dacă le-au meritat prin faptele lor.-

Dep. Ioncu.- Sunt de părere că în distribuirea pământului nu trebuie să ne lășăm conduși de sentimente ci numai de directive economice.- De ce să se ia ca directivă în darea pământului mila pentru cei ce au fost în război și care au rămas invalizi ? Pe aceștia puteți să-i ajutați dându-le pensii, ajutoare, clădindu-le gospodării, dându-li-se o normă oarecare de pământ.- Dar nu e drept, să luați ca directivă în darea pământului, această normă, când știut este că invalidul nu va putea să-și muncească pământul și nici copiii lui dacă sunt mici.-

Luati ca normă, la distribuirea pământului puterea de muncă a celor înproprietăriți, care nu trebuiesc să lase nemuncit nici o palmă de pământ, căci numai așa vom putea acoperi deficitul, care se va produce în economia noastră generală, prin dispariția marelui proprietăți.-

Dep. Nichitiuc.-în privința înproprietăririi invalizilor, susține părerea Dep. Ioncu, găsind că ar fi mult mai drept să li se dea o pensie de cât pământ, pe care nu l'ar putea lucra.-

Coloatul, și-a împlinit numai datoria lui, cum vor trebui și ceilalți să și-o îndeplinească, când li se va cere.-

Dep. Ciorescu.- Nu mă îndoiesc că cei care au fost în război vor primi pământ tot cu plăți ca și cei care n'au fost.- Sunt de părere că înăpărtarea pământului să se facă pe suflate și să nu se ia ca normă înprejurarea dacă a fost sau în război.-

Dep. Bucăsteanu. propune, ca pământul să fie înăpărtat după suflate și tuturor celor care au luptat în război, de oarece statul nu va avea de unde plăti pensie, sau va arunca mari dăj-dii pe pământ.- în vremurile vechi, se spunea că toți cei care

156-08
primesc pe această lume și cei săraci, vor primi răsplata pe lumea cealaltă.- Dacă comisia e de această părere, atunci ar putea să-i lase pe toți aceștia nenorociți în voia întâmplărilor.

Dep. Stavriev. - Gred că e drept să primească pământ toți, fie țaran, răzeș sau soldat, care n'au pământ, și fie dacă a făcut sau nu război.-

De asemenea sunt de părere ca să se dea pământ și invalizilor din război, căci dacă nu-l va putea munci el, îl va munci însă membrii familiei lui.-

Dep. Grihan. - Sunt de părere ca pământul să se dea pe familii, nu pe suflete, căci dacă s'ar împărți pe suflete, n'ar veni de cât jumătate de desitină de fiecare suflet.- Ci n'ar fi drept ca tânărul care a fost în război, să nu i se dea de cât o desitină el și soția lui; iar acel care a stat acasă și are copii să ia cu mult mai multe desitine.- Nu se poate da la toți pământ, cum ar vrea D-l Tiganco, căci atunci ar urma să le dăm și orșenilor, care au altă ocupație de cât agricultura, - și sunt tot așa de necesari ca și plugarii.- Trebuie să dăm pământ aceluia care au nevoie de el, nu după normă, dacă au fost sau nu la război, după cum vrea D-l Tiganco, deși e contra războiului.-

Dep. Buzdugan. - Dacă luăm ca normă, înprejurarea că țaranul a fost sau nu în război, întrebarea care se pune în primul rând este ce se face cu invalidul, căruia dându-i-se pământ, nu-l va putea munci, și deci nu-l va putea plăti statului? -

Dep. Ignatiuc. - Eu arăt atâtea ca crucile de război, după care s'ar vrea să se facă o regulă la împărțirea pământului, nu s'au dat pe dreptate, primind mai ales astfel de decorații celor ce erau ordonați pe la ofițeri.- Adevărații viteji, au căpătat doar..... cruci de lemn.-

Președintele propune ca pământul să se împartă după familii, făcându-se 2 loturi, unul mai mare și altul mai mic, după mărimea sufletelor.- Chestia dela câți- și până la câți ani, o persoană are dreptul să primească pământ, e foarte grea și

și trebuiește discutată.- Arată că a văzut sate în vrâstă de 80 ani, care plângea după o bucoșnică de pământ, care i se luase și lucra ca ori și care bun lucrător.-

Se pune apoi la vot propunerea: dacă la învîrtirea pământului are să se dea preferință celor care au luptat în război, față de cei care n'au fost pe front, care propunere se respinge cu 14 voturi, contra 5 și 5 abțineri.-

Dep. Buzduran.- Propune ca în rândul 1-ii să se înproprietărească cei care au până la 60 ani, iar de la această vrâstă în sus, să li se dea pământ în rândul al 2-lea.-

Dep. Grihan.- Sunt de părere ca să se ia ca limită maximă de vrâstă 50 ani, căci dela această vrâstă în sus, omul nu mai poate munci bine pământul și n'ar fi în folosul țării, ca să rămână vre-o bucoșnică de pământ nelucrată.- Afară de aceasta, bătrânii de astăzi, au pământ dela înproprietățirea din 1861, pe care l'au împărțit copiilor.- Aceștia, primind pământ, bătrânii își vor lua înapoi pământurile respective, așa că n'ar mai fi nevoie să li se mai dea alt pământ.- Iar dacă li s'ar da și bătrânilor pământ, peste câți va ani n'au să-l mai poată munci și în timpul acela au să fie alții, care ar vrea să muncească, dar care n'au să aibă pământ.-

Dep. Bucușcan.- Sunt de părere să nu se puă nici o limită de vrâstă la distribuția pământului, căci țărânul poate munci pământul până la adânci bătrânețe.-

D-l Stere.- Sunt de părerea D-l Bucușcan, ca să nu se ție seamă de vrâstă la învîrtirea pământului, ci de faptul dacă poate munci și dacă are inventar de muncă.-

Se pune la vot propunerea despre mărînirea vrăstei, persoanelor, care vor primi pământ, care propunere se respinge cu 19 voturi, contra 2 și 3 abțineri.-

Se face pauză la cîsurile 7 și 40 minute.-

După pauză, Dep. Ioncu, spune, că dacă comisia a luat hotărîrea ca și soldații să primească pământ și anume acei care îl

187-00
pot lucra, va trebui atunci să pășească și mai departe pe drumul acesta.- Oăci nu este drept să se hotărască, ca să primească pământ fiecare suflet, chiar și acel care abia s'a născut, oăci atunci s'ar face o nedreptate, față de acel care se vor naște pe urmă.- În chestia agrață, comisia, trebuie să plece dintr'un punct de vedere economic și de aceea propun ca să se dea pământ tot pe suflete, dar numai acelor care sunt capabili ca să-l muncească, indiferent dacă sunt căsătorii sau nu.- Economia țării, de acum înainte va fi mult stingerită prin desființarea proprietarilor mari și n'ar trebui ca să fie și mai mult sdruncinată dându-se pământ și la copii.-

Dep. Nichitiuc, susține părerea că pământul trebuie să fie dat pe familii, împărțindu-le în 2 categorii: mare și mică, fiindcă numărul sufletelor e foarte nestatornic.-

D-l Stere.- Sunt de părere că pământul să se dea pe familii, oăci a se da familiei este a se da sufletelor, care compun aceea familie.- Principiul care trebuie să ne călăuzească, este ca pământul să se dea unor persoane, care să-l poată munci, și de fapt când se dă pe familie, se dă titularului ei, capului familiei, care este presupus că este apt ca să-l muncească.-

Dep. Năstase.- Asupra repartizării loturilor de pământ, m'am gândit multă vreme și cred că cea mai nimerită soluție, ar fi ca pământurile să se împartă pe capi de familie, făcând un anume fel de loturi, repartizate pe capi de familie, deci pe familii și care loturi să fie indivizibile.-

Dep. Minciună, se unește cu părerea D-l Stere.-

Dep. Crivorucov, spune că pământul trebuie să se împartă pe suflete, fie bărbătești, fie femeiești, fiindcă ori-cui muncitor de pământ îi trebuie asigurat traiul.- Pe viitor nu mai trebuie să fie muncitori năimiți (proletari).-

Dep. Stavriev.- Eu cred că pe dreptate, ar trebui să se dea pământ, pe câte suflete sunt, indiferent de sex sau de vârstă.- Oăci după statistica ce s'a făcut, în Basarabia, pământul disponibil ar reveni la 2 desetine de suflet, ceea ce ar fi de a-

juna.- Nu putem lua ca normă numărul vitelor, căci ar rămâne jumătate din populație fără pământ, neavând vite.- De asemenea nici pe ogrezi (familii), căci ar fi grea operațiunea împărțirii familiilor, după numărul membrilor care o compun, ș.a.-

Dep. Bucurșean.- Susține părerea Dep. Stavrilev, spunând că pământ are să vie de fiecare suflet, nu câte 3 desetine cum spune D-l Crihan, ci aproape câte 1 și jumătate desetină de fiu, ecare, fiindcă sunt 3 milioane de desetine de pământ, iar suflute de plugari, numai 2 milioane.-

Președintele. propune să se împartă pământul după principiul lotului de muncă, pentru lucrătorii mari, și lotului de consum pentru copii, făcând astfel de loturi de 3 întinderi: pentru familiile cu copii până la 10 ani, un lot; până la 15 ani, alt lot mai mare; și de la 15 ani în sus, al treilea lot și mai mare.- Deci trebuie hotărât ca lotul să nu se mai poată fărâmița în buști.-

Dep. Bivol.- Văd că comisiunea are păreri împărțite; unii sunt de părere să se dea pământul pe suflute, iar alții pe familii.- Părerea mea este ca să se dea socotească pământul pe familii nu pe suflute, ca să putem avea gospodării bune și un stat bogat.- Chiar puteaface loturi de 6 desetine și de 10 des. Cei ce au copii mulți să le se dea și un lot mai mare; iar cei ce n'au să ia un lot mic.-

Dep. Budișteanu.- O'a zis că e un rău că țăranul nu se trage la industrii sau meserii.- Dar dacă dai țăranului un lot mai mic e și mai rău, căci îl lipești de țărmătura acea de pământ.- Dându-i un lot mai mare, atunci gospodarul va căuta să-și dea copii la școli și să-i dea și la o meserie oarecare.- De aceea sunt de părere să nu se facă norme prea mici de pământ și să se dea pe gospodării nu pe suflute.-

Dep. Galitchi.- Sunt de aceeași părere ca a Dep. Budișteanu, ca să se dea pământul pe gospodării nu pe suflute.- Căci dacă s'ar împărți pe suflute, cei dinți care vor suferi, vor fi

158800
soldații care au venit de pe front, și care fiind oameni tineri mulți fără copii, ar fi amenințați să primească 2-3 desetine de pământ.-

Dep. Grihan.- Sun contra inproprietății pe suflete, căci nu toți care ar primi pământ, ar putea să-l muncească și ar mai trebui să rezervăm un fond și pentru acei care au să se nască.-

După datele statistice fiind 1.400.000 desetine de pământ în Basarabia, la 3 milioane și ceva suflete, ar reveni de suflet câte $\frac{1}{3}$ desetină; și n'ar fi drept ca să-i dăm $\frac{1}{3}$ des. țărâna nărului, care vine de pe front, ca și copilului, care a-bia după 10 ani, va fi în stare să-l muncească.-

La noi, pământul după obiceiul țării, se dă la căsătoria copiilor, să luăm ca bază acest obicei și să-l dăm numai pe gospodării formate.-

Vom face două loturi: unul de 4-5 desetine și altul de 7 desetine, care le vom da pe gospodării, după numărul sufletelor ce le compun.- Trebuie să facem ce putem, nu ce dorim.-

D-l Stere.- Eu opinez că cei ce au pământ, să fie lăsați mai pe urmă și primind un lot, să fie obligați să-și lase bucatălele de pământ, care se vor comasa și se vor da altora care n'au pământ.- Mi se pare că acei care vroesc să împartă pământul pe suflete, ar face ca aceia care având 100 stânjeni de loc și 1000 pomigori, în loc să pue câte un pomigori pe stânjen ia pus pe toți 1000, venind câte 10 pomigori pe stânjeni, care crescând s'a înăbușit și grădina n'a mai avut.-

Așa se va întâmpla dacă se va împărți pământul pe suflete.-

Peste 10-15 ani, au să fie în Basarabia un număr covârșitor de proprietari mici cu 1-2 desetine de pământ, legați de bucată cea de pământ și care se vor înăduși ca pomigori la săditi câte o sută pe stânjenul de loc.-

Dep. Tiranco, spune că punctul de plecare a comisiei a fost greșit și de aceea toată calea ei va fi greșită.- Dacă s'ar împărți pământul pe suflete, o familie cu copii mulți și mărți-tei, ar primi mult pământ, dar nu l'ar putea lucra, iar fiecare

lucrător mare, nu i s'ar cuveni de cât puțin pământ.- Deci statul ar păgubi.- Dacă s'ar da pământ după familie, atunci cei mai bogați ar căsători reade copii lor și ar primi pământ și părinții și copii.- Cel sărac, nu-și poate căsători așa de reade copii lui, tocmai din pricina sărăciei și ar primi la o casă de lucrători mari, numai un lot, ca pentru o familie.-

De asemenea nu e drept dacă s'ar da pământul după lucrător, căci atunci acel care astăzi va fi socotit ca nevrăstnic, peste un an-doi, el va ajunge în vârstă, dar pământ nu va avea de unde primi.- Aceasta iar ar fi o ne dreptate.-

D-sa, crede că ar fi nimerit numai dacă s'ar da pământ în-îndevălmășie (obșcina), cum e în Rusia, și propune ca însăși obștea să aibă dreptul, de a împărți pământul ei, căci atunci ea ar putea priveghea și socoti toate schimbările care se fac în familie, înmulțindu-se sau înpuținându-se, potrivit cu aceasta și pământul.- Oratorul spune că nu va vota nici pentru și nici contra hotărârei, care o va lua comisia, dar adăugă că el are o credință nestrămutată în biruința adevărului.-

Gloata încultă a răstăginit pe Hristos, dar ideea lui a rămas.- Ideile vor trăi veșnic, încheie D-l Tiganoș.-

Dep. Năstase.- Îmi mențin părerea ca pământul să se împartă pe familie și să nu se facă de cât un singur lot, din cauza ne-dreptăților care s'ar face în raport cu creșterea familiilor, când ar exista 2 loturi.-

Dep. Stere.- Poate n'am fost înțeles de D-l Tiganoș; dar noi vrem tocmai să formăm loturi de gospodărie, unde, deci membrii familiei ar urma să muncească devalma, și susțin că acel lot să rămână neîmpărțit, sau în cazul cel mai rău să fie împărțit matematic pe suflute.-

Dep. Crihan.- Iată ce răspund D-lui Tiganoș: D-sa cunoaște viața țăranului moldovean din cârpi, după cum eu o cunosc pe a țăranului rus, tot din cârpi.- De aceea D-sa vine cu obștea la noi, când ea este specifică țăranului rus și nu celui moldovean

159000
La noi, e obiceiul ca copilul după ce se însoară să-și formeze gospodăria lui separată, individuală.-

Mai adăug, că nu se va putea da pământ în toate satele, unde nu se vor găsi moșii.- Așa că va fi nevoie sau se mute locuitorii acolo, unde e pământ de prisos, sau să se împartă pământul existent în sate, ceea ce nu se poate, neputându-se expropria pământurile actuale ale sătenilor.-

Dep. Tigance, spune că dacă comisia agrară a stat pe baza proprietății individuale, ea ar putea să se folosească în privința asta de principiile reformei agrare din Olanda.-

Se pune la vot următoarea propunere:

Pământul se împarte, celor care îl muncesc, după capul de familie, care propunere se primește cu 14 voturi, contra 4 și 3 abțineri.-

Prealegererea președintelui.-

În sfârșit se pune chestia alegerii noului președinte al Comisiei agrare, în locul D-lui Tigance, care a demisionat și punându-se la vot, se alege președinte D-l P. V. Erhan, cu 13 voturi, contra 4 și 4 abțineri.-

Sedința se ridică la 10 clasuri, seara.-
PRESEDINTELE COMISIUNEI

(ss) Erhan

SECRETAR

(ss) Miniciano

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței a 40-a, a Comisiunii agrare, dela 18 August 1918.-

Ședința se deschide seara la ceasurile 8, sub președinția D-lui Erhan.-

Mănuiala zilei: Chestia categoriilor de muncitori de pământ care pot fi înproprietăriți.-

D-l Conradi, aduce la cunoștința Comisiei agrare, că comisia financiară, și-a început de acum lucrul său și că la împărțit în două părți: în privința părții întâi, privind chestiunea răscumpărării pământului, Comisiunea s'a adresat Directoratului de agricultură; iar în chestia a 2-a, care privește mijloacele răscumpărării, a cerut concursul Directoratului de finanțe.- Amândoi D-nii Directorii, le-a făgăduit tot concursul lor.

Vor fi alese comisii speciale, chemați specialiști, care se vor apuca de acest lucru.- Însă, chestia aceasta e atât de mare și cere atât de lucru încât nu poate fi rezolvită mai în grabă de 2 luni de zile.-

D-se roagă comisia agrară, să fie răbdătoare și să deslege celelalte chestiuni, care mai sunt, lăsând chestia financiară la urmă.-

Dep. Mateo, propune, ca în privința aceasta să fie folosită comisia specială pentru hotărârea prețurilor de pe lângă zemstva gubernială, fiindcă e un organ organizat și deci nu va cere noi cheltuieli.-

D-l Conradi, spune că ar fi doar vorba să se cheme câți-va specialiști din România, iar cât despre specialiști locali, neîngreț că vor fi folosiți, cei care sunt deja în serviciul statului și primesc leafă.- Asemenea și organizațiile, care acum există.-

Dep. Tudose, spune, că chestia e grea și trebuie lămurită

160-8
din toate punctele de vedere, pentru ca să nu dea de bănuț.-

Deci Comisia pentru stabilirea prețurilor de pe lângă zemst-
va gubernială, n'ar fi suficientă în privința asta.-

Dep. Ioncu, spune, că vor trebui chemați specialiști, pen-
tru fiecare chestie și apoi acești specialiști să fie însărci-
nați cu adunarea tuturor materialelor în privința fiecărei che-
stiuni, și cu facerea raporturilor, întemeiate pe toate datele,
căci numai ei știu de unde și ce să ceară, ce anume trebuie și
așa mai departe.- Acești fel de specialiști, negreșit trebuie
să fie chemați, de oarece chestia agrară se desleagă și la noi
și în România de peste Prut și deci se ocupă de același proble-
mă socială.- Însă comisia agrară va trebui apoi să corecteze
datele specialiștilor numai din punct de vedere țărănesc și
democratic.-

Dep. Mateo, propune să se folosească în chestia financiară
de așezăminte băncei țărănești și a nobilimei (cristianschii
i dvoreanschii bank) dacă nu sunt încă desființate, fiind-că a-
ceastă chestie intră în specialitatea funcționarilor dela sus
menționatele bănci.-

După propunerea Dep. Buzdugan, Comisia hotărăște: să poftescă
că comisia financiară, să isprăvească cât mai curând lucrurile,
deslegând în primul rând chestia prețului pentru pământul ex-
propriat.-

Se votează următoarea rezoluție, din cele 8 paragrafe, des-
pre categoria locuitorilor, care pot fi înproprietăriți, pri-
mul paragraf, în următoarea redacție:

"Vor fi înproprietăriți, din fondul de pământ al statului,
după norma de X desitine, muncitorii de pământ, care n'au pământ
și cei care au puțin pământ, până la îndeplinirea lotului
de X desitine.-

Președintele, propune ca să se hotărască mărimea lotului.-

Dep. Ioncu, spune că în România, s'a hotărât ca lotul, care
se va da muncitorilor de pământ, să nu mai fie înbuștat și
propune ca și comisiunea a răz să discute aceasta.-

Dep. Buzdugan.- Sunt de părere ca să nu se facă de cât un singur lot, din cauza nedreptăților la care ar da naștere facerea a 2 loturi, când pildă o familie cu 2 majori și 5-6 copii mărunti, și deci având numai 2 perechi de brațe de muncă, ar căpăta lot mare, pe când altă familie, care ar avea de pildă 4 majori și deci îndoit de multe brațe, ar dobândi un lot mic, ceea ce nu este drept.-

Apoi, susțin că lotul acela unic, să fie inalienabil și indivizibil, urmând să rămâie unul dintre copii, care va fi dator să-1 despăgubească pe ceilalți.- Numai atunci cu se va mai târânița loturile.-

Dar, dacă vor fi loturi și mai mari de 5 desitini, atunci acelea să poată fi vândute sau împărțite între copii.-

Dep. Creangă.- Nu mă unesc cu părerea D-lui Buzdugan, ca să fie numai un lot, ori care ar fi numărul sufletelor.-

Propun ca să fie 2 loturi, de pildă de 5 și 7 desitini, așa ca să se aibă în vedere și numărul membrilor, care alătuiesc familia.-

Dep. Minciună.- Că lucru hotărât cred, că nu vom face loturi de cât din pământul care se va expropria, deși ar trebui să se hotărască ceea ce va face și cu loturile care se stăpânesc acum de țărani.- Sunt de părere ca să fie 2 loturi cel puțin de pământ, unul mare și altul mic, luându-se ca normă numărul celor apți la muncă.- De asemenea mă unesc și eu cu părerea că loturile, care se vor da, să nu poată fi împărțite, iar vânzarea lor să se facă în întregimea lotului.-

Dep. Tudose.- Sunt și eu de părerea D-lui Buzdugan, ca să se facă numai un lot, dar nu de 5 desitine ci de cel puțin 8 desitine, cât poate ajunge unei gospodării țărănești.-, luându-se ca normă pe gospodării, nu pe suflete.- Lotul acela să nu se poată nici vinde și nici împărți, ci rămâne unul din ~~gospodării~~ copii gospodărilor, iar ceilalți să se apuce de ori ce meserie, industrie, etc...-

Dep. Stere.- Când dăm loturile, le dăm pe caul de familie.

161-00
cum am hotărât, nu pe numărul copiilor, deci nu e nevoie de 3 feluri de loturi, ci un fel ajunge.- Nu cred că loturile să fie mari și poate că D-l Tudose să aibă dreptate că o desitine la lot, e puțin.- Se va putea da eventual unui cap de familie numai roasă, 2 loturi.-

Nu trebuiește scăpat din vedere, că chestiunea indivizibilității și aceea a neînfrățirii loturilor, trebuie să fi tratate separat.-

Dep. Năstase.- Chestiunea mărimei loturilor de pământ, nu poate fi rezolvită acum, neavând date statistice la îndemână.-

Ceea ce ne interesează acum, este cum să facem ca loturile care se vor face, să nu se mai cîntească; iată care ar fi prin ciuile:

- 1/ Lotul să nu se mai poată înfrăți (indivizibilitatea lui)
- 2/ Oprirea cumului - strângerei - de loturi de pământ.-
- 3/ Neînstrăinarea (inalienabilitatea lui) loturilor, de cât în cazurile, când va permite legea.-

Dep. Stavriev.- Sunt de părere, că nu e drept să fie un lot pentru ori ce familie.- Sau faceți 2 categorii de loturi, sau reveniți la norma de distribuire pe suflete.-

Susțineți că pământul să nu se împartă între copii, ci să fie moștenit de un singur copil, iar ceilalți să-și găsească hrana în fabrici, uzine, etc.- Dar câte fabrici și uzine se găsesc în Basarabia, unde să-și găsească o ocupație copii de țărani? Si dacă nu are un lot suficient de pământ, cu care să-și poată îngădui a trimite copii la școli, cum are să învețe țăranul pe copii la vre-o meserie.-

Dep. Găină. De ocaziune sînt de părere să se alocească câte 2 loturi de pământ, variind ca întindere după numărul sufletelor din familie, iar chestiunea vânzării sau nevânzării loturilor, să o discutăm mai târziu.-

Dep. Mateo, spune că comisia năzuiește, spre un ideal, când ea ar vrea să realizeze dreptatea absolută.- Insa lucrul acesta e foarte greu, ca o dreptate desăvârșită, nici odată nu va

putea fi realizată.- Negreșit că principiul ~~de înstrăinării~~ neînstrăinării lotului, trebuie să fie păstrat, dar nu trebuie hotărât prin lege, la care din membrii familiei, trebuie să treacă acest lot, ci să se lase capului de familie, ca să hotărască aceasta.- Pentru prima oară, principiul majoratului, a fost statornicuit în Anglia, în interesul oamenilor bogați, care vroiau să-și păstreze titlurile princiare, ca să poată da copiilor lor o învățătură aleasă și care era tot atât de prețioasă ca și averea.- De aceea toți copii lorului și cei care rămănea pe moșie și cei care erau îndepărtați, erau deopotrivă de garanțați în privința mijloacelor de trai, ceea ce muncitorul de pământ n'o va putea face.- Deci singur el va trebui să hotărască, cum să-și pue la cale pe fiecare copil.-.- Dreptul acesta este prevăzut în legea juraților, care este aici în Basarabia și n'ar mai fi nevoie să facem o altă lege.- Prin legea de majorat am îndrepta o mare parte de populație dela țară la mizeria și înșelăciunile orașelor.-

Dep. Bivol.- Dacă am avea date statistice la îndemână asupra întinderii de pământ disponibile din Basarabia și asupra numărului celor ce n'au pământ, sau care au pământ puțin, socoteala repartiției ar fi ușoară.- Ori cum, eu cred că ar fi mai nimerit să se facă 2 loturi: unul mai mare, care să se dea celui care n'are pământ și altul mai mic, care să se dea celui care are pământ puțin.- Ca întindere, cred că lotul de 7 desetine, e de ajuns pentru un gospodar muncitor.- Nu cred că principiul neînstrăinării lotului, va fi placul și în obiceiul țaranului.-

Dep. Budișteanu.- Cred că și D-l Bivol, că existența unei statistice, ne-ar sluji mult astăzi în discuțiile și hotărârile noastre.- Mă deosebesc de dansul, în privința întinderii lotului și cred că un lot de 10 desetine, ar ajunge țaranului să trăiască și să-și învețe copiii vre-un meșteșug.-

Dep. Alexandri, spune că trebuie să hotărâm într'un fel, ori să păstrăm gospodăriile și atunci vai de suflete, ori să luăm

162-00
în samă sufletele și atunci vai de gospodăriei.-

Dep. Epuri, spune că principiul hotărât de comisie, că pământul trebuie să fie dat nu după suflete, ci după familii, face impresia că parcă comisia agrară, ar vrea să-i facă pe toți să se însoare.- Însă tocmai prin faptul acesta, în mâinile unora se vor aduna mai multe loturi, căci dacă se va nimeri, ca părinții celor care se căsătoresc, să n'aibă mai mulți copii, apoi și fiicășul și fata vor primi de zestre de la părinții lor câte un lot de pământ.-

Nu se poate hotărâ întinderea lotului, până ce nu vor fi date precise, iar loturile trebuiesc făcute de atâtea mărimi, câte desitine vor fi într'un lot.- D-se susține propunerea, ca loturile să se facă de câte va mâini mai mari și mai mici.-

Dep. Grihan.- La repartitia pământului vor fi multe nemulțumiri, ori ce sistem de loturi s'ar adopta.- Eu aș propune să se facă un singur lot, dar nu acelaș pentru toată Basarabia, ci să varieze ca întindere după pământ, felul culturii, climatul, etc..- Astfel va fi mărimea lotului, în ținutul Bălți, sau Soroca, unde populația se ocupă exclusiv cu agricultura și altfel va fi în ținutul Chișinăului, unde populația se ocupă și cu ville și livezile, etc..- Altfel e pământul în sudul Basarabiei și altfel în nord- și deci și lotul nu va putea fi acelaș.

Mai departe, cred că nu vom putea reține pe țaran să nu-și împartă pământul copiilor.- Copii de țaran nu se duc ușor la oraș, că mai degrabă se duc să facă agricultură în Siberia, de cât să se ducă în oraș la fabrici, care de altfel nici nu sunt numeroase în Basarabia.-

Eu cred că numai cu timpul și în mod firesc, prin înpuținarea pământului, țaranul sau va începe să facă cultură intensivă sau se va îndrepta spre orașe ca să intre în uzine.- În orice caz nu prin măsuri forțate și prin împedicări se va ajunge la acest rezultat și se va putea îndrepta țaranul la industrie, fără a-l sili să-și părăsească satul, creînd industriei la țară, cum e în Rusia centrală, nu numai în orașe.-

Dep. Galitchi, spune, că ori cum s'ar hotărâ chestia împăr-

tirei lotului, tot s'ar face o nedreptate.- Trebuie să se facă un singur fel de lot, dându-se câte 2 loturi, la familiile cele numeroase, cu membrii dela 18 ani în sus.- Prețul loturilor va atârna după cum va fi de bun pământul.-

Președintele, e de părere, că trebuiesc făcute loturi de 2 măriimi, iar familiilor celor care vor primi un lot mic și vor avea până la 4 copii mici, să li se adauge norma de consum pentru copii.- Nu-l chib să se lăse oprească fărâmițirea lotului, & însă această fărâmițitură se poate mărgini.-

Se poate hotărâ ca lotul să nu se poată fărâmiți, dacă nu depășește prin producție, trebuințele de hrană ale unei familii.- Aceasta va atârna deci de cultura intensivă, care se va practica în acea gospodărie.- Două loturi ar putea fi contopite în anumite împrejurări, de pildă în ipoteza unei căsătorii.-

Iar ca să se mai înmulțească loturile, peste 20 ani, când va fi nevoie, pot fi împărțite și cele 50 desetine, care acum se lasă proprietarilor.-

Se face pauză la clasurile 7 și 80 minute.-

Președintele, ~~ca să se poată face o hotărâre asupra loturilor~~
~~se va pune la vot principiul ca să se facă loturi numai de o întindere;~~

După pauză se pune la vot principiul că la înproprietărirea muncitorilor de pământ să se facă loturi numai de o întindere; care propunere se votează cu 12 voturi pentru, 12 voturi contra, în numărul cărora e și președintele.-

Din pricina aceasta, luarea hotărârei definitive în privința loturilor se amână.-

Dep. Caraiman, spune că dacă în vre-un sat, va ajunge pământ hotarele mोगिल्लor mоголе, se vor putea împinge unul peste altul.-

Dep. Minciu.- Astăzi nu trebuie să intrăm în discutarea punctelor de amănunt, cum ar fi chestia modului, cum are să se repartizaze pământul, sau ce au să se facă cei care au pământ puțin sau mai mult de cât quantumul, care se va fixa prin lege.

Astăzi, noi trebuie să hotărâm, un singur lucru: ce mărime

163080
va avea lotul.-

Dep. Grosman, propune să se aleagă o comisie specială pentru discutarea tuturor acestor greutăți tehnice.-

Dep. Ignatiuc, repetă că asemenea chestiuni ce se propun în discuție, sunt chestiuni de amănunte.-

Dep. Buciușcan.- Sunt de părere că cei ce au pământ puțin, să-l dea la fondul statului și în schimb să primească un lot întreg.-

Se pune la vot propunerea că: la împărțirea loturilor muncitorilor de pământ, să fie pus în socoteală, lotul fiecăruia și pământul care îl mai are el; care propunere se votează cu 13 voturi, contra 3 și 4 abțineri.-

Se hotărăște apoi că mărimea lotului va fi după calitate și valoarea pământului.-

D-l Stere (raportor).- S'a numit o comisiune, împărțită pe subcomisiuni, care după oarecare studii și cercetări au depus rapoartele în privința întinderii de pământ necesare instituțiilor depinzând de Directoratul de agricultură.- Acum voi citi expunerea, și voi da explicații scurte pentru fiecare, rămânând ca la discuția pe capitole să dau lămuriri complete.-

Pentru școalele de agricultură, vor fi necesare 4500 des., din care 500 des. pe lângă școala superioară de agricultură; câte 100 des. pentru fiecare din cele 5 școli inferioare de agricultură și câte 20 des. pentru cele 140 școli de voloste.-

În special insist asupra marelui folos practic, pe care îl vor aduce școlile de voloste, unde copiii de țăran, care au terminat școala, în timpul ernei vor putea dobândi cunoștințe practice de agricultură, măsurări de pământ, unelte și mașini agricole sub conducerea unui specialist.-

În al doilea rând, pentru câmpurile de experiență, repartizate pe 9 regiuni naturale a câte 500 des. de regiune, vor necesita o defalcare de 4500 des.-

Pentru gospodăriile de semințe, care să producă 5% din semințele necesare Basarabiei, vor fi necesare 10.000 des.-

Pentru pomologie, ocupație atât de rentabilă în Basarabia,

-5-

va fi nevoie pentru 4 grădini pomologice, a câte 125 des. de fiecare, de o întindere de 500 des.; apoi va mai trebui să se lase câte 50 des. de fiecare din cele 5 grădini demonstrative cu pipiniere de pomi și câte 10 des. pentru alte 9 grădini demonstrative mai mici.-

Pentru zootehnie, și anume pentru herghelia de cai, din care are să se regenereze rasa de cai din Basarabia, va fi nevoie să se lase 5000 des. pentru pășunat și fânat, iar pentru 3 turme de vite de rasă o întindere de 6500 des.-

Pentru viticultură, vor trebui afectate câte 100 des. de cele 5 pipiniere de viță, o sută desitine pentru via experimentală de pe lângă Institutul Ampelografic, câte 30 des. pentru cele 5 vie experimentale regionale, înfățișat câte 5 des. de fiecare vie experimentală ce va funcționa voloste, deci câte 10-15 pe județ.-

Pentru ajutorul agronomic, vor trebui lăsate câte 10 des., pentru fiecare din cele 140 puncte agronomice.-

Înfățișat, pentru silvicultură, vor trebui lăsate cele 33 des. necesare pentru seminceriile de împădurire și cele 333.522 desitine păduri și râpe.-

Sedința se ridică la cîșurile 9 și 45 minute.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N E I

(53) Ciiban

S E C R E T A R

(88) Arincun

PROCES - VERBAL

Al secinței a 41-a, a Comisiunei agrare dela 21 August 1918.

Sedința se deschide la clasurile 5 seara, sub preșidenția membrului prezidiului D-l Buciușcan.-

Mănduiala zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului Directorului de agricultură, despre pământurile neapărat trebuitoare școlilor de agricultură și altor instituții, depinzând de acel Directorat;

b/ și continuarea discuțiilor asupra mărimii lotului de înproprietărire.-

Se prezintă noul reprezentant al Stăpânirii centrale, D-l Dr. Ionescu-Sisești, trimis să înlocuiască pe fostul reprezentant D-l Filipescu.-

Întâmpinat de aplauzele adunării, D-l Ionescu-Sisești, se adresează ei cu următoarele cuvinte:

"Vă mulțumesc pentru aplauzele cu care mă întâmpinați, pentru că le socot ca un semn de prietenie.- Si vă rog să mă credeți că și eu mă prezint înaintea D-vs. ca un prieten.-

Reforma agrară cere multă chibzuială și multă compăneală.-

Pe acest teren nu se pot face experimente, încercări, pentru că acestea ar costa prea mult poporul.- Reforma agrară trebuie făcută, ținând seamă de toate interesele, astfel ca să asigure armonia generală și nu nemulțumirea tuturor.-

Cu bucurie voi pune în serviciul D-vs, toate cunoștințele pe care le am în această privință, asupra chestiei agrare, atât la noi cât și în alte țări, pentru ca să vă puteți folosi în lucrările D-vs, de experiențele dobândite în alte părți.-

D-l Gilibidache, aduce la cunoștința adunării, că el vine la sedință fiind trimis de Directorul de agricultură, iar nu ca specialist, cum fusese.-

Trecând la discuția raportului Directorului de agricultură,

165-00
reprezentanții Directoratului, D-nii Stere și Cilibidache, în urma întrebărilor făcute de Dep. Buzdugan, lămurește adunarea că 10.000 desetine de pământ, care se cer pentru gospodăriile de semințe nu sunt în timpul de față toate sub aceste câmpuri dar se prevăd în viitor. - De asemenea și în numărul celor 338.552 de desetini de pădure intră și loc cultivabil, dar s'a avut în vedere și rotunjirea locurilor de pădure, râpele, care trebuiesc întărite și altele. -

Iar D-l Vucotici, adăugă că așezământul, care se îngrijește de păduri, a avut în vedere să înpădurească toate locurile a-
celea pe care fuseseră când-va păduri și cere ca acest pământ să nu fie împărțit, de oarece pădurea are o mare însemnătate pentru țară, cuprinzând și râpele, care de nu se vor lua măsură, nu vor mai fi bune de nimic. - în urmă ceea ce nu va mai trebui pentru păduri, se va da iarăși țăranilor. -

D-l profesor Murgoci. - Se referă la câmpurile de semănțerii și e de părere că dacă e vorba să se facă semănțerii pe regiuni, cum spune D-l Cilibidache, atunci ținând seamă de climă și sol în Basarabia, să se facă 4 semănțerii (nu numai 3) căci în Basarabia avem 4 regiuni principale: stepa de sud; codrii Tigheci-Bacu-Orhei; stepa Bălți-Soroca și ținutul Hotinului-Atache. - Mai departe cât privește pământurile pădurilor, având în vedere însemnătatea pădurilor pentru climă și economia unei țări și că în Basarabia, nu numai acum, dar întotdeauna, au fost păduri prea puține, găsește bine chibzuit, creșterea suprafeței actuale, dar cele 5%, crede că e prea puțin și propune ca să se crească cu încă vre-o 40-50 mii desetine. - Gă nu se teamă cineva că se înpuținează pământul arabil, căci acest pământ lăsat pădurii, va aduce folosul cel mai mare tot țăranilor, fie ca lemne de foc, de construcție și influența binefăcătoare asupra climei și agriculturii, fie ca ușurare de venit în venitul statului. -

D-l Conradi, aduce la cunoștința adunării că pe lângă Directoratul de agricultură, s'a numit o comisiune care va statua

nici principiile exproprierei proprietăților mari și aceste principii vor fi aduse la cunoștința comisiei agrare.-

D-l Vucotici, spune că Directoratul de agricultură, poate numai să salute propunerea D-lui Profesor Murgoci, despre mărirea întinderii de pământ pentru păduri, căci se știe că însemnată mare are pădurea pentru Basarabia.-

Dep. Tudose.- În discuția generală, susține marea importanță ce o poate avea în luminarea țărânilor din Basarabia, punctul agronomic, care ar putea deveni ca o adevărată oglindă, unde un bun gospodar să poată să capete și cunoștințe practice și ajutoare în privința mașinilor, procurării de semințe, vite, etc...- De aceea în primul rând susține că e prea puțin dacă se dă punctului agronomic câte 10 des.- La Mănăstireni, unde e un punct înfloritor, nu ajunge nici 30 des.- Propun ca în punctele agronomice de voloste, să fie repartizate și hergheliile de cai și turmele de vite de rasă, de asemenea în gospodăriile de selecționarea semințelor, și dacă se poate și școlile agricole de voloste să funcționeze la punctele agronomice, dându-se o întindere mare, chiar peste 140 des., de fiecare punct.-

În acest chip, țăranul va avea o pildă vie și un ajutor în imediată lui apropiere și ceea ce n'ar învăța din cărți în 20 ani, ar învăța în câpi-va ani, din exemplele ce le-ar avea sub ochi.-

D-l Gilibidache, spune că în discuțiile ce au avut loc, s'a ridicat iarăși chestia veche, dacă n'ar putea fi unite la un loc practica gospodăriei și încercările științifice.- În privința aceasta învățății agronomi din Rusia, se împărțeau în 2 școli: școala de miază-zi, care susținea că agronomul trebuie să fie legat de pământ; și școala de miez-zi, care era împotriva acestei teorii.- Practica însă a arătat, că punând agronomul pe o bucată de pământ și dându-i mijloace ca el singur să-și facă o gospodărie model, nu se ajungea la nici un rezultat practic, de carece aceste gospodării cu toate că erau menite să

166-00
servească ca model pentru țărani, se făceau aproape toate după sistemul ~~țărănesc~~ proprietăresc, cu mașini bune și scumpe, pe întinderi mari de pământ cu lucrători năimiți și altele.- Afa-
ră de aceasta se mai cheltuia încă mult cu administrația punc-
telor, așa că țăranul deși vede rezultatele bune ale unei gos-
podării făcute după cererile științei, totuși rămâne descurajat
văzând cu câtă cheltuială se ține o astfel de gospodărie și
își pierde încrederea.- De aceea s'a ajuns la convingerea că
aceste gospodării model să se facă chiar pe ogorul țăranesc și
pintrânșii însăși, punându-li-se numai la îndemână mașinile de
care au nevoie, ajutorul agronomic și altele.-

Ci când țăranul va face toate acestea cu mâna lui și în mar-
ginele bugetului țăranesc, atunci lesne va înțelege și va ur-
mări foloasele pe care i le dă știința.- Agronomul fiind prea
mult legat de gospodăria lui proprie, n'are timp să umble și
să dea ajutorul său țăranimei de prin prejur.- De aceea trebuie
pus numai în serviciul muncitorilor de pământ și pentru ca să-
și poată face toate ~~gospodăriile~~ datoria lui, nu va mai face
gospodărie proprie.-

De asemenea nu se poate amesteca la un loc punctele agrono-
mice cu semănările și cu creșterea vitelor de soi, de carece
aceasta e o specialitate cu totul deosebită, care cere mari
cheltuieli și cu cât vor fi cererile de vite sau herghelii de
cal mai înprăștiate cu atât vor costa mai mult, fiecare vită.-
Pe o întindere mică de pământ, cu cele 10 des. socotite pen-
tru fiecare punct agronomic, se poate face lucrul acesta.-

Dacă ai înprăstia aceste cirezi și herghelii în toată Basa-
rabia, ar fi necesari o mulțime de specialiști, care nici nu
s'ar găsi și în fiecare loc ar trebui să se facă șuri, ocoale
și altele.- De aceea comisia de pe lângă Directoratul de agri-
cultură, a hotărât să se facă o herghelie mare de cal pentru
toată Basarabia și trei cirezi de vite cornute, iar de aici să
se înprăstie berbecii, buhali și armăsarii pe la punctele agro-
nomice și în toate părțile.-

Cele 16 des. de pământ dela aceste puncte vor fi pentru hrana acestor vite.-

D-l Vucotici, spune că comisia de pe lângă Directoratul de agricultură, în dorința ei de a apropia agricultura ei de țărănă a proiectat să împânzească toată Basarabia cu puncte de agromie, dar acestea sunt punctele agronomice de voloste.- Însă ele vor primi totul de la cele câte va gospodări mari, care se fac în țară, precum semințe, tot soiul de vite și altele de care va avea nevoie poporul.-

D-l Murgoci.- Revin la chestiunea foarte importantă a pădurilor, reamintindu-vă că la începutul discuțiilor asupra chestiunii agrare, pentru ușurință am împărțit teritoriul Basarabiei în 4 părți: 1/ pământul arabii; 2/ sub-solul; 3/ apele; și 4/ pădurea.-

Bu ași fi de părere să se scoată astăzi din discuție chestiunea pădurilor, și să o reluăm atunci când se va discuta chestia împăduririlor, - a trece pădurilor marelui proprietăți și a mănăstirilor în fondul statului.- Atunci vom discuta și asupra pământului ce va trebui să fie alocat fondului pădurilor.-

D-l Vucotici, spune că direcția pădurilor, tocmai așa a și voit, însă s'a grăbit să dea aceste date, fiindcă s'au cerut dela toate direcțiile.-

Secretarul Năstase, e de părere ca să nu se amâne ci să se discute tot astăzi și chestia pădurilor.-

Comisia hotărăște, după propunerea D-l Murgociu, ca punctul despre păduri, să fie scos dela ordinea zilei, pentru a se discuta mai târziu.-

Se trece apoi la discuția pe articole.-

Dez. Buzdugan.- Eram învinuiți de specialiști că vroim să cărămăm gospodăriile raționale.- Le voi dovedi tocmai contrariu, acum cu prilejul acestor discuții.-

Sunt pentru cedarea terenului de 500 des. pentru o școală superioară de agricultură.- Această școală de mult proiectată
 să se să de

167. 00
și va fi de mare folos populației țărănești a Basarabiei, dintr-o tranșă fiind agronomi, care vor învăța cultura rațională a pământului.- De asemenea și școlile inferioare de agricultură sunt necesare, căci absolvenții acestor școli vor fi ajutoari agronomilor.- Iar în școlile de voloste feciorii de țăran vor prinde multe cunoștințe practice, fiind o pildă pentru ceilalți săteni.- Nu sunt prea puțin 25 des. pentru fiecare școală de voloste, căci cred că se vor da școlilor din sate câte 10 des. ca să se facă și acolo cultură rațională.-

D-l Stere.- Cred că la discuția câtimelor de pământ trebuiau toate fiecărei instituțiuni dependente de Directoratul de agricultură, ar fi mult mai bine să discutăm cifrele globale, iar nu în parte pentru fiecare școală în parte, de pildă.- Mai târziu se va vedea, dacă nu va necesita pentru fiecare instituțiune un spor de pământ din totalul acordat.-

Dep. Galitchi.- Eu cred că ar trebui să mărim întinderea de pământ cât s'a trecut pentru școlile de voloste dela 25-30 des. luându-se dela suprafețele alocate pentru zootehnie și pentru punctele agronomice.- Școlile de voloste vor folosi mult țăranilor, fiindu-le mai la îndemână și ar merita mai multă soliditate.-

D-l Stere.- Nu văd nimic, care s'ar opune părerii susținute de dep. Galitchi.-

D-l Gilibidache.- spune că i s'a părut că unii deputați bănuiesc, că pe când pentru școala înaltă de agricultură, unde fiii de țăran vor ajunge mai rar, se dă foarte mult pământ, pentru școala țărănească se propune numai câte 25 des.- D-se arată că aceasta atârână mai mult a la tipul de școală.- În Rusia, în cele mai democratice gubernii Perm și Viatka s'au făcut încercări să se unească învățătura dela școala satească cu cea a gospodăriei satești, completând această școală cu o clasă anume pentru gospodăria satească.- însă nu s'a ajuns la nimic, fiind că nu se pot amesteca toate celelalte științe cu științele agricole și atunci au început a se face școli de agricultură să-

tești deosebit.- Așa și la noi.- Școlile noastre de agricultură inferioare și mijlocii, până acum cu toate că erau menite pentru țărani, erau școli făcute după sistemul proprietăresc, unde se învăța a face agricultură pentru moșii întinse.-

Însă scopul școlii de agricultură de data aceasta, este ca ea să fie toamă pentru țărani,, învățând copiii lor pe loc și deprinzându-i a ști cum se face agricultură ca pentru o gospodărie mică țărănească, pe pământ puțin.- De la sine se înțelege, că peste 50-100 ani, va veni vremea când școli de acestea vor trebui pentru fiecare sat și de aceea D-sa crede că poate nu e nimerit numirea, de școală de voloste.-

D-l Vucotici, - spune că s'a scăpat din vedere să se spună că aceste școli de agricultură sătatești, vor fi școli de iarnă.- Copii nicăieri n'au unde să se ducă, ei vor învăța în cursul ernei în sat, iar vara vor putea să pună în practică, științele căpătate, la gospodăriilor.-

Dep. Giorescu, - Dacă se lasă atât pământ instituțiilor culturale și agricole, mă întreb va mai rămâne pământ ca să se dea țăranilor? Ce folos că țăranul va învăța să cultive bine pământul, dacă nu va avea pământ, sau va avea prea puțin.-

Dep. Năstase, e contra numirii școlilor de agricultură sătatești: școli de voloste, spunând că școlile de voloste nu sunt tot unade mari, iar pe unele locuri, unele voloste nu cuprind de cât o comună.-

D-l Stere, spune că vorba e de lăsarea pământului, însă numirea școlii poate fi ori care.- Poate să se lese și câte 50 des. de pământ, căci dacă nu-i va trebui, tot țăranilor are să li se împartă.-

Dep. Tudose, zice că după proiectul care se discută, pământ se cere destul de puțin și cu multă crupare.- De oarece comisia nu trebuie să se mai târguiască ci să dea acest pământ.-

D-l Cilibidache, propune ca școala de agricultură sătatească să se numească școală populară, în loc de școală de voloste.-

168-00
Comisia hotărăște ca această școală să se numească școală de agricultură populară.-

La clasurile 7 și 8 minute, se face pauză.-

După pauză și după ce se votează punctul 2 și 3, D-l Gilibidache, propune ca comisia să-și ~~dece~~ expue dorința ca pentru gospodăriile de semințe să fie folosite gospodăriile propriety- rești, care se vor expropria, ca fiind organizate deja și cu inventarul necesar.-

Dep. Buzdugan.- Bazat pe părerile specialiștilor că gospodăriile de semințe, trebuiesc să fie mari, ca să nu se ducă ~~dece~~ floarea de pe o pâne pe alta, susține că ar fi nimerit să se facă câte o gospodărie de semințe de câte 2000 des. fiecare.-

Dep. Bucisteanu.- Eu cred că nu trebuie să fixăm de pe acum câte gospodării de semințe să facem, fie 5 sau mai puțin.- Aceasta se va hotărâ mai târziu, când se va pune în aplicare măsurile agrare luate de noi.-

Dep. Ignatino.- Eu cred că pentru gospodăriile de semințe este prea mult 10.000 des. mai ales că țărani nu întrebunțează la semănat, semințe mare mușcată, ci de aceea mică.- Așa cred că trebuie să se mai reducă din întinderea cerută.-

Dep. Tiranco, întreabă dacă ar ajunge numai o herghelie de cai pentru toată Basarabia.-

D-l Gilibidache, răspunde că chestia aceasta s'a ridicat și în comisia de pe lângă directoratul de agricultură și s'a hotărât să se facă numai o herghelie, din multe puncte de vedere; dar asupra acestui punct se va putea reveni.-

D-l Vucotici, spune că chiar într'o țară atât de mare cum e Rusia, unde cai din herghelie se luau pentru armată și deci aducea un mare venit, totuși erau numai 3 herghelii de cai, din pricina marilor cheltuieli, pe care le reclamă.- Pentru Basarabia e prea destul numai o herghelie de cai.-

Dep. Bivol.- Nu sunt împotriva acestor instituții, dar văd că se răpesc mai de desitine, care se dau unor instituții, care vor profita mai mult celor dela oraș de cât țăranilor.- De

aceea socotese, că ar fi nimerit, ca să se fixeze mai întâi norma de pământ ce se va cuveni țăranului și apoi se va da pământ și acestor instituții de cultură.-

Dep. Buzducan.- Cu părere de rău, nu sunt de opinia D-l Bivol.- Este absolută nevoie de herghelii de cai și vite de rasă, prin care să se regenereze vitele din Basarabia.- Știți cu toții că în județele Hotin și Soroca, au fost 2 herghelii și de toți oamenii de prin prejur și-au regenerat vitele.- Si în urmă ca să-i stimulăm pe crescătorii de vite, am institui premii pentru cele mai de soi și mai bine îngrijite vite.-

Dep. Galitchi, propune ca să se dea pentru herghelia de cai nu 5000 des. cum se cere în raport, ci numai 3.000 des.-

Dep. Tudose, spune că de oarece pământul nu se lasă proprietarilor ci rămâne în seama statului nu poate fi nici o grijă dacă se va lăsa pământ chiar și mai mult, căci dacă va prisosi tot țăranilor li se va da.- Inșă, pământ și așa se cere puțin.

După puțină discuție, comisia agrară hotărăște să se dea pământ din fondul statului:

1/ Pentru școli

Școala superioară de agricultură	500 des.
Cinci școli inferioare- câte 200 des.	1000 "
140 școli populare, a câte 25 des.	3500 "
Total	5000 des.

2/ Pentru câmpurile de experiență.-

Repartizate pe 9 regiuni naturale	4500 des.
---	-----------

3/ Pentru gospodăriile de semințe.-

Care să producă 5% din semința necesară Basarabiei .	10000 "
--	---------

4/ Pentru pomologie

Patru grădini pomologice, a câte 125 des.	500 des.
Cinci grădini demonstrative cu pipiniere a 50 des. .	250 "
Nouă grădini demonstrative, câte 10 des. fiecare . . .	90 "
Total	840 des.

5/ Pentru zootehnie.-

Herghelie de cai	5000 des.
----------------------------	-----------

169-00
 Pentru trei turme de vite de rasă 8500 des.
 Total 11.500

6/ Pentru viticultură.-

Pipiniere de vite 500 des.
 Via experimentată de lângă Institutul Ampelografic 100 "
 Cinci vii experimentale regionale 150 "
 Viile experimentale de voloste câte 10-15 ~~8000~~ de fie-
 care județ, a câte 5 des. fiecare 550 "
 Total 1800 des.

7/ Pentru ajutorul agronomic.-

Pentru 140 puncte agronomice, a câte 10 des. . . . 2840 des.
 Total general 35.380 des.-

Chestia pământurilor de pipinierii se amână să se discute
 odată cu chestia pădurilor.-

După propunerea Dep. Tigano, comisia hotărăște să se discute
organizatii care vor influența sus arătatele școli și institutii
după proiectul votat, să li se dea voie să-și aleasă pământ, un-
de vor găsi ele că e potrivit.-

La ciazurile 9 seara, gedința se ridică.-

*P*RESEDINTELE COMISIEI

(SS) Ciukan

SECRETAR

(SS) Minaiumă

Ho.

PROCES-VERBAL

Al ședinței a 42-a, a Comisiei agrare, dela 28 August 1918.-

Ședința se deschide seara la clasurile 5 și 45 minute, sub președinția D-lui Erhan.-

Mădușala zilei:

- 1/ Declarația D-lui Minciună.-
- 2/ Stabilirea lotului de înproprietărire.-
- 3/ Chestiunea indivizibilității lotului.-
- 4/ " inalienabilității loturilor.-
- 5/ " cumului loturilor.-
- 6/ " locului de casă.-
- 7/ " viilor și grădinelor de pomi roditori.-

Secretar Minciună, arată că cenzura a cenzurat câte va pasa-
gii din procesul verbal al debaterilor comisiei agrare din 27
Iulie c., publicat în jurnalul "Statul țării".-

Cuvintele cenzurate, li se permisesea însă publicarea când
fuseseră iarăși rostite într-o ședință anterioară.- Afară de
aceasta președintele exercită un control foarte serios asupra
cuvântărilor oratorilor, ca să nu le îngăduie păreri sau expre-
sii, care ar putea produce turburări sau aduce jigniri cuiva.-

Cere ca prezidiul, să interviev pe lângă Statul Directorilor,
ca să se lese necenzurate de cenzură, debaterile comisiei a-
grare.-

În al doilea rând, D-1, Secretar, cere ca până la rezolvarea
chestiei agrare, să se oprească vânzările libere de pământuri,
care stângenesc eficacitatea reformei agrare.- Mai ales că Di-
rectoratul de agricultură, întrebat de orator, a confirmat exis-
tența acestor vânzări, afirmând că nu s'a luat nici o măsură.-

Dep. Grosman, spune că ar fi trebuit arătat Statului Direc-
torilor, căul ce-l produce vânzarea liberă a pământului, mai
ales în timpul elaborării legii reformei agrare.-

170-00
Prima măsură pe care ar putea-o lua Statul țării, în privința aceasta ar fi ca să nu se recunoască actele de vânzare de pământ, care au fost făcute în cursul acestui timp.-

Comisia hotărăște, ca să se aducă la cunoștința Statului Directorilor, faptul că cenzura din Chigîinșu, cenzurează chiar procesele verbale ale comisiei agrare, rugându-l ca să intervie în privința aceasta și în al doilea rând se înputernicește D-l Erhan, președintele comisiei, să cerceteze dacă e adevărat zvonul de deslegarea dată de Statul Directorilor, asupra vânzării libere de pământ, aducându-i la cunoștință că comisia agrară în principiu ahotărât, ca vânzarea liberă a pământului până la deslegarea chestiei agrare să fie oprită.-

De asemenea Comisia, îl însărcinează pe D-l Erhan, ca să aducă la cunoștința Statului Directorilor, tot răul pe care l' ar putea aduce în momentul de față îngăduirea vânzării libere de pământ.-

Secretar Năstase, propune și comisia admite ca discuțiunea asupra punctului 2, din rândulala zilei, să fie discutat mai târziu.-

„La punctul 3, chestiunea indivizibilității lotului, susțin, că deși colorariul înproprietății, care se face în Basarabia ar trebui să fie indivizibilitatea lotului, pentru ca proprietatea să nu se mai fărâmițească, totuși acestui principiu se opune cu putere, obiceiul locului, ca împărțirea de către părinți a pământului între feciori, iar pe de altă parte, nici nu s'ar avea un deuseu de scurgere pentru prisosul de țărani, care fiind îndepărtat dela moștenire, ar căuta să se ocupe cu industria sau cu meseriile.- O normă ar fi să se facă distincția următoare: principiul indivizibilității lotului, să se aplice numai țăranilor, care n'au avut pământ și primesc un lot întreg, iar celor ce au pământ și primesc numai spre complectare, să nu se aplice. ~~această normă~~ Si această normă are păcatele ei, prin dramele care ar avea loc în familiile în care un singur copil, ar moșteni, iar ceilalți ar trebui să plece în lume.

Csingura soluție ar fi ca țăranul să aibă voce și împărți pământul până la o anumită limită.-

Dep. Minciușă, e de părere ca să se revie de către comisiune și să se stabilească împărțirea pământului pe suflete nu pe familii, să se fixeze un minimum de pământ, care se poate da și să se fixeze o limită până la care se va putea împărți lotul.-

Dep. Tudose, combate părerea D-lui Minciușă, ca să se dea pământ pe suflete nu pe familii cum s'a hotărât.- Crede că maximum suficient de pământ, care ar putea ajunge pentru o gospodărie prosperă, este de 10 desetine; și plecând de la acest punct, face propunerea ca lotul până la 10 desetine, să fie indivizibil, iar de la 10 desetine în sus să fie divizibil.-

Locul președintelui îl ocupă D-l Buciușan.-

Dep. Bivol, e contra principiului indivizibilității lotului, arătând că marii proprietari, chiar dacă vor obține bani în schimbul moșiiilor lor, nu vor băga banii imediat în fabrici unde prisosul de populație rurală, să-și poată găsi de lucru.-

Propune să se facă 3 loturi, de 2 mărimi deosebite ca să corespundă numărului sufletelor dintr-o gospodărie, și ca țăranul să-și poată împărți pământul după voce, între copii lui.-

Dep. Măină.- Combate părerea Dep. Tudose, ca să se distingă între cei ce au 10 desetine, și care să nu-și poată împărți pământul și între cei ce au peste 10 des. și care au voce să-l împartă; și unii și alții au plătit cu bani pământul și nu e drept ca unul să dispună de pământ cum vrea și altul nu.- Conchide că e de părere ca să lese țăranului libertatea ca să dispună de lotul care îl va primi, cum vrea.-

Dep. Stavrilev, e de părere că pentru susținerea unei gospodării e nevoie să se facă loturi de 15 des. , afară dacă nu se revine ca să se dea pământ pe suflete.- Cu acest mod de împărțire s'ar mai putea face față nevoei de pământ în Basarabia pentru 15-20 ani, în care interval s'ar schimba viața din Ba-

17100
sarabia.- Oratorul este în contra indivizibilității lotului, căci față cu timpurile grele de astăzi, nu poți lăsa la voia întâmplării, zeci de oameni, pe care i-ar îndepărta dela agricultură, principiul indivizibilității lotului.- Cere să se lase liberă împărțirea lotului între copii inproprietăritului.

Dep. Ioncu, e de părere ca pământul să se dea pe gospodăria și să nu existe teamă că nu vor găsi ocupație cei ce prin indivizibilitatea lotului, vor rămâne fără pământ.- În Basarabia e mare lipsă de muncitori agricoli, aducându-se de aceștia din Podolia.- Afară de aceasta nu numai în Basarabia, dar și în România sunt foarte multe industrii, unde cei fără pământ, vor putea să-și caute de lucru.- Mai departe oratorul susține, că loturile ar trebui să fie de mai multe mărimi, după localități, fixându-se un lot minim, care să nu se mai poată împărți.- Arată că în Germania, gospodăriile agricole n'au mai puțin de 5 desetine, trecând fie potrivit obiceiului, fie conform legii, unuia dintre copii, care îngrijește pe părinții lui bătrâni, și despăgubește pe ceilalți frați, dându-le partea lor de moștenire în bani cu ajutorul unor bănci special înființate pentru aceasta.-

Dep. Crihan.- Sunt de părere ca să nu se pue nici o pedică împărțirii pământului.- Nu prin măsuri forțate și împedicați vom putea forța pe țăran să lese bucățica de pământ și să vie la orașe la munca fabricelor.- Transformarea aceasta a țăranilor se va face cu încetul și pe căi naturale; prin jocul concurenței între cei harnici și cei leneși, prin selecționarea unora, care prin munca lor va agonisi și avea pământ și vor rămâne la țară, pe când ceilalți vor fi nevoiți să plece la orașe să caute de lucru în meserii și uzine.-

De asemenea nici propunerea D-lui Năstase, nu o găsesc ni-
merită, căci fiind o soluție mijlocie, mai mult stânjenește de cât împacă lucrurile.-

Tiu să lămuresc că dacă astăzi susțin principiul divizi-
rei loturilor, aceasta nu e o contradicție cu părerea care

am susținut-o că loturile să se distribuie pe familii și nu pe suflete, era o măsură de dreptate pentru gospodăriile tinere a celor întorși depe front, cari, dacă distribuirea s'ar fi făcut pe suflete, ar fi primit numai 2-3 desetine.-

Dep. Stere.- Dacă ar fi pământ de ajuns, atunci toată această discuție în jurul chestiunii indivizibilității lotului și n'ar avea rost.- Dar când abia va veni câte 5-6 des. de fiecare lot, care pământ abia va permite înproprietăritului să se hrănească și să-l plătească.- Principiul indivizibilității a fost admis și în România, iar opinia D-l Crihan, ar fi admisibilă, dacă lotul s'ar da gratis și deci s'ar experimenta în chipul acesta selecționarea elementelor țărănești, care ar urma să ia drumul orașelor.- Cusțin alocuțirea unui lot de 5-6 des. cât să poată hrăni pe posesor și care să fie indivizibil și inalienabil.-

Dep. Tudose, este de aceeași părere cu D-l Stere, căci nu mai așa se va putea ajunge, ca să nu se mă lege țăranul de câte o fărâmitură de pământ, îndreptându-l și la meserii, industrie și altele.-

Dep. Proșman.- Mulți dintre D-ys., vor stărui să împiedice fărâmițarea lotului.- Ei zic: țăranii vor plăti lotul, deci trebuie să fie slobod ca să facă ce vrea cu el.- Alții zic: "Ori cât ați opri fărâmițarea lotului, țăranul totuși are să-1 fărâme.- D-lor deputați, nu trebuie să uitați că noi trebuie să facem legi, nu stăm de vorbă, ca să spunem ce place țăranilor și ce nu.- Legea trebuie să fie întreață și logică.- De la început și până la sfârșit, trebuie să urmărească o idee de bază, nu să govoarasă dintr-o parte în alta ca o cărușă țărănească, care merge pe drum; ia trebuie să meargă ca un tren pe șine, numai pe un drum.-

Închipuiți-vă că în vremea din urmă, s'a poruncit să facem o lege nouă de pedepse pentru cei vinovați de scandaluri în locuri publice, am hotărât: să se dea celui vinovat 10

172-00
lovituri.- Ce s'ar alege din legea aceasta, dacă s'ar adăoga, pentru ca pe cel vinovat să nu-l doară, trebuie să se pue pe partea de trup, unde va fi lovit, trei saci groși.-

Inchipuivă încă, că o obște oarecare, s'a apucat să facă deadreptul un drum de fer dela Bălți la Chișinău și statul pentru acest lucru, i-a dat 1000 de desitine.- Insa obștea nefăcând nici un drum, s'a apucat de semănat pe pământul acela popugol.-

Firește că aceasta n'ar turbura, fiind-că sacrificiul făcut n'ar corespunde scopului.- Ori care ar fi lotul, fie după familiei fie după suflete, trebuie să nu uităm ideea de fond a activității noastre, că scopul reformei noastre agrare, e să se pue capăt nevoei de pământ și să se înlătureze pricinile proletariatului agricol, care aduce sărăcie muncitorilor de pământ și prin aceasta și statului.-

De aceea fixăm mărimea lotului la un minimum de pământ de muncă, după care să poată trăi o familie în Basarabia.- Si prin urmare dela acest lot, în jos să înceapă lipsa.- Deci nu putem deslega fărâmițirea lotului, adică cu mâinile noastre să dărâmăm, ce voin să realiză,- căci prin aceasta am înmulți numărul celor ce așezându-se pe pământ, ar duce ei însăși o mare lipsă, de acest pământ.- Nu trebuie să ne temem că țărănul va înbucătăți totuși pământul.- Legea va avea și ea urmările ei.- Când se va ști, că după moartea stăpanului lotului, acest lot trece la cutare sau cutare, atunci ceilalți nu se vor lipsi cu ușurință de acest pământ.- Nu trebuie să ne închipuim lucrurile așa, că după reforma de acum nimeni n'are să mai poată dobândi o bucată de pământ.- Vor fi loturi care vor rămânea după moartea celor fără moștenitori, vor fi și altele, care se vor vinde fiind-că stăpanul nu-l va putea lucra, va mai fi înșfărgit și un izvor de pământ, din porțiunile celea, care acum rămân la proprietari.- Cei care într'adevăr se trag la pământ, vor ști să-l dobândească.- Trebuie numai să fim logici și să zicem că lotul e nelărgit.-

D-l Murroci, arată că chestiunea indivizibilității lotului trebuie separată de a înstrăinării lotului. - Chestiunea indivizibilității lotului, se poate considera din trei puncte de vedere: politic, social și economic. -

Din punct de vedere politic, D-sa spune că în toate locurile unde s'a discutat chestiunea agrară și mai ales în proiecțiile românești s'a admis indivizibilitatea lotului; e o chestiune prea desbătută și să admitem ceea ce a fost stabilit în alte părți și în România. -

Din punct de vedere social, moral, poate D-l Crihan, are dreptate că se va deștepta dușmănie între frați, dar să ne gândim la popoarele civilizate și să căutăm și noi prin educație și viață chibzuită să facem ca cazuri așa regretabile să nu se ivească. - Până când se vor ajunge să se împartă pământurile se va putea face această educație. - Trecerea lotului la un singur fiu nu înseamnă nedreptățirea celorlalți fii, aceia vor fi răsplătiți prin învățătură, bani, case sau vite, etc, după înclinații personale. - Să ne gândim că comerțul în Basarabia e în mâna unei anumite clase naționale; de ce țăranul să fie și să rămână rob pământului pentru o palmă de pământ și de ce să nu se îndrumeze fii lui spre comerț și industrii, etc. - În orice caz să nu se împartă lotul din cauză că e dat în parte ca zestre fetelor; poate fi dat întreg ca zestre unei fete ca și unui băiat dar nu împărțit între fete. -

Din punct de vedere economic, e mult de vorbit; numai amintesc că înbuștățirea nu e în folosul agriculturii și al țăranului, nu se poate face asociamente, alegeri de semințe, creșteri de vite, etc., pe mici buciți de pământ. - Să nu facem din Basarabia o țară de nenumărați agricultori nevoiași cu câte un parmac de pământ, ci o țară de gospodari agricultori, care să producă și pentru comerț. -

Dep. Alexandri, susține că împărțirea pământului la țărani să se facă pe volete. - Ca să nu se intre în chestiuni de detalii asupra modului cum are să-și împartă țăranul pământul

173-01
lăsându-l liber să-și împartă așa cum găsesco de cuviință.

Dep. Minciună. - Gustine că nu se va putea schimba forțat starea lucrurilor din Basarabia ci trebuie să lăsăm ca singura țară să-și aranjeze treburile și nevoile ei. - Pe de altă parte 3/4 din pământul Basarabiei este deja împărțit așa că numai restul, ar urma să intre în cadrul principiilor ce se propun astăzi.

E de părere ca să se permită împărțirea lotului de pământ după voia inproprietăritului, nejunându-se nici o limită dela care în jos n'ar mai fi permisă împărțirea.

Dep. Arhan. - Plecând dela punctul de vedere că în Basarabia va ajunge cam 1 și jumătate des. de suflet, ceea ce unei familii de mijloc i s'ar cuveni cam la vre-o 6 des. propune ca lotul, odată dat muncitorului de pământ să nu poată fi împărțit mai mult de cât în două, iar dacă 3/4 din lot vor fi cu vii și livezi, atunci lotul poate fi împărțit și în trei. - Această în privința loturilor mici, care se vor da familiilor cu puține suflete. - Cât despre loturile mari, pentru familiile cu mulți membri, aceste loturi pot să fie împărțite numai așa ca fiecare bucată să nu fie mai mică de cât lotul mic.

D-l Murgociu, propune ca să se scoată din socoteală vilele și livezile, de oarece este vorba numai despre pământul lucrător.

La cînsurile 7, ședința se suspendă.

După pauză, comisia hotărăște cu 14 voturi, contra 2 și 2 abțineri, că: lotul poate să fie fărâmitit; și al doilea se votează cu 14 voturi și 4 contra : această fărâmitire a lotului se poate face nemărginit.

Ședința se suspendă la cînsurile 8 seara.

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N I

(ss) Arhan

S E C R E T A R

(ss) Minciună

PROCES - VERBAL

Al ședinței a 43-a a Comisiei agrare, cea 25 August 1918.

Ședința se deschide la ora 5 seara, sub președinția D-lui vice-președinte Grihan.-

Rânduiala zilei: Chestia mărimii lotului, nefărășirea și neînstrăinarea lui; stăpânirea mai multor loturi, chestia locurilor de casă, a viilor și a livezilor.-

D-l Matco, observă că prezidiul pune chestiile în discuție fără datele trebuitoare și propune ca pe viitor să se îngrijească de venirea raportorilor care să facă raport despre fiecare chestie pusă la ordinea zilei.-

Președintele, spune că de oarece specialiștii locali au părăsit comisia, n'au rămas decât numai doi de peste grut.- Însă în curând vor sosi specialiști români, iar pe viitor prezidiul, se va îngriji ca să fie raportori.-

NEÎNSTRĂINAREA LOTULUI

Trecând la rânduiala zilei, adunarea hotărăște ca să se aprobe chestia mărimii lotului de înproprietărire, până se vor avea date statistice, luându-se în discuție chestia neînstrăinării lotului.-

Dep. Tudose, e de părere ca mai întâi să se hotărăască mărirea lotului și apoi să se discute chestia neînstrăinării lui.-

Cât privește neînstrăinarea, crede că numai atunci trebuie să se oprească vânzarea pământului, când vânzătorul muncitorul de pământ n'are de câștigat decât un lot.-

Președintele, spune că la țară unii țărani constrânși de nevoi adeseaori își vând buștelele lor de pământ iar alții mai cu stare cumpără și grămădesc aceste buștele în mâinile

174-00
lor, ajungând astfel unii cu pământ mult, iar alții devenind fără pământ și muncitori la cei din urmă.- Împotriva acestui rău trebuie să luăm măsuri.-

D-l Ionescu-Gisești, reprezentantul Ministerului de agricultură, spune că reforma agrară se face pentru ca să se ridice starea economică și socială a țării și de aceea trebuie făcută bine ca să dureze sute de ani.- Negreșit că nimenea nu se gândeste că n'ar mai putea fi altă reformă agrară după aceasta, în să sunt alți factori care în viitor ar putea ruina reforma noastră.- Și unul din acești factori este divizibilitatea (fărâmițarea) lotului.- Deși spune că nu totul în lume se înbucoțeste fără de sfârșit, de pildă casele, arătând cât rău aduce împărțirea pământului în bucoți prea mici, când un plugar are câte 10 bucoți de pământ în 10 locuri, pe care nici nu le poate ara și nici lucra cum se cuvine și deci n'are aproape ~~șă~~ nici un folos după ele; propune ca lotul odată dat muncitorului de pământ, să nu mai poată fi înbucoțit, mai mult de 2 și 1/2 des.

Cu alte cuvinte țăranul să-și poată înbucoți lotul său dacă are nevoie, dar așa ca fiecare bucoție să nu fie mai mică de 2 $\frac{1}{2}$ des.- Pe de altă parte, pentru ca să nu se grămădească pământ prea mult în mâinile unora, trebuie să se hotărască prin lege, că pământ poate să cumpere numai cel care îl muncească cu mâinile lor și nu mai mult de 20 des.-

Reședintele, dă înțeles că în privința împărțirii lotului s'a luat hotărâre și deci această chestie urmează a fi scoasă din discuție.-

D-l Murgoci- Indivizibilitatea pământului este în strânsă legătură cu inalienabilitatea-neînstrăinarea lui; astfel pământul se va înbucoți din nou și peste 10-15 ani nu se va mai alege nimic de reforma agrară.-

În tot deauna când v'am vorbit, am căutat să mă inspir din legile noastre fie liberale, fie conservatoare, care orun și unele și altele aceleași principii de indivizibilitate și inalienabilitate a lotului țăranesc.-

În proiectul liberal, lotul nu se poate vinde de cât în su-

prafafa lui totală, principiu care l'ați putea adopta și D-vs sub forma propusă de D-l Grhan, sau sub alta.- Acelaș principiu s'ar putea pune și în privința indivizibilității lotului, așa că împărțirea lui să nu treacă de jumătate din întinderea lui, dacă de pildă lotul e de 6 des. să nu se scoboare mai jos de 3 des.-

În privința cumului de loturi, în proiectul liberal se fixează o limită de 25 Ha. pământ stăpânit, cu cel cumpărat.- Proiectul Caroffid, permite țăranului să poată avea până la 80 Ha.- În Basarabia, cred că s'ar putea permite maximul până la 25 des. în acelaș timp ca completare a principiilor ce aveți să adoptați, va trebui ca înproprietăritul să nu se poată înprumuta de cât la anumite bănci, nu de la particulari, care i-ar putea robi pământul, și chiar dacă lotul a fost plătit, să nu poată fi vândut de cât cu aprobarea casei țărești sau băncii agrare, cum veți voi s'o numiți.-

Propun în rezumat, ca să se fixeze o limită, sub care să nu se permită împărțirea lui și de care limită să depindă și înstrăinarea lui.- Înstrăinarea pământului să se facă sub supravegherea unei instituții speciale, care să îndepărteze acele forme de înstrăinare, care ar ascunde o speculă.-

Dep. Bivol.- Eu cred că oricare țăran care ar primi un lot de pământ, va conveni să primească și condițiile care s'ar pune asupra acelui lot.- Așa că s'ar putea admite să fie oprită împărțirea loturilor și să nu se poată vinde mai jos de 3 des. S'ar putea pune o limită și marilor proprietari, cărora li se lasă 50 des., neputând vinde mai jos de 10 des. din cele 50 ce i s'a lăsat.- Acest minimum va putea varia după ținuturi; el va putea fi scoborât chiar la 6 des. în Jud. Chișinău, unde sunt multe vie și livezi, dar va fi ridicat pe pământurile care nu dau mult folos, cum sunt cele răzești.- Însă cei ce n'au copii își vor putea vinde tot lotul, cu voia ocărmuirii.-

Dep. Năstase.- Principiile inalienabilității și al opririi cumului fiind aproape fixate, am putea admite să se permită

178 - 80 schimbul loturilor, când se bazează pe un motiv temeinic.-

Dep. Minciună.- Gred că măsurile de inalienabilitate și indivizibilitate a loturilor care se vor da țăranilor, sunt zădarnice de oarece acum vor fi eludate.-

Așa în Rusia o lege specială, oprea vânzarea pământurilor parcelate-nadeluri- totuși ele sub diferite forme se vindeau.-

Acelaș lucru s'a urmărit și prin reforma lui Stolipin, fără să fi putut reuși, vinderea sau înbuștățirea loturilor.- În adevăr măsurile ce se propun astăzi nu vor atinge pământurile care sunt stăpânite astăzi de țărani și greu va fi să se fie două măsuri: una pentru loturile care se vor da acum și care ar urma să fie inalienabile și indivizibile și alta pentru pământurile care se stăpânesc deja de țărani.-

Așa că conchid că măsurile de inalienabilitate și indivizibilitate a lotului vor fi zădarnice, căci vor fi ocolite.- Aș propune ca să fie oprit cumului de la o anumită întindere în sus.-

Dep. Mateo, spune că e greu să oprești cu ~~deosebirea vânzării~~ desvârșire vânzarea pământului, iar pe de altă parte ar fi primejdios, ca această vânzare a pământului să se facă fără sfârșit.- Vânzarea pământului împărțit țăranilor ruși la 1801, la început a fost oprită și numai mai târziu după cerințele hotărâtoare ale vieții, vânzarea a fost puțin câte puțin permisă.

Însă în ținutul ismailului, după legile românești în vigoare fiecare țăran răscumpărând lotul lui, devenea proprietar deplin fiind în drept a face ce vrea cu pământul lui.- De aceea în acest ținut 2/3 din pământ țărănesc a trecut în mâinile speculanților, care nu-l muncesc cu brațele lor, fiind vândut la mezinat chiar după hotărârile judecătorești.- Susține părerea că pământul să poată fi vândut numai celor care îl muncesc cu brațele lor.-

La clăsurile 7 seara se face pauză.-

După pauză președintele pune la vot principiul din partea I-a a rezoluției D-lui Mateo, adică: lotul primit de populația

muncitoare nu poate fi instrăinat celor care nu-l muncesc cu
bratele lor, care se primește cu 15 voturi, 7 contra și 2 ab-
țineri.-

Se dă citire apoi părții a 3-a din propunerea D-lui Mateo, prin care se fixează un minimum de fărâmițare a lotului de 2 $\frac{1}{2}$ a s, iar în cazul când pe o parcelă de 2 $\frac{1}{2}$ des, ar fi mai mulți cooproprietari, unul singur va reține lotul despăgubind pe cei alți.-

Președintele e de părere că această propunere fiind în con-
traziere cu măsura luată în zilele trecute, să fie respinsă.-

Dep. Galitchi.- Eu cred că astăzi se discută chestia divizi-
bilității pământului prin vânzarea lui de către stăpânul lotu-
lui, iar în ședința trecută se discutase chestia înșăririi lo-
tului pe cale de moștenire.- Deci astăzi putem discuta punctul
al 3-lea din proiectul D-lui Mateo, fiind o chestie nouă.-

D-l Ionescu-Bigesti,- susține principiul minimului de divi-
zibilitate, arătând valoarea crescută a pământului când are o
întindere oarecare și demonstrând că și în alte țări ca Franța,
Anglia s'a stabilit temeinic acest principiu, pentru ca să nu
fixeze pe țăran de o parcelă restrânsă de pământ ci să-i dea
drumul să se poată duce la oraș, unde s'ar putea apuca de meser-
rii, industriei, și altele.-

Dep. Minciună.- Cred că asupra chestiei de se discută as-
tăzi s'a luat deja o rezoluție într-o ședință anterioară așa că
ea nu mai poate fi din nou pusă în discuție.-

Dep. Giorăscu.- E de părere contrară, că se propune o Ches-
tie nouă, care poate să fie discutată și apoi pusă la vot.-

Pusă la vot partea 3-a din propunerea D-lui Mateo, este res-
pinsă.-

Se trece la discuția părții a II-a din propunerea D-lui Ma-
teo, referitoare la fixarea cunului loturilor.-

Rezoluțiile propuse de D-l Mateo.-

Loturile de pământ posedate de proprietatea muncitoare (țăra-
nească) nu pot fi instrăinate persoanelor ce nu aparțin popula-

176-00
priei muncitoare.-

2/ Dar proprietarii acestor loturi sunt în drept de ași vinde lotul în întregime sau în parte consătenilor lor sau locuitorilor din satele învecinate, care se ocupă personal cu munca câmpului cu condiția ca prin aceasta să nu se concentreze în aceeași mâini mai mult de 20 des.-

3/ Pe de altă parte frământarea loturilor prin vânzare, donațiune sau testament se permite de lege numai până la anumită limită pentru ca astfel în aceeași mâini să fie concentrate cel puțin $2\frac{1}{2}$ des. de pământ; și dacă pe parcele de $2\frac{1}{2}$ des. se vor afla mai mulți cooproprietari se va da dreptul unuia dintre aceștia în urma înșălăgerii comune de a o răscumpăra de la ceilalți cooproprietari.-

Dep. Garaman.- Știm cu toții că loturile care se vor forma nu vor avea toate același mărime, căci și felul culturilor variază.- Așa că și fixarea unui maxim în cumulul loturilor, nu va fi același în toate județele; în județul Acherman, Ismail, ar ar putea fi până la 30 des. în Jud. Chișinău însă, unde pământul se cultivă mai ales cu vii și livezi, acel maximum urmează să fie mai redus.-

Dep. Tudose.- În chestiunile care se discută astăzi, eu cred în primul rând că un țăran nu poate primi un lot mai mic de 5 Ha. căci cu toții știm că nadelurile, cu care au fost înproprietăriți țăranii, abia le ajungeau ca să nu moară de foame.-

Mai departe susțin că acel lot să nu se poată împărți mai jos de jumătate din întinderea lui, prin urmare la un lot de 5 Ha. minimul de împărțire să fie de $2\frac{1}{2}$ Ha. La vânzarea lotului să nu se permită de cât înstrăinarea lui în întregime, iar în privința cumulului cred că 15 des. ar putea alcătui maximum pe care ar putea să-l dobândească țăranul.-

Dep. Minciuță. susține maximum de 20 des. pământ, ce ar putea concentra un țăran în mâinile sale.-

Dep. Alexandri.- Eu când aud de o gospodărie țărănească, care ar avea 20 des. de pământ mă bucur.- Pe de altă parte însă mă sperii căci văd alți 20 de plugari, care n'au să aibă pământ

Deci e bine să se ~~anuleze~~ primească chestiunea și din acest punct de vedere.-

Dep. Năstase.- Prin reforma agrară, desființând marea proprietate, trebuie să împiedăm refacerea ei, prin stabilirea unui maximum de cumpărare de pământ.- Este foarte drept că o parte din țărani are să sărăcească, dar trebuie să dăm altor țărani posibilitatea ca să-și facă o gospodărie puternică.-

Așa că maximum de 20 des. cred că e cel mai nimerit.-

Președintele Cămin.- Vorbisem rândul trecut că concurența între țărani, va determina fatal și pe cale naturală, trecerea a o parte din țărani la oraș, ca să se apuce de muncă în fabrici.- Aceeași concurență se va stabili și la cumpărătura de pământ; leneșii vor pleca, cei vrednici vor rămâne și se vor îmbogăți în toate acestea prin concurență și selecție naturală nu prin legi.- Taxând maximum de dobândire de pământ la 20 des. dăm o țintă în viața țăranului harnic, care pe o așa întindere de pământ va putea face gospodărie model.-

D-l Stere.- Nu înțeleg de ce să luptăm în contra bunilor gospodari și nu în contra speculatorilor?- Punerea unei limite pre mari ar fi să se limiteze puterea de muncă a oamenilor vrednici de aceea susțin limita de 20 des.-

Dep. Stavriev.- E de aceeași opinie, ca să se fixeze la 20 des. maximum de dobândire a pământului.-

Dep. Ignatiuc.-Sunt de părere ca să se fixeze maximum de dobândire de pământ la 12 des. fiind că această întindere o poate munci țăranul singur, iar cea 12 des. în sus o muncește cu argași și cu oameni năimiți, ca și marea proprietate.-

Dep. Bivol.- Cred că nu e bine să se pue o limită așa scăzută țăranului în dobândirea de pământ, susținând norma din proiect de 20 des.-

Dep. Tiganeș. spune că e dușmanul proprietății individuale dar văzând că comisia e pe cale să se încurce, vrea să-l vie în ajutor.- D-sa crede că principiul pe temelul căruia vrea să deslege chestia agrară, are să sărăcească în curând țărănimea,

177-01

aducând un mare rău tocmai celor cărora azi vrea să le facă un bine.- Țăranii au să trebuiască să plătească pământul pe care îl vor primi și lucrul firesc că cei care vor fi mai puțin vrednici între ei, nu-l vor putea plăti și vor căuta să-l vândă.- Deci permîtînd vânzarea liberă a pământului iar pe cealaltă parte fărămîțirea lui în parcele mici, sătenii bogați vor cumpăra pământul dela cei nevoiași, iar aceștia vor rămănea fără nimic.-

Expropriind pământul dela marii proprietari, s'a lovit greu în proprietatea individuală.- De ce oare să nu meargă comisia agrară pe calea aceasta până la sfârșit.- Oratorul propune ca tot pământul din fondul statului să se dea obștilor, care să-l poată împărți sătenilor, nu ca proprietate individuală ci vremelnic numai spre folosire.-

Dep. Ceresco, propune ca să se fixeze o limită de concentrare a pământului de maximum 10 des. ca să se împedice refacerea sub altă formă a proprietății mari.-

Dep. Buciușcan.- Sunt de părerea Dep. Tigăno, fiind potrivnic fixării unui maximum de concentrare a proprietății.- Sunt de părere ca pământul țăranului, să nu poată fi vîndut altcuiva de cît statului.-

(1) Președintele, pune apoi la vot partea a doua a rezoluției D-lui Mateo, în care se zice: în concentrarea pământului se fixează maximum de 20 des.

Propunerea intrunește 11 voturi pentru și 11 voturi contra.- Se dispune ca votarea să se facă din nou în ședința viitoare Ședința se ridică la cînasurile 9 seara.-

PREȘEDINTELE COMISIUNELOR

(33) Crihan

SECRETAR

(33) Minciușă

PROCES - VERBAL

Al ședinței a 43-a a Comisiei agrare, dela 25 August 1918.

Ședința se deschide la clasurile 5 seara, sub președinția D-lui vice-președinte Crihan.-

Mânduiala zilei: Chestia mărimii lotului, nefărășirea și neînstrăinarea lui; stăpânirea mai multor loturi, chestia locurilor de casă, a viilor și a livezilor.-

D-l Matco, observă că prezidiul pune chestiile în discuție fără datele trebuitoare și propune ca pe viitor să se îngrijească de venirea raportorilor care să facă raport despre fiecare chestie pusă la ordinea zilei.-

Președintele, spune că de oarece specialiștii locali au părăsit comisia, n'au rămas de cât numai doi de peste Arut.- Însă în curând vor sosi specialiștii români, iar pe viitor prezidiul, se va îngriji ca să fie raportori.-

NEÎNSTRĂINAREA LOTULUI

Trecând la rânduiala zilei, adunarea hotărăște ca să se aștepte chestia mărimii lotului de înproprietărire, până se vor avea date statistice, luându-se în discuție chestia neînstrăinării lotului.-

Dep. Tudose, e de părere ca mai întâi să se hotărăască mărirea lotului și apoi să se discute chestia neînstrăinării lui.-

Cât privește neînstrăinarea, crede că numai atunci trebuie oprită vânzarea pământului, când vânzătorul muncitorul de pământ n'are de cât să câștige cât un lot.-

Președintele, spune că la țară unii țărani constrânși de nevoi adeseaori își vând buștelele lor de pământ iar alții mai cu stare cumpără și grămădesc aceste buștele în mâinele

178 lor, ajungând astfel unii cu pământ mult, iar alții devenind fără pământ și muncitori la cei din urmă. - Împotriva acestui rău trebuie să luăm măsuri. -

D-l Ionescu-Sisestii, reprezentantul Ministerului de agricultură, spune că reforma agrară se face pentru ca să se ridice starea economică și socială a țării și de aceea trebuie făcută bine ca să dureze sute de ani. - Negreșit că nimeni nu se gândește că n'ar mai putea fi altă reformă agrară după aceasta, în să sunt alți factori care în viitor ar putea ruina reforma noastră. - Și unul din acești factori este divizibilitatea (fărâmițarea) lotului. - Deea spune că nu totul în lume se înbucătățește fără de sfârșit, de pildă casele. arătând cât rău aduce împărțirea pământului în bucăți prea mici, când un plugar are câte 10 bucăți de pământ în 10 locuri, pe care nici nu le poate ara și nici lucra cum se cuvine și deci n'are aproape &&&& nici un folos după ele; propune ca lotul odată dat muncitorului de pământ, să nu mai poată fi înbucătățit, mai mult de 2 și 1/2 des.

Cu alte cuvinte țăranul să-și poată înbucătăți lotul său dacă are nevoie, dar așa ca fiecare bucățică să nu fie mai mică de 2 $\frac{1}{2}$ des. - Pe de altă parte, pentru ca să nu se grămădească pământ prea mult în mâinile unora, trebuie să se hotărască prin lege, că pământ poate să cumpere numai cei care îl muncesc cu mâinile lor și nu mai mult de 20 des. -

Președintele, dă lămuriri că în privința împărțirii lotului s'a luat hotărâre și deci această chestie urmează a fi scoasă din discuție. -

D-l Murgoci - Indivizibilitatea pământului este în strânsă legătură cu inalienabilitatea-neînstrăinarea lui; astfel pământul se va înbucătăți din nou și peste 10-15 ani nu se va mai alege nimic de reforma agrară. -

În tot deasuna când v'am vorbit, am căutat să mă inspir din legile noastre fie liberale, fie conservatoare, care opun și unele și altele aceleași principii de indivizibilitate și inalienabilitate a lotului țăranesc. -

În proiectul liberal, lotul nu se poate vinde de cât în su-

prafata lui totală, principiu care l'ați putea adopta și D-va sub forma propusă de D-l Erhan, sau sub alta.- Acelaș principiu s'ar putea pune și în privința indivizibilității lotului, așa că împărțirea lui să nu treacă de jumătate din întinderea lui, dacă de pildă lotul e de 6 des. să nu se scobească mai jos de 3 des.-

În privința cumpărării de loturi, în proiectul liberal se fixează o limită de 25 Ha. pământ străpânit, cu cel cumpărat.- Proiectul Garoflid, permite țăranului să poată avea până la 80 Ha.- În Basarabia, cred că s'ar putea permite maximul până la 25 des. În acelaș timp ca complectare a principiilor ce aveți să adoptați, va trebui ca înproprietăritul să nu se poată împrumuta de cât la anumite bănci, nu de la particulari, care i-ar putea robi pământul, și chiar dacă lotul a fost plătit, să nu poată fi vândut de cât cu aprobarea casei țăărănești sau băncii agrare, cum veți voi s'o numiți.-

Propun în rezumat, ca să se fixeze o limită, sub care să nu se permită împărțirea lui și de care limită să depindă și înstrăinarea lui.- Înstrăinarea pământului să se facă sub supravegherea unei instituții speciale, care să îndepărteze acele forme de înstrăinare, care ar ascunde o speculă.-

Dep. Bivol.- Eu cred că oricare țăran care ar primi un lot de pământ, va conveni să primească și condițiile care s'ar pune asupra acelu lot.- Așa că s'ar putea admite să fie oprită împărțirea loturilor și să nu se poată vinde mai jos de 3 des. S'ar putea pune o limită și marilor proprietari, cărora li se lasă 50 des., neputând vinde mai jos de 10 des. din cele 50 ce i s'a lăsat.- Acest minimum va putea varia după ținuturi; el va putea fi scoborât chiar la 6 des. în Jud. Chișinău, unde sunt multe vie și livezi, dar va fi ridicat pe pământurile care nu dau mult folos, cum sunt cele răzeșești.- Însă cei ce n'au copii își vor putea vinde tot lotul, cu voia ocăruierei.-

Dep. Năstase.- Principiile inalienabilității și al opririi cumpărării fiind aproape fixate, ar putea admite să se permită

179-00 schimbul loturilor, când se bazează pe un motiv temeinic.-

Dep. Minciună.- Gred că măsurile de inalienabilitate și indivizibilitate a loturilor care se vor da țăranilor, sunt zădarnice de oarece ~~asta~~ vor fi eludate.-

Așa în Rusia o lege specială, oprea vânzarea pământurilor parcelate-nadeluri- totuși ele sub diferite forme se vindeau.-

Același lucru s'a urmărit și prin reforma lui Stolipin, fără să fi putut reuși, vinderea sau înbuștățirea loturilor.- În adevăr măsurile ce se propun astăzi nu vor atinge pământurile care sunt stăpânite astăzi de țărani și greu va fi să se ție două măsuri: una pentru loturile care se vor de acum și care ar urma să fie inalienabile și indivizibile și alta pentru pământurile care se stăpânesc deja de țărani.-

Așa că conchid că măsurile de inalienabilitate și indivizibilitate a lotului vor fi zădarnice, căci vor fi călcate.- Aș propune ca să fie oprit cumulusul de la o anumită întindere în sus.-

Dep. Răco, spune că e greu să oprești cu ~~această măsură~~ desăvârșire vânzarea pământului, iar pe de altă parte ar fi primejdios, ca această vânzare a pământului să se facă fără sfârșit.- Vânzarea pământului împărțit țăranilor ruși la 1801, la început a fost oprită și numai mai târziu după cerințele hotărâtoare ale vieții, vânzarea a fost puțin câte puțin permisă.

Însă în ținutul Ismailului, după legile românești în vigoare fiecare țăran răscumpărând lotul lui, devenea proprietar deplin fiind în drept a face ce vrea cu pământul lui.- De aceea în acest ținut 2/3 din pământ țăranesc a trecut în mâinile speculanților, care nu-l muncesc cu brațele lor, fiind vândut la mezat chiar după hotărârile judecătorești.- Susține părerea că pământul să poată fi vândut numai celor care îl muncesc cu brațele lor.-

La clasurile 7 seara se face pauză.-

După pauză președintele pune la vot principiul din partea I-a a rezoluției D-lui Răco, adică: lotul primit de populația

muncitoare nu poate fi înstrăinat celor care nu-l muncesc cu bratele lor, care se primește cu 15 voturi, 7 contra și 2 abțineri.-

Se dă citire apoi părții a 6-a din propunerea D-lui Mateo, prin care se fixează un minimum de înfrățire a lotului de 2 $\frac{1}{2}$ a s, iar în cazul când pe o parcelă de 2 $\frac{1}{2}$ des, ar fi mai mulți cooproprietari, unul singur va reține lotul despăgubind pe ceilalți.-

Președintele e de părere că această propunere fiind în contradicție cu măsura luată în zilele trecute, să fie răspinsă.-

Dep. Jalitchi.- Eu cred că astăzi se discută chestia divizibilității pământului prin vânzarea lui de către stăpânul lotului, iar în ședința trecută se discutase chestia înfrățirii lotului pe cale de moștenire.- Deci astăzi putem discuta punctul al 6-lea din proiectul D-lui Mateo, fiind o chestie nouă.-

D-l Ionescu-Biseghi, - susține principiul minimului de divizibilitate, arătând valoarea crescută a pământului când are o întindere oarecare și demonstrând că și în alte țări ca Franța, Anglia s'a stabilit temeinic acest principiu, pentru ca să nu fixeze pe țaran de o parcelă restrânsă de pământ ci să-i dea drumul să se poată duce la oraș, unde s'ar putea apucade meseriei, industriei, și altele.-

Dep. Minciună.- Cred că asupra chestiei ce se discută astăzi s'a luat deja o rezoluție într-o ședință anterioară așa că ea nu mai poate fi din nou pusă în discuție.-

Dep. Ciocășcu.- E de părere contrară, că se propune o chestie nouă, care poate să fie discutată și apoi pusă la vot.-

Pusă la vot partea 6-a din propunerea D-lui Mateo, este răspinsă.-

Se trece la discuția părții a 11-a din propunerea D-lui Mateo, referitoare la fixarea numărului loturilor.-

Rezoluțiile propuse de D-l Mateo.-

Loturile de pământ posedate de proprietatea muncitoare (țărănească) nu pot fi înstrăinate persoanelor ce nu aparțin popula-

180-00
ției muncitoare.-

2/ Dar proprietarii acestor loturi sunt în drept de a-și vinde lotul în întregime sau în parte conștenților lor sau locuitorilor din satele învecinate, care se ocupă personal cu munca câmpului cu condiția ca prin aceasta să nu se concentreze în aceeași mâini mai mult de 20 des.-

3/ Pe de altă parte frământarea loturilor prin vânzare, donațiune sau testament se permite de lege numai până la anumită & limită pentru ca astfel în aceeași mâini să fie concentrate cel puțin $2\frac{1}{2}$ des. de pământ; și dacă pe parcele de $2\frac{1}{2}$ des. se vor afla mai mulți coproprietari se va da dreptul unuia dintre aceștia în urma înțelegerii comune de a o răscumpăra de la ceilalți coproprietari.-

Dep. Caraiman.- Știu cu toții că loturile care se vor forma nu vor avea toate același mărime, căci și felul culturilor variază.- Așa că și fixarea unui maxim în cumulumul loturilor, nu va fi același în toate județele: în județul Acherman, Ismail, & ar putea fi până la 20 des. în Jud. Chișinău însă, unde pământul se cultivă mai ales cu vii și livezi, acel maximum urmează să fie mai redus.-

Dep. Tudose.- În chestiunile care se discută astăzi, eu cred în primul rând că un țăran nu poate primi un lot mai mic de 5 Ha. căci cu toții știm că nădelurile, cu care au fost înproprietăriți țăranii, abia le ajungeau ca să nu moară de foame.-

Mai departe susțin că acel lot să nu se poată împărți mai jos de jumătate din întinderea lui, prin urmare la un lot de 5 Ha. minimul de împărțire să fie de $2\frac{1}{2}$ Ha. La vânzarea lotului să nu se permită de cât înstrăinarea lui în întregime, iar în privința cumulumului cred că 15 des. ar putea alcătui maximum pe care ar putea să-l dobândească țăranul.-

Dep. Minciună. susține maximumul de 20 des. pământ, ce ar putea concentra un țăran în mâinile sale.-

Dep. Alexandri.- Eu când aud de o gospodărie țărănească, care ar avea 20 des. de pământ mă bucur.- Pe de altă parte însă mă sperii căci văd alți 20 de plugari, care n'au să aibă pământ

Deci e bine să se ~~stabilizeze~~ primească chestiunea și din acest punct de vedere.-

Dep. Năstase.- Prin reforma agrară, desființând marea proprietate, trebuie să împiedăm refacerea ei, prin stabilirea unui maximum de cumpărare de pământ.- Este foarte drept că o parte din țărani are să sărăcească, dar trebuie să dăm altor țărani posibilitatea ca să-și facă o gospodărie puternică.-

Așa că maximum de 20 des. cred că e cel mai nimerit.-

Președintele grihan.- Vorbisem rândul trecut că concurența între țărani, va determina fatal și pe cale naturală, trecerea a o parte din țărani la orașe, ca să se apuce de muncă în fabrici.- Aceeași concurență se va stabili și la cumpărătura de pământ; lenegii vor pleca, cei vrednici vor rămâne și se vor îmbogăți în toate acestea prin concurență și selecție naturală nu prin legi.- Taxând maximum de dobândire de pământ la 20 des. dăm o țintă în viața țăranului harnic, care pe o așa întindere de pământ va putea face gospodărie model.-

D-l Stere.- Nu înțeleg de ce să luptăm în contra bunilor gospodari și nu în contra speculatorilor?- Punerea unei limite pre mari ar fi să se limiteze puterea de muncă a oamenilor vrednici de aceea susțin limita de 20 des.-

Dep. Stavriev.- E de aceeași opinie, ca să se fixeze la 20 des. maximum de dobândire a pământului.-

Dep. Ignatiuc.-Sunt de părere ca să se fixeze maximum de dobândire de pământ la 12 des. fiind că această întindere o poate munci țăranul singur, iar de la 12 des. în sus o muncă cu argași și cu oameni năimiți, ca și marea proprietate.-

Dep. Bivol.- Cred că nu e bine să se pue o limită așa scăzută țăranului în dobândirea de pământ, susținând norma din proiect de 20 des.-

Dep. Tigance, spune că e dușmanul proprietății individuale dar văzând că comisia e pe cale să se încurce, vrea să-i vie în ajutor.- D-sa crede că principiul pe temelul cărui vrea să deslege chestia agrară, are să sărăcească în curând țărâna.

181-00
aducând un mare rău tocmai celor cărora azi vrea să le facă un bine.- Țăranii au să trebulască să plătească pământul pe care îl vor primi și lucrul firesc că cei care vor fi mai puțin vrednici între ei, nu-l vor putea plăti și vor căuta să-l vândă.- Deci permițând vânzarea liberă a pământului iar pe de altă parte fărâmițarea lui în parcele mici, sătenii bogați vor cumpăra pământul dela cei nevoiași, iar aceștia vor rămânea fără nimic.-

Expropriind pământul dela marii proprietari, s'a lovit greu în proprietatea individuală.- De ce oare să nu meargă comisia agrară pe calea aceasta până la sfârșit.- Oratorul propune ca tot pământul din fondul statului să se dea obștiilor, care să-l poată împărți sătenilor, nu ca proprietate individuală ci vremelnic numai spre folosire.-

Dep. Ceresco, propune ca să se fixeze o limită de concentrație a pământului de maximum 15 des. ca să se împedice refacerea sub altă formă a proprietății mari.-

Dep. Buciuscan.- Sunt de părerea Dep. Tigance, fiind potrivit fixării unui maximum de concentrare a proprietății.- Sunt de părere ca pământul țăranului, să nu poată fi vândut altcuiva de cît statului.-

Președintele, pune apoi la vot partea a doua a rezoluției D-lui Kato, în care se zice: în concentrarea pământului se fixează maximum de 20 des.

Propunerea întrunește 11 voturi pentru și 11 voturi contra.- Se dispune ca votarea să se facă din nou în ședința viitoare. Ședința se ridică la cîsurile 9 seara.-

P. PRESEDINTELE COMISIUNEI

(ss) Crihan

SECRETAR

(ss) Irimianu

PROCES - VERBAL

Al şedinţei a 44-a, a Comisiunii agrare dela 28 August 1918

Sedinţa se deschide la cîsurile 5 seara, sub preşidenţia D-lui Crihan, vice-preşedintele comisiei agrare.-

Rînduiala zilei: Raportul D-lui Stere, reprezentantul Directoratului de agricultură, despre rînduiala înproprietării.-

Preşedintele aduce la cunoştinţa adunării că în calitate de conducător nou al comisiei agrare a cercetat toate procesele verbale ale şedinţelor comisiei, dar n'a găsit multe rînduială.- Făcînd un extras din aceste procese-verbale s'a încredinţat că lucrul n'a mers aşa cum s'a proiectat la început, de oarece comisia, de multe ori n'a isprăvit cu un lucru şi trecea la altul.- Acum se vor lua toate măsurile ca să se facă o rînduială.- Fiindcă experţii chemaţi dela începutul lucrărilor au părăsit comisia, am fost nevoiţi să căutăm alţi experţi şi raportori în felurite chestii şi unul din aceşti raportori este D-l Stere.-

De oarece parte a doua a rezoluţiei D-lui Mateo, privitoare la concentrarea pămîntului în mîna unor persoane, în măsură
nu
ca să treacă de 30 des., în şedinţa trecută căzuse în balotaj o pun din nou la vot.- Se votează cu 12 voturi pentru, 3 contra şi 2 abţineri.-

Locul preşedintelui îl ocupă D-l Crihan, preşedintele comisiei agrare, care aduce la cunoştinţa adunării, că în urma însărcinării ce i s'a dat de către comisie, D-sa a intervenit la Ministerul de agricultură, cerînd ca reprezentantul Ministerului D-l Filipescu, să se înalţeze în comisie.- D-l Caroflid, Ministrul agriculturii în Guvernul central, a făgăduit că va îndeplini cererea comisiei.-

182. 00
În privința cenzurării proceselor verbale ale comisiei agrare, de către cenzura din Chișinău, D-sa a fost informat că nu mai decretele M-Sale nu se cenzurează, iar celelalte tipărituri sunt supuse cenzurii.-

Biroul de statistică va trece în seama Directoratului de agricultură, iar de ocaziune după cât e informat, acest birou își urmează lucrul său, de oarece zemstva gubernială a găsit bani pentru plata funcționarilor.-

Si însfârșit că D-l Director Cazaov, la întrebarea care i s'a făcut a răspuns că vânzarea liberă a pământului nu este din marginele de mai înainte.- Nici o hotărâre în privința deslegării generale a vânzării de pământ nu s'a luat de către Sfatul Directorilor.-

D-l Stere, face următorul raport:

Pământul în Basarabia nu e de ajuns ca să se împartă după dorință, ci după cum va hotărâ ca să se împartă pe gospodării, - se va avea în vedere ca să se satisfacă în primul rând acei care vor avea nevoie de căsui.- În primul, la împărțirea pământurilor, va trebui să se ție socoteală de imaguri, completându-se imaginile în ființă, sau alcătuindu-se din nou -

Se va socoti în alcătuirea imaginilor, că fiecare gospodărie are câte 3 vite, așa că o des. de imăș ajungând pentru 2 vite se va calcula întinderea imășului, pe numărul gospodăriilor, câte 1 și 4 des. de gospodărie.- Pe urmă se vor reține terenul pentru așezămintele de cultură agricolă; apoi se va rezerva locuri de casă, pentru viitorii coloniști, dacă moșia este întinsă.- Restul pământului moșiei se va împărți în loturi.- Aici se pot face 2 feluri de loturi: loturi de adaos, de completare sau loturi egale pentru fiecare gospodar.-

a/ În prima ipoteză, va fi următoarea de preferință la înproprietărire:

1/ Vor fi înproprietăriți în primul rând cu câte un lot de completare țărani cultivatori de pământ, care locuiesc pe moșie și posedă mai puțin de 6 des. de pământ, cei cu mai puțin au precedere.-

3/ Vor fi inproprietăriți în al doilea rând cu câte un lot întreg țărani care locuiesc pe moșie și nu posedă de loc pământ.-

6/ Vor fi inproprietăriți în al treilea rând, cu câte un lot întreg țărani care n'au de loc pământ și locuiesc la o depărtare mai mică de 5 vrăste de moșie.-

4/ În al patrulea rând vor primi câte un lot de completare țărani care posedă mai mult de o des. și locuiesc la o depărtare mai mică de 5 vrăste de moșie.-

Notă: Țăranii din această categorie vor fi trecuți în categoria 3-a și vor primi câte un lot întreg din moșie, dacă vor ceda în fondul statului pământul lor.- În acest caz vor avea a plăti numai pământul ce vor primi în plus, socotindu-se ca și cum ar fi primit un lot de completare ca adaos la pământul ce a avut.-

5/ Țăranii locuind la o depărtare mai mare de 5 vrăste vor fi inproprietăriți cu câte un lot întreg cu condiția să se stabilească pe moșie și să cedeze în fondul statului pământul ce posedă.-

6/ Loturile de completare se vor da în părțile cele mai apropiate de pământurile țărănești.- Loturile întregi se vor alege de țărani sau de bună voie sau prin tragere la sorți.-

Se admite o suspendare de ședință, ca să se ia cunoștință de către comisie punctele din raportul făcut.-

La redeghidare la cuvântul în discuția generală:

Dep. Minciună.- Din raportul D-lui Stere rezultă că D-sa ar propune pentru în părțile 2 feluri de loturi: sau loturi întregi sau loturi mai mici de completare, care au să se alocă-tuiască chiar în momentul în părților, neputându-li-se preciza de mai înainte întinderea.-

Cred că detaliile din raport nu erau necesare; de asemenea nu sunt de acord cu ordinea de preferință ce dă o că D-l Stere fiind mai drept dacă s'ar da preferință țăranilor care n'au de loc pământ.- Nu cred de asemenea că din bugetelele ce le vor lăsa țărani, care au să primească lotul întreg, are să se poată încheia alte loturi.- Ași fi de părere ca nu pe cale de la-

183-00
giferare, ci prin bună înțelegere să se convină ca obștea satului, ca aceea care vor să-și părăsească locurile și să primească pământ în alte părți.-

D-l Stere.- Nu difer de părerea D-lui Minciună, și cred că comisiunea care va merge la fața locului și în care vor intra și țărani, vor aranja bună înțelegere cu țăranii în repartitia pământului.-

Gustă în însă să se dea preferință la darea pământului, acelor care au deja puțin pământ, de carece aceștia neprimind un lot întreg ci numai o completare, nu vor epuiza pământul disponibil, ca în ipoteza când s'ar proceda cum susține D-l Minciună.- Afară de aceasta acei care au pământ au și vite și inventar de agricultură; în sfârșit au o gospodărie întemeiată, așa că mai greu le vine în cazul când nu le-ar ajunge pământ, pornind în ordinea arătată de D-l Minciună, să se mute pe altă moșie unde li s'ar da loturi.-

D-l Ionescu-Sigesti.- Ați văzut sistemele de împărțire propuse de D-l raportor.- Si sistemul al loturilor întregi și al acelor de completare prezintă inconveniente.- în special ultimul sistem prezintă inconveniente de ordin tehnic, căci trebuie făcute parcele de diferite întinderi ca să se completeze porțiunile de pământ variate ca întindere, stăpânite acum de țărani.- nemediul acestor inconveniente ar fi ca toți acei care primesc loturi de completare să-și dea parcelele lor, care să se contopească laun loc și în schimb să li se dea loturi întregi.- în acelaș timp să se prevadă în lege că dacă jumătate din sat e de această părere, celaltă jumătate chiar dacă e de părerea contrară, să fie obligată să supună primei păreri.-

Procedând în acest chip, scăpați de greutatea tehnice ce le-am semnalat la început, și puteți în acelaș timp să faceți comasarea acelor terenuri, ceea ce ar fi un folos incalculabil pentru țărănime.- Ne admitem comasarea, atunci nu mai are nici un interes practic împărțirea prin completare și puteți adopta atunci celălalt sistem al loturilor întregi.-

Dep. Crihan. - Eu cred că în mod absolut nu s'ar putea face comasarea și după cum permit împrejurările. - În special locurile cu vii nu pot cădea în comasare. -

D-l Ionescu-Sișești. - E foarte drept ce spune D-l Crihan, că viile nu pot fi comasate cu arăturile, dar viile de obicei nici nu pot cădea în comasare, căci de obicei sunt comasate de la sine, fiind mai toate grupate la un loc, pe plașuri, iar nu răspândite. - Așa că sîndes părerea D-lui Crihan, că culturile speciale ca viile, livezile, grădinile de legume să fie respectate și să nu poată fi comasate de cât pe cale de bună înțelegere. - Celelalte terenuri să fie supuse comasării, dacă se cere aceasta de majoritatea sătenilor. -

D-l Murgoci. - Aș adăuga la propunerea D-lui Sișești ca să nu se uite grădinile de zarzavat și în operațiunile de comasare să se rezerve câte o bucată de teren pentru fiecare țaran și pentru zarzavat cum s'a făcut în unele părți în România. - În codă mă unesc cu părerea D-lui Sișești. -

Dep. Galitchi, se unește cu totul în privința comasării sub forma obligatorie arătată de D-l Sișești, afară de vii care de obicei sunt grupate la un loc. -

D-l Ioanescu-Sișești. - Nu se poate admite o comasare parțială. Ori se face pentru toată obștea, ori nu. - Am să vă arăt acum în câte va cuvinte care sunt avantajile comasării:

1/ Economia transportului și a timpului, ne mai perzând timpul ca să treci cu carul sau cu plugul dela o bucată la alta cruțând și munca vitelor. -

2/ Cultura es e mai lesnicioasă pentru o singură întindere, de cât pe mai multe. - Atât cu plugul, cu grapa cât și cu mașina. - Mai bine se lucrează o singură bucată de cât să răsucești plugul pe mai multe bucăți cu fel de fel de forme și la felurite distanțe. -

3/ Economia de pământ, prin suprimarea atâtor răzoare, care absorb atâta pământ și în care se încuibă atât bolile plantelor cât și animalele stricătoare la semănături. -

184-00
4/ Economie de drumuri, ne mai fiind nevoie de drumuri întortochiate și numeroase pe la toate bucățelele de pământ.-

5/ Comasarea pune capăt proceselor de încâlțări de hotare, căci așa cum sunt acum răzoarele, ne urmând o linie dreaptă, ci fiind întortochiate se pot cu înlesnire schimba, iar amintirea direcției lor se pierde din memoria martorilor.- Făcându-se comasarea se va proceda și la facerea cadastrului, proprietății imobiliare, punând capăt multor procese și garantând vânzările ipotecărilor, etc. care se vor mai face.-

6/ Lucrările de îmbunătățire, care trebuiesc făcute în comun, ca cabale de drenaj pentru scurgerea mocielilor, canale de irigație, etc. se vor putea face mai ușor și mai ieșine când terenurile sunt comasate.- Ași fi de părere că nu numai jumătate, dar chiar un sfert din populația unui sat, să poată hotărâ comasarea obligatorie pentru toată obștea, dacă nu conveniți să se treacă comasarea obligatorie prin lege.-

Dep. Stavriev.- Sunt de părere ca comasarea să fie declarată obligatorie dacă jumătate din sat e pentru comasare.- Din aceasta va profita și cel care are pământ mult, căci va dobândi pământ la un loc, nu împrăștiat și cel care are pământ puțin și primește un lot de completare.-

Dep. Nichitiuc, spune că de oarece comisia a luat de acum hotărârea ca pământul din fondul statului se va da la obști, iar nu la persoanele particulare, apoi acest pământ trebuie numai să se adauge la moșia obștei.-

Deputatului, i se lămurește că o astfel de hotărâre comisia n'a luat.-

Dep. Minciună.- Față cu greutățile materiale și opunerile cu care vor fi întâmpinate la sate comasarea așa cum o susține D-l Sișești, eu sunt de părere că comasarea să nu se poată face de cât cu aprobarea unanimă a obștei, iar dacă nu convine atunci să se dea loturi prin completare.- De asemenea bucățelele de care s'ar lepăda cineva, să poată fi cumpărate de vecini.-

Dep. Bivol, se unește cu părerea D-lui Minciună.-

Se pune apoi la vot principiul adăosurilor până la lotul întreg, celor care vor avea pământ mai puțin de cât lotul care, se va stabili, care se votează cu 16 voturi pentru, 3 contra și 0 abțineri.-

După puțină discuție, se pune la vot principiul comasării, care se votează cu 16 voturi pentru, 7 contra și 2 abțineri.-

Această comasare o hotărăște fiecare obștie, încheasabi cu majoritatea voturilor, se votează cu 18 voturi pentru, 3 contra și 4 abțineri.-

După aceasta secretarul Sfatului țării, D-l Epure, pune în trebarea când va isprăvi lucrul comisia, pentru ca prezidiul să ceară deschiderea Sfatului țării prin decret regal.-

Comisia amână acest răspuns pentru ședința viitoare, pentru ca prezidiul să cerceteze bine starea lucrurilor și să facă despre aceasta un raport.-

Dep. Tizanco, propunea să se tipărească în 3 broșure, tot lucrul comisiei agrare, tezele stabilite, raporturile și tot materialul de care s'a folosit comisia la lucrul său.- Aceasta ar putea să nu treacă prin cenzură, de oarece nu sunt destinate pentru publicitate ci numai pentru deputații Sfatului țării care au nevoie să se folosească de acest material, când vor hotărâ reforma agrară.-

Secretarul Minciună, spune că cea mai mare parte din procesele verbale de acum sunt publicate în gazeta "Sfatul țării", parte în ediția rusească, iar parte în ediția românească.-

Deci nu rămâne de cât să fie retipărite aceste procese verbale fără ca să mai treacă prin cenzură, de oarece ele au deslegate odată.-

Comisia aprobă în principiu această propunere, rămânând ca prezidiul să organizeze lucrul.-

Ședința se ridică la clasurile 9 seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N I I .

(S) Orhan.

S E C R E T A R

(S) Minciună

PROCES - VERBA

Al şedinţei a 45-a a Comisiei agrare, dela 30 August 1918.-

Sedinţa se deschide la cîasurile 5 seara, sub preşidenţia D-lui Orihan, vice-preşedintele comisiei agrare.-

Rînduiala zilei: Continuarea discuţiilor asupra raportului D-lui Stere, reprezentantul Directoratului de agricultură, despre ordinea de preferinţă la înproprietărirea muncitorilor de pămînt.-

Dep. Minciună. - Combate punctul din proiect, care obli să pe ţărani care locuind la o depărtare mai mare de 5 verste de moşie, ca să se stabilească pe moşie, ca să fie înproprietăriţi cu un lot.- De asemenea crede că mai drept ar fi la distribuirea loturilor să se dea preferinţă acelor care n'au pămînt, propunându-se să se interzică ordinea de preferinţă din raport

Dep. Buzdugan. - Susţine şirerea din proiect, motivînd că acel ce n'are pămînt ci numai o casă, mai lesne se va muta pe altă moşie, de cît acel care are pămînt, are şi vite şi inventar, afară de pămînt, de care nu se poate desface aşa uşor.-

Dep. Tudose, susţine proiectul, fiind de şirerea D-lui Buzdugan.-

Dep. Buolugan, spune că la întîia privire, s'ar părea ni merit punctul de vedere, că trebuie să fie înproprietăriţi pe loc acei plugari care mai au pămînt şi avere.- Însă şi celor fără pămînt, le-ar veni încă şi mai greu, dacă ar fi strămutaţi, fiindcă ei n'au mijloace cu care să-şi facă o gospodărie iar statul nu i-ar putea ajuta pe toţi.- Dar în satul lor de laştină, ei tot mai au ceva şi ar putea fi ajutaţi şi de rude.- E adevărat că e rău şi pentru unii şi pentru alţii, dacă vor fi strămutaţi, şi de aceea propun ca în caz că nu va ajunge pămînt pentru toţi pe cîina statului, atunci strămutări e să

186-05
se decidă prin tragere la sorți.-

Dep. Straviev, sunt intru totul de părerea D-lui Buciușcan, în adevăr când îl muți pe altă moșie, pe acel care n'are pământ, îl muți cu mâinile goale, fiind om nevoiaș, urmând ca să-și refacă gospodăria și să plătească și moșia.- Mai bine ar fi să se mute cel care mai are pământ și care are mai multe mijloace ca să-și refacă gospodăria.-

Dep. Cocărlă, crede că e zădarnică teama, că unii n'au să voiască a primi pământ, dacă îi vom sili să-și cedeze bucățica lui, căci n'are să fie nevoie să silim pe nimeni.- Inșă ar fi o mare nedreptate, dacă s'ar da întâi pământ la cei care mai a iar pentru cei ce n'au avut până acum, n'ar mai rămânea nimic n ci de astădată.- De aceea susține părerea că trebuiesc înproprietăriți întâi cei care n'au de loc pământ și apoi cei care mai au.-

Dep. Nichitinc, spune că ar fi mai catastrofal, dacă ar trebui să se strămute cei care mai au ceva, de cât dacă ar fi strămutați cei care n'au nimic, fiind-că aceea ar vinde cu preț scăzut casa și averea lor, iar în locurile unde s'ar muta, ar trebui să cumpere totul scump.- Susține părerea că trebuie strămutați cei care n'au pământ.-

Dep. Cioreșcu.- Eu cred că este mult mai întemeiată părerea ~~Dep. Bucișcan~~ Buzdugan, ca să aplicăm ordinea de preferință din proiectul D-lui Stere, de oarece ușor îi vine să se mute cel ce n'are de cât o casă, la lotul lui de pământ, și unde poate îi va veni în ajutor și obștea, de cât acela care are pământ și prin urmare și vite și inventar de instrumente agricole pe lângă casă.-

Secretarul Năstase.- Nu se poate reforma fără oarecare jertfe, și vor avea să sufere unia și în urma comasărilor ca și de pe urma colonizărilor.- Cei ce n'au pământ își vor vinde casa și se vor duce pe moșia unde li se dă pământ și unde de sigur nu vor fi lăsați la voia întâmplărei, ci vor fi ajutați i.-

Prin urmare susțin părerea ca să se dea loturi de complectare și apoi loturi întregi.-

Dep. Minciună. - Susține că și țăranul cu pământ ca și cel fără pământ e de opotrivă de legat de satul în care s'a născut. Că țăranul care are pământ mai lesne îi vine să se mute, căci vânzându-și pământul și casa, va avea un capital de ajuns, ca să facă față împrejurărilor, pe moșia unde primește pământ.

Împărtășește teama De. Cocăriă, că s'ar putea întâmpla că urmându-se ordinea de preferință din raportul D-lui Stere, că țărani care n'au pământ, iarăși să nu le dea. - Propune că mutarea pe altă moșie să fie benevolă nu forțată și să se schimbe ordinea de preferință din proiect.

Dep. Buzdugan. - Sentimentele Dep. Minciună și Bucușean, sînt frumoase, umane, dar nu sunt drepte. - Căci nu se poate face ceva trainic într'un stat, dărîmîndu-se gospodăriile serios întemeiate, conduși de principiul nivelator de egalizare la sărăcie. - Dacă vreau să păstrăm bogăția țării, trebuie atunci să nu dărîmăm gospodăria acelor, care au pământ, vite, etc. - poate vii, livezi, căci mai mult va suferi gospodăria noastră națională, dacă vom ruina pe aceștia, de cît dacă iam sili pe țărani fără pământ ca să-și vîndă casa și să se mute pe altă moșie, unde de sigur că vor fi ajutați de stat.

Locul președintelui îl ocupă D-l Erhan.

Dep. Stavriev. - Dacă vreau să întăresc statul și gospodăria națională, atunci să înapoierez pe acei care mai au puțin pământ, în primul rînd. - Dar dacă vreau să facem o operă de unitate, atunci să dăm pământ în primul rînd acelor care n'au de loc și care așteaptă de atîta vreme ca să li se facă dreptate. Căci mai ușor are să-și vie acelu care are pământ și gospodărie să se desfacă de ea și să se ducă în alte părți avînd un capital, de cîtă celui care ar pleca în alte părți tot sărac.

Dep. Giorescu. - Eu nu înțeleg pe unii din deputații din comisiune, care acum câteva ședințe susțineau că țărani care au fost lenegi și n'au fost în stare să-și agonisească o bucieploc de pământ, să nu li se dea. - Iar astăzi aceiași deputați îi doare inima și pentru cei lipsiți de pământ și în numele spiri-

187-05
tului de umanitate cer să li se dea pământ cu precădere. -

Dep. Grihan. - Când ați expropriat tot pământul din Basarabia dela 50 des. în sus, socotind că în general să revie câte 5-6 des. de gospodărie, ați făcut o operă de dreptate. - Trecând însă la aplicarea practică a legii, trebuie să faceți și o operă națională și din acest punct de vedere înproprietărirea în prima linie a celor ce n'au pământ și în urmă a celor ce au puțin pământ, este greșită. - Să iau câte-va pilde practice: în satul Sângerei, unde este pământ de ajuns, chestiunea ordinii de preferință a înproprietăririi, n'are nici o importanță, căci ori ce preferință s'ar da, pământ va ajunge la toți. - Dar să luăm satul Chișcăreni, unde e atâta lume și numai 1000 des. de împărțit. - Dacă începem cu cei ce n'au pământ, atunci celor ce au puțin pământ n'are să le mai vină rândul, căci pământul are să se termine repede. - Ce vor face aceștia? De sigur că nici unul n'are să-și lese cele 2-3 des. pe care le are cu gospodărie, vite, și să se ducă pe altă moșie, ca să înceapă să plătească atâția ani, cele 6 des. ce va primi. - Așa că din cei ce n'au pământ cu siguranță că nu vor primi pământ cu toții, iar cei ce au puțin, nu vor pleca nici unul. - Pe când dacă s'ar fi început, cu cei ce au puțin, ar fi ajuns pământul la mai mulți, iar din cei fără pământ, cărora nu li s'ar fi ajuns ca să li se dea, ar fi plecat mult mai ușor, ne având de cât o casă și mai ales că pe moșiile libere cum sunt de pildă în sudul Basarabiei, unde se vor face colonizări, vor fi preferiți cei care n'au pământ. -

Sistemul D-lui Buciușcan, ca să se hotărască pîntr'o alegere la sorți cine să plece pe altă moșie și cine să rămîne, ar fi fi bun când s'ar aplica între cei care n'au pământ, nu între toți țărani dintr'un sat. -

După sistemul de colonizare al lui Stolipin, celor care n'aveau pământ ca să-i îndemne să se mute pe altă moșie le dădea pe lângă pământ și 300 ruble și țărani se mutau bucuși. -

În ședința viitoare D-l Ionescu-Sighești, are să vorbească & de un proiect de colonizare, cu înlesniri din partea statului

pentru coloniști, care proiect de sigur că are să fie primit de D-vs.-

Dep. Gizacliu.- În ordine de distribuire a pământului, trebuie să aveți în vedere și folosul statului nu numai al țaranului.- Căci nu e în folosul statului ca cel ce are câte-va des. să le vândă cu preț scăzut pentru ca să se mute pe altă moșie.- Pe când pentru țăranul care n'are nimic, mutatul pe altă moșie nu îi este o nedreptate, de carece el pe acea moșie trebuie să-și creeze o gospodărie pe care nu reușise să și-o, înșeabeze în staul lui de băștină, neavând pământ.- Mijloacele de ridicare a gospodăriilor pe noile pământuri, au să și le procure țăranii de la băncile și cooperativele care vor trebui create în aceste destinațiuni.-

Dep. Buciuscan.- Eu cred că din punctul de vedere al dreptății și al pagubei care o vor suferi acei care vor fi nevoiți să se mute pe altă moșie, e de preferat ca acea pagubă să o aibă țăranul cel avut, iar nu cel sărac.- Interesul statului n'are ce căuta, dacă are să se vândă mai scump sau mai ieftin averea celui care trebuie să se mute pe altă moșie.-

Iar din punct de vedere al umanității, acei care au suferit mai mult sunt acei care n'au avut pământ și cărora astăzi trebuie să li se dea cu precădere.- Când s'au făcut colonizări cu țăranii Basarabeni în Siberia, nu s'au dus acei care n'aveau pământ, ci acei care aveau deja puțin.-

Nu e drept ca acei care au apăsăți să mai fie încă apăsăți.-

De aceea eu am propus ca între acei care urmează să primească pământ, indiferent dacă mai au sau nu mai au, să hotărască sortul, pe acei care neajungându-le pământ pe moșia unde trăiesc, vor trebui să se mute pe altă moșie.- Iar acei care nu se vor supune sortului, să fie mutați cu forța.-

Dep. Tiranoo.- Nu vede o scăpare din încurcătură, de care-ce nu știe hotărât cât va fi lotul de mare, căci dela aceasta atârână dacă au să fie înproprietăți toți muncitorii de pământ sau numai o parte.-

Deci, numai dacă s'ar ști aceasta atunci se va putea lua o

188-00
hotărâre sau alta din punctul de vedere pe care îl va primi comisia, sau ca toți plugarii să aibă pământ cât de puțin, și atunci e tot una cine va primi întâi, cei care n'au de loc pământ, sau cei care au ceva; sau ca să dăm loturi destul de mari, unora numai ca să se facă gospodării puternice și atunci nu se va mai lua seamă de mulțimea care va rămâne fără pământ. - Președintele, spune că lotul va fi de așa mărime ca să ajungă pământ la toți cei care n'au de loc și la cei care au puțin pământ puțin. - Dar totuși, întâi trebuie de dat celor care mai ceva. -

Secretarul Năstase. - Argumentele care după D-l Tigancu s'ar opune discutării și luării unor măsuri de către comisiune, nu sunt serioase. - Lipsa unor date statistice care să ne împedice de a cunoaște mărimea viitoare și prețul loturilor, nu ne poate împedea ca să discutăm ordinea de preferință la darea loturilor. - În același timp eu cred că comasarea nu ar fi o pedică în măsurile ce vom să luăm astăzi, căci cel ce-și întregeste lotul, va avea nevoie și de comasare. - Afară de aceasta cel ce-și primește lotul întreg îl va primi în anumite condițiuni între care va fi ca să se supune comasării. -

Dep. Osăeanu. - Eu știu că la noi în Basarabia, pământurile sunt foarte încurcate. - Sunt bucăți de pământ de câte 30-60 dea închiriate pe 99 ani și pe care se găsesc câte 2-3 țărani. - În afară de aceasta la fondul statului n'are să intre de cât moșii ale marelui proprietăți, iar cele mănăstirești, e mare îndoielă dacă vor intra având o situație încurcată. -

Față de această stare de lucruri eu aș crede că ar trebui procedat după următoarea regulă: Să se stabilească mai întâi cât pământ este disponibil și prin urmare care e lotul de înproprietărire. - Să se facă apoi colonizare cu cei ce voiesc să se strămute de bună voie. - Față de ~~cei~~ cei rămași se va proceda dându-se mai întâi pământ aceluia care are puțin pământ și apoi celor care n'au. -

D-l Ionescu-Gișesti. - Eu cred că în discuția noastră trebuie să lăsăm la o parte sentimentul și având în vedere numai reali-

tatea să ne punem întrebarea? cine va avea mai mare neceaz, acel ce se deslipește și de casă și de pământ și de inventarul lui, sau acel ce se desparte numai de casă? Și prin urmare din aceste cazuri trebuie să alegem pe acela care va aduce mai puțină durere și neceaz.- În spriginul colonizării intervine și un argument istoric.- Știți că poporul român s'a revărsat din munți la câmpie.- Dacă satele vechi se umpleau, prigosul pleca în alte părți din țară, care erau libere spre a le coloniza.- Colonizarea e veche, de când începe istoria noastră.- Și Muntenia, și Moldova, și Basarabia ca și Dobrogea au primit mari procente din populația românească prin colonizare, colonizatorii fiind mai ales oameni îndrăzneți și doritori de câștig.- Acelaș lucru se va întâmpla și acum cu cei care pleacă în America ca să-și caute o viață mai bună.-

Eu cred că s'ar putea încheia discuția și proceda la votare punctului întâi,- din proiectul D-lui Stere.-

Se pune la vot punctul întâi din raportul D-lui Stere, care zice: se înproprietărește din moșia băștinasă, cei care au ceva pământ, care se votează cu 13 voturi pentru, 5 contra și 5 abțineri.-

Propunerea ca întâi să se înproprietărească cei care n'au de loc pământ e respinsă cu 12 voturi contra, 4 pentru și 5 abțineri.-

Dep. Grosman, spune că nu va lua parte la vot, până când nu se va lămurii care este punctul de plecare a comisiei, sau primește toți câte un lot măcar cât de mic, sau se dau locuri destul de mari, numai la câți le ajung.-

Dep. Președintele.- Deși părerile nu s'au spus până acum poate prea lămurit totuși se simte că comisia nu poate să facă loturi de foame.- Cei care n'au pământ vor merge la orașe, la fabrici și zăvoduri sau își vor căuta pe alte căi hrană.- Dar la ce să lășăm noi pe acei care au pământ puțin să ducă și înainte foame

Dep. Bucurșcan, care ca aceste cuvinte ale președintelui să fie scrise în procesul verbal. -

129. 00
Președintele, las să se crie.- Noi nu putem face mai mult de cât ne stă în puterile noastre.- Avem un petic de pământ de 800-900 de mii de des. și vrem să prindem toate nevoile.- E pe te puțință.- Ori cât am întinde acest petic, totuși n'am putea acoperi toate nevoile, de aceea trebuie să găsim o scăpare.-

Dep. Tigano, aduce aminte că la început unul din raportori propunea să se facă lotul de înproprietărire de 12 des., pe acest lot se putea face o gospodărie bună.- Acum spun că lotul poate să fie numai de 6 des, dar eu știu, că dacă se va scoate pământul care trebuie dat orașelor, zemstvelor, mănăstirelor și bisericelor, apoi nici câte 6 des, nu vor ajunge, ci poate numai câte 3 des. Se vor face prin urmare niște loturi de forme.- Deci care este principiul: sau toți să ducă foame, primind câte un lot mic, sau o parte dintre toți muncitorii să meargă la industrie.- Statul are nevoie și de industrie.- În Germania, numai 48% muncesc pământul, iar 52% sunt pe la fabrici și zăvo-duri; dar la noi 95% muncesc pământul și numai 5% se mai ocupă cu altceva.- Răspundeți care vă e principiul?.-

Președintele.- Întrebarea D-vs. D-le Tigano, nu ne-ar scoa-te din calea care s'a închis.- Chiar dacă am da câte 12 des. de pământ de familie, ei totuși pe urmă le-ar împărți între copii și nimeni la orașe nu s'ar duce.-

Se votează punctul a 2-lea din raportul D-lui Stere, unde se zice: în al doilea rând vor fi înproprietăriți muncitorii de pământ băștinași, care n'au de loc pământ, - care se votează cu 12 voturi pentru, 0 contra și 0 abțineri.-

Lăcisuriile 9, ședința se ridică.-

După pauză, se pune la vot punctul al 3-lea din raportul D-lui Stere, unde se zice: în al treilea rând vor primi loturi acei muncitori de pământ, care n'au de loc pământ și trăiesc la o depărtare mai mică de 5 vrăste de moșie, care se votează cu 9 voturi pentru, 2 contra și 5 abțineri.-

Se votează apoi punctul al 4-lea: la al 4-lea rând vor primi loturi, acei care au mai puțin de 6 des și trăiesc la o depăr-tare mai mică de 5 vrăste de moșie, cu 11 voturi pentru, și 7

abțineri.-

180 110

Punctul al 5-lea, se amână până se va discuta chestia colonizării îndeobște.-

Punctul al 6-lea din raport, unde se zice că adaosurile la loturi se vor da în apropierea de moșia sătească, iar loturile întregi, se vor împărți între muncitorii de pământ după sorți, se votează cu 12 voturi pentru, și 5 abțineri.-

Sedința se ridică la clasurile 9 și 30 minute seara.-

P. PRESEDINTELE COMISIUNEI

(ss) Crihan

SECRETAR

(ss) Minăuino

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței

a Comisiei agrare, dela 1 Septembrie 1918

Sedința se deschide sera la clasurile 5, sub președinția D-lui Erhan.-

Măduialazilei: Chestia înproprietăririi cu pământ a școlilor începătoare și chestia colonizărilor.-

Secretarul Năstase, aduce la cunoștința adunării raportul Directorului de Instrucție, D-l Ciobanu, despre înproprietăririi școalelor, prin care roagă comisia să se dea pentru fiecare școală începătoare dela 5 -10 des. de pământ, iar pentru 8 școli normale (seminarii de învățători), câte 30 des. de pământ.-

Președintele, spune că prezidiul a discutat chestia aceasta și a găsit că pentru fiecare școală ar trebui dat câte un lot de pământ.- Rămâne să se hotărască cât pământ la acele sate unde sunt mai multe școli.-

D-l Ciobanu, Directorul Instrucției, spune că până acum nu toate școlile din Basarabia aveau pământ, dar nici nu erau alcătuite cum se cuvine.- Școlile în alte părți și chiar în România de peste Prut au pământ și deși învățătorii primesc acolo mai puțină leasă, ei trăiesc mult mai bine, fiind că au folos după acel pământ.- D-sa crede că dacă în Basarabia, fiecare biserică are dela 33 des. până la 120 des. de pământ, cu atât mai mult are acest drept școala.-

Numărul școlilor începătoare din Basarabia, până acum nu-l știe hotărât, din pricină că sunt părți din țară de oști străine, dar acest număr ajunge aproape la 1800 de școli.- Însă încă acest număr de școli nu e de ajuns, căci pentru Basarabia, ar trebui de 3 ori mai multe școli.- Sunt școli care au câte 3 învățători și mai mult.- De aceea roagă ea pentru fiecare școală începătoare să se dea dela 5-15 des. de pământ.-

191-00
școli normale, până acum în Basarabia, sunt și pentru aceste școli roagă să li se dea câte 20-40 des. de pământ.-

Dep. Măteș, crede că după ce a fost ascultat raportorul, nici o discuție nu mai poate avea loc, ci să se dea pământul cerut.- Copiii se duc la școală nu numai să învețe carte ci să capete și oarecare cunoștințe practice despre munca pământului de pe care trăiesc, pentru ca întorcându-se la ogorul părintesc să știe să-l lucreze cum trebuie.- Însă școala care n'are pământ, nu poate să predea aceste științe, așa cum le-ar preda școala cu pământ în practică.- O-sa o știe aceasta din practică.- Învățătorul din sat trebuie să cunoască din toate științele câte puțin.-

Dep. Cocârliș, întreabă cine are să lucreze pământul dela școală ?.-

D-l Ciobanu, învățătorul și școlarii.-

Dep. Buciușcan, ca învățător de școală începătoare, spune că a prevăzut ca la cererea de pământ pentru școli, au să se ridice întrebarea, ca aceea care a făcut-o Dep. Cocârliș: "cine are să lucreze pământul și cine are să se folosească de produsul lui.-

D-sa aduce aminte adunării că învățătorii încă în vremea țarismului rusesc au cerut să se dea pământ pentru școli, de oarece pământul că le trebuie lor în primul rând ca o carte de învățătură.- Nu trebuie de uitat că școala, afară de știință, chiar trebuie să pregătească și un bun gospodar și un cetățean bun din școlarul ei.- Nevoia de pământ pentru școli se simte mai ales acolo unde se fac vii și livezi, de oarece învățătorul neavând pământ e lipsit de neputința ca să arate în practică creșterea pomilor și a viei, care cer atâtea cunoștințe.- Chiar pentru a arăta copiilor creșterile și puterile naturii, învățătorul e silit să se ducă cu copii pe ogoarele țărănești, aducând multe nemulțumiri acestora.- Învățătorul dacă ar avea pământ la școală ar mai fi încă pildă pentru sățeni, făcând semănături după cerințele științei și mai ales învățând pe sățeni să facă grădini de legume, care sunt de un folos atât de mare și care sățenii nu obișnuiesc să le facă, cu toate că ar putea să le facă aproape fiecare.- Pământul școlii ar fi locul unde ar putea să se odih-

nească învățătorul cu școlarii săi după ce li se obosește mintea în școală și în sfârșit venitul de pe acest pământ ar putea să fie pentru reparațiunile școlii și ajutorarea școlarilor săraci.- Propune ca să se dea pentru școală câte 5 des. de pământ iar dacă în sat sunt 2 școli, apoi să se dea 8 des. și așa mai departe.-

Dep. Ignatino, găsește că e prea mult pământ se cere pentru școli, fiind că după raportul Directoratului de Agricultură și Păduri s'a dat destul pământ pentru școală.-

Dep. Făină, spune că mai dăunăzi s'a dat pământ Directoratului de agricultură, acum cere Directoratul de învățământ, mâine vor veni zemstvele, apoi preoții și așa mai departe, și dacă li s'ar da la toți, n'ar rămânea pământ pentru țărani.- Învățătorul primește leafă, iar plugarul care va primi 4 des. de pământ, nu mai primește nimic alta.- Învățătorul ar pune școlarii să lucreze pământul școlii, iar folosul l'ar lua el.- D-sea propune ca să se dea pământ numai la școlile normale, iar la cele începătoare să nu se dea.-

D-l Director Ciobanu, spune că așa pot să judece numai acei care nu cunosc școala de azi.- E drept că școala rusească a fost departe de viață, totul se învăța numai după carte.- Însă Basarabia noastră e o țară numai de muncitori de pământ și de aceea în loc ca școlarii să stea toți ticsiți în casă înădușitoare, mai bine să învețe practică și la aer curat, cele ce trebuiesc pentru munca pământului.- Școlile de până acum pregăteau vichili boierești, lachei, soluțitori prin magazinele de manufactură și ori ce altfel de slujbaș, numai gospodari și oameni de știință la gospodărie nu.- Apoi și pe viitor școala să fie tot așa ?-

Cinci des. de pământ, care se vor da școlii, învățătorul le va lucra singur și prin aceasta el mai mult va fi legat de sat dar afară de aceasta dacă s'ar face școli câtetrebuesc pentru Basarabia, cu multă grațitate s'ar putea plăti aceasta cheltuieli și de aceea venitul de pe pământul școlii, ar ușura mult cheltuielile școlii țării.- Pentru toate școlile din Basarabia, ar

trebuie 20.000 des. de pământ, ceea ce n'ar fi o mare pagubă pentru plugari, când se știe că se expropriează mai bine de un milion de des. de pământ.- Ce ar însemna pentru un sat, ca are să primească 500-600 des., dacă ar da pentru școală 5 desitine ?.- Învățătorii astăzi suferă foame în adevăratul înțeles al cuvântului, căci afară de aceea că leașa lor e de o sută și mai bine de ruble pe lună, dar și mulți dintre dânsii n'au primit-o de 6-8 luni.- E adevărat că acești învățători, îndată ce isprăvesc învățătura în școală, fug din sate și își caută slujbe în alte părți.- D-se aduce la cunoștința comisiei, că sunt hotărâri obștești din care se vede că sătenii însăși dau câte 20 des. pentru școlile lor.-

Dep. Năstase, susține ca comisia să dea pământ învățătorilor în vederea marelui însemnătăți ce o are activitatea lor.- Cere D-lui Director al învățământului să lămurească ce fel de școli sunt în Basarabia ca să se știe cum să se procedeze.-

Dep. Gocărlă.- Am fost totdeauna de părere ca învățătorilor trebuie să le dea pământ, ca să se hrănească depe dânsul ca și ceilalți țărani.- Este drept că poate n'are să se ocupe cu aceeași râvnă la școală, mai ales când ar ști că ceea ce îi aduce hrană, este mai mult lucrul aceluia pământ de cât leașa de învățător.- Si am multe exemple de învățători, care pe pământul școlii sădeau copaci cu ajutorul elevilor și apoi vâza fructele cu pușca vânzându-le și făcând speculă.- Totuși sunt de părere să și se dea și lor pământ de hrană, nu pentru cultura rațională, cum se pretinde că să facă învățătorii.-

Dep. Caraiman, nu sunt de părerea D-lui Gocărlă, ca să condamne pe învățătorul care lua măsuri ca să nu i se strice sau să-i fure din copacii sădiți pe pământul școlii.-

Justin că e drept să dăm și învățătorului pământ și a le da 5 des. de pământ, nu e mult.-

Dep. Buzdugan.- Nu mă miră că D-l Găină și Gocărlă, par a nu fi favorabili proiectului de inproprietărire a învățătorilor, căci se prea poate ca D-lor să fi avut înaintea ochilor pilde de învățători răi, așa că ei cu dreptăți interesele țăranilor.-

Astăzi însă școlile nu mai trebuie să fie fabrici de slugbași ci să pregătească copii pentru viața reală de toate zilele.-

Scoala de sat trebuie să aibă o întindere de pământ, unde să se cultive legume și să se sădească pomi, vie, unde elevii să învețe cum se ară și să seamănă, cum se plantează un copac sau un butuc de vie, ca să iasă cuun profit practic din școală.-

Pământul nu-l dai învățătorului, ci școlii, așa că dacă învățătorul se duce, pământul rămâne satului și școlii.-

Dep. Batco. spune că auzind cererea D-lui Director al agriculturii a crezut că membrii comisiei agrare, că agricultorii vor întâmpina cu bucurie această cerere.- Cu atât mai mult la & părut rău când a văzut că împotriva acestei cereri s'a sculat reprezentantul ținutului Orheiului, care este locul de naștere al D-sale.- Numai spre paguba locuitorilor va fi dacă lipsiți școlile de pământ și de aceea cine merge împotriva acestei cereri merge împotriva intereselor norodului

Știința în teorie ~~de practică~~ numai atunci e de folos, când e însoțită de practică.- Învățătorul de sate duce crucea grea a datoriei sale pe care de bună voe și-a luat-o asuprași.- Aceștia sunt oamenii care s'au jertfit pentru o idee și cei mai mulți dintre ei fiind în același timp egiți din popor.- Învățătorul răsse pânedește mai multă cultură în gospodăria sătască de cât agronomul care vine rar lasate și n'are timp de ajuns ca să învețe oamenii.- După socoteala D-lui prof. Murgoci, se expropriază aproape 1.500.000 des. de pământ.- Deci dacă s'ar da pământ tuturor așezămintelor obștești și de învățatură ar mai rămânea p. plugari încă 1.015.000 des.- Însă dacă școlii nu s'ar da pământ ~~atunci~~ atunci cel mai mare rău s'ar aduce însuși țărânilor.-

Dep. Tiranco. - Nu e de părere ca învățătorul dela școala începătoare să ar putea să învețe pe copii și agronomia (munca pământului), nefiind omeneste în putință să fie mai multe lucruri bine de odată, dar crede că pământ trebuie dat școlilor, pentru ca școlarii să aibă unde răsufla în aer curat, iar pe de altă parte acest pământ să fie și un ajutor pentru învățător.- Din

acel pământ ar putea scoate hrana și să sădească pomi și altele.- Noi suntem flămanzi nu de pământ dar de cultură.- Pământele,- Noi suntem flămanzi nu de pământ dar de cultură.- Pământul țării noastre bogat ar rodi mult mai mult rod dacă s'ar învâra după cererile științei și în această privință toamă învățătorii de sat ar fi o pildă pentru săteni, făcând pe pământul școlii o gospodărie după cerințele științei.-

Dep. Osăianu.- În principiu sunt de părere să se dea pământ, căci altfel învățătorul e silit să se ducă cu elevii în grădinele altora ca să arăte cum se fac anumite culturi.- Mai înainte se da câte o desetină de plasă, ceea ce era puțin.- Propun să se dea câte o normă de pământ de fiecare școală și numai școlilor de sat cu puține clase, de unde copii egând se întorc iar la plug.- Școlile mai înalte cu multe clase să nu li se dea pământ căci cei ce termină acele școli nu se întorc la plugărie ci se duc la slujbe.- De aceea sunt de părere să se dea câte o normă de pământ de fiecare școală de sat.-

Dep. Tudose.- Sunt de părerea D-lui Osăianu ca școlilor să se dea pământ, câte 3 des. fiind convins că învățătorii vor aduce mai mult folos satului prin cultura acelu pământ, de cât preștii.- Să se privegheze ~~numai~~ numai ca acele pământuri să nu rămână pârloage.-

Domnul Murgoci, se miră că se găsesse în comisia agrară deputați care să combată propunerea D-lui Director al învățământului în România s'au dat până la 15 Ha. de pământ de școală și rezultatele au fost bune.- Numai cu chipul acesta dându-i și o ocupație practică îl vom putea scoate pe învățător dela politică.- Acel pământ va fi dat cu folos, folosind și copiii și satului

Se pune la vot propunerea ca să se dea pământ pentru toate școlile începătoare din Basarabia, precum și pentru 8 școli normale, care se votează cu 19 voturi pentru, unu contra și 3 abțineri.-

Dep. Năstase.- Propune ca pământul să se dea școlilor după numărul învățătorilor.-

Dep. Buzduran, propune ca pământul să se dea după sate.-

D-l Ciobanu, aduce la cunoștința adunării că sunt sate unde

184

se găsesse câte o mie de copii de vârstă școlară.- În satul Talmaz sunt 900 de copii.- Având în vedere că pe viitor învățătura va fi obligatorie trebuie ținut socoteală că în fiecare sat vor fi mai mulți școli.-

Adunarea hotărăște cu majoritatea de 19 voturi și 4 abțineri, ca:

Pământul să se dea după numărul școlilor iar unde nu sunt școli se dea pe sate, socotind câte o școală de sat.-

Punându-se apoi pe rând la vot propunerile ca să se dea pentru fiecare școală: 3 des., un lot sau 5 des.- Adunarea hotărăște cu majoritatea de voturi din 32 ca: pentru fiecare școală începătoare, unde nu sunt școli la fiecare sat să se dea 3 des. de pământ.-

Dep. Tiganco, întreba de ce îi trebuie școlii normale pământ, dacă de fiecare ținut se va înființa câte o școală agricolă pentru care s'au votat deja câte 25 des. ?

Dir. Ciobanu, spune că dacă s'a dat pentru școlile începătoare pământ, apoi e logic să se dea școlilor în care sunt pregătiți învățătorii, căci altfel n'ar putea căpăta cunoștințele necesare, pe care apoi să le predea școlărilor, în școlile unde vor fi învățători.-

Școlile normale înființate după legea din 1873, de obicei se făceau la sate ca să se ocupe și de agricultură, iar unele școli au chiar 100 des. de pământ.- Inșiși D-sa studiind la școala din Băișoara, a învățat grădăritul, și gospodăria sătească.- De obicei școlarii însuși pământul școlilor normale căpătând și cunoștința practică și având și ceva folos.- În școlile normale de la miază-noapte a murei, terenurile pe care crește papură pentru coșuri și panere, elevii se învață să înpletească asemenea lucruri.- Pământul e neapărat trebuitor și pentru școlile normale.-

D-l Ionescu-Sigesti.- Este foarte firesc lucru dacă ați votat să se dea școlilor câte 3 des. de pământ, pe care să-l cultive învățătorul deprinzând pe școlari cu agricultură, trebuie să

194-00
tunci ca să votezi să se înzestreze și școlile normale cu o întindere de pământ ca viitorii învățători să facă practica agricolă, ca să poată ști mai târziu ce să arăte și să învețe pe copiii plugarilor.-

Se pune apoi la vot propunerea ca să se dea pentru 8 școli normale câte 25 des. de pământ, care se votează cu 15 voturi pentru și o abținere.-

La ciasurile 7 și 30 minute se face pauză.-

După pauză D-l Ionescu Sigești, reprezentantul Guvernului central, își dezvoltă raportul său despre colonizare.-

Când un plugar își lasă pământul și gospodăria sa și se duce în altă regiune sau țară, ca să-și facă o nouă gospodărie, avem o colonizare care poate să fie sau voluntară, întâmplătoare, sau organizată așa cum urmează să se facă în Basarabia.-

Interesul unei țări este ca populația ei să fie omogen răspândită.- În Basarabia sunt regiuni unde populația e deasă și pământ e puțin, pe când în sudul ei sunt moșii mari și populație e mare.-

Principiul colonizării lă-ți pus când ați votat ședința trecută că țăranii în proprietăți pe o moșie mai departe de 5 vrăște de ~~moșii~~ gospodăriile lor, trebuie să se mute pe acea moșie.- Colonizarea poate fi făcută pe:

- 1/ pe gospodării izolate, pe ferme, (hotare);
- 2/ pe sate.-

A/ Colonizarea izolată, pe gospodării există în Norvegia și Suedia, în Nordul Franței și centrul și sudul Germaniei (Vestfalia și pădurea neagră și în pusta ungurească.-

Pentru această colonizare, trebuie o întindere de pământ de cel puțin 20-30 des., plugarul fiind un mic proprietar, având obiceiul de proprietar de cât de țăran.- Acest fel de colonizare e răspândit în regiunile de munte, stâncoase, cu pământ sărac, unde trebuiesc suprafețe mari de pământ pentru păstorit și creșterea vitelor, rămânând apoi în tradiția și obiceiurile acelei localități.- Singurul avantaj al acestei colonizări este că ță-

ranul e în mijlocul pământului lui putând mai mult să-l muncească și să-l supravegheze.- Desavantajele însă sunt mult mai numeroase.- Așa siguranța avutului este mică mai ales în țările cu o civilizație redusă.- Cultura copiii se face cu greutate, fiind departe de școli, și biserici.- Sunt numeroase neajunsuri de ordin administrativ: acei coloniști n'au legături cu primăria cu poșta, etc..- Ungurii au ales acest fel de colonizare în pustă dintre Tisa și Dunăre, ca să se muncească mai bine pământul, economisându-se munca, timpul și chiar pământul prin restrângerea răzoarelor, dar nici ei nu sunt mulțumiți cu acest fel de colonizare.-

B/. Colonizarea pe sate corespunde și tradiției neamului nostru care a descălecat în diferite părți ale țării în grupe și pe sate.- Proneau din centrele cu populație densă, Ardeal și Maramureș, căpetenii mai îndrăznețe și se așezau cu capii familiei și rudele lor, la un loc nu în grupe izolate, făcând o așezare de sate care luau numele acelei căpetenii.- În afară de aceasta în sate oamenii stau în contacte mai strânse trezindu-se între dânsii solidaritatea și dragostea pentru binele obștesc.-

Administrația se face mai lesne, organizarea economică, cooperative și aprovizionarea (paza holdelor), se pot crea drumuri și șosele pentru interesul satului, etc..- Rămâne să arăt cum are să se facă colonizarea; iată în linii generale cum să se procedeze:

1/ Pentru ca reforma agrară să fie completă e necesar o colonizare pe moșiile mari în regiunile puțin populate.-

2/ Vor avea în vedere la colonizare, țăranii fără pământ din regiunea cea mai învecinată.-

3/ Forma cea mai potrivită pentru condițiunile noastre este colonizarea în sate (nu colonizarea în ferme izolate).-

4/ În acest scop comisiunile de executare și geometrii însărcinați cu parcelarea vor delimita în fiecare moșie destinată a fi colonizată, locul cel mai prielnic pentru vatra satului.-
ge va avea în considerare situația topografică a locului, pre-

795 00
zența apei, condițiunile igienice și accesul la drumurile principale ale țării, sau la calea ferată.- Se va delimita pentru fiecare gospodărie câte 1/4 des. ce va servi pentru loc de casă și grădină, se va trasa drumul principal și ulițele, se va însemna locul puțurilor și al edificiilor publice.-

6/ Pentru construirea caselor coloniștilor statul va acorda un ajutor, ce se va stabili ulterior conform posibilităților financiare.-

6/ Acest ajutor nu poate fi dat în bani ci în materiale de construcție, lemn, piatră, var, etc...-

7/ Statul nu va construi el locuințe, ci coloniștii vor construi prin meșteri angajați de danșii după obiceiurile locului și nevoile coloniștilor.-

8/ Casa noastră (casa țărănească), sau alte instituții financiare va înlesni coloniștilor creditul necesar, pentru ca treptat, treptat să-și construiască inventarul agricol necesar.-

Dep. Batco, propune ca să se aprobe raportul D-lui Ionescu-Sighești.-

Dep. Ignatincu propune ca să se dea pentru locul de casă 1/2 des. nu 1/4 des. cum e în raport.-

Dep. Luney, cere ca să se amâne votarea principiilor arătate în raport până ce acest raport va fi tradus în rusește ca să-l poată citi și cei care nu știu românește.-

Comisia hotărăște ca să se amâne discuțiile asupra raportului făcut pentru ședința viitoare.-

Sedința se ridică la orașurile 9 și 15 minute.-

PRESEDINTELE COMISIUNII

(21) Crihan

SECRETAR

(21) Irimieș

PROCES-VERBAL

Al ședinței

a Comisiunii agrare dela 4 Septembrie 1918.

Sedința se deschide la cînsurile 5 seara, sub preșidenția D-l Grîhan.-

Mînduiala zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului D-lui Ionescu Gișești, despre colonizare.-

Președintele pune la vot principiul colonizării de bună voe, care se primește în unanimitate.-

Secretarul Minciuță.- E de părere să se scoată cuvîntul "basarabean, în pasagiul unde se face vorba de muncitorii de pămînt, care vor fi colonizați.- Cuvîntul acela ar putea fi interpretat ca un semn de neîncredere față de frații noștri de peste Prut, care în nici un caz n'au să vie să pretindă pămînt în Basarabia.-

Dep. Grîhan, crede că prin cuvîntul acela nu se poate aduce nici o jînîre în înțelesul cum îl cre e D-l Minciuță și cere să fie menținut în redacția lui primitivă.-

Se pune apoi la vot propunerea că: se colonizează locurile globode cu muncitori de pămînt basarabeni, întâi cu cei care n'au care n'au pămînt de loc și apoi cu cei care n'au pămînt de ajuns, care se votează cu 10 voturi pentru și unu contra.-

Al treilea principiu, că colonizarea se face pe sate, se primește cu unanimitate.-

Se ia apoi în discuție punctul al treilea din proiect, relativ la modul cum se va proceda la lăsarea terenului trebuitor pentru locurile de casă.-

Dep. Tudose, e de părere că locurile de casă în satele ce se vor forma prin colonizare, să se lese cât va vroi fiecare colonist, din lotul său respectiv, cîoi numai în acest chip satul se va putea mîri, fiecare locuitor fixînd după numărul copiilor săi,

196-05
locul care li va opri din lotul său respectiv pentru casă.-
Dep. Osăianu.- Nu sunt de părerea D-lui Dep. Tudose, în pri-
mul rând dintr'un motiv de dreptate.- Nu e drept ca plugarul să
care rămâne în sat și nu se face colonist să primească și
lot de muncă și să aibă deosebit și locul său de casă, care nu se
pune la socoteală, când i se completează lotul său de muncă, iar
plugarul colonist după ce primește numai 5 des. după cum se afir-
mă după datele statistice, apoi să i se socotească locul de ca-
să, tot din lotul ce-l va primi.- Susțin că locul de casă pentru
colonigii, să li se socotească deosebit de lotul de pământ de
muncă ce-l vor primi.-

Dep. Crihan, face socoteală că pentru 90.000 plugari fără pă-
mânt, dacă li s'ar da pe lângă lot și 1/2 des. loc de casă, s'ar
încărea socotelele cu 45.000 des., care întindere e destul de sim-
țitoare față de puținul pământ arabil, care este disponibil în
Basarabia.-

De. Cocărlă, e de aceeași părere cu a Dep. Tudose și Crihan.-

Dep. Stavriev, nu se unește cu părerea deputaților, care au
vorbit înaintea lui.- Dacă un plugar colonist, nu va primi de
cât un lot de 5 des. pământ arabil, din care va trebui să scoată
1/2 des. pentru loc de casă, plus 2 des. pentru imăș, cu ce va
rămânea ca să se hrănească și să plătească despăgubirea pământu-
lui ?,- De aceea e de părere ca locul de casă să se dea colonis-
tului deosebit de lotul de muncă.-

Dep. Lunev, spune că în Basarabia se găsesc sate foarte mari
și dacă aceste sate vor fi lăsate să crească tot așa și mai departe,
are să vie vremea, că unii dintre locuitori cu greu va putea
străbate la pământurile lor.- Trebuie deci mutați țărani acolo
unde este pământ și de aceea propun că unde sunt satele mari
să se facă colonizări în sătișoare mici chiar pe moșia satului.-

Mai departe aduce la cunoștința comisiei că a făcut socoteala
pământului care se expropriează și a găsit că în Basarabia, în
total ~~asă~~ sunt: păduri propriietărești mănăstirești și de ale
statului, vre-o 22.117 des, afară de pădurele țărănești și ~~asă~~

și răzeșești, sub vile și livezile proprietarilor și ale mănăstirelor se află vre-o 66.709 des., afară iar de acele ale gospodărilor din sate.-

Rămănturile rele sunt la vre-olmo.587 des.- întindereade pământ, care se lasă proprietarilor câte 50 des. de fiecare, ajunge la vre-o 379.234 des. și în sfârșit pământul care s'a lăsat după cererile Directorilor de agricultură și al învățământului, pentru școli de tot felul, este de 50.000 des.-

În total din toată suprafața Basarabiei se scot 828.225 des. de pământ.- Deci din 4.000.000 și mai bine de desetine de pământ cât are Basarabia în hotarele ei, rămânând pentru muncitorii de pământ, în număr de mai bine de 2.125.000 de suflete, aproape 3.300.000 des., adică cam câte 1 și 1/2 des. de suflet.- Iar dacă socotim câte 4 suflete la gospodărie, atunci de fiecare gospodărie i s'ar cuveni aproape câte o des. de pământ.- Însă în ținutul Hotinului, de pildă, se cuvine de fiecare suflet mai puțin de o des. de pământ, ceea ce ar reveni pentru o gospodărie vre-o 3 și 1/2 des.- Dar dacă nu se va lua din pământul acelor care au până la 20 des. ar rămâne încă și mai puțin pământ disponibil pentru țărani din acest ținut.-

Propun ca loturile să difere dela ținut la ținut.-

Arătând apoi că vechile locuri de case ale sătenilor, înceobște nu trec de 1/4 des. și presupunând că ogrăzile în satele noi trebuie făcute după un plan oarecare, iar aceste ogrăzi mai târziu se vor împărți încă între moștenitori, propune ca pentru locurile de case să se dea 1/2 des. de pământ în socoteala lotului.-

N'ar trebui dat pe deasupra lotului, locul de casă, pentru cei ce s'ar muta din ~~sat~~ sat, de oarece ei și așa vor primi un lot întreg, ajutor dela stat pentru facerea gospodăriei și alte ajutoare, ceea ce este destul pentru dânsii.-

Dep. Tigance, propune ca să se ceară dela biroul de statistică sau dela Directoratul de agricultură, datele statistice în privința pământului, care poate fi împărțit muncitorilor de pământ, și a numărului locuitorilor, ce urmează a fi în proprietăți.-

197-00
Se pune apoi la vot propunerea, că: locurile de case pentru coloniști se dă din socoteala lotului, care propunere se votează cu 14 voturi pentru, 6 voturi contra și unu se abține.-

Se ia în discuție chestia mărimei lotului de casă pentru coloniști.-

Dep. Osăianu, e de părere că fiecare gospodar să lase din lotul său 1/4 des. loc pentru vatra satului.- Apoi obștea satului după ce va rezerva locul trebuitor pentru biserică, școală, pentru diferite ateliere de lemnărie, ferărie, care vor lua ființă în sat, iar restul pământului îl va distruge cum va hotărâ ea între coloniști.-

Secretarul Năstase, susține că ar ajunge o treime de des. pentru loc de casă, căci și astăzi sunt case care ~~stau~~ stau destul de bine pe o suprafață destul de mică, ca cea arătată mai sus.-

Secretarul Minciună, e de părere că dacă s'a votat de comisiune ca locul de casă să se socotească din lotul ce-l va primi colonistul, atunci să se lase slobod colonistul să lase cât va voi loc de casă din lotul său.-

Dep. Buzdugan.- Nu admit părerea D-lui Minciună, căci atunci fiecare colonist ar lăsa loc prea mult din lotul său pentru livadă sau grădină și satele lor ar continua să fie în același hal de neorânduială cum sunt cele de astăzi, fără aliniere și fără nici o regulă.- Propun ca colonistul să aibă posibilitatea să-și lase 1/2 des. din lotul său pentru casă, ca să poată găsi și copii lui o bucățică de loc pentru gospodăriile lor.- Pe 1/3 des. de loc, cum susține D-l Năstase nu este chip să se rezerve și urmașilor colonistului, locuri de casă.-

Dep. Stavrilev, e de părere să se rezerve 1/2 des. lot de casă din lotul colonistului, pentru ca acesta să aibă în jurul casei loc de arie, unde să semene puțină vie, zarzavat și să poată găsi și urmașii săi, loc pentru ca să-și dureze gospodăriile.-

Secretarul Năstase.- Arată cum în România, în sate de curând înființate s'a lăsat numai 1/4 Ha., pentru loc de casă și era ~~2/3~~ preade ajuns.- Susține ca să reție numai 1/3 des. pentru loc de

casă și fiecare colonist să nu aibă mai mult loc de casă, pentru ca să se poată face sate regulate cu străzi drepte și aliniate, nu așa cum sunt acum în Basarabia,-

Dep. Galitchi.- Combate părerea Dep. Minciună, ca să se lese fiecărui colonist slobod să-și oprească cât pământ va vrea din lotul său, pentru casă și susține părerea Dep. Năstase.-

Dep. Osăeanu.- Imi susțin părerea mea dela început ca să se lese câte 1/2 des. loc pentru casă, ca să poată colonistul să pue pe lângă casă puțină vie și puțină livadă.- În adevăr relieful Basarabiei nu permite ca în alte țări, ca satele să fie la mijlocul moșiei.- Ele vor fi la o margine de moșie și prin urmare mai bine ca colonistul să aibă la îndemână și sub privegherea sa, puțină vie și livadă, de cât să fie siliți ca să se ducă la capătul moșiei pentru aceasta.- Dând colonistului 1/2 des. loc de casă, îi vom înlesni puțința să facă aceea ce am arătat mai sus.-

Comisia hotărăște, ca maximum de întindere a lotului pentru casă pentru colonisti, să poată fi de 1/3 des.-

De asemenea se hotărăște, ca: statul trebuie să le vie în ajutor colonistilor, mai într'u toate, cu material pentru clădire, iar dacă aceasta nu se va putea, cu bani.-

Se pune la vot propunerea ca unde sunt satele mari, locuitorii de bună voe, să se poată muta, chiar pe ocolul satului, făcând să-ți țigăre mici, care propunere se votează cu majoritate de voturi.-

De asemenea se hotărăște, ca statul să vie în ajutor colonistilor cu inventar.-

Adunarea primește apoi proiectul de colonizare a D-lui Ionescu Sîșești, afară de punctele 5 și 6, în următoarea redacție:

1/ Pentru ca reforma agrară să poată fi completă, e necesar colonizarea pe moșiile mari în regiunile puțin populate.-

2/ Vor fi avuți în vedere la colonizare, țăranii fără pământ din regiunea cea mai învecinată.-

3/ Forma cea mai potrivită pentru condițiunile noastre, este colonizarea în sate, nu în ferme izolate.-

198. 00 4/ In acest scop comisiile de execuție și geometrii însărcinați cu parcelarea, vor delimita în fiecare moșie, destinată a fi colonizată, locul cel mai prielnic pentru vatra satului.- Se va avea în considerare situația topografică a locului, prezența apei, condițiunile igienice și accesul la drumurile principale ale țării sau la calea ferată.- Se va delimita pentru fiecare gospodărie câte 1/2 des., ce va servi pentru loc de casă și grădină, se vor trasa drumul principal și ulițele, se va însemna locul puțurilor și al edificiilor publice.-

5/ Pentru construirea caselor coloniștilor, statul va acorda un ajutor, ce se va stabili ulterior, conform cu posibilitățile financiare.-

6/ Acest ajutor nu va fi dat în bani ci în materiale de construcție, lemn, piatră, var, etc.-

7/ Statul nu va construi el locuințe, ci coloniștii vor construi prin meșteri angajați de dâșii după obiceiurile proprii și nevoile lor.-

8/ Casa noastră (casa țărănească), sau o altă instituție financiară va înlesni coloniștilor creditul necesar, pentru ea treptat, treptat să-și construiască inventariul agricol necesar.-

Sedința se ridică la cînasurile 8 seara.-

P
PRESEDINTELE COMISIUNEI

(ss) Crihan

SECRETAR

(ss) Minaiuna

PROCES-VERBAL

Al ședinței a a Comisiunii agrare dela 6 Septembrie 1918

Sedința se deschide la ciasurile b'seara, sub preșidenția D-l
Erhan, președintele comisiei agrare.-

Măduiala zilei: raportul D-lui prof. Murgoci, asupra lotului
de inproprietărire.-

D-l prof. Murgoci: Chestia lotului țărănesc, cuprinde 3 părți:

1/ Dacă lotul trebuie să fie variabil pe regiuni;

2/ Cât trebuie să fie de mare lotul;

3/ Cât se întinde dreptul de proprietate al inproprietăritului.-

1/ După studiile de până acum asupra climei, solului, vegeta-
ției și felul produselor în cuprinsul Basarabiei, se pot deosebi
mai multe regiuni.- Ce e drept cercetările științifice și mai ales
ales asupra solului m'au condus la alcătuirea unei hărți amănun-
țite posvevedice ale țării.- Cu vre-o 2 ani înainte de război,
zemstva angajase posvevezi și hidrogeologi, care să facă harta a-se
mănunțită posvevedică și hidrogeologică, absolut necesară pentru
buna aplicare a reformei agrare și reorganizării agriculturii vi-
itoare.- Din cauza războiului aceste lucrări s'au întrerupt.- Du-
pă revoluție zemstva ~~adunarea~~ mi s'a adresat, pentru a
vedea starea cunoștințelor în toate aceste ramuri de știință na-
turale în Basarabia, și eventual să contină aceste lucrări, pen-
tru a putea fi de folos comisiilor ce ar aplica reforma agrară.-

După studiile diverșilor posvevezi, ce au lucrat în Basarabia,
și mai ales a profesorului Nabokoh, din Odessa, s'a alcătuit o
hartă schematică asupra pământurilor Basarabiei, dar la scară
foarte mică.- Zemstva gubernială ne mai având bani și autoritate
pentru a continua aceste lucrări, Directoratul de agricultură în

139- cu
studiază acum chestiunea organizării unui birou geologic, care să ducă cercetările mai departe și să vie în ajutorul reformei agrare, alcătuind o hartă unde să se însemne felul pământului nu numai în general pe o moșie, ci chiar variațiunile în diferite puncte ale moșiei.- După cercetările de până acum în Basarabia, deosebit țease regiuni mai importante, care se caracterizează în anumite feluri de soluri, de vegetație, chiar prin nuanțe de climă și cum statisticele arată și prin producția agricolă.-

Regiunea I-a.- Este cea din sudul Basarabiei, stepa erboasă cu pământuri castanii și cu sărături cum se găsesc de pildă în ținutul Ismailului și Achermanului, pe o zonă lată de alungul Dunării și mării.-

Regiunea pământurilor negre din partea de nord a ținutului Achermanului și Cahulului, parte din ținutul Bender și Chișinău.-

Stepa cu pământuri negre, ce se întinde din ținutul Bălți până la Orhei și Soroca.- Pământurile din această regiune se socotesc ca cele mai bune pentru cereale; grâul cel mai bun se face aici.-

Regiunea codrilor băcului și Orheiului, cu pământurile nisipoase de pădure podzolite, mai slabe pentru cereale dar bune pentru vii și livezi, mai ales că clima este foarte priincioasă.- De asemenea se produce mult și tutunul.-

Regiunea de pământuri de tranziție între cernoziom și podzol la Edinți-Soroca.-

Regiunea dela nord și a Basarabiei, dela Hotin, cu pământuri podzolite sau chiar podzol.- Aci deși pământul e mai slab, dar clima este priincioasă, oameni mulți și care lucrează bine, așa că agricultura este foarte rentabilă.-

Iată deci, cele mai importante regiuni ale Basarabiei, ce vor trebui luate în seamă, când vom stabili mărimea lotului.- Găci nu e drept a da unui țăran din stepa Sorociei, tot atât pământ cât se dă în ținutul Ismail.- Chestiunea mai are și altă importanță, atunci când vom veni să stabilim prețul pământului.-

Se înțelege că va mai scump pământul negru din ținutul Sorociei unde și pământul și clima sunt mai priincioase de cât pământul

castaniu din ținutul Ismailului, care are și o climă secetoasă.-

Dar cercetările arată că pământul variază nu numai delaregiune la regiune ci chiar în cuprinsul aceleiași moșii, așa: pământuri lutoase pe luncă, nisipoase pe coaste, pământuri negre nisipoase sau cleioase pe podiș, etc.- Nu mai vorbim de sărături, petrarii, nisipuri, care probabil că nici nu se vor împărți țăranilor, și atunci li s'ar face mare nedreptate, dacă s'ar face acelaș lot fără a se da atenție la felul pământului.- Mai ale în nordul Basarabiei, ivirele straturilor de apă la diferite înălțimi ale dealului, face să se schimbe pământul chiar pe cuprinsul aceluia deal și atunci nu numai mărimea lotului trebuie să fie variabilă dar și prețul pământului.-

Noi ne gândim că în comisiile, ce vor face exproprierea și împărțirea loturilor să fie neapărat și un posvoved, ca împreună cu agronomul, inginerul și statisticianul, etc. să-și dea părerea asupra calității și valorii pământului și mărimei lotului în cuprinsul aceleiași moșii, pe baza hărților amănunțite și a cercetărilor la fața locului.- Deci concluzia este că lotul să fie variabil în diferite regiuni ale țării și chiar în cuprinsul aceleiași regiuni, dacă sunt mari schimbări în calitatea pământului.- În afară de calitatea pământului și climă, variabilitatea lotului se pune și din cauza hărniciei și desimei populației, ce se recunosc în alte elemente ale producției.- Vă spuneam că terenurile din ținutul Hotinului sunt de o calitate mai inferioară ca cele din ținutul Benderului sau Acherman, dar produc totuși mult, pentru că lumea e foarte deasă și lucrează cu hărnicie pământul.-

Gred că nu e nevoie să arăt hărnicia și desimea populației în diferite părți ale Basarabiei, dar e cunoscut că în Ismail și Acherman, unde sunt pământuri și climă nepriincioase, iar populația foarte rară, coloniile de nemți fac o agricultură foarte productoare.-

Mai e un fapt de luat în seamă: felul culturii și posibilitatea ridicării valorii și producției unui pământ.- Așa de pildă în ținutul Chișinău și Orhei, unde sunt renumitele pământuri de

200-00
vii, livezi și tutunuri, pământul poate fi mai bine întrebuințat și pe o suprafață mai mică să obțină o producție însemnată, și atunci nu va fi nevoie să re-urgem la mutare pentru a putea da țărânului 1/4 des. mai mult.- De aceea eu vă recomand că pînă la principiile D-vs. să admiteți și acela ca loturile să fie variabile în diversele regiuni ale țării și chiar în cuprinsul aceluiași moșii.-

11/ Mărimea lotului.- Relativ la mărimea lotului, nu vă pot da de cît indicații aproximative, din cauză că ne lipsesc statisticele amănunțite, ce ar fi trebuit să le avem.- Pe de altă parte nu s'a stabilit toate exproprierea (de ex.: supușii străini, absenteiștii, obștiile și tovărășiile), nici tot ce se păstrează pentru stat ca păduri, și instituții- mănăstiri, biserici, etc- și nici n'ați hotărât pe toți pe care o să-i înproprietăriți, de ex.: negustorii, meseriași și funcționarii din sate, etc.-

După socotelile proprii ale mele la o populației de 2.270.000 de suflete (locuitori la țară) corespund 455.000 de familii, în anul 1918.-

Se înțelege, că nu toate aceste familii sunt de agricultori, pînă ele trebuie să fie și meseriași, negustori și funcționari. Admitem că aceștia se compensează cu agricultorii din marginile orașelor.- Dintre aceste familii, vre-o 90.000 sunt fără pământ, sau cu pământ foarte puțin, sub 1/2 des., vre-o 200.000 pînă la 5 des., în mediu 3.0 des., iar cu pământ pînă la 7 des. ar fi vre-o 250.000 familii, în mediu din cei sub o des. ar fi 230.000, cu media de 2.8 des. de familie.-

Să vedem acum la cît se ridică pământul, ce-l avem de împărțit acestor țărani fără pământ și cu pământ puțin.-

După statistica din 1905, aveau proprietarii și tovărășiile peste 50 des., 1.015.000 des. după tabela publicată acum de D-l Moghileanschi, fără ținutul Ismailului, ar fi 1.392.000, adăugând la aceasta 220.000 des. din ținutul Ismailului, cantitate aproximativă ce era la 1905, peste 50 des., căpătăm și pentru 1917, sumă de 1.612.000 des, ceea ce putem zice că e aceeași cu o potri-

veală foarte bună (nici 5000 des. diferență).-

Adăugând la aceasta 1.015.000 des. cele 515.000 des. ce sunt proprietatea statului, mănăstirelor, etc., căpătăm ca fond de expropriere 1.930.000 desitine, (cu păduri, fânețe, iamașuri, etc.)

D-l Lunev, ne-a arătat aci niște diagrame de proprietăți pe ținuturi, care ne pot servi ca comparație.- După acele tabele, proprietatea particulară totală este prea scăzută, ele împreună cu tovarășiaile de numai 1.402.000 des.- Dacă scoțim toate pământurile ce ar putea să fie atins de expropriere, avem 2.073.000 des., din care trebuie să scădem cam 150.000 des., proprietate sub 50 des., ne rămâne dar în fondul de expropriere 1.923.000 des ceea ce arată o potrivică foarte mare cu cifrele de mai sus, și deci putem admite suma de 1.930.000 desitine, ca bună.-

Din această sumă însă trebuie să scădem 550.000 des. pădurile, 50.000 des. locuri ne priincioase pentru agricultură, ca sărături mocirle neseccabile, nisipuri sburătoare, petricii, râpi, etc., vre-o 40.000 des. curți, grădini, vii boarești, din jurul orașelor sau dela țară, apoi cel puțin 280.000 des. pentru iamașuri și fânețe (după statistica din 1916, sunt în Basarabia, cam 700.000 vite mari, scoțind cam o des. la 3 vite, ar trebui cam 230.000 des., pentru iamașuri; fânețe trebuie cel puțin o treime din cât este iamașul, deci ar trebui peste 300.000 des.).-

În fine toate acestea fac 830.000 des. care scăzute din:

$1.930.000 - 830.000 = 1.100.000$ des. rămâne de împărțit la țărani fără pământ, sau cu pământ prea puțin.- Săcoteala aceasta de pământul expropriat peste 50 des.; dacă expropriem dela 100 des. în sus, se înpuținează cu vre-o 50.000 des.-

III/ Dacă ar fi să dăm 5 des. de pământ fiecărui țăran, care n'are pământ și să completăm celor ce au mai puțin de 5 des., ar trebui:

$$90.000 \times 5 = 450.000 \text{ des.}$$

$$\frac{200.000}{250.000} \times 2.4 = 480.000 \text{ des.}$$

familiei

1 Total 930.000 desitine, ceea
1 ce avem cu siguranță și chiar
1
1 dacă exproprierea începe de
la 100 desitine.-

Dacă ar fi să dăm o des., atunci ne trebuie în total:

90.000 x 6 = 540.000 des. 1 1.370.000 desitine, ceea ce
1
1
230.000 x 3.2 = 736.000 des. 1 de sigur că nu avem.-
1
320.000 familii

sunt cel puțin 300.000 familii de țărani, care trebuie să primească pământ; o sporire sau scădere de 1/2 des. face dar dintr-un condei 150.000 des., scăzând din totalul de 1.370.000 des. cam cât avem așa că nu avem de cât să dăm sau să împlinim în mijlociu până la 5 ½ desetine.-

Din aceste socoteli ale mele care sunt aproape de adevăr, aproximația la numărul familiilor fiind cam 5% în plus sau în minus, reiese că avem pământ destul să dăm la toată lumea până la 5 des. de familie, - iar dacă lotul e variabil pe regiuni nu putem trece prea mult peste 5 des., media fiind numai 5 și 1/2 des. -

Mai departe mă gândesc că din legile existente, din larga mea experiență în afaceri de subsol, că dreptul înproprietărilor să se întindă numai asupra solului; ei cer pământ de lucru, nu pământ de exploatare industriale.- De altfel îl voesc cât se poate de puțin pentru agricultură nu pentru industrie minieră, -când desitina ajunge zeci de mii de ruble, cum e cazul pământurilor cu cărbuni, păcură, etc..- De altfel în Basarabia nici nu sunt produse miniere, ceva lignit, ape sărate, și minerale, poate ceva gaze, petre de var, etc.- Si chiar dacă ar fi, aceasta să fie treaba statului, care are să sufere atâtea riscuri și după urma reformei agrare, cu greutățile financiare ale statului, inopozitele scăzându-se și perzând moștile mari, care îi aduceau venituri mari.- În fine după experiența noastră cu pământurile petrolifere părănești, am văzut că chiar când au fost bogății în pământuri n'au folosit țărani ci samsarii.- Deci subsolul cași toate pământurile care nu sunt bune de cultură, rământ proprietatea statului.-

Sunt de părere a admite prin urmare următoarele concluzii:

1/ Lotul țărănesc va fi variabil în diversele regiuni ale țării și chiar în cuprinsul acelei regiuni.-

2/ Intinderea minimă a lotului să fie 5 des.-

5/ Nu se va completa pământ de cat acelor care au mai puțin de 5 des. de pământ, cu loc de casă și grădini cu tot.-

4/ Dacă sunt pământuri preincioase pentru culturi speciale ca vie, livezi, grădini de legume, se vor împărți în parcele mici, ca să ajungă la cât mai mulți înproprietăriți. - Aceste loturi mici ca și cel de casă la colonizări, intră tot în socoteala lotului minim de 5 des. -

5/ Dreptul de stăpânire al înproprietăriților se întinde numai asupra feței pământului pentru cultivarea solului. - Subsolul acestor loturi ca și a tuturor terenurilor expropriate cu ocazia reformei agrare rămâne în deplină proprietate a statului. -

6/ Toate locurile pe care comisia de înproprietărare le va găsi că nu sunt bune pentru agricultură, se scot din fond și rămân în proprietatea statului. -

Dep. Bucurșcan, întreabă ce se va face cu pământul expropriat până la desăvârșirea reformei agrare. -

D-ni Murgoci. - Din momentul în care Statul țării, aprobă principiile votate de D-va. și ele vor fi întărite de Guvernul central pământul se va considera ca expropriat de la marea proprietate. -

Se va înființa un organ central, numită "Casa țărănească" sau "Casa noastră", cum vreți voi, care nu va fi o casă de speculă ci un organ care să privegheze prin consiliul său de administrație înfăptuirea reformei agrare. - Se vor înființa pe județe, comisii de expropriere, în care vor intra și agronomi și geologi, judecători, precum și reprezentanți de ai marelui proprietăți și care comisiune va proceda la evaluarea moșiiilor expropriate, și stabilind prețul de despăgubire, apoi mărimea lotului, prețul lui după calitatea terenului, după clima regiunii, etc. - Toate aceste lucrări vor fi precedate de cercetări făcute în birourile organului central, pe baza hărților și datelor statistice, care se vor fi cules asupra întinderii de pământ ce se va expropria asupra numărului celor ce n-au pământ, etc. - Și pe baza acelor date, va proceda comisia de expropriere pe județe la fața locului

Cei nemulțumiți cu prețuirea sau măsurătoarea comisiei de județe, se vor putea plânga unei comisii centrale de expropriere care va hotărâ asupra celor nemulțumiri. -

202
Se trece la discuția punctului al 11-lea, din raport, asupra mărimii lotului de înproprietărire.-

Dep. Grihan, crede că s'ar putea fixa un maximum de 7 des. pentru lotul de înproprietărire.-

Dep. Tudose, spune că nu poate vota punctul al 2-lea din proiect prin care se fixează la 6 des. maximum lotului, de carese trebuie să buește cel puțin 10 des. ca să poată hrăni pe un gospodar și familia lui.- Cu loturi de 5 des. creați o clasă de țărani nevoiași.-

Dep. Minciună, combate fixarea unui maximum și minimum de mărime a lotului, cerând să se stabilească o medie, pe anumite regiuni, căci nu același este productivitatea pe o moșie, și deci calitatea pământului ca să se închidă în niște limite fixe, mărimea lotului de înproprietărire.-

Dep. Buciușean, propune să se hotărască numai un minimum al lotului, sub care lotul nu poate fi mai mic.-

Dep. Grihan.- Lotul de înproprietărire din proiectul D-lui prof Murgoci, nu alcătuiește o normă fixă, căci dacă pământul va fi slab, se va da un plus peste limita lotului, iar dacă e de calitate mai bună se va mai reduce.-

D-l Murgoci.- În ședința trecută fixasem minimum lotului la 6 des., căci credeam că pământ este de ajuns.- Cercetând însă media proprietății mici, am găsit că dela 5 $\frac{1}{2}$ des. de familie, cât era în 1905, a scăzut la 3.7 des. și astăzi chiar la 3 des. de familie.- Așa că dela mijlocia de 3 des. ca să se completeze până la 6 des. ar cere pământ prea mult, de care nu dispunem.-

Atunci m'am gândit să fixăm un maximum al lotului la 6 des.-

Dep. Minciună.- Imi mențin părerea ca să se fixeze o medie, fără maximum sau minimum fixat, sau să se fixeze un lot egal pentru toți, dar cu prețuri variabile după calitatea solului, climă, etc

Dep. Galitchi, propune să se fixeze un minimum de 5 des. și un maximum de 7 des. între care să varieze mărimea lotului.- Locurile rele, sărăturele, nu se vor împărți, ci se vor lăsa obștei coastele se vor semăna cu vii, iar locurile de grădini, să se lase tot obștei, care le va arenda tot sătenilor.-

Dep. Buzdugan, susține că mărimea lotului să varieze între 5-6 des. cu excepția pământurilor prea reie, care să fie scoase dela înfrunțare și să fie vândute țăranilor după alte norme.

Dep. Minciu. - Arată că în comisiunea ce se instituiască pe timpul Ministrului Stolipin, ca să înproprietărească pe țărani, se avea în vedere ca pământurile ce se vîndeau țăranilor, să aibă aceeași valoare, indiferent de întindere. - Această normă nu trebuie uitată azi, urmînd ca să se prețuiască pământ cu pământ, sau să se valorifice valoarea pământului în bani.

D-l Murgoci, răspunde că nu crede că producția între 2 terenuri alăturate are să prezinte așa mari variațiuni, în cât să se înălțare maximum și minimum de întindere și să se adopte sistemul mediei de întindere, susținut de D-l Minciu.

În cazul cel mai rău, ar recomanda să fie fixați un minimum de 5 des. fără să se mai adopte un maximum.

Dep. Grihan, e de părere să se menție un minimum și un maximum de suprafață a lotului, între 5-7 des. între care să aibă loc jocul de variație a diferențelor isvorâte din calitatea solului sau din climat. - Aceste limite mai sunt necesare ca să se restrîngă prea marea putere de apreciere care ar avea-o altfel comisiunile de expropriere, în diferite regiuni ale Basarabiei.

Dep. Tigancu, spune că în curînd va fi înfrunțată o altă statistică care va fi mai dreaptă, de cât cea ce care s'a folosit D-l Murgoci și că după această statistică lotul de mărimea mijlocie va fi nu de 5 și 6.5 des., ci de 4.8 până la 5.8 des.

După aceasta se votează pe rînd și apoi toate odată toate punctele din raportul D-lui prof. Murgoci, asupra mărimei lotului de înproprietărire, care se primește cu unanimitate:

1/ Lotul țăranesc va fi variabil, în diversele regiuni ale țării și chiar în cuprinsul aceluiași moșii.

2/ Intinderea minimă a lotului să fie de 5 des. iar maximă de 6 și 7 des.

3/ Nu se va completa pământ de cât acelorora ce au mai puțin de 5 des. cu locul de casă și grădini cu tot.

203-00
4/ Dacă sunt culturi preincioase pentru culturi speciale ca: vii, livezi, grădini de legume, etc., se vor împărți în loturi mici, ca și cel de casă la colonizări, intră tot în socoteala lotului minim de 5 des. și maxim de 6 des.-

5/ Dreptul de stăpânire al inproprietărilor se întinde numai asupra ~~afacii~~ fetei pământului pentru cultivarea solului.- Subsolul acestor loturi ca și a celorlalte terenuri expropriate, cu ocazia reformei agrare, rămâne în deplină proprietate a statului.

6/ Toate loturile pe care comisia pentru inproprietărire, le va găsi că nu sunt bune pentru agricultură, se scoț din fondul de inproprietărire și se trec pe seama statului.-

Apoi D-l profesor Murgoci, face încă următoarea propunere:

Toate locurile pe care comisia le va găsi că nu sunt bune de inproprietărit, se scoț din fondul de inproprietărire și se dau în seama statului, care se votează cu 13 voturi pentru și 0 abțineri.-

La clasurile 8 seara, ședința se ridică.-

P
PRESEDINTELE COMISIEI

(ss) Mihail

SECRETAR

(ss) Minajung

PROCES-VERBAL

Al ședinței a Comisiei agrare, dela 8 Septembrie 1918.-

Sedința se deschide la oclaurile 5 seara, sub preșidenția D-l Erhan, președintele comisiei agrare.-

Președintele anunță că D-l Grosman, a făcut cunoscut că nu-și poate depune raportul, sau astăzi.-

După oarecare deabateri se stabilește următoarea ordine a zilei:

- 1/ Exproprierea absenteiștilor.-
- 2/ " supușilor străini.-
- 3/ Inproprietățirea bisericilor.-
- 4/ " mănăstirelor.-

Dep. Buciușcan, întreabă căne sunt considerați ca absenteiști.

Dep. Grihan, citește proiectul de lege al partidului liberal, în privința absenteiștilor, astfel redactat: se vor expropria în întregime:

1/ Proprietățile rurale în cuprinderea lor totală ale supușilor statelor străine, fie că sunt străini prin originea lor, fie că au devenit prin căsătorie, sau în alt mod.-

2/ Proprietățile rurale în cuprinderea lor totală, ale absenteiștilor.- Sunt considerate ale absenteiștilor, toate acele proprietăți care cu începere dela ultimul recensământ general și până la 15 August 1916, sunt găsite permanent înpuse la un îpozit fonciar îndoit, conform legii speciale în vigoare.-

Lămurește că în România, pământul absenteiștilor, după proiectul de lege liberal, se expropriează în întregime, iar în privința cuvântului absenteeist, nu se face nici o deosebire, între mari proprietari, care locuiesc sau nu în țară, ci se înțeleg sub acest cuvânt toți aceea care nu-și muncesc singuri moștile.- Grăd că & tot astfel am putea proceda și noi, calificând de absenteeist pe toți aceea care au încetat de pildă din anul 1910, ca să-și mun-

204-00
cească singuri moșiile, indiferent dacă locuiau sau nu în Basarabia.-

Dep. Buciușcan, cine poate fi socotiți în Basarabia, ca supuși străini ?.-

Dep. Crihan, răspunde că vor fi considerați ca străini:

- 1/ supușii străini propriu ziși.-
- 2/ femeile din Basarabia, căsătorite cu străini.-
- 3/ rușii care au moșii în Basarabia și nu voesc să devie supuși români, cărota li se va da un termen în care să se hotărască dacă optează pentru supușenia română sau nu.-

Dep. Buciușcan.- Nu putem de oamdată discuta chestia supușilor străini de oarece în situația de astăzi a Basarabiei, nu e lămurit încă cine e supus român și cine e supus străin.-

Dep. Cosco.- De asemenea crede că chestia străinilor nu poate fi hotărâtă acum, cu atât mai mult că la ședința de astăzi, n'avem nici un jurist, care ne-ar lămuri chestiunea din punct de vedere juridic.-

Dep. Buciușcan.- Spune că nu poate fi primite rezoluțiile despre absenteiști, și străinii citați de dep. Crihan, din proiectul de lege agrară al partidului liberal, de oarece ele nu sunt clare.- În schimb propun următoarea rezoluție, care hotărăște chestiunea absenteiștilor:

"Toate pământurile care au fost arendate dela anul 1910, de exemplu, în coace, se expropriază în fondul de pământ al statului

Dep. Crihan.- Trebuie să facem o deosebire, pe când proprietarii români petreceau în străinătate, la noi proprietarii basarabeni, deși petreceau și ei la Paris, totuși se interesau mai mult de moșiile lor, ca cei din România.- Propun ca să se considere ca absenteiști, acei care și-au arendat moșiile și nu și le-au muncit singuri.-

Dep. Tigancu.- Discuția a trecut la aprecierea morală a diferitelor categorii de absenteiști.- Unii sunt considerați ca paraziți, iar alții nu.- Intr'u cât e mai parazit Manuc-Bel, care a trăit la Paris, de cât Sturza, care a trăit în România, sau altul care deși a trăit în țară, însă nu și-a lucrat el singur moșia ?-

Si moșiile unuia și a altuia le-a cultivat administratorii cu brațele țărănilor, sunt aceeași paraziți, vorba D-vs., și nu putem să aplicăm la unii un principiu de expropriere, iar la altul alt principiu.- Principiul trebuie să fie unul pentru toți: se expropriează complet pământurile celor care nu și le lucrează ei însuși.- Triviți chestiunea aceasta din punct de vedere agrar și nu național.-

Președintele, roagă pe reprezentantul Ministerului de agricultură D-l Ionescu-Sișești, să-și spună părerea în chestiunea aceasta.-

D-l Ionescu-Sișești.- Eu cred că exproprierea se face din punct de vedere agricol, nu din motive de ordin național sau social.- De aceea ați convenit să lăsați marelui proprietăți o porțiune de pământ, în nădejdea că aceștia sunt așa îndrăgostiți de pământ, că o vor cultiva cu aceeași îngrijire, indiferent de întinderea care li se va lăsa, servind ca pildă celorlalți agricultori.-

Pe absenteiști, indiferent de naționalitate, sex sau ocupație, nu-l preocupă agricultura, ci venitul moșiei, așa că acești proprietari care nu s'au ocupat și nici nu se ocupă cu agricultura, îi vom da venitul pe care îl avea în vedere la moșie, iar pământul îl vom trece în mâinile acelor care îl vor munci.-

Deci, nici ideea de pedeapsă pentru aceea care s'au plimbat pe la Paris, în loc să-și caute de moșie, nici chestia națională, sau a parazitismului social, ci numai interesul agricol, va trebui să ne stăpânească în rezolvirea acestei probleme, lăsându-se porțiunea acea din moșie care ați ~~lăsată~~ hotărât-o, numai acelor mari proprietari care au fost și au rămas proprietari.-

Dep. Luney, spune că în Basarabia, chestia absenteiștilor, nu poate fi pusă așa cum a fost pusă în România, căci unele au fost condițiile de viață în România, ca stat independent, și altele în Basarabia, ca simplă "Gubernie rusească".- Mulți dintre basaraben au slujit și și-au făcut studiile peste Nistru, unii dintre cei care au luptat pentru libertatea basarabiei, au fost exilați chiar în Siberia, ar fi din o mare nedreptate să-i considerăm pe

205
acești oameni de absenteiști și să nu le lăsăm nici câte 50 des.
ca la ceilalți.-

Dep. Stavri.- D-l Lunev pare că nu înțelege ce e un absenteist
să i-l spun eu: e acela care a avut o moșie sau două, care n'a
vroit să le muncească, pe care nu-l interesea pământul sau chesti-
unile agricole și căuta numai să-și speculeze moșia pe socoteala
țăranilor, arendându-le-o.- Cei din Ucraina, care au moșii în
Basarabia, să fi venit să le muncească, dacă n'au vroit, îi pri-
vește!.-

Dep. Galitchi.- Trebuie să hotărâm azi, de soarta pământurilor
acelora, care n'au vroit să trăiască în Basarabia.- Proiectul de
lege liberal, pe care l'a citit D-l Grihan, se poate aplica și
la noi și n'are nici o pornire socialistă, cum susțin unii din
deputați.-

Dep. Tigancu.- În toate chestiunile care s'au discutat în co-
misie, am avut o platformă de idei " reforma agrară urmărește:
a/ interese de stat și b/ dreptate socială.-

Exproprierea completă a moșiilor care se arendează dintr'a-
mândouă punctele de vedere se justifică, căci pentru stat e inde-
ferent cine stăpânește o moșie, odată ce venitul de pe ea, rămă-
ne acelaș, iar dând pământul în proprietatea celor care îl mun-
cesc, noi facem o adevărată dreptate socială.-

În scopul acesta propun următoarea rezoluție:

Toate pământurile cultivabile (s-haz.-znacenia), exploatate
prin darea lor în arendă dela anul 1912 încoace, se expropriază
complet în fondul de pământ al statului.-

Pe anul 1912, doi ani înaintea războiului- pentru ca la expro-
prierea acestei categorii să nu fie știrbite și interesele mici-
lor agricultori, care fiind mobilizați, au fost nevoiți să-și dea
și ei în arendă, micile lor ogoare.-

Dep. Grihan, în legătură cu propunerile de expropriere făcute
a averii absenteiștilor, socotesc ca să fie excluse din expropri-
ere vile și livezile, care nu se pot expropria indeferent cui
aparțin.- De asemenea nici pietrișurile care aparțin statului cu
subsolul și cu pădurele.-

Dep. Buciușcan, propune următoarea rezoluție:

Moșiile arendate cu începere dela anul 1918, se expropriază complet în fondul de pământ al statului.-

Rezoluția D-lui Ionescu-Tișești:

Proprietarii, care n'au fost agricultori și nici nu pot deveni agricultori, după cum dovedește absenteismul lor, sau faptul că au dat înarendă timp de 10 ani moșia, n'au nici un interes să păstreze pământul, când au o dreaptă despăgubire.- Ei vor fi deci complet expropriați de pământul utilizabil pentru agricultură.-

Din rezoluțiile puse se pune la vot, următoarele principii:

1/ Se expropriază complet pământurile, care au fost date în arendă, care se primește unanim.-

2/ Chestiunea anilor, între care au fost date pământurile în arendă.-

Propun să fie expropriate pământurile, care au fost arendate.

D-l Erhan, dela 1 Ianuarie 1910 până la 1 Ianuarie 1915.-

D-l Brinici, 1 " 1913 " 1 " 1918.-

D-l Buciușcan 1 " 1910 pe 5 ani de zile.-

D-l Buzdugan 1 " 1905 până la 1 Ianuarie 1918, pe termen de cel puțin 5 ani.-

Propunerea Dep. Buzdugan, să fie expropriate complet moșiile care au fost arendate între anii 1905-1918, se primește cu 18 voturi pentru și 3 abțineri.-

3/ Termenul de arendă, pentru care pământurile vor fi expropriate complet.-

Dep. Lunev, spune că dacă se stabilește un termen carecace, apoi el trebuie să fie neîntrerupt, adică dacă termenul de 5 ani apoi el trebuie să urmeze neîntrerupt unul după altul și nici de cum să aibă între dânșii vre-un interval, în timpul căruia pământul în chestie, l'ar fi cultivat proprietarul.- Termenul nu trebuie să fie prea mare.-

Dep. Ignatiev, susține 5 ani.-

Președintele, pune la vot următoarea rezoluție făcută după propunerile D-lor Buzdugan, Buciușcan, Lunev și Ignatiev:

206-80
Dacă între anii 1905 și 1918, un pământ oarecare a fost arendat neîntrerupt timp de 5 ani, el se expropriează complet, în fa
fondul depământ al statului, care se primește cu 19 voturi pentru
și unu contra.-

Se hotărăște ca redactarea definitivă a rezoluției despre exproprierea pământurilor aparținând absenteiștilor se va face la ședința viitoare; de ocazie se stabilește următoarea expunere (convențională), a principiilor votate:

Toate pământurile cultivabile, care între anii 1905 și 1918, a fost arendate neîntrerupt timp de 5 ani, se expropriează complet în fondul de pământ al statului.-

Se discută chestiunea pământurilor aparținând supușilor străini.-

Dep. Lunev, propune ca chestia supușilor străini să fie lăsată pe seama comisiei constituționale.-

Dep. Tigancu, susține părerea D-lui Lunev, adăugând că e foarte greu să stabilești supușenia unor categorii de populații din Basarabia.-

Dep. Buzdugan, din ungherul ceta, tot deauna îi apără pe străini.- Noi astăzi nu facem de cât să punem principiul, dar mai târziu în Sfatul țării, se va stabili cine sunt străinii.-

De oarece unii dintre deputați (Tigancu, Bucușcan, Cosco) se interesează dacă nu cumva exproprierea supușilor străini, ar putea să nască vre'un conflict între România și alte țări, D-l Ionescu-Sighești, este rugat să-și dea părerea.-

D-l Ionescu-Sighești.- Trebuie să vă linișesc în privința celor ridicate de unii dintre D-nii deputați, că ori ce conflict diplomatic s'ar ivi din redactarea textului de azi, va fi aplanat de Guvernul central.- Măsurile identice în privința străinilor s'au luat și întrecut, atât în anul 1864, când s'au secularizat averile mănăstirelor grecești din țară, cât și mai târziu, când prin art. 7 din constituție, s'au cerut străinilor să dobândească imobile rurale în România.- Toate protestările au fost rezolvate pe cale diplomatică de Guvernul central.-

Nădăjduiesc că nu se va ivi nici un conflict diplomatic și că toți străinii care au pământuri în Basarabia, vor primi supușenia română.-

Propune următoarea rezoluție în chestia pământurilor aparținând supușilor străini:

Se expropriează în întregime pământul străinilor.- Arin străini se întălesc:

1/ Acel care n'aveau nici cetățenia rusă și nici cetățenia română în momentul proclamării independenței Basarabiei.-

2/ Acel care în intervalul stabilit de lege (... ani), n'au obținut cetățenia românească, ci doresc să păstreze o cetățenie străină.-

Președintele, declară că rezoluția e redactată corect, încât nu mai încap discuții asupra ei.- Comisia va hotărâ principiul exproprierii complete a supușilor străini, rămânând ca pe urmă organele executive să stabilească cine sunt supușii străini.-

Rezoluția D-lui Ionescu-Sișești, se primește cu 20 voturi, pentru și 2 abțineri.-

Se face pauză la clasurile 8 și jumătate.-

Se începe discuția înproprietăririi bisericilor.-

Dep. Stavriu, sunt de părere să se dea clerului, cuprinzând și pe preot și pe dascăl, dela țară, câte un lot ca fiecărui țaran.-

Dep. Bucușcan, se înproprietărește preotul și dascălul sau biserica ? Dacă se înproprietărește preotul și dascălul, personal, atunci de ce nu înproprietărim și pe învățător, și pe orășmar, pe ferar, etc. ? Dacă se înproprietărește biserica, atunci vă întreb pentru ce îi trebuie ei pământ ? Nu pot vota până nu-mi veți răspunde la întrebările acestea.-

Dep. Ignatiuc, sunt de părere să nu se dea preoților, nici o palmă de pământ, căci nu se poate admite ca dănații să trăiască din două venituri, iar țaranul să fie nevoit să-și scoată hrana, numai din venitul pământului.-

Dep. Cocărlă.- Eu cred că trebuie să privim lucrurile dintr'un punct de vedere obiectiv, și să hotărâm că și clerul are drept

207 00
la pământ ca și țăranul.- Chestia mărimii lotului care îi va fi dat formează o chestiune aparte, trebuind ca acel pământ să fie dat pe numele bisericii nu al preoților sau al dascălilor.-

Dep. Nichitiuc, îi amintește deputatului Bucușcan, cuvintele lui din trecut " tot ce-i sub soare are drept la pământ " și se miră că Dep. Bucușcan, este astăzi încontra înproprietăririi clerului.- Preotul e viu și trebuie să se hrănească, astai una, dar unde mai pui că se retrage din preoție, ba se mai întâmplă că-l mai dă episcopul afară.- Ce se face el fără pământ ? Asemenea și învățătorul ? Trebuie înproprietăriți și unul și altul, -personal.

Propun următoarea rezoluție: Toată inteligența satului se înproprietează cu pământ din fondul statului.-

Dep. Găină.- Sunt de părere să se dea clerului câte 25 des. , ca să aibă cu ce să se hrănească, care să nu fie a clerului, ci al bisericii, folosindu-se preotul, indiferent care va fi el.-

Dep. Tudose, cred că un lot de pământ, va ajunge, să se dea atât preotului cât și dascălului.-

Dep. Luney, arată că principiul D-lui Nichitiuc, e prea larg și va trebui atunci să dai pământ tuturor, chiar și orășenilor, și atunci n'ar ajunge pământ, deci principiul nu este admisibil.-

Trebuie înproprietăriți și preotul și învățătorul, dar nu personal ci după serviciu, pentru ca pământul să rămână întotdeauna, celui care ocupă serviciul.-

Dep. Bucușcan.- Protestez contra Dep. Nichitiuc, care schimbă înțelesul ideilor pe care el totdeauna le-a mărturisit.- Nu e în contra înproprietăririi cuiva, ci e contra nedreptăței, care s'ar face în caz dacă preoții și dascălii ar fi înproprietăriți iar învățătorii care duc o viață de martiri, jefindu-și viața pentru ridicarea poporului, ar fi lăsați numai la leafa lor de 25 ruble pe lună.- De ce la școli li s'a dat numai câte 3 des. pe când bisericilor, vor să le dea câte 25 des. ?

Dep. Galitchi, sunt de părere ca să se dea câte 3 des. atât preotului cât și dascălului, nu pe numele lor ci pe al bisericii.

Dep. Crihan, propune ca școala să fie înproprietărită cu un & lot, iar biserica cu două loturi.-

Președintele, rezumând propunerile făcute, pune la vot ²⁰⁸ următoarele principii:

1/ Se înproprietăresc serviciile de preot, diacon și dascăl, de pe lângă fiecare biserică, indiferent de religie, care se primește cu 17 voturi pentru și 8 contra.-

2/ Fiecare membru al bisericii sătetești, (clerul dela țară), se înproprietărește după serviciu (biserică), cu câte un lot de pământ, care se primește cu 13 voturi pentru, 5 contra și 2 abținer

3/ Se înproprietăresc cu câte un lot de pământ, după serviciu, membrii clerului (preotului) săteteș, cu condiție că vor fi înproprietărite cu câte un lot de pământ și școlile.-

Președintele, declară că primind principiul acesta (3), comisia schimbă hotărârea luată mai înainte în privința înproprietăririi școalelor.-

Dep. Stavriu, cere să fie votat lotul de 3 des. propus de dănsul pentru înproprietărirea fiecărui membru al clerului, care este răspins cu 8 voturi pentru, 9 contra și 3 abțineri.-

Dep. Tigancu, Buciușcan și Nichitiuc, întreabă dacă vor fi înproprietăriți cu câte un lot fiecare școală, sau fiecare învățător.-

De. Tigancu, spune că chestia se complică din cauză că sunt pu se în discuție două chestiuni oarecum deosebite una de alta, înproprietărirea bisericilor și a școalelor.-

Președintele, pentru a reguladesbaterile, pune la vot, dacă trebuie să se revină asupra înproprietăririi școalelor sau nu.-

Comisia hotărăște a se reveni cu 13 voturi pentru, 8 contra și

Se pune la vot: cine e pentru înproprietărirea școalelor primare, în loc de 3 des. după cum se hotărâse mai înainte, cu un lot stabilit de actuala reformă agrară.-

Se primește cu 10 voturi pentru, 9 contra și 2 abțineri, înproprietărirea școalelor cu un lot complet de pământ.-

Se hotărăște unanim să se pue un lot complet, în loc de 3 des

Sedința se ridică la clasările 9 și 40 seara.-

P R E Ș E D I N T E L E C O M I S I U N E I

S E C R E T A R